

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอน
แบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู

ปริญญานิพนธ์

ของ

มาลาตี โหมคเขียว

1

ม.อ. ๒๕.๕. 2541

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา

มีนาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
การมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.มนตร อักษรสวัสดิ์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.มนตร อักษรสวัสดิ์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ดร. วิเชียร อำพนรักษ์)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชุตินา วัฒนะศิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 12 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ปริญญานิพนธ์เรื่องนี้ได้รับการอุดหนุน และการอนุเคราะห์จากทุน “ พระพรหมคุณาภรณ์ ”
ในการจัดทำ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา
จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ.ที่นี้

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์และได้รับคำปรึกษาแนะนำอย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ตรูเนตร อัสชสวัสดิ์ ประธานกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษารองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์ กรรมการและที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สุติมา วัฒนศิริ และดร.วิเชียร อำพนรักษ์ ผู้ซึ่งเป็นกรรมการเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่า ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการสร้าง แนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะครูอาจารย์ โรงเรียนป้อมนาคราชวิทยานนท์ จังหวัดสมุทรปราการที่อำนวยความสะดวกและให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทดลองครั้งนี้

ขอขอบคุณนิสิตปริญญาโทวิชาเอกการมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2539 ทุกท่านที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือ จนทำให้ปริญญานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ๆ และครอบครัวที่ได้สนับสนุนช่วยเหลือตลอดจนเป็นกำลังใจอย่างดียิ่งตั้งแต่ต้นจนสำเร็จการศึกษา

คุณค่าและประโยชน์ ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของ บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

มาลาตี โหมคเขียว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม.....	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม.....	23
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	30
เอกสารเกี่ยวกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.....	38
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา.....	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดแก้ปัญหา.....	64
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	65
3 วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	66
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	66
แบบแผนการทดลอง.....	67
เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง.....	67
เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ.....	67
วิธีดำเนินการทดลอง.....	74
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	74
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	81
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	81
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	81
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	83
อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า.....	83
ข้อเสนอแนะ.....	88
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	100
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	221

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงแบบแผนการทดลองของการวิจัย.....	67
2	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบ กระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู.....	79
3	เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบ กระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู.....	80
4	แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	104
5	แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ วัดความสามารถในการแก้ปัญหา.....	105
6	แสดงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของ กลุ่มการทดลองและกลุ่มควบคุม.....	106
7	แสดงคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....	108

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภูมิแสดงองค์ประกอบของพฤติกรรมของมนุษย์.....	16
2 แผนภูมิแสดงผลลัพธ์ที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์.....	17
3 แผนภูมิแสดงขั้นตอนของระบบการตัดสินใจเลือกค่านิยม.....	18
4 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการสร้างเสริมค่านิยม.....	21
5 แสดงขั้นตอนการทำงานตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	32
6 แสดงขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์.....	34
7 แสดงการเปรียบเทียบกิจกรรมการเรียนการสอนตามคู่มือการสอนของ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กับการสอนแบบ กระบวนการสร้างเสริมค่านิยม.....	42

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในยุคข่าวสารข้อมูล สภาพสังคมที่สื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว และการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดปัญหาที่กระทบต่อสังคมโลกและสังคมไทยอย่างรุนแรง ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสันติสุข แต่การปรับตัวของเด็กวัยรุ่นเป็นลักษณะที่โลกตะวันตกเป็นผู้ผลักดันให้เกิดความนิยมในวัตถุ ซึ่งผันแปรไปจากวัฒนธรรมของไทย ประกอบกับวิสัยทัศน์ที่เน้นการแข่งขัน จึงทำให้วัยรุ่นเป็นวัยแห่งปัญหา (เจือจันทร์ จงสถิตต์อยู่ และอมรวิรัช นาคทรพรพ. 2539 : 118 - 119) หรือเรียกได้ว่าเป็นวัยพายุบุญแค้น อันเป็นวัยที่ขาดความยั้งคิด และเมื่อขาดการฝึกให้คิดก็จะทำให้วัยรุ่นเกิดการกระทำที่ผิดไปจากระเบียบแบบแผนของสังคมไทย ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและไม่สามารถคิดแก้ปัญหาที่เผชิญได้ จากสภาพดังกล่าว นักการศึกษาจึงเล็งเห็นความสำคัญอย่างมากที่จะต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเป็นลักษณะของการศึกษาที่พึงประสงค์ (สิปพนนท์ เกตุทัต. 2518 : 16) ซึ่งเป็นไปตามหลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ต้องการให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ มีนิสัยใฝ่หาความรู้ หัดคิดวิเคราะห์ ในการแก้ปัญหาอย่างมีหลักการและเหตุผล

แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน นักเรียนไม่ได้รับการฝึก ไม่รู้จักวิธีคิด ไม่ค่อยเห็นปรากฏการณ์ของการสอนให้นักเรียนคิด (วิไลวรรณ ปิยะปกรณ. 2535 : 1) ทั้งๆที่ธรรมชาติของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นย่อมมีความอยากรู้อยากเห็น อยากเข้าใจและอยากคิดค้นสิ่งต่างๆเป็นแรงผลักดันภายในอยู่แล้ว การเพิ่มพูนให้นักเรียนมีลักษณะนิสัยการเป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด ช่างทำ ช่างแสวงหาความรู้ จะทำให้กล้าแสดงออกในสิ่งที่แปลกใหม่ (สมจิต สวธนไพบุลย์. 2527 : 34) ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา คือ พัฒนานักเรียนให้คิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างมีระบบ วางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ และปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (โกวิท ประวาลพุกัญ. 2535 : 7) ในวิทยาการสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง จึงทำให้ครูผู้สอนต้องก้าวไปให้ทันกับวิทยาการสมัยใหม่ และนำความรู้เหล่านั้นไปถ่ายทอดโดยการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจและใช้ทักษะกระบวนการ และนำทักษะกระบวนการไปใช้ในการพัฒนาตนด้วยการแสดงความคิด ด้วยการวิเคราะห์วิจารณ์ และด้วยการลงมือกระทำเป็นประจำสม่ำเสมอเป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่องให้สัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลซึ่งหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของ

หลักสูตรเกี่ยวกับทักษะการคิด เพื่อให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ปัญหา และเลือกแนวทางของปัญหาได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2535 : 1) ซึ่งในสภาพปัจจุบัน บุคคลสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ให้นักเรียนรู้จักวิธีคิด ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองก็คือ ครู และครูยังต้องเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ด้วยการฝึกหัด ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการใช้ความพยายามแสวงหาข้อเท็จจริง หาเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ ประเมินค่า เพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมประสบการณ์ และนำเอาประสบการณ์ที่มีอยู่ไปเป็นแนวทางในการคิดแก้ปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง (สุทธิรา พิลิทธิกุล. 2539 : 2) ในลักษณะวิธีการที่จะช่วยฝึกนิสัยให้นักเรียนได้มีการพัฒนาคิดแก้ปัญหาด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างถูกต้อง มีระบบ มีขั้นตอน แบบค่อยเป็นค่อยไปเตรียมประสบการณ์เพื่อชีวิตใหม่เข้าสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสืบเสาะหาความรู้ ด้วยวิธีการพัฒนาความคิด อย่างมีจุดหมายและมีทิศทาง ด้วยการวิเคราะห์ วิเคราะห์เป็นลำดับขั้นตอนตามแนวทางวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้สติปัญญา (The Method of Intelligence) ได้ตรงอย่างมีเหตุมีผลในการแก้ปัญหา และขณะเดียวกันกระแสโลกาภิวัตน์ก็เป็นแนวผลักดันให้เกิดการพัฒนาค่านิยมเพื่อเป็นความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญในการสอนและสร้างเสริมประสบการณ์ (วัชร ฐวธรรม. 2525 : 3) สร้างเสริมค่านิยม โดยการนำประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมมาจัดเป็นระบบการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการสำนึก และตระหนักในปัญหารอบๆกายซึ่งเป็นความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งหมดที่ทุกคนต้องเผชิญ เป็นการเรียนรู้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการฝึกฝนให้นักเรียนได้พัฒนาตัวเอง พร้อมทั้งร่วมกับสมาชิกในกลุ่มวิเคราะห์หาแนวทางปฏิบัติตน ซึ่งวิธีการนี้เรียกว่า วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม (Value Clarification Process) ซึ่งเป็นกระบวนการสอนที่ต้องมีการเตรียมการ และผสมผสานเนื้อหาในขอบเขตของการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรู้ด้วยตนเองในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอันเป็นการพัฒนาทัศนคติของนักเรียน และวิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมนี้สามารถพัฒนาคนให้อยู่ร่วมในสังคมที่มีแต่การเปลี่ยนแปลงได้ และวิธีการสอนดังกล่าวยังมีกิจกรรมที่ยั่วให้นักเรียนเกิดการพินิจวิเคราะห์ พิจารณาการกระทำ และผลที่ได้รับจากการตัดสินใจกระทำ เป็นการพิจารณาค่านิยมที่มีอยู่ในตน ว่าค่านิยมใดบ้างที่สมควรสร้างเสริมและยึดไว้เป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่าวิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมมีผลให้นักเรียนได้ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ มีขั้นตอน และยังเป็นแนวทางส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนมีความเข้าใจในกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล ด้วยตัวของตัวเอง และพิจารณายึดมั่นในค่านิยม แล้วนำค่านิยมมากำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติได้ใน

ชีวิตประจำวัน

ด้วยสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษว่าการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนแตกต่างจากการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาหรือไม่ อย่างไร

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับที่ได้รับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับที่ได้รับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าวิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมสามารถช่วยให้ครูสอนจริยธรรมได้ อีกทั้งเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาได้นำวิธีการสอนดังกล่าวไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางสร้างเสริมบุคลิกภาพ และเอกลักษณ์ส่วนตัวของนักเรียนให้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 12 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 540 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 2 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียน 80 คน โดยดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.2.1 โดยวิธีจับสลากจาก 12 ห้องเรียน ให้เหลือ 2 ห้องเรียน

1.2.2 นำนักเรียน 2 ห้องเรียนมาละกัน แล้วจับสลากเพื่อแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 40 คน

1.2.3 จับสลากอีกครั้งเพื่อเลือกเป็นกลุ่มทดลอง และ กลุ่มควบคุม โดย

กลุ่มทดลองจำนวน 40 คน ได้รับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

กลุ่มควบคุมจำนวน 40 คน ได้รับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง กระทำในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองกลุ่มละ 16 คาบ สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที รวมเป็น 8 สัปดาห์

3. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง

เนื้อหาวิชาที่ใช้ทำการทดลองครั้งนี้ เป็นเนื้อหาวิชา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) เรื่อง ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำ ความชั่ว ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่วิธีสอนมี 2 วิธี คือ

4.1.1 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

4.1.2 การสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

4.2.2 ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการสร้างเสริมค่านิยม (Value Clarification Process) หมายถึง

กระบวนการที่ทำให้บุคคลค้นหาค่านิยมด้วยตนเอง ด้วยการหาเหตุผลมาพิจารณาในสิ่งที่เขาเห็นคุณค่าภายใต้เงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้ ส่งผลให้บุคคลเกิดความกระจ่างในค่านิยมที่ตนยึดมั่น สามารถหาทางเลือกได้ว่าสิ่งใดดี ถูกต้องหรือควรจดจำ หรือพฤติกรรมใดไม่ควรกระทำ เพราะเหตุใด จนเกิดเป็นค่านิยมของตนที่เลือกสรรด้วยตัวของตัวเองตามกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมตามแนวความคิด แรธส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin and Simon 1966 : 30) ซึ่งมีเกณฑ์การปฏิบัติ 7 ขั้น ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การเลือกอย่างอิสระ
- ขั้นที่ 2 เลือกจากทางเลือกหลายๆทาง
- ขั้นที่ 3 คิดพิจารณาผลที่ตามมาของแต่ละทางเลือก
- ขั้นที่ 4 ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก
- ขั้นที่ 5 ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ
- ขั้นที่ 6 ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก
- ขั้นที่ 7 ทำซ้ำๆเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต

2. การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่

ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยให้นักเรียนได้ตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วย บัตรกำหนดงาน กรณีตัวอย่าง เอกสารประกอบการค้นคว้า โดยการให้นักเรียนแต่ละคนกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาที่สัมพันธ์กับสาเหตุแล้วรวบรวมข้อมูลด้วยการพิจารณาไตร่ตรองผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือก และนำทางเลือกดังกล่าวเข้าเสนอกลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ วิจารณ์ หาทางเลือกที่ดีที่สุดที่กลุ่มเห็นคุณค่า แล้วให้นักเรียนแต่ละคนได้ตัดสินใจหาทางเลือกในการคิดแก้ปัญหาของตนอีกครั้ง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิตได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งลำดับขั้นตอนการสอนดังนี้

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรหมายเลขที่มีหมายเลข 1 - 6 กำกับอยู่เพื่อเข้ากลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือก ประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ผู้สังเกต พฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกกลุ่มและแบบสังเกตพฤติกรรมในกลุ่มทางด้านจริยธรรม และมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนพร้อมที่จะศึกษาโดยใช้รูปภาพ เพลง หรือคำกลอนเพื่อโยงเข้าสู่เรื่องที่จะศึกษา หลังจากนั้นประธานกลุ่มรับเอกสารจากครูแจกให้สมาชิกกลุ่มทำการศึกษาและดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมต่อไป เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย กรณีตัวอย่าง บัตรกิจกรรม แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างให้นักเรียนแต่ละคนได้ศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหานักเรียนแก้ปัญหาอย่างอิสระด้วยตนเอง พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอย่างอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้า และจากปัญหาในกรณีตัวอย่างและเอกสารประกอบการค้นคว้า ให้นักเรียนแต่ละคนพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาว่ามีสาเหตุมาจากอะไร และหลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนค้นหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหา พร้อมบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกแต่ละทางในข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกเพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต่อไป พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก กรณีตัวอย่าง เอกสารประกอบการค้นคว้า และประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนแต่ละคนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาแล้ว ให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างจนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาข้อใดข้อหนึ่งที่ดีที่สุดจากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดของทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติดกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลตามที่กลุ่มยอมรับ ว่าปัญหาเกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานเอาไว้ และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้ว ให้ประธานกล่าวสรุปให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคน

ในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหาที่มีต่อตนเองและต่อสังคม ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากที่ผู้รายงานของกลุ่มแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีแก้ปัญหามาตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหานั้นที่ตนเลือกจากกรณีตัวอย่าง แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหามาพร้อมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาค้างกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำๆ เพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่างมาเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความเคยชินจนเป็นแบบแผนของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม กล่าวสรุปถึงสมาชิกในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา เพื่อชมเชยให้เพื่อนนักเรียนในห้องเรียนได้รับรู้และนำไปเป็นแบบอย่าง พร้อมถามถึงเกณฑ์ในการปฏิบัติตน
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยกล่าวถึงถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยึดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้อง หรือลักษณะความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

8. กรณีตัวอย่าง หมายถึง เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยเชื่อมโยงเอาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวนักเรียนและคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาดัดแปลง เพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้วิเคราะห์ และอภิปราย เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ที่มีความหมายมากขึ้น

4. การสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดำเนินไปตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีลำดับขั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 9 ขั้น ดังนี้

5.1 ขั้นสร้างความสนใจ เป็นการทำให้นักเรียนเกิดความตั้งใจ และสนใจในบทเรียน อาจใช้การสนทนาหรืออุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

5.2 **ขั้นแจ้งจุดประสงค์** เป็นการให้นักเรียนรับรู้จุดประสงค์ของการเรียนการสอนในบทเรียนนั้น และเมื่อเรียนรู้แล้วจะสามารถทำอะไรได้บ้าง

5.3 **ขั้นทบทวนความรู้เดิม** เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนระลึกถึงประสบการณ์พื้นฐานที่เรียนไปแล้วว่ามีมากน้อยเพียงใด ก่อนที่จะให้ความรู้ใหม่ต่อไป

5.4 **ขั้นเสนอบทเรียนใหม่** เป็นการเริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการต่างๆประกอบการเรียนการสอน

5.5 **ขั้นให้แนวทางในการเรียนรู้** เป็นขั้นที่ครูแนะแนวทางให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น แนะนำหนังสือ หรือทำกิจกรรมกลุ่ม

5.6 **ขั้นแสดงพฤติกรรม** เป็นการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ครูตั้งไว้

5.7 **ขั้นแจ้งผลการปฏิบัติ** เป็นการแสดงให้นักเรียนเห็นว่าผลการปฏิบัติเป็นอย่างไร ครูแจ้งผลโดยการชมเชย ให้คำแนะนำ หรือแสดงความยินดีในผลงาน

5.8 **ขั้นประเมินผล** เป็นการประเมินพฤติกรรม หรือผลงานที่นักเรียนได้ทำว่าเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนใหม่หรือไม่ เพียงใด โดยการสังเกต ตรวจรายงาน การอภิปราย และการตอบคำถาม

5.9 **ขั้นส่งเสริมความแม่นยำ และการถ่ายโอนการเรียนรู้** เป็นขั้นสรุปเป็นการทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมาให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจที่แม่นยำขึ้น โดยการทำแบบฝึกหัด หรือแบบทดสอบ หรือทำรายงานหลังเรียน

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของนักเรียนเกิดจากการเรียนวิชา สังคมศึกษารายวิชา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) เรื่อง ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว ความกตัญญูคุณเวที ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ซึ่งได้วิเคราะห์จากจุดประสงค์รายวิชา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) ความรู้ความสามารถของนักเรียนในการเรียนโดยพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain)

6. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมด้านความรู้ความคิดของบุคคลที่ใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัย

สร้างขึ้นตามขั้นตอนวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ซึ่งคณะอนุกรรมการพัฒนาการสอนและผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอนวิทยาศาสตร์ ทบวงมหาวิทยาลัย (2525 : 232 - 234) สรุปไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

6.1 ระบุปัญหา หมายถึง ความสามารถในการบอกปัญหาที่สำคัญภายในขอบเขตข้อเท็จจริงจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ และสามารถเลือกปัญหาที่สำคัญได้

6.2 ตั้งสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถในการคาดคะเนสาเหตุที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลของสถานการณ์ที่กำหนดให้ไว้ได้

6.3 การทดลอง หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์วิจารณ์ในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสมมติฐานหรือสาเหตุของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้

6.4 สรุปผล หมายถึง ความสามารถในการบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูล หรือสรุปผลที่ตามมาในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ในชีวิตประจำวัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์
4. เอกสารการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

ความหมายของกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Marmin and Simon. 1966 : 39) กล่าวถึง กระบวนการสร้างเสริมค่านิยมไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ต้องนำเอาปัญหามาคิดวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางให้แต่ละบุคคลยอมรับและจัดการกับค่านิยมด้วยตัวของเขาเอง ซึ่งจะนำมาเป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดค่านิยมประชาธิปไตย โดยใช้ปัญญาคิดไตร่ตรองอย่างเหมาะสมและอิสระ เพื่อจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์กับคนอื่น และกับการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อการดำรงชีวิต

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2529 : 52) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมว่าเป็นวิถีทางที่ให้นักได้สำรวจค่านิยมของตนภายใต้เงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้ และผลกระทบที่ได้จากกระบวนการนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับการกระทำของคน และวิธีการที่ทำให้บุคคลยอมรับความรู้สึกและความคิดด้วยตนเอง

สรุปว่า การสร้างเสริมค่านิยม เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้ค้นหาค่านิยมด้วยตนเอง ด้วยการหาเหตุผลมาพิจารณาในสิ่งที่เขาเห็นคุณค่า ภายใต้เงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่กำหนดไว้ โดยการตัดสินใจเลือกว่าสิ่งใดควรกระทำหรือสิ่งใดไม่ควรกระทำ เพราะเหตุใด จนเกิดเป็นค่านิยมของตนที่เลือกสรรด้วยตัวของตัวเอง เป็นการยอมรับทั้งความรู้สึก ความคิดและการกระทำเข้าด้วยกัน

ความจำเป็นในการสำรวจค่านิยม

ความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนเกิดความต้องการในด้านต่างๆ เช่น ความต้องการความสะดวกสบายจากเทคโนโลยี และความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม เมื่อเกิดความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นปัญหาต่างๆก็เกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคม ประชาชนทุกวัย

ต่างก็เผชิญกับปัญหา โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น บางครั้งเข้าตาจน เกิดความบกพร่องในเกณฑ์ของชีวิต ไม่สามารถแก้ปัญหาเนื่องจากขาดจุดมุ่งหมายและวิธีการคิดตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เหมาะสม ของสังคม (Raths, Marmin and Simon. 1966 : 11- 12)

ดังนั้นการจะเลือกทางปฏิบัติได้อย่างไรนั้นจำเป็นต้องมีมาตรการส่วนตัวที่เป็นมาตรฐานพอสมควร มาตรการเหล่านี้จะหาได้จากการสำรวจค่านิยมของตนเอง ซึ่งค่านิยมเป็นหลักยึดที่สำคัญซึ่งเป็นเสมือนเกณฑ์และมาตรฐานในการประพฤติดิปฏิบัติทุกอย่างในชีวิต (วัชร ฐวธรรม. 2525 : 1)

ค่านิยมเกิดขึ้นได้อย่างไร

ปรัชญาการศึกษาในปัจจุบัน กล่าวเสมอว่าการศึกษาเล่าเรียนของเยาวชน หรือการเรียนรู้นั้นน่าจะได้เริ่มต้นจาก ความต้องการ (Desire) หรือ ความจำเป็น (Need) ถ้าผู้เรียนยังไม่เกิด ความจำเป็น หรือยังมองไม่เห็นความจำเป็นของวิชาที่เรียนอย่างเด่นชัด การเรียนของเขา ก็จะเป็นไปด้วยความเหนื่อยหน่าย

ทั้งนี้โดยถือว่า ถ้าเกิดมีความจำเป็น (Need) ขึ้นแล้ว ในขั้นต่อไปก็ทำให้เกิดความชอบ (Preference) หรือความสนใจติดตามมา ความชอบนี้ก็จะกระตุ้นให้มีความนิยม หรือเชื่อในคุณค่าของสิ่งนั้นๆ จึงได้กลายเป็นค่านิยม (Value) ขึ้นมา ค่านิยมจะก่อตัวอยู่ระยะหนึ่งนานพอควร (fixed Value) ก็จะกระตุ้นให้เกิดสภาวะที่มุ่งมั่นอยู่ในใจเพื่อที่จะดำเนินการซึ่งก็คือสภาวะที่เรียกว่าทัศนคติ (Attitude) นั่นเอง เมื่อมีทัศนคติเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมจะกระตุ้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำหรือปฏิบัติ (Action หรือ Doing) การกระทำ (Doing) นี้ ย่อมให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้อย่างแน่นอน ตามที่กล่าวกันอยู่โดยทั่วไปแล้วว่า “Learning by doing”

เขียนแผนผังได้ดังนี้ :

Need (Need) ---- Preference ---- Value ---- Attitude ---- Action (Doing)

จากแผนผังทำให้มองเห็นได้ง่ายๆ และแจ่มแจ้งขึ้นว่าค่านิยม (Value) นั้น เป็นมาหรือเกิดขึ้นได้อย่างไร และเมื่อเกิดค่านิยมแล้วก็กระตุ้นให้เกิดอะไรได้อีก (สาโรช บัวศรี. 2537: 123 - 124)

ค่านิยมและการเห็นคุณค่า

คนเราเจริญเติบโตและเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งประสบการณ์เป็นเครื่องนำทางพฤติกรรม เครื่องนำทางพฤติกรรมดังกล่าวจะดูแลโดยตรงกับชีวิต ซึ่งเรียกว่า ค่านิยม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นการปลูกฝังมาจากประสบการณ์ของบุคคล ความแตกต่างของประสบการณ์ จะทำให้ค่านิยมแตกต่างกัน ค่านิยมจึงไม่คงที่ ซึ่งเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม ของโลก

ค่านิยมจะเจริญขึ้นก็เนื่องมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่แสดงออกโดยพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้น การทดสอบค่านิยมจะต้องมีการรวบรวมความคิด และแบบแผนของชีวิตต้องได้รับการประเมิน ต้องได้รับการดูแล และนำมาพัฒนาและปรับปรุงอย่างเหมาะสมที่สุด (แรธส์,ฮาร์มัน และไซมอน. 1966 : 27 - 28)

การพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม

ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกปัจจุบัน และความต้องการตัดสินใจอย่างรวดเร็วในการดำเนินชีวิตแต่ละวัน ก่อให้เกิดความวิตกกังวลและเกิดสภาพบีบคั้นทางจิตใจอย่างยิ่งจากสภาพดังกล่าวจึงมีนักจิตวิทยา 3 กลุ่ม ที่พยายามแก้ไขปัญหาล่าช้า

กลุ่มแรก ได้แก่ นักจิตบำบัด คือ รอลโล เมย์ (Rollo May) และโรเบอร์ ทุ แอสซาจิโอลิ (Rober to Assagioli) นักจิตวิทยาทั้ง 2 ท่านนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ถึงวิธีการตัดสินใจ วิธีตั้งเป้าประสงค์ วิธีวางแผนชีวิต และการสร้างอุดมการณ์เพื่อดำเนินชีวิตให้มีความหมายมากขึ้น

กลุ่มที่สอง ได้แก่ กอร์ดอน ออลพอร์ท (Gordon Allport), คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) และอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้ชี้แจงถึงคติและทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่สำคัญโดยใช้วิธีแนะแนวให้คำปรึกษา

นักจิตวิทยากลุ่มสุดท้าย เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมาก ได้แก่ หลุยส์ แรธส์ (Louis Rath), เมอร์ริล ฮาร์มัน (Merrill Harmin) และซิดนีย์ ไซมอน (Sidney Simon) ได้พยายามนำปัญหาทางค่านิยมมาคิดใช้กับการศึกษา โดยทำการค้นคว้ากระบวนการสร้างเสริมค่านิยมขึ้นในปี ค.ศ. 1966 และพบว่าค่านิยมนั้นย่อมสร้างเสริมเป็นค่านิยมของตนโดยผ่านกระบวนการที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน 7 ขั้นตอน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาเขาได้ศึกษาพบว่าวิธีการสร้างเสริมค่านิยม วิธีอบรมสั่งสอนศีลธรรมจริยธรรม (Moralizing) ให้แก่นักเรียนว่าอะไรคือควรทำ และอะไรไม่ดีไม่ควรทำ แล้วให้นักเรียนทำตาม นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการพยายามเป็นต้นแบบ (Modeling) ที่ดีจะสามารถสร้างนักเรียนให้เป็นไปตามต้นแบบที่ดีนั้น หรือถ้าใช้วิธีการให้รางวัล ให้การลงโทษหรือการบังคับขู่เข็ญบ้าง การสร้างแรงเสริมต่างๆ ให้เด็กบ้าง เชื่อว่าเด็กจะแก้ไขพฤติกรรมจากเลวให้ดีขึ้น ซึ่งความเชื่อในวิธีการดังกล่าว นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีความเห็นว่าเป็นวิธีที่ไม่สามารถปลูกฝังและอบรม หรือถ่ายทอดค่านิยมได้ค่านิยมจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเรียน หรือสร้างเสริมด้วยวิธีการอบรมสั่งสอนได้ อีกประการหนึ่งที่ไม่สนับสนุนให้มีการสอนค่านิยม เพราะค่านิยมเปลี่ยนแปลงได้เสมอเนื่องจากมนุษย์เจริญและเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกวัน จึงไม่สมควรยึดเย็ดค่านิยมของสังคมให้กับเด็ก ควรใช้วิธีสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจระบบหรือกระบวนการของการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมจะดีกว่าเพื่อที่นักเรียนจะได้พัฒนาชีวิตอย่างมีเหตุผล สอนให้เขาเข้าใจว่าคนเราทุกคนมีการตัดสินใจ

ที่ศึกษาได้หลายวิถีทางด้วยกัน และสอนให้รู้จักพิจารณาถึงผลที่ได้รับจากการตัดสินใจแต่ละอย่างแต่ละครั้ง และสอนให้รู้จักเลือกกระทำ ตลอดจนผลตอบสนองที่ได้รับจากการกระทำ สอนให้รู้จักสำรวจ และค้นหาว่าตนได้ดำเนินชีวิตตามที่ตนเห็นว่าเป็นคุณค่าของตนหรือไม่ เพื่อผลตอบสนองในการกระทำดังกล่าว นักจิตวิทยากลุ่มนี้จึงได้คิดใช้และเรียกวิธีการนี้ว่า Value Clarification เขียนย่อว่า V.C. ในภาษาไทยมีผู้ใช้ชื่อว่า วิธีการสร้างเสริมค่านิยม หรือการทำความกระจ่างค่านิยม หรือการกระจ่างค่านิยม หรือการทำค่านิยมให้กระจ่าง (วัชร ฐวธรรม, 2525 : 4) ในที่นี้ขอใช้คำว่า การสร้างเสริมค่านิยม

การสร้างเสริมค่านิยม คือ การที่บุคคลเห็นคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วจึงเลือกแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม เป็นการพัฒนาสร้างเสริมค่านิยมในตน แล้วสามารถนำไปสร้างเสริมค่านิยมในผู้อื่นได้ และท้ายที่สุดก็ส่งผลต่อการพัฒนาการสร้างเสริมค่านิยมในสังคมด้วยเช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมค่านิยม

ปัจจุบันปัญหาหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษาและเป็นปัญหาในสังคมทั่วไปก็คือ ปัญหาเรื่องค่านิยม ซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และเกี่ยวข้องกับการศึกษา การทำงานการดำเนินชีวิตของบุคคลว่าจะดำเนินการประพฤติปฏิบัติอย่างไรทั้งต่อตัวเองและสังคม เหล่านี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นประการสำคัญ แต่เนื่องจากค่านิยมสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ มิได้ยืนยงคงอยู่กับที่ คงเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะมนุษย์และโลกแวดล้อมเจริญขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จึงเกิดความรู้สึกสับสน ไม่แน่ใจในค่านิยมที่ตนยึดถืออยู่ ไม่แน่ใจว่าค่านิยมใดเป็นค่านิยมที่จริงแท้ในขณะนั้น เพราะค่านิยมที่เคยยึดถือมาแล้วในอดีตเมื่อมาถึงปัจจุบันค่านิยมนั้นอาจจะไม่ส่งผลดีเช่นในอดีตก็ได้ จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างยิ่งที่ไม่สามารถสอนหรืออบรมเรื่องค่านิยมให้กับบุคคลได้ แต่จำเป็นต้องอาศัยวิธีพิจารณาการสร้างเสริมค่านิยม ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยให้คนเราค้นพบ พัฒนาค่านิยมที่มีอยู่ ให้เขาจะดำเนินชีวิตด้วยค่านิยมใด และ อย่างไรในแต่ละสถานการณ์เพื่อจะได้มีเวลาสร้างเสริมและหาความสำเร็จให้ตนเองได้ตลอดชีวิต (วัชร ฐวธรรม, 2525 : 2)

แนวคิดในการสร้างเสริมค่านิยมนี้ ใช้ในการส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนแนวการสอนแบบเดิมที่คอยป้อนคำตอบให้นักเรียนด้วยการอบรมสั่งสอนมาเป็นการสอนที่สร้างสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเข้าใจในนิยามคุณค่าต่างๆด้วยตัวของเขาเอง และเปลี่ยนแนวการสอนที่เป็นเรื่องข้อเท็จจริงและมโนมติมาเป็นระดับของการให้คุณค่าและตรวจสอบค่านิยมของตนเองโดยยังสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาที่ผู้เรียนกำลังศึกษาอยู่ โดยครูเป็นผู้ช่วยชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนเปลี่ยนแบบแผนพฤติกรรมจากลักษณะที่เคยเฉื่อยชา เลื่อนลอย ให้เขาเป็นเด็กที่กระตือรือร้นมากขึ้น รู้ว่าจะไรสมควร ซึ่งเป็นความต้องการของครูเองและพ่อแม่ (แรชต์, ฮาร์มัน และไซมอน, 1966 : 11) เป็น

การพิจารณาค่านิยมที่เขาชอบด้วยตนเอง และผลจากการสร้างเสริมค่านิยมอีกประการหนึ่งคือใช้เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรและการสอนโดยใช้จิตใจของผู้เรียนเป็นแกนกลาง สร้างบรรยากาศที่จะให้ผู้เรียนได้สอบถามความรู้สึกรู้สึกของตนเองในเรื่องต่างๆ ให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ค่านิยมส่วนตัวของเขาและของผู้อื่น เลือkc่านิยมของตัวเองแทนที่จะให้ผู้เรียนยึดค่านิยมตามผู้อื่นหยาบยั้งให้ ความเชื่อของนักการศึกษาที่สนับสนุนการสร้างเสริมค่านิยมเชื่อว่า ค่านิยมมีลักษณะเป็นกลาง ไม่มีค่านิยมใดที่ดีแท้ตลอดไปในทุกสถานการณ์ ซึ่งค่านิยมเป็นตัวบ่งชี้ความเข้าใจในชีวิตของบุคคลอันทำให้คนเราเข้าใจตัวเองมากขึ้น (นาตยา ปิณธยานนท์. 2528 : 509)

สรุปได้ว่าการสร้างเสริมค่านิยมเป็นการที่บุคคลมุ่งใช้วิธีคัดเลือก ค้นหาค่านิยมที่มีอยู่ในตนและนำไปใช้กับทุกคน จนเกิดเป็นความกระจำว่าพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้นเป็นค่านิยมที่แท้จริงของตนหรือไม่ เป็นการพิจารณาเลือกสรรพฤติกรรมด้วยการตรวจสอบจากการกระทำของตน

เป้าหมายของการสร้างเสริมค่านิยม

โดยทั่วไปการสร้างเสริมค่านิยม มีเป้าหมาย 2 ประการคือ (นาตยา ปิณธยานนท์. 2528 : 521)

1. เป้าหมายต่อตนเอง การสร้างเสริมค่านิยมมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลประสบผลสำเร็จความพอใจในคุณภาพชีวิตของตน เมื่อบุคคลมองเห็นชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับตนเอง เขาก็จะเห็นคุณค่าของชีวิต มีความยินดีต่อสิ่งที่เขาคิด เชื่อ และกระทำ บุคคลเกิดความเข้าใจในมโนคติเกี่ยวกับตนเองดีขึ้น รู้สึกในความหมายของชีวิตของเขามากขึ้น ดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายทิศทาง แต่มิได้หมายถึงการหันทุกข์ และมีความสุขตลอดเวลา เพียงแต่ทำให้ชีวิตอยู่อย่างมีความหมายเห็นคุณค่าของตัวเอง ของผู้อื่น และของโลก

2. เป้าหมายต่อผู้อื่นและสังคม การสร้างเสริมค่านิยมมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ นั่นคือการมีสัมพันธภาพอันดีต่อครอบครัว ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อกลุ่มสังคม และสังคมวงกว้าง เพราะการสร้างเสริมค่านิยมจะเกี่ยวโยงไปถึงการประพฤติปฏิบัติตนในลักษณะที่ส่งเสริมคุณค่าต่อสังคม การส่งเสริมค่านิยมเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพอันครอบคลุมไปถึงค่านิยมในเรื่องอิสรภาพ ความยุติธรรม และความเสมอภาค

กล่าวโดยสรุป เป้าหมายของการสร้างเสริมค่านิยมก็เพื่อพัฒนาบุคคล อันส่งผลไปถึงการพัฒนาสังคมด้วย

เหตุผลของการสร้างเสริมค่านิยม

มีเหตุผลสำคัญที่ต้องทำการสร้างเสริมค่านิยม มีอยู่ 3 ประการคือ (กรมสามัญศึกษา 2529 : 3)

1. ค่านิยมเป็นประหนึ่งรากฐานของการพิจารณาตัดสินใจในโลกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา กล่าวคือในปัจจุบันบุคคลต้องเผชิญกับทางเลือกต่างๆมากมาย และจะต้องตัดสินใจด้วยตนเอง ทำให้บุคคลจะต้องกระจำเกี่ยวกับค่านิยมที่เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลเพื่อที่จะรับผิดชอบในทางเลือกของตน

2. ค่านิยมเป็นประหนึ่งรากฐานที่ทำให้การสร้างเอกลักษณ์ของคนในสังคมซึ่งต่างคนต่างอยู่กระทำสำเร็จ เพราะการสร้างเสริมค่านิยมมีความสำคัญต่อการระบรูปร่างแบบที่ประสงค์เพื่อช่วยนักเรียนในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ในการสร้างรากฐานที่มีความมั่นคงในโลกซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในการทำให้ประจักษ์แจ้งในความคิดเรื่องพลัง และความรับผิดชอบเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง และในการทำให้ประสบการณ์ทางการศึกษาในแต่ละวันมีความหมายต่อตนเองยิ่งขึ้น

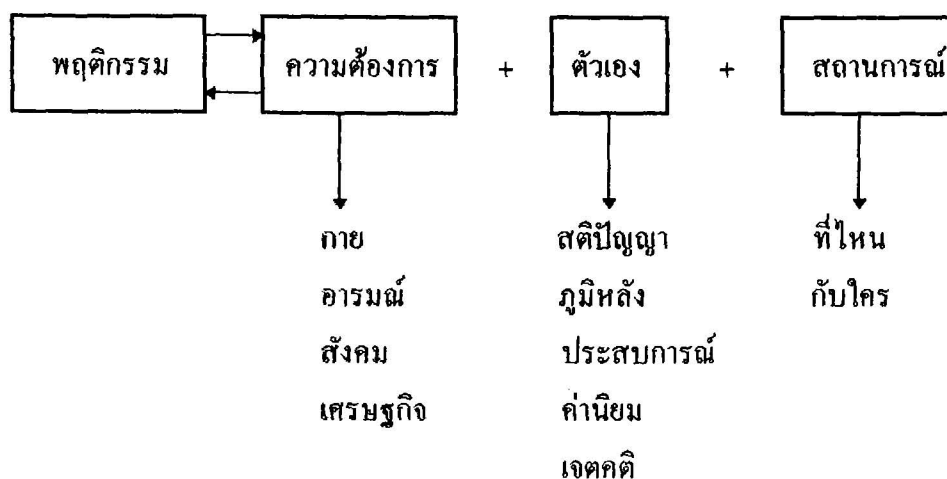
3. ค่านิยมเป็นตัวเชื่อมโยงเพื่อใช้คุณค่าที่มีอยู่ในตนของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ การรู้จักค่านิยมของตนเองและดำเนินชีวิตตามค่านิยมนั้นๆ จะช่วยให้บุคคลมีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า ยิ่งกว่านั้นกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมจะช่วยให้บุคคลสร้างความรู้สึกรู้สึกในคุณค่าของตนเอง โดยการระลึกว่าคุณค่าของทุกคนมีความสำคัญที่ควรจะได้รับฟังและเอาใจใส่ และได้มีการเน้นเช่นเดียวกันว่าการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้กำหนดค่านิยมให้กับบุคคลอื่นๆ และแสดงออกว่าเขาได้ให้ค่านิยมแก่คนเหล่านั้นว่าเป็นเช่นไรนั้นจะช่วยให้เกิดความรู้สึกที่มีค่าของตนเองขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าการสร้างเสริมค่านิยมมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นที่ครูจะต้องสร้างกระบวนการให้เกิดกับนักเรียน เพื่อตัดสินใจเลือกค่านิยมของตนเองให้ได้

พื้นฐานทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยการสร้างเสริมค่านิยม

การสอนโดยการสร้างเสริมค่านิยม ครูผู้สอนต้องมีความพร้อมในเรื่องความรู้ความเข้าใจของกระบวนการสร้างค่านิยมให้กับผู้เรียน และผู้สอนต้องรู้บทบาทของตนในฐานะผู้อำนวยความสะดวกและต้องปฏิบัติได้ ตลอดจนอาศัยหลักการทางด้านจิตวิทยาเป็นพื้นฐาน เพื่อให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียน กล่าวคือ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2529 : 105 - 107)

1. ความพร้อมของครูผู้สอนในการเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการสอน โดยการสร้างเสริมค่านิยมจะต้องเข้าใจและยอมรับการกระทำของนักเรียน ตามแนวคิดทางจิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรมของ จอห์น บี วัตสัน ที่ว่าพฤติกรรมทุกอย่างต้องมีสาเหตุ (Behavior are Cause) กล่าวคือ องค์ประกอบที่เป็นต้นตอของการกระทำของมนุษย์ 3 ประการคือ ความต้องการ สภาพภายในของตัวและสถานการณ์ ซึ่งสามารถเขียนประกอบได้ดังนี้

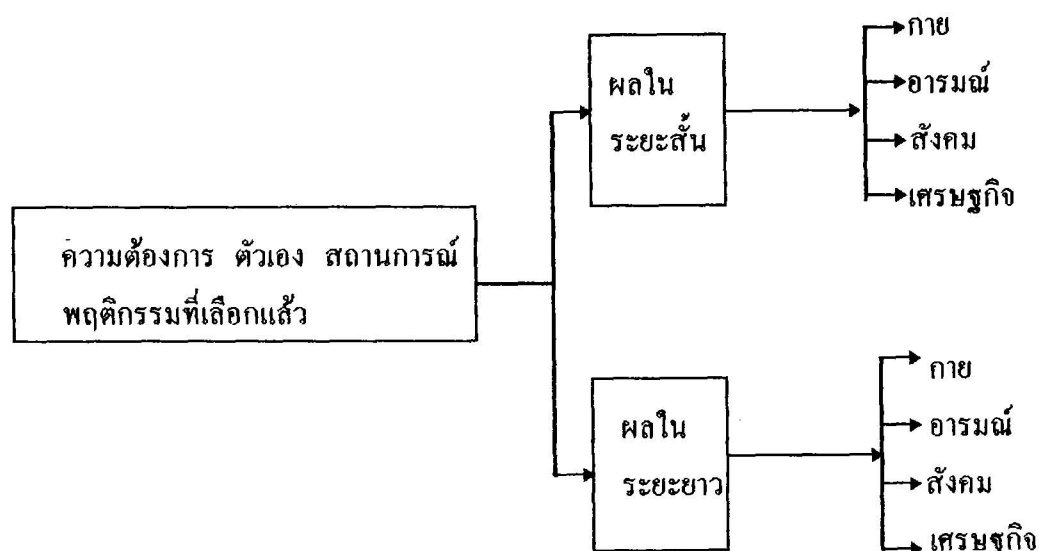

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิแสดงองค์ประกอบของพฤติกรรมของมนุษย์
ที่มา : กรมสามัญศึกษา. 2529 : 104

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นองค์ประกอบต่างๆ แต่ละองค์ประกอบมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลเท่าๆกัน องค์ประกอบย่อยใดที่บุคคลให้ความสำคัญที่สุดก็เป็นตัวทำให้บุคคลตัดสินใจ

2. พฤติกรรมมีทางเลือก จากหลักการที่ว่าพฤติกรรมมีสาเหตุ การแสดงออกของพฤติกรรมก็ควรแสดงได้หลายอย่าง แต่ก็ควรที่จะเลือกแสดง 1 อย่าง ซึ่งแสดงว่าก่อนการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมนั้น ควรมีโอกาสเลือกจากการกระทำหลายๆทาง

3. พฤติกรรมมีผลลัพธ์ตามลำดับขั้นตอน การกระทำทุกอย่างต้องมีผลลัพธ์เกิดขึ้นตามมา มีทั้งผลในระยะสั้นและระยะยาว ผลที่ควรคำนึงถึงผลทางกาย อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ เปรียบเทียบประโยชน์ที่จะได้รับกับส่วนรวมมากที่สุดแล้วเลือกทำพฤติกรรมนั้นดังภาพประกอบ 2

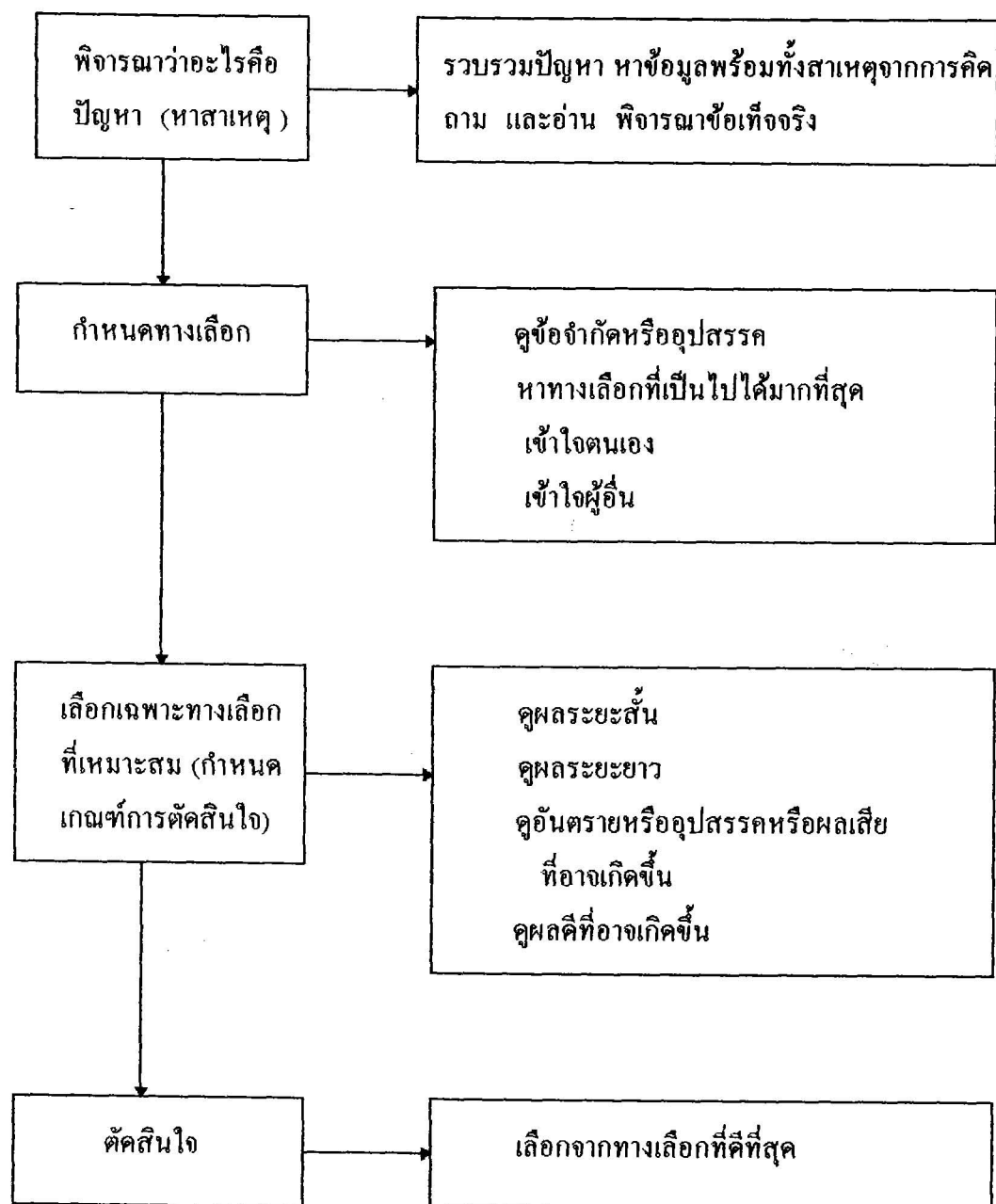

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงผลลัพธ์ที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2529 : 1

4. ความพร้อมของครูระหว่างทำการสอน ครูต้องทำตนให้เป็นผู้มีใจกว้างรับฟังความคิดทุกอย่างของนักเรียนไม่ถือความคิดเห็นตนเป็นใหญ่ การจะตัดสินว่าการกระทำอะไรดีให้ใช้เหตุผลและผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุดของนักเรียนเป็นเกณฑ์ ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และการสรุปครูจะสรุป จากคำตอบของนักเรียนนำสู่แนวคิดที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของสังคม

5. ความพร้อมในเรื่องกระบวนการตัดสินใจ ครูผู้สอนต้องพยายามสร้างบรรยากาศให้มีการตัดสินใจอย่างมีระบบ และให้ฝึกตามระบบซ้ำๆกัน จนเคยชินเป็นนิสัยขั้นตอนของระบบการตัดสินใจ โดยเขียนแผนภูมิประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิแสดงขั้นตอนของระบบการตัดสินใจเลือกค่านิยม

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2529 : 107

การตัดสินใจรายบุคคล เป็นผลมาจากประสบการณ์และค่านิยมของตนเองเพราะทุกคนจะตัดสินใจเลือกทางที่คิดว่าเป็นประโยชน์ที่สุดกับตัวเอง ส่วนการตัดสินใจของกลุ่มต้องมีเกณฑ์เพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์มากที่สุด

หลักการสร้างเสริมค่านิยม

แรธส์ ทำการศึกษาเพื่อหาทางให้นักเรียนได้พัฒนาค่านิยมด้วยตนเองเป็นวิธีการที่ผู้สอนจะไม่เป็นผู้บรรยาย ผู้บอก หรือนักเทศน์ ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่เรียกว่า Facilitator คือ เป็นผู้เตรียมจัดสถานการณ์ของการเรียนไว้ก่อนเป็นแนวทางเพื่อยั่วให้ผู้เรียนคิดและตัดสินใจ การเสริมสร้างค่านิยมใช้หลัก 2 ประการ คือ (กรมสามัญศึกษา. 2529 : 54)

1. การยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียนโดยไม่ขัดแย้ง หรือชี้นำความเห็นและการกระทำให้ผู้เรียน (Psychological Safety) ผู้สอนจะช่วยออกความเห็นตามความจำเป็นเป็นการใช้จิตวิทยาสร้างเสริมกำลังใจและความคิดเห็นให้ผู้เรียน

2. การใช้กระบวนการเป็นยุทธศาสตร์ (Clarifying Strategies) เพื่อให้ค่านิยมกระจ่างด้วยการใช้คำถามนำความคิดและให้นักเรียนวิเคราะห์ผลงานด้วยตนเองด้วยการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของเหตุและผลตลอดจนผลลัพธ์จากพฤติกรรม

ขั้นตอนการสร้างเสริมค่านิยม

แรธส์, ฮาร์มิน และไซมอน ได้ทำการศึกษาค้นคว้ากระบวนการสร้างเสริมค่านิยมของมนุษย์ ในปี 1966 ได้ค้นพบว่าค่านิยมนั้นย่อมสร้างเสริมเป็นค่านิยมของตนได้โดยผ่านกระบวนการที่เป็นเกณฑ์มาตรฐานอยู่ 7 ขั้น การที่จะบอกว่าใครยึดมั่นค่านิยมใดหรือไม่ ก็สามารถบอกได้โดยใช้เครื่องมือวัดที่เป็นมาตรฐาน 7 ขั้นนี้ หากค่านิยมใดไม่ได้ถูกประเมินตามมาตรฐาน 7 ขั้นนี้ จะยังคงมีสภาพเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยม (Patial Values) หรือเป็นเพียงข้อบ่งชี้หรือทักษะในค่านิยมต่างๆ (Value Indicator) เท่านั้นยังไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นค่านิยมที่สร้างเสริมแล้ว (Full Values) ของบุคคลนั้น และสิ่งที่บ่งชี้ค่านิยม ได้แก่ ความเชื่อ ทศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ หรือการแสดงออก มาตรฐาน 7 ขั้นนี้ ได้ถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม และเชื่อว่าคนเราจะมีค่านิยมที่สมบูรณ์นั้นต้องมีค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน 3 กระบวนการ คือ การเลือก การเห็นคุณค่า และการกระทำ ซึ่งแต่ละกระบวนการแยกเป็นขั้นย่อยๆที่ใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน 7 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเลือก	ขั้นที่ 1 เลือกอย่างอิสระ
	ขั้นที่ 2 เลือกจากทางเลือกหลายๆทาง
	ขั้นที่ 3 คิดพิจารณาผลที่ตามในแต่ละทางเลือก
2. การเห็นค่า	ขั้นที่ 4 ยึดมั่น มีความสุขกับทางเลือก
	ขั้นที่ 5 ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ
3. การปฏิบัติ	ขั้นที่ 6 ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก
	ขั้นที่ 7 ทำซ้ำๆเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต

นาคยา ปิณฑนานนท์ (2528 : 511 - 515)ได้นำการสร้างเสริมค่านิยมมาจัดจำแนกเป็น 3 ประการใหญ่ๆและแบ่งเป็นชั้นย่อยๆ ดังนี้ คือ

1. การเลือก

1.1 เลือกอย่างอิสระ

1.2 เลือกจากทางเลือกต่างๆ

1.3 เลือกโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น

2. เห็นคุณค่า

2.1 ชื่นชม ยินดี

2.2 ยึดมั่นอย่างเปิดเผย

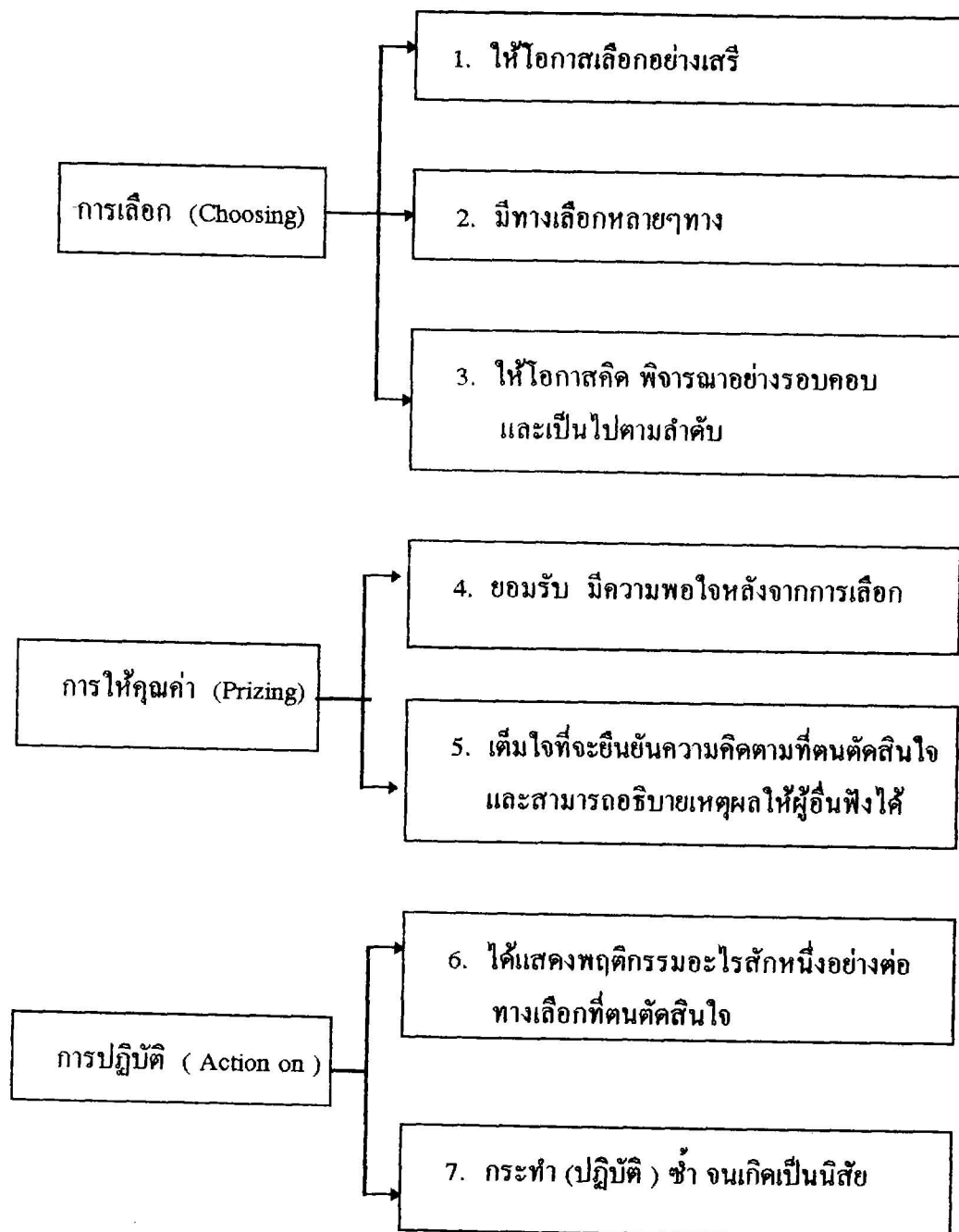
3. ปฏิบัติ

3.1 ทำตามที่เลือกและเห็นคุณค่า

3.2 ทำซ้ำ ๆ จนเป็นคุณลักษณะประจำตัว

จากกระบวนการทั้ง 3 ชั้นใหญ่ และจัดจำแนกเป็น 7 ขั้นตอนย่อยนั้นจะเห็นว่าประกอบ ด้วยองค์ประกอบที่รวมกันเข้าเป็นคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือ ปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม กระบวนการใน 3 ขั้นตอนแรกจัดเป็นประเภทของการเลือกค่านิยม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความสามารถทางปัญญาของแต่ละบุคคล ใน 2 ขั้นตอนต่อมาเป็นขั้นของการเห็นคุณค่าต่อ สิ่งที่ได้เลือก ถือเป็นความสามารถทางจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกของบุคคล และ 2 ขั้นตอน สุดท้ายเป็นการปฏิบัติต่อสิ่งที่ได้เลือกและเห็นคุณค่าจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่แสดงออกมา ภายนอกของบุคคล

ดังนั้นจะเห็นว่าค่านิยมจะพัฒนาจากความสัมพันธ์ระหว่าง ปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม ของมนุษย์ หากขั้นตอนทั้ง 3 ประการผสมผสานและสัมพันธ์กันได้ดีก็เชื่อว่าค่านิยมนั้น จะเพิ่มพูนศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา นำมาเขียนเป็น แผนภูมิ ดังนี้

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการสร้างเสริมค่านิยม

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2529 : 55

โดยสรุปกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเป็นผลสะท้อนที่จะทำให้เกิดการบรรลุค่านิยม ความคิดนี้ถูกสร้างขึ้นจากสมมติฐานที่ว่า ค่านิยมทั้งหมดจะบรรลุได้จากการกระทำซึ่งเป็นผลสะท้อนที่เป็นไปได้ซึ่งสัมพันธ์กับโลกมนุษย์ และมีการปฏิบัติตามสมมติฐานที่ตั้งขึ้นจนเป็นที่พอใจด้วยการใช้สติปัญญา กระบวนการนี้ทำให้เกิดความกระจำที่สามารถเป็นนิยามของค่านิยม เป็นการปฏิบัติบางอย่างของเกณฑ์ที่กำหนด สามารถอธิบายขั้นตอนกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมได้ (แรธ, ฮามิน และไซมอน. 1966 : 28) ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. เลือกอย่างอิสระ

ค่านิยมจะเป็นผลลัพธ์จากการที่บุคคลได้มีการเลือกจากทางเลือกอย่างอิสระ ถ้ามีการขู่เชิญผลที่ออกมาก็ไม่เป็นความจริง ดังนั้นค่านิยมต้องเป็นการเลือกอย่างอิสระโดยบุคคล

2. เลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง

ค่านิยมต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เป็นการเลือกโดยตัวบุคคล ถ้าไม่มีตัวเลือกจากทางเลือกหลายๆทาง สติปัญญาก็จะไม่เกิดขึ้น และค่านิยมก็ไม่สามารถบังเกิดผล

3. คิดพิจารณาของผลที่ตามมาในแต่ละทางเลือก

เป็นการกระตุ้นให้คิดในแต่ละทางเลือก เป็นการเลือกทางเลือกจากสติปัญญาเพื่อให้ผลที่ตามมาเข้าใจกระจำ ซึ่งการใช้สติปัญญากับบางสิ่งบางอย่างจะเป็นการก่อผลในแนวทางของชีวิต ซึ่งค่านิยมจะปรากฏออกมาจากความเข้าใจ นั่นก็คือเป็นการคิดพิจารณาในแต่ละทางเลือกและผลที่ตามมาในแต่ละทางเลือกนั้น

4. ชื่นชมและยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก

เมื่อบุคคลมีค่านิยมบางสิ่งบางอย่างเป็นค่านิยมที่กลมกลืนกันในทางบวก บุคคลก็จะชื่นชม ยึดมั่น มีความสุขกับค่านิยมที่เขาเลือกนั้นและสามารถนำไปเป็นแนวทางของชีวิตได้ด้วย

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ

เมื่อบุคคลเลือกบางสิ่งบางอย่างอย่างอิสระ พิจารณาทางเลือกหลายๆทางจนเกิดความภูมิใจกับทางเลือกและจิตใจที่ได้มีส่วนร่วมทางเลือกนั้น จนทำให้บุคคลอยากที่จะยืนยันในค่านิยมต่อสาธารณะ

6. มีการกระทำต่อทางเลือก

เมื่อบุคคลมีค่านิยม ซึ่งค่านิยมสามารถเป็นเกณฑ์ของชีวิต ทำให้บุคคลมีการบำรุงรักษาค่านิยมของเขาไว้ และจะใช้เวลาในการปฏิบัติบางอย่างกับค่านิยมของเขา

7. การปฏิบัติซ้ำๆ

เมื่อบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ค่านิยมก็จะปรากฏขึ้นมาใหม่ในโอกาสของชีวิตของบุคคลที่จะยึดถือ ค่านิยมที่ยึดถือจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของบุคคล ความแตกต่างของเวลา ค่านิยมจะต้องมีการกระทำบ่อยๆจนกลายเป็นแบบแผนของชีวิต

การพัฒนาค่านิยมไม่เพียงเฉพาะนักเรียนจะยึดประสบการณ์ เหตุผลของตนเองเป็นหลักเท่านั้น ครูผู้สอน พ่อแม่ ก็มีอิทธิพลในการปฏิบัติค่านิยม (นาตยา ปิณฑนานนท์, 2528 : 507) โดยเฉพาะครูผู้สอน ถ้านักเรียนเกิดค่านิยมไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควรหรือต้องแก้ไข ก็จะต้องมียุทธวิธีชี้แนะ ปลุกฝัง และสอนค่านิยมให้นักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตัวทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คุณประโยชน์ของการสร้างเสริมค่านิยม

นาตยา ปิณฑนานนท์ (2528 : 521 - 522) ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการเสริมสร้างค่านิยม ว่ามีประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยเพิ่มพูนความสามารถของบุคคลที่จะสื่อความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกและค่านิยมให้ผู้อื่นทราบ
 2. ส่งเสริมให้บุคคลเห็นอกเห็นใจและเข้าใจในตัวผู้อื่น
 3. ส่งเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการแก้ปัญหา
 4. ช่วยให้บุคคลรู้จักการยอมรับ การเห็นด้วย การไม่เห็นด้วย ต่อความคิดเห็นในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกของสังคม
 5. ช่วยให้บุคคลมีทักษะการตัดสินใจ
 6. ส่งเสริมให้บุคคลยึดมั่นในความเชื่อมั่นของตน
- จากคุณประโยชน์ของการสร้างเสริมค่านิยมทั้ง 6 ข้อ จะเห็นได้ว่า มีประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาค่านิยมทั้งต่อตนเองและสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

งานวิจัยในต่างประเทศ

ฟิทซ์แพทริก (Fitzpatrick, 1975 : 1994 - A) ได้นำกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมของแรธส์มาศึกษาผลที่มีต่อความคิดรวบยอดแห่งตน และความสามารถในการปรับปรุงด้านบุคลิกภาพและความสามารถทางการอ่าน กลุ่มตัวอย่างนักเรียนเกรด 7 จำนวน 527 คนในรัฐวอชิงตัน ดี.ซี. จำนวน 24 โรงเรียนจัดแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลอง และควบคุม ในกลุ่มทดลองได้ทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนและสอนด้วยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเป็นเวลา 16 คาบๆ ละ 1 ชั่วโมงเป็นเวลา 16 สัปดาห์ ผลการทดลองปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีความคิดรวบยอดแห่งตนและความสามารถในการปรับตัวด้านบุคลิกภาพ และความสามารถทางการอ่านสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ลอควูด (สราจค์ ไคว้ตระกูล, 2533 : 275 - 276 ; อ้างอิงมาจาก Lockwood, 1978)

ไคว้เคราะห้ผลการวิจัยเกี่ยวกับการใช้กระบวนการสร้างเสริมค่านิยมของโรงเรียนในประเทศสหรัฐ

อเมริกา ปรากฏว่า ผลการวิจัยไม่ได้ยืนยันว่า การสร้างเสริมค่านิยมมีผลต่อค่านิยมของนักเรียน รวมทั้งทัศนคติเกี่ยวกับการรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และการปรับตัว อย่างไรก็ตามจากการศึกษาหาความรู้ของครูและการประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียน โดยการสังเกตปรากฏว่าการใช้การสร้างเสริมค่านิยม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในห้องเรียน

กูเซียค (คณะกรรมการข้าราชการครู. 2530 : 22 ; อ้างอิงมาจาก Guziak. n.d.) ได้ทำการวิจัยกับนักเรียนเกรด 5 ที่เรียนวิชาดนตรี โดยกลุ่มควบคุมจำนวน 55 คน ใช้เวลา 8 คาบๆละ 1 ชั่วโมง ส่วนกลุ่มทดลองจำนวน 51 คน ใช้จำนวน 8 คาบเช่นกัน เป็นเวลา 8 สัปดาห์ โดยการสอนด้วยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความคิดรวบยอดแห่งตนสูงกว่ากลุ่มควบคุม และกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม มีส่วนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางบวก แม้ว่าจะผ่านการทดลองมาหลายสัปดาห์แล้วก็ตาม

เทมเพิล (Temple. 1980 : 5816 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ The Effect of a Value Clarification Process on Students Views of Own and Peer Values เพื่อฝึกการสร้างเสริมค่านิยม (Values Clarification Exercise) ตามแบบของ แรธส์ และไซมอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา สันควัวได้แก่ นักเรียนเกรด 8 เกรด 9 เป็นนักเรียนชาย 45 คน และเป็นนักเรียนหญิง 55 คน โดยให้นักเรียนฝึกการสร้างเสริมค่านิยม (VCE) ทุกวัน เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ก่อนฝึกการสร้างเสริมค่านิยม (VCE) ทำการสำรวจการรับรู้ค่านิยม (Percept of Values Inventory) ของนักเรียน ซึ่งเป็นค่านิยมของความเคารพยกย่อง ทักษะ ความรอบรู้ อำนาจ ความมั่งคั่ง สุขกายสบายใจ และความซื่อตรง หลังจากการฝึกการสร้างเสริมค่านิยม (VCE) แล้วก็ทำการสำรวจการรับรู้ค่านิยม (PVI) อีกครั้ง ต่อจากนั้นนำผลการสำรวจค่านิยม (PVI) ทั้งสองครั้งมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ ผลการวิจัยปรากฏว่าหลังจากที่ผ่านการฝึกการสร้างเสริมค่านิยม (VCE) นักเรียนได้มองเห็นคุณค่าของตนดีกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนเห็นคุณค่าของเพื่อนร่วมชั้นในทางบวกเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่คุณค่าในทางบวกที่มองเห็นเพื่อนยังน้อยกว่าที่มองเห็นตัวเอง นอกจากนี้การฝึกการสร้างเสริมค่านิยม (VCE) ไม่ทำให้นักเรียนต้องการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของตนเอง การฝึกการสร้างเสริมค่านิยม (VCE) ไม่สามารถชักนำให้นักเรียนดำเนินไปตามกระบวนการประเมินค่านิยม 7 ขั้น ตามที่แรธส์และคนอื่นๆได้แสดงไว้ แต่ถ้านักเรียนได้มีโอกาสได้ยินได้ฟัง และแสดงออกซึ่งคุณค่าของตนเองในบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมและสนับสนุนแล้ว นักเรียนจะมองค่านิยมของตนเองในแง่ดีและมองคนอื่นในแง่ดีด้วย

งานวิจัยในประเทศ

อนัน ปิ่นอินทร์ (2534 : 75 - 82) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระดับการพัฒนาค่านิยม วิชาสังคมศึกษา ด้วยการสอนโดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง และการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่นักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 45 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนโดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับการพัฒนาค่านิยมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้หลังการทดลองพบว่าระดับการพัฒนาค่านิยมสูงกว่าก่อนการทดลอง

ปรีดา วิทยากุล (2536 : 79 - 85) ได้ทำการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการสอนโดยกระบวนการของการทำค่านิยมให้กระจ่างกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร แขวงคลองกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 40 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนโดยกระบวนการของการทำค่านิยมให้กระจ่าง กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสามารถในการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ หลังการทดลองพบว่าความสามารถในการตัดสินใจสูงกว่าก่อนการทดลอง

นาคน้อย บุตรประเสริฐ (2538 : 118 - 124) ได้ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระดับการรู้จักตนเองด้านจริยธรรม ด้วยการสอนโดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง และการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 50 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนโดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการรู้จักตนเองด้านจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้หลังการทดลองพบว่าการรู้จักตนเองด้านจริยธรรมสูงกว่าก่อนการทดลอง

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมทั้งต่างประเทศและในประเทศ จะเห็นได้ว่าการนำกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมมาใช้กับนักเรียนส่วนส่งผลในทางบวก ดังนั้นการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมโดยกระบวนการดังกล่าวให้แก่ นักเรียนจึงเป็นความสำคัญและจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่ครูไม่อาจปฏิเสธได้

กรณีตัวอย่าง

ความหมายกรณีตัวอย่าง

ฉันทนา ภาคบงกช (2518 : 38 - 41) กล่าวว่า กรณีตัวอย่างเป็นการนำเสนอภาพการณ์หรือปัญหาซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงมาศึกษา กรณีตัวอย่างที่นำมาศึกษาควรนำมาใช้ในการส่งเสริมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของมนุษย์ ค่านิยม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กรณีตัวอย่างควรเหมาะสมกับผู้เรียน มีความละเอียดชัดเจน พอที่จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นปัญหาได้อย่างกระจ่าง ทั้งนี้เพราะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและมองปัญหาได้ฉ่องแท้ รู้สึกเห็นจริงเห็นจังกับเรื่องจนคิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกรณี หรือคิดว่าเป็นปัญหาได้ฉ่องแท้ ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการแก้ปัญหา นับว่าช่วยให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผลและมีประสิทธิภาพ

ทิสนา แชนมณี (2522 : 201 - 202) ได้ให้ความหมายของกรณีตัวอย่างไว้ว่ากรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนศึกษา วิเคราะห์ และการอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้นๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกัน และกัน รวมทั้งการนำกรณีตัวอย่าง ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น

จากความหมายกรณีตัวอย่างที่กล่าวมาสรุปว่า กรณีตัวอย่าง คือเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน มีประโยชน์และมีคุณค่าในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาและฝึกแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมค่านิยม ด้วยการให้นักเรียนสามารถแสดงความคิด วิเคราะห์อย่างอิสระ หรือร่วมระดมสมอง การรวบรวมข้อมูล อภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ตลอดจนร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์และมีอิสระในการเรียน อีกทั้งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษากรณีตัวอย่างไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

จุดมุ่งหมายในการศึกษากรณีตัวอย่าง

ฉันทนา ภาคบงกช (ม.ป.ป. : 1) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการนำกรณีตัวอย่างมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้างนี้

1. ได้ฝึกวิเคราะห์และแยกแยะประเด็นปัญหา
2. เพื่อให้รู้จักการตัดสินใจอย่างมีหลักการและมีเหตุผล
3. เพื่อเสริมทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม
4. เพื่อฝึกและให้โอกาสผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้สึกและ

เจตคติกันและกัน

รูปแบบของกรณีตัวอย่าง

ฉันทนา ภาคบังข (ม.ป.ป. : 1) ได้กล่าวถึงรูปแบบของกรณีตัวอย่างไว้ดังต่อไปนี้

1. เรื่องเล่า
2. เรื่องสั้น
3. ข่าวหนังสือพิมพ์
4. เรื่องยาวตัดต่อ
5. บทสนทนา หรือคำพูด
6. รูปภาพซึ่งต่อเนื่องเป็นเรื่องราว

องค์ประกอบของการศึกษากรณีตัวอย่าง

การศึกษากรณีตัวอย่างให้ได้ผลดีนั้นต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ แยกเป็นหัวข้อดังนี้ (ชูศักดิ์ สิงห์อุตร. 2532 : 11)

1) การอภิปราย การอภิปรายเป็นเทคนิคที่มีคุณค่าที่สุดอย่างหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดกลุ่มแบบประชาธิปไตย การอภิปรายยังเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในเรื่องเป้าหมาย การวางแผน และการประเมินผล การอภิปรายช่วยให้กลุ่มได้พัฒนาความรู้ที่มีต่อกันในกลุ่ม ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกันรับผิดชอบร่วมกัน ขอมรับและเคารพในสิทธิของผู้อื่น การอภิปรายจึงเป็นเทคนิคที่สำคัญต่อการศึกษาในวิชาสังคมศึกษา (นาคยา ภัทรแสงไทย. 2525 : 281)

สำหรับกรณีตัวอย่างควรเป็นการอภิปรายรายกลุ่มย่อย ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้เรียนแยกย้ายไปอภิปรายตามหัวข้อที่ผู้สอนกำหนดขึ้น แต่ละกลุ่มจะมีประธาน และเลขานุการเป็นผู้บันทึกสาระสำคัญของการอภิปราย จุดประสงค์ของการอภิปรายกลุ่มย่อยคือ ต้องการให้สมาชิกที่มีความสนใจร่วมกัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจและความคิดเห็นกันโดยมีบรรยากาศเป็นกันเอง และสมาชิกทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 73) กล่าวถึงขั้นตอนการอภิปราย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การตกลงเกี่ยวกับขอบเขตของปัญหา หรือความชัดเจนของการอภิปราย ส่วนหัวข้อการอภิปรายควรมีลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเจตคติกันได้
2. การรวบรวมข้อมูลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การอภิปรายเป็นการสนทนามิใช่การตั้งคำถามและให้ทุกคนมีส่วนร่วม การตั้งใจฟังนับว่าเป็นการร่วมมือ แต่ในขณะที่จะมีการอภิปรายนั้นควรมีการเตรียมตัวผู้เรียนให้มีการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับเรื่องที่จะอภิปรายล่วงหน้าจะทำให้

นักเรียนทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ดีขึ้น

3. การหาข้อยุติ การอภิปรายที่สามารถดำเนินไปถึงขั้นสรุปได้นับว่าเป็นความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย แต่ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินไปถึงขั้นนั้นได้ ก็จำเป็นต้องสรุปความอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นข้อยุติ

เมื่อสมาชิกของแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันอภิปรายรายการกลุ่มย่อยเสร็จแล้ว ครูควรอภิปรายร่วมกับผู้เรียนทั้งชั้นอีกครั้ง เพื่อหาข้อสรุปเป็นหลักการทั่วไป

2) การระดมพลังสมอง (Brain Storming) ในการศึกษากรณีตัวอย่าง ผู้เรียนทุกคนจะต้องมีการระดมพลังสมองเพื่อเป็นการรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มคนให้ได้มากที่สุดภายในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งทุก ๆ ความคิดที่เสนอมาจะถูกจดบันทึกไว้โดยไม่มีการวิจารณ์ จัดเป็นปริมาณของความคิด ดังนั้นถ้าสมาชิกทุกคนรู้เทคนิคระดมพลังสมองและไม่มีการสกัดกั้นความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของใครก็จะมีช่วยให้อภิปรายกลุ่มสัมฤทธิ์ผลสูงขึ้น การระดมพลังสมองจึงเป็นเทคนิคที่จะช่วยกระตุ้นให้คนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งมีหลักในการระดมพลังสมองดังนี้

2.1 การระดมพลังสมองมุ่งแต่ด้าน “ปริมาณ” ของความคิด เพื่อให้ได้ความคิดมากที่สุด ในขั้นนี้มีได้เน้น “คุณภาพ” เพราะจะมีการคัดความคิดเหล่านั้นในภายหลัง

2.2 ให้โอกาสทุกคนมีอิสระ โดยไม่ต้องเกรงใจว่าจะซ้ำกับความคิดของคนอื่นหรือเป็นความคิดที่ผิดหรือไม่เข้าเรื่อง

2.3 ถ้ายังคิดไม่ออก ให้พยายามคิดต่อจากข้อเสนอแนะของเพื่อนคนอื่น เพราะความคิดของเพื่อนผู้อื่นอาจจะช่วยกระตุ้นให้ความคิดฟุ้งพรูออกมา

2.4 ต้องระงับการวิจารณ์ความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ว่ากรณีใดๆ เพราะจะเป็นการสกัดกั้นความคิดเห็นของผู้อื่น

ประโยชน์ของการระดมพลังสมองก็คือ สามารถนำไปใช้ในการเลือกปัญหาสาเหตุของปัญหา วิธีการแก้ปัญหา ซึ่งในการระดมพลังสมองนั้นพอสรุปขั้นสำคัญตามลำดับดังนี้

ระดมความคิดจากสมาชิก เขียนความคิดใหม่ให้ชัดเจนและกระชับ ระบุประเภทความคิดเป็นกลุ่ม สรุปความคิดทั้งหมด

3) กระบวนการคิดแก้ปัญหา จากสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาดังขึ้น และมีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีหน้าที่ร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วยกระบวนการที่มีระบบดังนี้ จันทิมา ลิ้มปิเจริญ (2522 :63) ได้เสนอขั้นตอนการแก้ปัญหา ดังนี้

1. ทำความเข้าใจกับปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น มองให้เห็นชัดว่าอะไรเป็นตัวปัญหาหรืออุปสรรค

2. อภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับปัญหานั้น รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุที่มาของปัญหา
3. เสนอวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน โดยรวบรวมวิธีการทุกอย่างที่พอจะแก้ปัญหาก็ได้
4. อภิปรายคัดเลือกวิธีที่เห็นว่าได้ผลมากหรือน้อย โดยเรียงตามลำดับความสำคัญความสามารถในการแก้ปัญหาวินิจฉัย
5. ตัดสินใจร่วมกัน เลือกวิธีการที่ได้จากการอภิปรายสรุปในข้อ 4
6. วางแผนการกำหนดปัญหา หรืออุปสรรคให้สอดคล้องกับแผนหรือวิธีการที่วางไว้
7. ลงมือปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายหรือรับผิดชอบมา
8. สรุปประเมินผลการแก้ปัญหานั้น เพื่อหาข้อบกพร่องและข้อดีที่จะนำไปปรับปรุงในการแก้ปัญหาลงต่อไป

นาคยา ภัทรแสงไทย (2525 : 275 - 276) กล่าวว่าสถานการณ์ในการแก้ปัญหาคือประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้

1. การคำนึงถึงและทำความเข้าใจในปัญหา ด้วยการอธิบายคำถามและปัญหาที่หยิบยกขึ้นมา คำถามและปัญหาส่วนมากที่ตั้งขึ้นมักจะเป็นผลมาจากการสำรวจของผู้เรียนเอง อาจด้วยภาพยนตร์ รูปภาพและฟังเรื่องราว เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรืออาจเป็นคำถามหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันปกติก็ได้
2. การวางแผนกลุ่ม ตามข้อมูลที่ต้องการ แนวทางในการรวบรวมข้อมูลกระบวนการในการใช้ข้อมูล และควรมีความรับผิดชอบร่วมกัน
3. การรวบรวมข้อมูลด้วยการทดลอง การอ่าน และกระบวนการต่างๆ จากสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการใช้แหล่งความรู้ในห้องสมุด
4. การประเมินผลและความเข้าใจในข้อมูล ด้วยการเปรียบเทียบแหล่งข้อมูลต่างๆการตรวจสอบผลที่ได้แตกต่างกัน การสาธิตหรือการทดลองซ้ำ การดูภาพยนตร์อีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นการทบทวน การตรวจสอบให้แน่ชัดกับประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา การปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญในประเด็นสำคัญ และการพิจารณาว่างานดำเนินไปได้หรือไม่
5. การรวบรวมข้อมูลและการสรุป โดยการสรุปแนวทางไว้ เช่น กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของกลุ่ม
6. การตัดสินใจและใช้ข้อมูล ในการปฏิบัติงานกลุ่ม เช่น การสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งการแสดงบทบาท การชมสไลด์ หรือศึกษาเอกสาร เป็นต้น
7. การประเมินการตัดสินใจ เป็นผลมาจากการปฏิบัติงานกลุ่ม การอภิปรายการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และแนวทางอื่นๆ ที่ใช้กับการประเมินผลส่วนบุคคลและประเมินผลกลุ่ม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือ ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เป็นวิธีสืบเสาะหาความรู้ของนักวิทยาศาสตร์แบบมีลำดับขั้นตอน เป็นการเริ่มต้น ณ จุดๆหนึ่งแล้วทำต่อเนื่องกันไปตามลำดับขั้น จนถึงขั้นสุดท้าย ก็ครบวงจรของการแก้ปัญหาซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Scientists follow a specific step - by - step procedure และถ้าจะตรวจสอบใหม่ ณ จุดใดก็สามารถตรวจสอบได้ตามวงจรนั้น

ประวัติของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีดำเนินงานที่นักวิทยาศาสตร์กระทำนั้น (ทองสุข พงศทัต และคนอื่นๆ. 2521 : 15 - 19) ได้เริ่มปฏิบัติกันก่อนในประเทศอังกฤษ และในทวีปยุโรปในศตวรรษที่ 19 ซึ่งนักวิทยาศาสตร์เรียกตนเองว่า นักปรัชญา วิทยาศาสตร์ต่างๆก็เรียกว่า วิทยาศาสตร์ปรัชญา (Philosophical Science) และในปี ค.ศ. 1840 วิลเลียม วีเวล (William Whewell) เป็นผู้เสนอให้เรียกนักปราชญ์ที่ดำเนินวิธีการศึกษาวิทยาการโดยวิธีวิทยาศาสตร์นี้ว่า นักวิทยาศาสตร์ ส่วนวิธีการของนักวิทยาศาสตร์ที่วิลเลียม วีเวล เสนอนั้นเป็นวิธีดำเนินการเป็นขั้นๆ อย่างมีระบบ ดังนี้

1.1 สังเกต (Observation) ต้องใช้การสังเกตอย่างมีคุณพินิจ ซึ่งระบบประสาทที่ใช้ประมวลในการสังเกตมี ทางตา (เห็น) ทางจมูก (กลิ่น) ทางหู (การได้ยิน) ทางลิ้น (การลิ้มรส) ทางผิวหนัง (การสัมผัส)

1.2 บันทึก (Record) การบันทึกข้อสังเกตต่างๆโดยใช้ประสาทในข้อที่ 1 ซึ่งการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ นั้นจะต้องบันทึกอย่างไม่มีอคติ บันทึกทุกอย่างที่ตนได้ประสบจากการสังเกตมาโดยเที่ยงตรงและแน่แท้

1.3 การทดลองเพื่อการพิสูจน์ (Proof) สิ่งที่สังเกต หรือบันทึกเอาไว้ทั้งหลายนั้นจะต้องนำมาพิสูจน์ให้ทราบว่าเป็นเท็จหรือเป็นจริงแค่ไหนโดยการทดลอง และสรุปการทดลองมีหลักดำเนินการใหญ่ๆ 2 อย่างได้แก่

1.3.1 การวิเคราะห์ คือการทดลองโดยแยกชิ้นส่วนเดิมซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ขึ้นใหญ่ให้ย่อยลงมาเป็นส่วนเล็กๆ เช่น การวิเคราะห์ว่าอากาศในเมืองหลวงนั้นมีส่วนปรุงแต่งอะไรบ้างที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ และพืช และทำการทดลองต่อไปเพื่อจัดส่วนปรุงแต่งที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ และพืชนั้น

1.3.2 การสังเคราะห์ หมายถึงการสร้างสรรค์ การผลิต หรือการเตรียมสารเพื่อให้ประโยชน์แก่มวลมนุษย์ เช่นการผลิตอะตอมพลังงาน (Atomic Energy) ในการทำไฟฟ้า และในการรักษาโรคบางชนิด

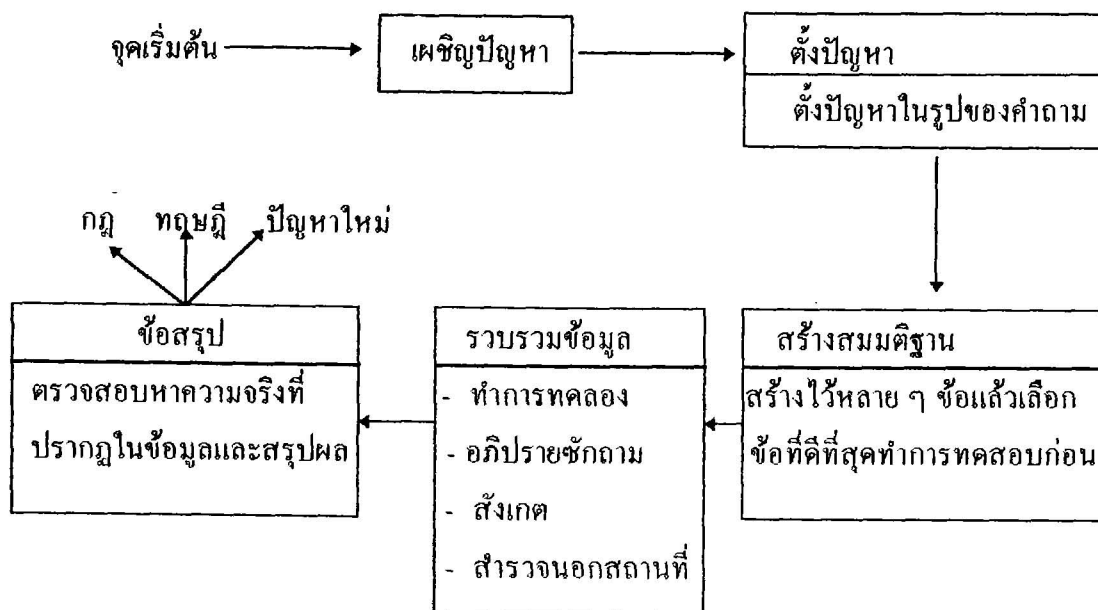
จากผลการทดลองเหล่านี้ นักปราชญ์ยังได้ออนุมาน (Deduce) ออกมาแล้วเสนอแนะเป็น ทฤษฎี (Theory) สมมติฐาน (Hypothesis) และกฎ แสดงว่าการทำงานของนักวิทยาศาสตร์มีวิธีการ ทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน และได้วิวัฒนาการสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันตามลำดับ จนได้ชื่อว่าเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งวิธีการทางวิทยาศาสตร์ยังสามารถนำไปใช้กับกระบวนการ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมความรู้ทุกสาขาวิชา ดังนั้นวิธีการดังกล่าวจึงไม่ควรเป็นวิีเฉพาะของ นักวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ควรเป็นวิธีการแสวงหาความรู้ทั่วไปได้อีกด้วย

ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

แมกแครกเคน และคนอื่นๆ (Maccracken and others, 1967 : 5) เป็นนักวิทยาศาสตร์ ศึกษาประจำฝ่ายการศึกษาแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้สรุปวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็น 4 ขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ขั้นตั้งปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นสรุป

การทำงานในขั้นต่างๆ เป็นไปตามภาพดังนี้

ภาพประกอบ 5 แสดงขั้นตอนการทำงานตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์

รายละเอียดการทำงานแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

จุดเริ่มต้นของปัญหาคือการเผชิญปัญหา (A Problem) แต่แม้กระทั่งคนไม่นับเป็นขั้นที่ 1 บางคนเรียกงานขั้นนี้ว่าขั้นสังเกต (Observation) เพราะการสังเกตเป็นขั้นเริ่มต้นของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

งานขั้นที่ 1 ขั้นตั้งปัญหา (Recognize and State Problem) งานขั้นนี้เป็นการระบุปัญหา และกำหนดขอบเขตของปัญหา และปัญหาที่ตั้งนี้เป็นการตั้งภายหลังที่ได้มีการพบปรากฏการณ์ การตั้งปัญหาจะต้องตั้งให้ชัดเจนไม่กำกวม โดยทั่วไปแล้วนิยามตั้งปัญหาในรูปของคำถาม เมื่อตั้งคำถามแล้วควรจะได้กำหนดขอบเขตของปัญหาด้วยว่า กำหนดวงแคไหน อะไรอยู่ภายใน แวดวงที่ศึกษา

งานขั้นที่ 2 ขั้นตั้งสมมติฐาน (Make a Hypothesis) เมื่อได้ปัญหาแล้วงานขั้นต่อไปคือการคิดหาคำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ของปัญหา หรือการคาดคะเนคำตอบที่น่าจะเป็นไปได้บนพื้นฐานของข้อมูล สำหรับปัญหาหนึ่งอาจสร้างสมมติฐานไว้หลายอย่าง แต่จะมีที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว การทดสอบด้วยการทดลองหรือการสำรวจหลักฐานเท่านั้นจะเป็นเครื่องตัดสินได้

งานขั้นที่ 3 ขั้นรวบรวมข้อมูล (Gather Evidence) การที่จะทดสอบว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้ถูกหรือผิดต้องมีหลักฐานยืนยัน ฉะนั้นการรวบรวมหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องจึงขาดไม่ได้ หลักฐานที่ว่านี้อาจได้จากการสังเกตข้อเท็จจริงปฏิกิริยาจากการทดลอง ฉะนั้นจึงต้องมี

การทดลองเพื่อทดสอบสมมติฐาน หรืออาจได้มาจากการสำรวจหาข้อเท็จจริงจากแหล่งภายนอก การซักถามจากผู้เชี่ยวชาญ การสังเกตจากปรากฏการณ์ การอ่านจากเอกสาร เมื่อได้หลักฐานเพียงพอแล้วก็นำหลักฐานนี้ไปแปลผลเพื่อสรุปต่อไป

งานขั้นที่ 4 ขั้นสรุป (Reach a Conclusion) เมื่อมีหลักฐาน หรือข้อมูลพร้อมแล้วก็นำข้อมูลมาพิจารณาหาความจริงที่เกิดขึ้นในข้อมูล เพื่อที่จะสรุปต่อไป การสรุปนี้คือการยอมรับ หรือ ปฏิเสธสมมติฐาน ซึ่งก็นำไปสู่การสร้างกฎ หรือทฤษฎีต่อไป บางครั้งอาจพบปัญหาใหม่ที่จะต้องศึกษาเกิดขึ้นอีกก็ได้

วิสซ์ (Weisz. 1965 : 4 -7) เป็นศาสตราจารย์ทางชีววิทยา แห่งมหาวิทยาลัย บราวน์ สหรัฐอเมริกา ได้กำหนดขั้นตอนในวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็น 5 ขั้นตอนตามลำดับ คือ

- 1) ขั้นการสังเกต
- 2) ขั้นตั้งปัญหา
- 3) ขั้นตั้งสมมติฐาน
- 4) ขั้นทดลอง
- 5) ขั้นตั้งทฤษฎี

ถ้านำขั้นตอนของวิสซ์มาเปรียบเทียบกับของแม็กแครกเคนและคนอื่นๆแล้วจะเห็นว่า ขั้นตอนคล้ายกัน เพียงแต่การเรียกชื่อแตกต่างกันบ้างเท่านั้น

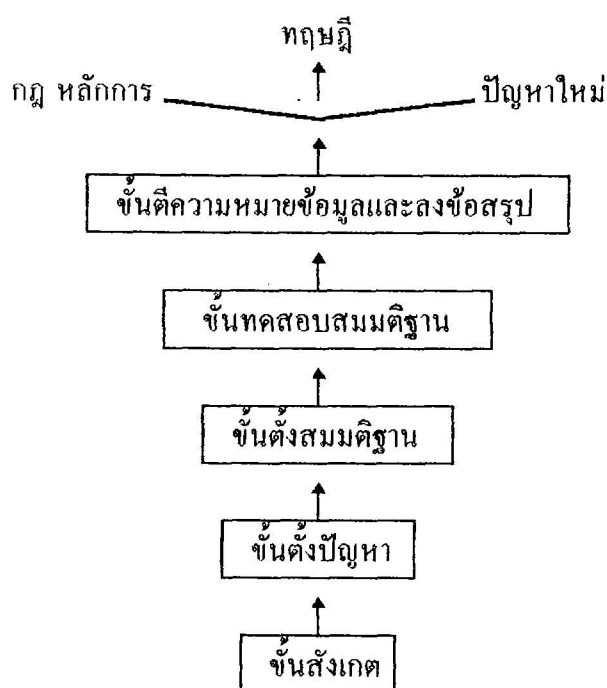
แม็กแครกเคนและคนอื่นๆ	วิสซ์
เผชิญปัญหา (ปรากฏการณ์).....	การสังเกต (ปรากฏการณ์)
ตั้งปัญหา	ตั้งปัญหา
สร้างสมมติฐาน.....	สร้างสมมติฐาน
รวบรวมหลักฐาน (เพื่อทดสอบสมมติฐาน).....	ทดลอง (เพื่อทดสอบสมมติฐาน)
ลงข้อสรุป.....	ตั้งทฤษฎี

ซันด์ และโทรวบริดจ์ (Sund and Trowbridge. 1967 : 9) ทั้งสองคนเป็นศาสตราจารย์ทางวิทยาศาสตร์ศึกษาที่วิทยาลัยของรัฐโคโลราโด (Colorado State College) สหรัฐอเมริกาได้พูดถึงระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่ามี 6 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ตั้งปัญหา
- 2) สร้างสมมติฐาน
- 3) ทดลอง
- 4) สังเกต
- 5) รวบรวมข้อมูล
- 6) ลงข้อสรุป

ถ้าจะเปรียบเทียบกับของแม็กแครกเคนและคนอื่นๆแล้ว พอลนิโลมได้ว่าขั้นการทดลอง และขั้นการสังเกต เทียบได้กับการรวบรวมข้อมูลของแม็กแครกเคนและคนอื่นๆ เพราะกิจกรรมเหล่านี้ทำเพื่อหาข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ฉะนั้นจึงถือได้ว่าวิธีการของซันด์และโทรวบริดจ์ อยู่ในแนวเดียวกันกับแม็กแครกเคนและคนอื่นๆ

สวัวร์นีย์ นิยมคำ (2531 : 158 - 160) ได้สรุปวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 แสดงขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

จากภาพประกอบ 6 จะเห็นว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์มีรูปแบบการแก้ปัญหาที่เป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนแน่นอน แต่ละขั้นตอนจัดเรียงกันไว้อย่างมีเหตุผล กล่าวคือจะเริ่มต้นจากการพบกับปรากฏการณ์เสียก่อน การพบปรากฏการณ์แน่นอนที่สุดจะต้องมีการสังเกตเพื่อหาข้อมูลว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ลักษณะที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ขั้นตอนนี้เราเรียกเสียใหม่ว่า ขั้นการสังเกต (ปรากฏการณ์) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เหมือนกัน

วิสซ์ (Weisz, 1965 : 4) พูดไว้ว่า “All science begins with observation , the first step of scientific method “ ก็คือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ต้องเริ่มต้นจากการสังเกตปรากฏการณ์เพื่อนำไปสู่การตั้งปัญหาว่าทำไมปรากฏการณ์นี้จึงเกิดขึ้น หรือปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นเพราะอะไร ดังนั้นการสังเกตจึงเป็นขั้นแรกของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ งานขั้นที่ 2 คือขั้นตั้งปัญหา ซึ่งนักวิทยาศาสตร์จะต้องตั้งปัญหาให้ได้ก่อน เพราะถ้าไม่รู้ปัญหาแล้วก็ไม่รู้ว่าจะค้นหาคำตอบของอะไร

เมื่อได้ปัญหาแล้ว นักวิทยาศาสตร์จะไม่ผลิผลตามค้นหาคำตอบทันที แต่จะมานั่งพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสังเกตปรากฏการณ์ในขั้นแรกเสียก่อนว่า คำตอบของปัญหาที่ควรจะเป็นไปได้มีอะไรบ้าง สิ่งนี้ก็คือสมมติฐาน ฉะนั้นการตั้งสมมติฐานจึงเป็นงานขั้นที่ 3 เมื่อได้สมมติฐานแล้ว ในขั้นต่อไปก็คือการพิสูจน์ว่าสมมติฐานนี้จะถูกต้องหรือไม่ จริงหรือไม่ การพิสูจน์สมมติฐานเราเรียกว่า การทดสอบสมมติฐาน ซึ่งเป็นงานขั้นที่ 4 การทดสอบสมมติฐานเป็นการหาหลักฐานมายืนยันหรือมาหักล้างสมมติฐาน หลักฐานนี้คือ ข้อมูลซึ่งอาจได้มาจาก การทดลองหรือการสำรวจ เมื่อได้ข้อมูลมาเพียงพอแล้ว ก็ดำเนินการไปยังขั้นสุดท้าย คือ ขั้นตีความหมายข้อมูลซึ่งเป็นงานขั้นที่ 5 เป็นการหาข้อสรุปซึ่งข้อสรุปที่ได้นี้จะบอกว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้ถูกหรือผิด หรือต้องปรับปรุง ถ้าสมมติฐานนั้นถูกก็จะกลายเป็นข้อค้นพบ ที่จะนำไปสร้างเป็นกฎ หลักการ หรือทฤษฎีต่อไป ถ้าสมมติฐานผิด เราก็อาจจะหาสมมติฐานใหม่แล้วทำการพิสูจน์ตามลำดับขั้นตอนขึ้นไป จนในที่สุดเราก็จะรู้ว่าคำตอบของปัญหาคืออะไร บางครั้งเมื่อได้คำตอบของปัญหาแล้วอาจจะพบปัญหาใหม่เกิดขึ้นในขณะที่ศึกษาปัญหาเก่าก็ได้ การทำงานของนักวิทยาศาสตร์นั้นไม่ใช่ทำครั้งเดียวเสร็จ จะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องในงานขั้นตอนต่างๆกลับไปกลับมาอยู่ตลอดเวลา จนมีความมั่นใจในความถูกต้องแล้วจึงจะผ่านไปในงานขั้นตอนต่างๆจนถึงการสรุปผล การทำงานในบางครั้งอาจจะกระโดดข้ามขั้นไปบ้าง แต่ก็อยู่ในวงจรของระเบียบวิธีการนี้.

จากการศึกษาวิธีการทางวิทยาศาสตร์ของนักการศึกษาหลายท่านดังกล่าวพบว่าบางท่านแบ่งลำดับขั้นตอนออกเป็น 4 ขั้น 5 ขั้น หรือ 6 ขั้นบ้างขึ้นอยู่กับการนำขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปขยายเป็นขั้นตอนเสริมขึ้นอีก อย่างไรก็ตามก็ยังมีหลักใหญ่ที่คงคล้ายคลึงกันก็คือ ถ้ามีความสนใจหรือมีปัญหาเรื่องใดจะต้องศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจปัญหานั้นอาจต้องสังเกตอย่างละเอียดเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงให้มาก แล้วจึงตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางของคำตอบของปัญหานั้นๆ ต่อไปก็ดำเนินการทดลองเพื่อพิสูจน์ว่าสมมติฐานใดเป็นคำตอบที่ถูกต้องที่สุด ในการทดลองก็ต้องมีการวางแผนการทดลองอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้ผลที่เที่ยงตรง กำจัดตัวแปรที่จะก่อให้เกิดความลำเอียงหรือข้อผิดพลาดออกไป สมมติฐานใดเป็นที่ยอมรับโดยมีผลการทดลองที่สอดคล้องกันก็จะสรุปเป็นความรู้สะสมไว้ และต่อไปถ้าความรู้นี้สามารถนำไปใช้ทำนายหรือพยากรณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อีก ความรู้นั้นก็จะกลายเป็นทฤษฎี กฎ หรือหลักการ จะเห็นว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์ต้องอาศัยประสบการณ์ การสังเกต ความสนใจ ศึกษาค้นคว้าและทดลองอย่างมีเหตุมีผล

จากขั้นตอนการทำงานตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าถ้านำวิธีการดังกล่าวมาจัดเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาที่น่าจะเกิดประสิทธิภาพกับนักเรียนได้ เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบ มีขั้นตอน มีเหตุผลอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ทักษะกระบวนการกับการสอนแบบการสร้างเสริมค่านิยม

จุดเน้นสำคัญประการหนึ่งของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 คือการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ เพื่อพัฒนาคุณภาพของการเป็นคนที่มีสมรรถนะในรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้พื้นฐานสำหรับพัฒนาคน พัฒนาสังคม พัฒนาอาชีพ มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ได้พัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการปฏิบัติงาน กระบวนการจัดการ กระบวนการกลุ่ม การแสวงหาความรู้ รวมทั้งการแสวงหาจริยธรรม และความมุ่งมั่นของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 นี้ ยังต้องการให้ผู้สอนไม่ว่าจะสอนในวิชาใด ต้องสอนให้ถึงขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งผู้เรียนสามารถรู้ถึงขั้นตอนวิธีการที่จะสามารถนำไปใช้ได้จริง

ทักษะกระบวนการ หมายถึง กระบวนการปฏิบัติ หรือกระบวนการทำงานที่ครบขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรกจนงานแล้วเสร็จอย่างมีประสิทธิภาพน่าพอใจ ซึ่งจัดเป็นกระบวนการหลักหรือกระบวนการแม่แบบของกระบวนการอื่นๆ

ครูจำเป็นต้องฝึกให้ผู้เรียนผ่านขั้นตอนกระบวนการ พัฒนาเป็นประจำสม่ำเสมอ สอดคล้องกับหลักที่ว่า การศึกษาคือการสร้างนิสัย ขั้นตอนทักษะกระบวนการ 9 ประการมีดังนี้ (สงบ ลักษณะ. 2533 : 7 - 10)

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น (มองเห็นความจำเป็น)
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์ (พิจารณางานนั้นอย่างถี่ถ้วนในแง่มุมต่างๆจนเข้าใจ)
3. สร้างทางเลือกหลากหลาย (พิจารณาแนวทางที่ทำได้หลายๆทางอย่างรอบคอบ)
4. ประเมินและเลือกทางเลือก (ตัดสินใจทำตามแนวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่สุด)
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติ (การลงมือทำงานต้องทำตามแนวทางที่วางไว้)
6. ปฏิบัติตามแผนด้วยความชื่นชม (ควรสร้างความพอใจในการทำงาน หรือทำงานอย่างมีความสุข)
7. ประเมินระหว่างปฏิบัติ (มีการติดตามตรวจสอบว่า งานดำเนินไปตามที่คาดไว้ในแผนหรือไม่อย่างไร ควรปรับปรุงอย่างไร เพื่อให้งานเสร็จตามที่คาดหวัง)
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ (ลงมือปรับปรุง ติดตามผล เพื่อให้ได้ผลงานดีขึ้น)
9. ประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภูมิใจ (ทำการประเมินตามจุดประสงค์ และเป้าหมายของงานสร้างความเข้าใจและความสำเร็จของงาน)

ทักษะกระบวนการไม่ใช่วิธีสอนหรือขั้นตอนการสอน แต่เป็นขั้นตอนของการดำเนินการหรือกระบวนการทำงานที่ใครๆอาจนำไปใช้ได้และมีส่วนช่วยให้งานเสร็จอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการทำงานมีครบทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และลงมือปฏิบัติ

ในการสอนให้นักเรียนรับรู้และนำกระบวนการไปใช้นั้น ครูควรเลือกใช้วิธีสอนที่พิจารณาเห็นว่าเหมาะสมกับพื้นฐานและความพร้อมของผู้เรียน และในการสอนครูควรพิจารณา ลักษณะของบทเรียนและสอดคล้องทักษะกระบวนการเข้าไปให้เหมาะสมสอดคล้องกับ จุดประสงค์ของบทเรียนนั้น มิใช่จะสอนให้ครบขั้นตอนหรือครบวงจรเสมอไป บางบทเรียนสอน ได้ครบทุกขั้นตอน แต่บางบทเรียนก็ควรเน้นเฉพาะบางขั้นตอนเท่านั้น

โดยปกติทักษะกระบวนการ 9 ประการนี้ เป็นจุดรวมของวิธีสอนทุกวิธี โดยผนวก การเรียนรู้เกือบทุกประเภทไว้แล้ว ได้แก่

1. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
2. กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. กระบวนการแก้ปัญหา
4. กระบวนการสร้างความตระหนัก
5. กระบวนการคณิตศาสตร์
6. กระบวนการเรียนภาษา
7. กระบวนการสร้างเจตคติ
8. กระบวนการสร้างค่านิยม
9. กระบวนการความรู้ความเข้าใจ
10. กระบวนการกลุ่ม
11. กระบวนการปฏิบัติ

จากขั้นตอนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้อง กับหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่เน้นทักษะกระบวนการ โดยเริ่มจาก

1. นักเรียนเริ่มตระหนักในปัญหา โดยศึกษาจากกรณีตัวอย่าง
2. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลายโดยอิสระในการแก้ปัญหา
3. ค้นหาหาข้อมูลเพื่อทำการตรวจสอบสาเหตุของปัญหา
4. พิจารณาอย่างถี่ถ้วน เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา
5. ประเมินและเลือกทางเลือกที่ใช้ในการแก้ปัญหา
6. กำหนดแนวทางการปฏิบัติ

จากความสอดคล้องดังกล่าวจึงถือได้ว่าการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเป็น การสอนที่สอดคล้องกับแนวการสอนของหลักสูตรใหม่ที่ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ

เอกสารเกี่ยวกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้แนวการปฏิบัติการสอนโดยเน้นคุณสมบัติ 3 ประการ คือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของหลักสูตร และจุดหมายปลายทางของการศึกษา การที่จะสอนให้ตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์ เป็นการสอนที่จะช่วยตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ หน่วยศึกษานิเทศก์ จึงได้จัดทำการสอน เพื่อตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์ โดยจัดทำเป็นคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาโดยยึดรูปแบบการเรียนรู้ของโรเบิร์ต เอ็ม กานเย่ (Robert M Gagne) และ ลิสเลส เจ บริจส์ (Lisles J. Briggs) เป็นหลัก (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2527 : บทนำ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวของโรเบิร์ต เอ็ม กานเย่

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทางของกานเย่ (Gagné, 1965 : 62 - 170) ได้แบ่งการเรียนรู้แบบพื้นฐานง่าย ๆ ไปจนถึงการเรียนรู้แบบยากและซับซ้อน ดังนี้

1. การเรียนรู้เครื่องหมายและสัญญาณ (Signal Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองที่ไม่ให้แสดงออกมาได้ การเรียนรู้ประเภทนี้ ได้แก่ การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขตามแบบของ พาฟลอฟ (The Pavlov in Condition Response) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึก
2. การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง (Stimulus Response Learning) เป็นการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองต่างจากชนิดแรกตรงที่ผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตน ผู้เรียนมีความตั้งใจและรู้ตัวในการที่จะเชื่อมโยงในการตอบสนองที่เหมาะสมต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ กัน เมื่อทำได้ถูกต้อง และเหมาะสมก็จะได้รางวัลหรือการเสริมแรง (Reinforcement) การเรียนรู้ประเภทนี้ ได้แก่ การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกของธอนด์ไค (Thondike) และการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ (Skinner)
3. การเรียนรู้แบบลูกโซ่ (Chain Learning) เป็นการเรียนรู้ในการประกอบกิจกรรมต่อเนื่องตามลำดับ ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไป เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการกระทำและทักษะต่างๆ ในการเคลื่อนไหว (Motor Skills) การเรียนรู้ประเภทนี้กานเย่ นำมาจากทฤษฎีต่างๆ หลายทฤษฎี ซึ่งรวมทั้งแนวความคิดของสกินเนอร์ และ กัทธรี (Guthrie) ด้วย
4. การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงด้วยถ้อยคำภาษา (Verbal Association) การเรียนรู้ชนิดนี้คล้ายกับการเรียนรู้แบบลูกโซ่คือแบบที่ 3 ต่างกันที่สิ่งเร้าและการตอบสนองแบบที่ 3 เป็นการใช้กลไกกล้ามเนื้อ ส่วนแบบที่ 4 นี้ เป็นเรื่องการใช้กลไกภาษา (Verbal) เน้นความสำคัญของภาวะภายในมากกว่าแบบที่ 3 เช่น การเชื่อมโยงชื่อของสิ่งของกับสิ่งของนั้นๆ เป็นต้น

5. เป็นการเรียนรู้แบบจำแนกความแตกต่าง (Discrimination Learning) เน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นและแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้า เพื่อที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นให้ถูกต้อง

6. การเรียนรู้แบบโน้มนำ (Concept Learning) เป็นการเรียนการตอบสนองร่วมกันต่อกลุ่มของสิ่งเร้าที่มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนต้องรู้สิ่งที่คล้ายกันสามารถลงสรุปความเหมือนและความแตกต่างของสิ่งเร้าได้ เช่น ผู้เรียนที่เกิคมโนคติเกี่ยวกับโต๊ะก็สามารถแยกโต๊ะออกจากสิ่งเร้าต่างๆ และสรุปความเหมือนของโต๊ะที่มีรูปร่างต่างๆ ได้

7. การเรียนรู้กฎและหลักการ (Principle Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงมโนคติตั้งแต่ 2 มโนคติขึ้นไปเข้าด้วยกันและสามารถตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นได้ แล้วสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ด้วยวิธีการที่คล้ายคลึงกัน เช่น เกิคมโนคติเกี่ยวกับความยาวของเส้นตรง และเกิคมโนคติเกี่ยวกับความยาวความกว้างของรูปสี่เหลี่ยมก็จะสามารถตั้งเป็นกฎในการหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมโดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความกว้างและความยาวได้

8. การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการคิดโดยการรวมกฎเกณฑ์ต่างๆ ของการเรียนรู้ประเภทที่ 7 เข้าด้วยกัน แล้วนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ เช่น ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับกฎของการหาพื้นที่สามเหลี่ยมและการหาพื้นที่ของสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก็จะหาพื้นที่ของสี่เหลี่ยมคางหมูหรือสี่เหลี่ยมใดๆ โดยอาศัยกฎเบื้องต้นดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหา

การจัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีของกานเย่

จากทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทาง กานเย่ สามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอนซึ่งอาศัยสมมติฐานเบื้องต้น 5 ประการ คือ (อาคม จันทสุนทร. 2527 : 2 - 3)

1. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน มุ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละบุคคลการจัดการเรียนการสอน จึงไม่ได้มุ่งที่คนกลุ่มใหญ่ คือ ไม่ใช่ระบบกระจายเสียง ที่มุ่งให้ความรู้และทัศนคติแก่คนในสังคมรวมๆ แต่จะมุ่งให้กับแต่ละบุคคลที่รวมกันอยู่ในสังคมนั้นๆ

2. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ทำได้ทั้งระบบสั้นและระบบยาว คือเป็นทั้งการจัดรูปแบบหรือวางแผนการสอนในแต่ละชั่วโมง และวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยตลอดในบทเรียนหรือในรายวิชานั้นทั้งหมด ซึ่งอาจทำโดยครูแต่ละคน หรือครูช่วยกันทำเป็นคณะก็ได้

3. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนถือว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีระบบจะมีผลอย่างมากต่อการพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน กล่าวคือมีการจัดการเรียนการสอนที่ดีแล้ว คนจะเรียนรู้ได้ดีกว่าการปล่อยให้เรียนเองตามธรรมชาติ

4. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนควรจัดทำเชิงระบบกล่าวคือ วิธีขึ้นต้นตั้งแต่ การพิจารณาความจำเป็น เป้าหมาย และการดำเนินการเป็นขั้นๆต่อเนื่องกันไปจนถึงขั้นที่นักเรียนทราบผลการปฏิบัติหรือประเมินวิธีการดำเนินงานว่าได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่

5. การจัดการเรียนการสอนต้องอยู่บนรากฐานความรู้ที่ว่า มนุษย์เรามีการเรียนรู้รู้อย่างไร คือต้องรู้กระบวนการเรียน และสภาพการเรียนรู้ต่างๆจากสมมติฐานข้างต้น ก็คือ การวางแผนการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เป็นการกำหนดภาพรวมที่จะดำเนินการให้เห็นองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะเป็นระบบขนาดใหญ่ เช่น การจัดรายวิชาหรือระบบย่อยๆ เช่น ระดับการสอนในแต่ละชั่วโมง

การจัดเหตุการณ์การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพมนุษย์

การจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับสมรรถภาพการเรียนรู้ในแต่ละสมรรถภาพ และการจัดเหตุการณ์ของการสอนก็ต้องสอดคล้องกับกระบวนการของการเกิดการเรียนรู้ในสมองของคนเรา ซึ่งมีลำดับขั้นดังนี้เพื่อให้เป็นไปตามลำดับขั้นการสอนโดยยึดจุดประสงค์ และสมรรถภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีลำดับขั้นดังนี้ (มัลลิกา พงษ์ปริตร. 2527 : 140 - 143)

1. เราความสนใจ เป็นวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อให้เด็กสนใจ คืบตัว พร้อมทั้งจะเรียน อาจใช้วิธีการพูดคุย ชักถามหรือใช้สื่อต่างๆ
2. แจ้งจุดประสงค์ คือการบอกให้เด็กทราบว่า จะเรียนเรื่องอะไรและทำอะไร เป็นการวางแผนให้ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อไปสู่เป้าหมาย
3. ทบทวนความรู้เดิม เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เก่าที่ดี อาจเป็นการชักถาม บอกเล่า หรือทดสอบก่อนสอน
4. เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้อุปกรณ์เข้าช่วย เพื่อให้บทเรียนใหม่น่าสนใจและน่าติดตาม
5. ครูให้ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานที่นักเรียนจะฝึกปฏิบัติ โดยวิธีการที่สอดคล้องกับสมรรถภาพของมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์ปลายทางของคาบนั้น
6. นักเรียนปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและแสดงออกตามสภาพการณ์ที่เหมาะสม เพื่อให้ นักเรียนได้คิด สามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆได้
7. นักเรียนสามารถทราบผลทันทีที่ทำการไป ย่อมทำให้นักเรียนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องในขั้นนี้ครูอาจให้คำติชมแก้ไขตนเอง หรือนักเรียนประเมินตัวเอง
8. ประเมินผลการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ในแต่ละคาบ เพื่อทำให้ผู้สอนทราบว่าการสอนของตนในคาบนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ อาจทำได้โดยครูทดสอบย่อย
9. เน้นให้เกิดความแม่นยำและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ โดยให้การบ้านทำรายงาน หากความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนไปแล้วในชั้นเรียน

สารภี รัตนบุรี (2523 : 208 - 209) ได้กล่าวถึงการนำลำดับขั้นของเหตุการณ์มาสอน เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์ นำมาจัดทำแผนการสอนซึ่งสามารถจัดขั้นตอนได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเร้าความสนใจ

ขั้นที่ 2 แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์ของบทเรียน

ขั้นที่ 3 ทบทวนความรู้เดิมก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่ต่อไป

ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์เข้าช่วย

ขั้นที่ 5 ให้แนวทางในการเรียนรู้ เพื่อเป็นพื้นฐานที่นักเรียนจะฝึกปฏิบัติ

ขั้นที่ 6 ขั้นปฏิบัติ

ขั้นที่ 7 การทราบผลการปฏิบัติ

ขั้นที่ 8 ขั้นประเมินผลการสอน ตามจุดประสงค์

ขั้นที่ 9 ขั้นส่งเสริมความแม่นยำ และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น

ลำดับขั้นการสอนทั้ง 9 ขั้นนำมาจัดเป็นแผนภูมิการแสดงขั้นตอนการสอนตามคู่มือ การสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา และแสดงการเปรียบเทียบกิจกรรมการเรียน การสอนกับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

การสอนตามคู่มือการสอน ของ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา	การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม
ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นที่ 2 ขั้นแจ้งจุดประสงค์ ขั้นที่ 3 ขั้นทบทวนความรู้เดิม ขั้นที่ 4 ขั้นเสนอบทเรียนใหม่ ขั้นที่ 5 ขั้นแนะให้เกิดการเรียนรู้ ขั้นที่ 6 ขั้นปฏิบัติ ขั้นที่ 7 ขั้นแจ้งผลการปฏิบัติ ขั้นที่ 8 ขั้นประเมินผล ขั้นที่ 9 ขั้นส่งเสริมความเมตตาและ ถ่ายโอนการเรียนรู้	ขั้นนำ นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน 1. เลือกทางเลือกอิสระ 2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง 3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก 4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก 5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ 6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก 7. ปฏิบัติซ้ำๆในแบบแผนของชีวิต ขั้นสรุป กำหนดวิธีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ที่เป็นแบบแผนของชีวิตตน

ภาพประกอบ 7 แสดงการเปรียบเทียบกิจกรรมการเรียนการสอนตามคู่มือการสอนของ
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

ความหมายของการคิด

นักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของการคิดไว้ดังนี้

เพียเจต์ (Piaget. 1969 : 58) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการคิดไว้ว่า การคิด หมายถึง การกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญา การคิดของบุคคลเป็นกระบวนการใน 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นกระบวนการปรับเข้าโครงสร้าง (Assimilation) โดยการจัดสิ่งเร้า หรือข้อความจริงที่ได้รับให้เข้ากับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่

2. กระบวนการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (Accommodation) โดยการปรับให้ประสบการณ์เดิมให้เข้ากับประสบการณ์จริงที่ได้รับรู้ใหม่

บุคคลจะใช้การคิดทั้งสองลักษณะนี้ร่วมกันหรือสลับกัน เพื่อปรับความคิดของตนให้เข้ากับสิ่งเร้ามากที่สุด ผลของการปรับเปลี่ยนความคิดดังกล่าวจะช่วยพัฒนาวิธีการคิดของบุคคลจากระดับหนึ่งไปสู่วิธีการคิดอีกระดับหนึ่งที่สูงกว่า

กิลฟอร์ด (Guilford. 1967) ได้ให้ทัศนะว่า การคิดเป็นการค้นหาหลักการ (Abstraction) โดยการแยกแยะคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ หรือข้อความจริงที่ได้รับแล้วทำการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป อันเป็นหลักการของข้อความจริงนั้นๆ รวมทั้งการนำหลักการดังกล่าวไปใช้สถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม (Generalization) ทรรศนะของกิลฟอร์ดนี้สอดคล้องกับการคิดในระดับการสร้างแนวคิดรวบยอดที่บรูเนอร์และคนอื่นๆ ได้เสนอไว้

บรูเนอร์ และคนอื่นๆ และทาบ (สมเจตน์ ไวยากรณ์ 2530 : 12 ; อ้างอิงมาจาก Bruner and others. 1956 and Taba. 1965) ต่างให้ความหมายสอดคล้องกันว่า การคิดเป็นกระบวนการที่ใช้ในการสร้างแนวคิดรวบยอด (Concept Formation) เกี่ยวกับข้อความจริงที่ได้รับและเป็นกระบวนการที่ใช้ในการแปลความหมายข้อมูล รวมถึงการสรุปอ้างอิงด้วยการจำแนกรายละเอียด การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้รับตลอดจนเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการนำกฎเกณฑ์ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม

ความสำคัญของการคิด

ความสำคัญของการคิดและการพัฒนาความคิด เป็นสิ่งสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษาดังจะเห็นได้จากการประชุมร่วมกันของนักการศึกษา เมื่อปี 1949 เพื่อพิจารณาจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ได้จำแนกออกเป็น 3 ด้านคือ

ด้านการคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้ด้านวิชาการที่ใช้กระบวนการทางสมองเพื่อให้เกิดความรู้

ด้านความรู้สึก (Affective Domain) หมายถึง การเรียนด้านความรู้สึกเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและบุคลิกภาพ

ด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) หมายถึง การเรียนรู้ด้านทักษะอันเป็นผลมาจากความสัมผัส และการแสดงออกของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ

จุดมุ่งหมายทั้งสามด้านดังกล่าวนี้ นักการศึกษาที่เข้าร่วมประชุมครั้งนั้นจัดให้เป็นจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญของการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาระบบใด และระดับใด เป็นจุดมุ่งหมายด้านการคิดเป็นจุดมุ่งหมายที่กลุ่มนักศึกษากลุ่มนี้ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก (เชดคักส์ ไนวาสินธุ์, 2530 : 2 ; อ้างอิงมาจาก Bloom and others. 972 : 207)

ฮิลล์ ได้สรุปแนวคิดของ บลูม และคนอื่นๆเกี่ยวกับการจำแนกจุดมุ่งหมายของพฤติกรรมด้านการคิดไว้ดังนี้ (Hill, 1984 : 184)

- 1) พฤติกรรมด้านการคิดสามารถแยกได้เป็น 6 ระดับพฤติกรรม คือ ความรู้ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า
- 2) ระดับของพฤติกรรมดังกล่าวนี้ มีการจัดเรียงอย่างเป็นลำดับขั้น (Hierarchical) ซึ่งหมายความว่าพฤติกรรมระดับสูงกว่าจะมีการซับซ้อนมากกว่าพฤติกรรมที่อยู่ระดับต่ำกว่า
- 3) ลักษณะของพฤติกรรมที่จัดเรียงลำดับขั้นนี้มีลักษณะเป็นการสะสม (Cumulative) กล่าวคือ พฤติกรรมที่อยู่ในระดับขั้นสูงกว่าจะรวมลำดับขั้นต่ำกว่าไว้ด้วย
- 4) กระบวนการต่างๆ ของการจัดลำดับขั้นของพฤติกรรมที่แตกต่างกันนี้มีความเป็นอิสระจากอายุ ชนิดของกระบวนการสอน ตลอดจนเนื้อหาวิชาโดยทั่วไป

ประเภทของความคิด

การที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดหรือวิธีการคิดตามที่ต้องการ ดังกล่าวนั้นจะต้องพิจารณาว่ามีลักษณะหรือประเภทการคิดชนิดใดที่ควรส่งเสริมหรือไม่ควรส่งเสริม เกี่ยวกับลักษณะหรือประเภทของการคิดโดยทั่วไป ซึ่ง กานเย่ (Gagné, 1974 : 283) ได้จำแนกเป็น 2 แบบ คือ

1. การคิดอย่างเลื่อนลอยหรือไม่มีทิศทาง คือการคิดจากสิ่งที่ประสบพบเห็นจากประสบการณ์ตรง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นความคิดต่อเนื่อง (Associative Thinking) จำแนกย่อยเป็น 5 ลักษณะคือ

1.1 Free Association คือ การคิดถึงเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้ว เมื่อมีการกระตุ้นจากสิ่งเร้าจำพวกคำพูดหรือเหตุการณ์

1.2 Controlled Association คือ การคิดโดยอาศัยคำสั่งเป็นแนว เช่น ผู้คิดอาจได้รับคำสั่งให้บอกคำที่อยู่ในพวกเดียวกันกับคำที่ตนได้อินมา

1.3 Day Dreaming คือ การคิดที่มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันตนเองหรือเพื่อให้เกิดความพอใจในตนซึ่งเป็นการคิดฝันในขณะที่ตนยังตื่นอยู่

1.4 Night Dreaming คือ การคิดฝันเนื่องจากความคิดของตนหรือเป็นการคิดฝันเนื่องจากการรับรู้หรือตอบสนองสิ่งเร้า

1.5 Autistic Thinking คือ การคิดหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อหรืออารมณ์ของผู้คิดมากกว่าขึ้นอยู่กับลักษณะที่แท้จริงของการคิด

2. การคิดอย่างมีทิศทางหรือมีจุดมุ่งหมาย คือ การคิดที่บุคคลเริ่มใช้ความรู้พื้นฐานเพื่อถลั่นกรองการคิดที่เพื่อฝัน การคิดที่เลื่อนลอยไร้ความหมายให้เป็นการคิดที่มีทิศทางขึ้นโดยมุ่งไปสู่จุดหมายหนึ่ง และเป็นการคิดที่มีบทสรุปของการคิดหลังจากที่คิดเสร็จแล้วซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) คือ การคิดในลักษณะที่คิดได้หลายทิศทาง (Divergent Thinking) ไม่ซ้ำกันหรือเป็นการคิดในลักษณะที่โยงสัมพันธ์กล่าวคือ เมื่อระลึกสิ่งใดได้ก็จะเป็นสะพานเชื่อมต่อไปให้ระลึกถึงสิ่งอื่นๆได้ต่อไปโดยสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่

2.2 การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) คือ การคิดอย่างมีเหตุผล (Reasoning Thinking) ซึ่งเป็นการคิดที่ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา โดยพิจารณาถึงสถานการณ์ หรือข้อมูลต่างๆว่ามีข้อเท็จจริงเพียงใดหรือไม่

เบนตัน และคนอื่นๆ (บุญสม ครุฑทา. 2525 : 11; อ้างอิงมาจาก Benton and others. 1974) แบ่งการคิดเป็น 2 ชนิด คือ

1. การคิดเชื่อมโยง (Associative Thinking) ซึ่งไม่ได้เป็นการคิดนำไปสู่จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมาย แต่เป็นการคิดที่เกิดจากจิตใต้สำนึก (Sub - Conscious) ของแต่ละบุคคล ซึ่งแบ่งเป็นการเชื่อมโยง (Association) การฝันกลางวัน (Day Dreaming) การฝันกลางคืน (Night Dreaming) และการคิดแบบฟุ้ง (Autistic Thinking)

2. การคิดโดยตรง (Direct Thinking) เป็นการคิดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาหรือนำไปสู่จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายโดยตรง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการคิดที่มีจุดมุ่งหมายนั่นเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือการคิดตรรกะตรง (Critical Thinking) และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

การคิดอย่างมีทิศทางและมีจุดมุ่งหมายนี้ คลอสเมอร์ และริปเปิล (สมเจตน์ ไวยากรณ์. 2530 : 14 ; อ้างอิงมาจาก Klausmeir and Ripple.1971) ให้ทัศนะว่ารากฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และการแก้ปัญหของบุคคล ทั้งนี้เพราะในการเรียนรู้และการแก้ปัญหานั้นบุคคลจะต้องใช้การคิดแบบวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อความจริงหรือปัญหานั้นๆในลักษณะต่างๆ และใช้การคิดเชิงสร้างสรรค์ในการค้นหาแนวทางใหม่ๆในการเรียนรู้และการ

แก้ปัญหา ซึ่งเป็นการคิดในลักษณะที่เป็นการขยายทัศนะของบุคคลให้กว้างขวางออกไปเมื่อพิจารณาจากประเภทของการคิดตามที่กานเย่และเบตันและคนอื่นๆ ได้จัดแบ่งประเภทไว้นั้น พบว่าวิธีการคิดที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาก็คือ การคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย หรือเป็นการคิดแบบสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และการคิดแบบวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) หรือการคิดอย่างมีเหตุผล (Reasoning Thinking) นั้นเอง ซึ่งการคิดแบบมีเหตุผลนั้นเป็นการคิดแก้ปัญหาโดยอาศัยการวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

จายัสวาล (Jayaswal. 1974 : 136) ได้จำแนกประเภทของการคิดไว้ในหลายลักษณะ ซึ่งอาจแบ่งได้ 4 ประเภท เริ่มจากการคิดแบบง่ายสุดไปจนถึงการคิดแบบซับซ้อนดังนี้

1. การคิดรับรู้ เป็นการคิดในระดับง่ายที่สุด เช่น เมื่อเด็กเห็นมารดาหัวตะกร้าเดินออกไปนอกบ้าน ก็โบกมือแทนการกล่าวลา
2. การคิดจินตนาการ การคิดในลักษณะนี้อาศัยประสบการณ์และสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในอดีต กระบวนการนี้ทำให้คิดถึงเรื่องในอดีตได้ โดยใช้ความทรงจำในอดีตเป็นพื้นฐาน เช่น บิดาเคยซื้อขนมกลับบ้านทุกวัน เมื่อถึงเวลาที่บิดากลับบ้าน ลูกก็คิดถึงขนมที่บิดาเคยซื้อมาทันที
3. การคิดเชิงมโนทัศน์ เป็นกระบวนการคิดก่อนตัดสินใจโดยอาศัยการวิเคราะห์ประสบการณ์ที่มีอยู่ในอดีตเป็นพื้นฐานในการโยงความคิดไปสู่ความคิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การเกิดมโนภาพนั้นต้องอาศัยการคิดแบบรับรู้ และการคิดแบบจินตนาการร่วมกัน
4. การคิดเชิงตรรกะ เป็นการคิดที่ซับซ้อนที่สุด เป็นการนำมโนทัศน์หลายๆ มโนทัศน์มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือนำไปสู่คำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น

นอกจากการแบ่งความคิดออกเป็น 4 ประเภทแล้ว จายัสวาล (Jayaswal. 1974 : 138) ยังได้แบ่งการคิดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ

1. การคิดเชื่อมโยง เป็นการคิดแบบไม่มีจุดมุ่งหมาย หรือนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการแต่เป็นการคิดที่เกิดจากจิตใต้สำนึกของแต่ละบุคคลซึ่งได้แก่การคิดเชื่อมโยงหรือระลึกถึงประสบการณ์ในอดีต การฝันกลางวัน การฝันเวลาหลับ และการคิดสร้างมโนภาพตามที่ตนปรารถนา เป็นต้น
2. การคิดแบบประยุกต์ประสบการณ์เดิม เป็นการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่โดยพยายามประยุกต์ประสบการณ์เดิม มาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและลักษณะของปัญหาที่ประสบ การคิดแบบประยุกต์ประสบการณ์เดิมจะไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์ จึงเป็นวิธีการผสมผสานระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ พรรณทิพย์ เทอดพิทักษ์พงษ์ (2529 : 13) ยังได้กล่าวถึงการแก้ปัญหาตามความหมายของกานเย่ (Gagne) ว่าความสำเร็จของการแก้ปัญหาขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์

อันกว้างขวางที่ตนมีอยู่ ดังนั้นผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในสิ่งนั้น จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ดี

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดของเพียเจต์

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดของเพียเจต์ (ยงยุทธ วงศ์นาม, 2524 : 26 - 28 ; อ้างอิงมาจาก Spencer, 1970 : 470 - 475) กล่าวถึงพัฒนาการทางความคิดของมนุษย์เป็นไปตามลำดับขั้น และมีโครงสร้างของพัฒนาการความคิดเหมือนกัน เพียเจต์แบ่งขั้นต่างๆของพัฒนาการทางความคิดแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (The Sensory - Motor Period) พัฒนาการในขั้นนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดจนอายุ 2 ปี ซึ่งอยู่ในวัยทารก ในช่วงพฤติกรรมอยู่ในรูปของการเคลื่อนไหว และเกิดในรูปปฏิกิริยาสะท้อนพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก เช่น การพูด การกำมือ การร้องไห้ ฯลฯ ต่อจากนั้นทารกจะสร้างปฏิกิริยาสะท้อนที่ซับซ้อนมากขึ้นกว่าธรรมดา เช่น ในเรื่องของการทำซ้ำๆกัน ทารกรวมเอาชนิดต่างๆของสิ่งเร้าเข้าด้วยกันเป็นต้นว่าไหพริบและสายตา พฤติกรรมที่แสดงมีการจงใจ (Intention) โครงสร้างทางสติปัญญา (Schema) จะเกิดขึ้นและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และสามารถนำเอาโครงสร้างที่มีอยู่สัมพันธ์กันได้ ซึ่งสังเกตได้จากพฤติกรรมที่ทารกแสดงโดยการอ้าปากเมื่อเห็นขวดนม

2. ขั้นการคิดก่อนการปฏิบัติการ (The Period of Preperation Thought) อยู่ในช่วง 2 - 7 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มใช้สัญลักษณ์แทนคำพูด เช่น รูปภาพ เด็กเริ่มรู้จักใช้ภาษาแทนสิ่งของต่างๆได้ ในขั้นนี้ประกอบด้วยความคิดก่อนเกิดสัจกับและความคิดนึกรู้เอง (Intuitive Thought) ซึ่งในขั้นความคิดหลังนี้เด็กเริ่มเข้าสู่ระดับการคิดหาเหตุผลทางตรรกศาสตร์ แต่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องการอนุรักษ์ได้ ความคิดส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้การรับรู้ เด็กยังไม่เข้าใจในตัวปฏิบัติการ (Operation) ที่นำไปสู่การปฏิบัติการในทางตรรกศาสตร์ได้ เช่น การจัดจำแนกประเภท การจัดรวมประเภทการจัดเรียงลำดับ ซึ่งเด็กยังคิดไม่ถึง

3. ขั้นการคิดด้วยรูปธรรม (The Period of Concrete Operation) อยู่ในช่วง 7-11 ปี ถือเป็นขั้นที่เด็กเกิดความคิดโดยใช้ปฏิบัติการ (Operation) ซึ่งนำไปสู่การคิดหาเหตุผลในทางตรรกศาสตร์ พัฒนาการทางความคิดจะสูงขึ้น การค้นหาความจริงเกี่ยวกับวัตถุ และสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแผนและไม่ได้ติดอยู่กับที่ดังเช่นการรับรู้ในขั้นก่อนๆ เด็กพิจารณาสิ่งต่างๆโดยใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง แต่อย่างไรก็ตามยังต้องอาศัยเวลาซึ่งเด็กจะต้องมีระดับอายุสูงพอที่จะเกิดความคิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับวัตถุ เช่น โดยทั่วไปแล้วเด็กจะเกิดความเข้าใจการอนุรักษ์สสารในระดับอายุ 7- 8 ปี จนเกิดการอนุรักษ์เมื่ออายุประมาณ 10 ปีและเมื่ออายุประมาณ 11-12 ปี จะเกิดอนุรักษ์ปริมาตรขึ้น ในเรื่องการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นนั้น จำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างทางความคิด

การปฏิบัติการที่สำคัญๆ คือ

การรวมเข้าด้วยกัน (Combinativity) เป็นการจัดประเภทสิ่งต่างๆ รวมเข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบใหม่ เช่น การรวมลูกปัดสีน้ำตาล กับ การรวมลูกปัดสีขาว และถือว่าเป็นลูกปัดประเภทหนึ่ง

การเชื่อมความสัมพันธ์ (Associativity) เป็นการปฏิบัติการที่ใช้วิธีต่างๆ กันในการรวมเข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบใหม่ แต่ผลที่ได้เป็นอย่างเดียวกัน เช่น การเอาไม้ยาว 6 นิ้วสองอัน และ 24 นิ้วสองอัน มาวางต่อกันได้หลายวิธี เพื่อให้ได้ระยะทาง 1 หลา โดยอาจเรียงไม้สั้นก่อน หรือเรียงไม้ยาวก่อน หรือวางเรียงสลับกัน

การทวนกลับ (Reversibility) เป็นตัวปฏิบัติการย้อนกลับไปสู่จุดเริ่มต้นแล้วกลับมาสู่จุดจบหรือจุดสุดท้ายได้ ตัวปฏิบัติการนี้มีความสำคัญมาก เป็นเครื่องบอกถึงระดับสติปัญญา

การเป็นเอกลักษณ์ (Identity) เป็นปฏิบัติการที่เป็นการรวมส่วนประกอบอันใดอันหนึ่งเข้ากับส่วนประกอบที่ตรงกันข้ามเกิดผลเป็นศูนย์ (0) ซึ่งอาจเขียน ได้ดังนี้ เช่น มีน้ำ 1 ไพน์ท (Pint) ตักออกไป 1 ไพน์ท ผลลัพธ์คือไม่เหลือน้ำเลย

สิ่งที่พัฒนาขึ้นในขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรมที่สำคัญคือ ปฏิบัติการเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางตรรกศาสตร์ในเชิงคณิตศาสตร์ (Logical - Mathematic Operation) เพียเจต์กล่าวว่า ประสพการณ์เกี่ยวกับโครงสร้างนั้นแตกต่างจากประสพการณ์ทางกายเพราะประสพการณ์กายได้จากวัตถุภายนอกโดยตรง แต่ประสพการณ์ในการคิดให้เหตุผลในทางคณิตศาสตร์นั้นเป็นผลมาจากความรู้ที่ได้โดยผ่านการทำงานร่วมกันภายในของระบบประสพการณ์ส่วนกลางซึ่งเป็นส่วนที่เกิดการปฏิบัติทางสติปัญญา และความคิดโครงสร้างเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางตรรกศาสตร์เชิงคณิตศาสตร์ ได้แก่ โครงสร้างในเรื่องของการจำแนกประเภท การหาความสัมพันธ์หรือในเรื่องของจำนวนโครงสร้างที่กล่าวถึงนี้จะสามารถรวมไปสู่ระบบได้ โดยการกระทำและเชื่อมโยงกัน และจะพัฒนาสูงขึ้นอย่างสมบูรณ์ในขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม

4 ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (The Period of Formal Operation) เด็กที่อยู่ในขั้นนี้มีระดับอายุ 11 - 15 ปี พัฒนาการทางความคิดที่เริ่มตั้งแต่ในขั้นประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหวจะดำเนินต่อเนื่องไปตามลำดับขั้นและพัฒนาสูงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งสูงสุดในขั้นนี้ จึงเป็นขั้นที่โครงสร้างทางสติปัญญาพัฒนาอย่างสมบูรณ์ จัดได้ว่าเป็นขั้นของสติปัญญาและความคิดอย่างแท้จริง เพียเจต์ กล่าวว่า ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรมเด็กสามารถให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์และสร้างสมมติฐานในการแก้ปัญหา โครงสร้างต่างๆ เหล่านี้จะสร้างให้เด็กเกิดความคิดหาเหตุผลอย่างสมบูรณ์เท่ากับผู้ใหญ่ หลังจากนั้นแล้วโครงสร้างทางสติปัญญาจะไม่พัฒนาขึ้นอีกต่อไป เพราะดำเนินมาถึงขีดสุดสติปัญญาของมนุษย์ทั่วไปซึ่งพัฒนาสูงสุดในระดับอายุประมาณ 15 ปี

ประสาธ อิศรปริศา (2523 : 122) และยุพา วีระไวทยะ (2526 : 8) ได้สรุปข้อยอมรับเบื้องต้นในการศึกษาขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาการเรียนรู้ตามทฤษฎีของเพียเจต์ไว้ดังนี้

1. ขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาการเรียนรู้มีอย่างน้อย 4 ขั้น
2. พัฒนาการทางสติปัญญาการเรียนรู้ของคนเกิดขึ้นเป็นระยะๆ หรือขั้นตามช่วงอายุและเป็นไปตามลำดับก่อน - หลัง คือจะเริ่มจากขั้นที่ 1 ก่อน แล้วจึงพัฒนาไปยังขั้นที่ 2 ที่ 3 และที่ 4
3. การบรรลุถึงขั้นของสติปัญญาขั้นหนึ่ง จะเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องกัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการในแต่ละขั้นจะอยู่ในลักษณะคงที่ (Stable) และขณะเดียวกันก็จะเปลี่ยนรูป (Transformation) ไปในเวลาเดียวกัน
4. การพัฒนาจากขั้นต้นไปยังขั้นที่สูงจะเป็นกระบวนการผสมผสานโครงสร้างเดิมกับโครงสร้างใหม่ นั่นคือพัฒนาการในแต่ละขั้นจะเป็นรากฐานของพัฒนาการในขั้นต่อไป
5. ระยะช่วงอายุในแต่ละขั้นของแต่ละคนอาจยืดหยุ่นได้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน
6. ระยะการเริ่มต้นของพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่ขั้นต่อไป เป็นไปอย่างไม่แน่นอน อาจช้าหรือเร็วกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ เช่น ประสบการณ์สิ่งแวดล้อม
7. การพัฒนาการถึงขั้นการคิด และปฏิบัติการแบบนามธรรมได้นั้น อาจเกิดขึ้นช้ากว่าที่เพียเจต์ได้ศึกษากันไว้ และตลอดชีวิตของคนบางคนอาจไม่ต้องใช้ความคิดที่พัฒนาถึงขั้นการคิดและปฏิบัติการแบบนามธรรมเลยก็ได้

การสอนให้รู้จักคิด

การคิดเป็นหนทางแห่งการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา และถ้าหากปัญหาเหล่านั้นเป็นสิ่งที่นักเรียนเห็นความสำคัญหรือสนใจ เช่น เป็นปัญหาที่นักเรียนได้พบเห็นและมีความรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่เขาพยายามแก้ไขให้ได้แล้ว การเรียนของนักเรียนก็就会有ความหมายเป็นจริงเป็นจังขึ้น และถ้านักเรียนสามารถคิดด้วยตนเองและด้วยความรอบคอบแล้ว ความมีวุฒิภาวะก็ย่อมจะเกิดขึ้น การสอนในปัจจุบันเราจึงเน้นในเรื่องความสามารถในการคิดแก้ปัญหามากขึ้น

พนัส หันนาคินทร์ (2520 : 69 - 72) ได้กล่าวว่า การคิดของคนย่อมมีหลายระดับในการสอนให้นักเรียนรู้จักคิดก็จำเป็นจะต้องเริ่มจากระดับง่าย ๆ ขึ้นไปจนถึงระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น

1. การเปรียบเทียบ (Comparing) โดยการให้นักเรียนได้สังเกต และตรวจสอบวัตถุ หรือความคิดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป พยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเหล่านั้น แล้วตัดสินใจว่ามีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไรตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งขึ้น เพื่อเป็นรากฐานในการเปรียบเทียบ

การเปรียบเทียบอาจมีระดับตั้งแต่ง่ายขึ้นไปจนถึงระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การเปรียบเทียบความคิดจากการกระทำในเรื่องต่างๆ เป็นต้น

2. การสรุปผล (Summarizing) การสรุปผลเป็นการแถลงออกอย่างสั้นๆ หรืออย่างย่อในสิ่งที่ได้พบ โดยการทรงไว้ซึ่งความคิดรวบยอดที่สำคัญจนถือได้ว่าเป็นหัวใจของหลักนั้นเป็นหลักใหญ่ การสรุปผลจะต้องรักษาขั้นตอนแห่งความสำคัญของเรื่องนั้นไว้ด้วย

3. การสังเกต (Observation) เป็นการรวบรวมความรู้สึกที่ได้จากการสัมผัส เพื่อรับทราบในสิ่งที่พิจารณาด้วยความตั้งใจ และด้วยจุดประสงค์ที่แน่นอน

การสอนให้นักเรียนรู้จักสังเกตและเปรียบเทียบด้วยสายตาอันแหลมคม เป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างยิ่ง นอกจากการรู้จักสังเกต ยังต้องฝึกนักเรียนให้รู้จักจกรายงานตามข้อเท็จจริงที่ได้สังเกตอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสอนให้เด็กสังเกตนั้นไม่ใช่เพียงแค่ใช้สายตาหรือประสบการณ์สัมผัสเท่านั้น เด็กยังจะต้องรู้จักคิดตามสิ่งที่ได้พบเห็นนั้นอีกด้วย

4. การจัดเข้าพวก (Classifying) การจัดเข้าพวกนั้น เป็นการเสาะหาและรวบรวมสิ่งที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่เราสนใจไว้ใจ หรือที่ได้กำหนดไว้แล้ว ในการนี้เราจำเป็นต้องคิดว่าในบรรดาสิ่งต่างๆที่เราได้สังเกตนั้น มีคุณสมบัติอะไรที่สิ่งเหล่านั้นมีอยู่เหมือนกันหรือที่เรียกว่าตัวประกอบร่วม (Common Element) ผลจากการจัดเข้าพวกทำให้นักเรียนได้รับหลักการหรือกฎเกณฑ์ของสิ่งนั้นๆ เป็นความรู้ใหม่ สามารถนำไปปรับเข้าเหตุการณ์ที่พบได้ การจัดเข้าพวกจึงนับได้ว่ามีทั้งการคิดเชิงวิเคราะห์ และสังเคราะห์ไปในตัวด้วย

5. การตีความ (Interpretation) เป็นการใช้ความคิดที่จะอธิบายปรากฏการณ์ที่เราได้พบเห็น เพื่อให้เป็นที่เข้าใจแก่ตนเองและผู้อื่น ในบางกรณีเราไม่อาจอธิบายความได้อย่างชัดเจนและแน่นอนได้ ในการตีความ ถ้ายังมีข้อมูลไม่เพียงพอ จึงทำให้การตีความผิดพลาดไป บางทีก็เป็น เพราะภาษาที่ใช้ไม่กว้างพอที่จะคลุมเรื่องต่างๆ หรือการใช้ภาษาไม่ตรงต่อกรณีทำให้เกิดการตีความและการแถลงความคิดในการตีความออกมาผิดพลาดจากความเป็นจริงไปได้ หากเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเราก็อาจทดลองได้ แต่ในทางสังคมศาสตร์เป็นการยากที่จะทำให้เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นได้อีกภายใต้ภาวะการณ์ต่างๆ อย่างที่ผ่านมาแล้ว เพื่อจะได้ตีความให้ถูกต้องครบถ้วนได้ การตีความในทางสังคมศาสตร์จึงมีโอกาสดูจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้มาก หากว่าพิจารณาณที่ใช้นั้นไม่เพียงพอ

6. การวิจารณ์ (Criticizing) ในการวิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ นั้น จะต้องวิเคราะห์ และทำการประเมินองค์ประกอบต่างๆ ของเรื่องนั้น แล้วพยายามแสดงความสัมพันธ์กับหลักการต่างๆ ที่เรายึดถืออยู่แล้ว การวิจารณ์ไม่ใช่เป็นการจับผิด หรือหาข้อที่จะตำหนิ แต่เป็นการตรวจสอบคุณภาพของสิ่งที่เราทำการศึกษาค้นคว้า ดังนั้นจึงมีสิ่งที่เป็นคุณและเป็นโทษตามมาตรฐานหรือรากฐานที่มีไว้ในใจโดยแน่ชัดแล้ว หากหลักการหรือรากฐานที่เราไม่มั่นคงหรือขัดแย้ง การวิจารณ์

ของเราก็ย่อมจะไม่แน่นอน การวิจารณ์ที่ดีนั้นจะต้องพยายามให้ห่างไกลจากอารมณ์ส่วนตัว ความลำเอียง หรือความไม่เที่ยงธรรม (Bias) ดังนั้นการวิจารณ์ใดๆจึงต้องมีหลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริง (Fact) อันอาจตรวจสอบได้มาเป็นเครื่องสนับสนุนด้วย

การอภิปรายในระหว่างนักเรียน โดยพยายามให้ต่างฝ่ายต่างมองเห็นมาตรฐานในการวิจารณ์ หรือมองเห็นแง่มุมต่างๆของสิ่งที่วิจารณ์ ก็เป็นผลดีอีกประการหนึ่งในอันที่จะช่วยจัดความลำเอียงหรือความเห็นด้านเดียวของคนลงได้มาก แต่ทั้งนี้จะต้องระลึกไว้เสมอว่าคนที่พร้อมจะมองเห็นเหตุผลของคนอื่นได้นั้น ต้องเป็นผู้รอบรู้และมีใจกว้าง (Broad Minded) พอ

ลักษณะของการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนให้หลุดพ้นจากอุปสรรคเพื่อให้บรรลุจุดหมาย และการคิดก็เป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งต่อการแก้ปัญหา ยิ่งปัญหาซับซ้อนมากก็ยิ่งอาศัยการคิดมาก

บุญเลี้ยง พลอาวูธ (2511 : 45) ได้กล่าวถึงลักษณะของการคิดแก้ปัญหามี 5 ประการ คือ

1. การคิดแก้ปัญหา เป็นการกระทำที่มีจุดหมาย การกระทำที่ขาดจุดหมายไม่นับว่าเป็นการคิดแก้ปัญหา
2. การคิดแก้ปัญหา คือการเลือกวิธีที่เหมาะสมกับผู้แก้ในแต่ละปัญหา ซึ่งมีวิธีแก้ปัญหาย่อยหลายวิธี ผู้แก้ปัญหาก็ต้องเลือกเอาวิธีการที่เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของตน
3. การคิดแก้ปัญหา ต้องอาศัยความรู้แจ้งเห็นจริงหรือการหยั่งเห็น (Insight) กล่าวคือในการแก้ปัญหาแต่ละครั้งนั้นต้องศึกษาปัญหานั้นให้เข้าใจต้องแท้เสียก่อน จึงสามารถแก้ปัญหานั้นได้ การที่คนเราเข้าใจปัญหาย่างถ่องแท้และมองเห็นทางแก้ปัญหานี้เรียกว่า เกิดความคิดภายในและการหยั่งเห็น
4. การคิดแก้ปัญหาเป็นการสร้างสรรค์ (Creative) อย่างหนึ่งกล่าวคือ เมื่อแก้ปัญหาได้สำเร็จ ผู้แก้ปัญหาย่อมมีสติปัญญาออกงามขึ้น
5. การคิดแก้ปัญหาย่อมประกอบด้วยการวิพากวิจารณ์ (Critical) จำเป็นต้องวัดผลดูว่าการแก้ปัญหาได้ผลตามความมุ่งหมายอย่างเพียงพอหรือไม่

กิจกรรมที่ไม่ถือว่าเป็นการแก้ปัญหา

1. กิจกรรมที่เราทำอยู่เป็นนิสัยเป็นนิจ
2. กิจกรรมที่เราทำไปโดยไม่มีแบบแผนและนำมาใช้แก้ปัญหานั้นอีกไม่ได้
3. กิจกรรมที่ทำเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา

ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 ลักษณะจะไม่เกิดขึ้นมาตามลำดับแต่จะเกิดขึ้นมาพร้อมๆกันทั้ง 3 ลักษณะที่เดียว นอกจากการแก้ปัญหาจะต้องอาศัยการสังเกต สมาธิและการจำอีกด้วย

ความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

ความหมายของความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

เพียเจต์ (Piaget. 1962 : 120) ได้อธิบายถึงความสามารถในการคิดแก้ปัญหาตามทฤษฎีทางด้านพัฒนาการว่า ความสามารถด้านนี้จะเริ่มพัฒนาการมาตั้งแต่ขั้นที่ 3 คือ Stage of Concrete Operation เด็กอายุ 7 - 10 ปี จะเริ่มมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแบบง่าย ๆ ภายในขอบเขตจำกัดต่อมาภายในระดับพัฒนาการขั้นที่ 4 คือ State of Formal Operations เด็กมีอายุ 11 - 15 ปี เด็กจะมีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุมีผลดีขึ้น และสามารถคิดแก้ปัญหาแบบซับซ้อนได้ สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นามธรรมชนิดซับซ้อน

กานเย่ (Gagné. 1970 : 63) ได้อธิบายถึงความสามารถในการคิดแก้ปัญห่าว่าเป็นรูปของการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ประเภทหลักการที่มีความเกี่ยวข้องกันตั้งแต่สองประเภทขึ้นไป และใช้หลักการนั้นมาผสมผสานกันจนเกิดเป็นความสามารถชนิดใหม่ที่เรียกว่า ความสามารถทางการคิดแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้ประเภทนี้ต้องอาศัยการเรียนรู้ประเภทความคิดรวบยอดเป็นพื้นฐานของการเรียน เพราะว่าการเรียนประเภทหลักการตามแนวของกานเย่ก็คือ ความเกี่ยวข้องกันระหว่างความคิดรวบยอดตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปการเรียนรู้ประเภทความคิดรวบยอดกานเย่ได้อธิบายว่า เป็นการเรียนประเภทหนึ่งที่ต้องอาศัยทักษะความสามารถในการมองเห็นร่วมกับสิ่งเร้าทั้งหลาย

ประสาธ อิศรปริศา (2523 : 185) ได้ให้จำกัดความคิดแก้ปัญห่าว่าเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสติปัญญาและความคิด รวมทั้งรูปแบบพฤติกรรมที่ซับซ้อนต่างๆ อันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางสติปัญญา การคิดแก้ปัญห่าจะต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสติปัญญา

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528 : 265) ได้ให้คำจำกัดความการคิดแก้ปัญห่าว่าเป็นความสามารถในการใช้ประสบการณ์เดิมจากการเรียนรู้ทั้งตรงและทางอ้อม มาแก้ปัญห่าที่ประสบใหม่

จากแนวคิดของนักวิชาการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความสามารถในการคิดแก้ปัญห่าหมายถึง การนำเอาประสบการณ์เดิมมาใช้ในการแก้ปัญห่าที่ประสบใหม่ โดยมีแบบแผนพฤติกรรมมีวิธีการและขั้นตอนในการศึกษาปัญห่าต่างๆให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

ความสามารถในการคิดแก้ปัญห่าของบุคคล

สโตลเบอร์ก (Stollberg. 1956 : 225 - 228) ได้ให้ความเห็นว่า ปัญห่าที่เกิดขึ้น และวิธีการคิดแก้ปัญห่านั้นผู้แก้ปัญห่าแต่ละคนย่อมมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกัตบุคคล การแก้ปัญห่าจึงไม่

เหมือนกัน การแก้ปัญหาไม่มีขั้นตอนที่แน่นอนและไม่เป็นตามลำดับอาจสลับก่อนหลัง และบางขั้นตอนไม่มี นอกจากนี้การคิดแก้ปัญหายังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้

1. ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล
2. วุฒิภาวะทางสมอง
3. สภาพการณ์ที่แตกต่างกัน
4. กิจกรรมและความสนใจของแต่ละบุคคลที่มีต่อปัญหานั้น

มอร์แกน (Morgan. 1978 : 154 - 155) สรุปว่า วิธีการคิดแก้ปัญหของแต่ละบุคคลนั้นแตกต่างกัน ทำให้ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

- 1.สติปัญญา (Intelligence) ผู้ที่มีสติปัญญาดี จะคิดแก้ปัญหาได้ดี
- 2.แรงจูงใจ (Motivation) ในการที่จะทำให้เกิดแนวทางในการคิดแก้ปัญหา
- 3.ความพร้อมในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ ในทันทีทันใดจากประสบการณ์ที่มีมาก่อน
4. การเลือกวิธีแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (Functional Fixedness)

กระบวนการคิดแก้ปัญหของแต่ละคนจะต้องขึ้นอยู่กับความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ซึ่ง กรอสนิคเคิล และบรูซเนอร์ (Grossnickle and Brueckner. 1959 : 310 - 311) กล่าวถึงกระบวนการแก้ปัญหของเด็กมีดังนี้

1. ปัญหาต้องเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก
2. เป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้
3. ปัญหานั้นอยู่ในขอบเขตที่ชัดเจนที่เด็กแต่ละคนสามารถเข้าใจได้
4. เด็กจะเสนอวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้
5. เด็กได้รับการแนะนำจากครูในการวางแผนการแก้ปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูลและการประเมินผล

6. นำวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
7. เด็กจะนำกระบวนการแก้ปัญหาที่วางแผนไว้แล้วมาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นต้นกำเนิดของปัญหาที่เกิดขึ้น

8. สรุปการแก้ปัญหา

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหของบุคคลนั้นแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะทางสมอง ประสบการณ์ ความสนใจ สติปัญญา ความพร้อม แรงจูงใจ อารมณ์ และสภาพแวดล้อม

การใช้ความคิดในการแก้ปัญหา

พนัส หันนาคินทร์ (2520 : 72 - 81) กล่าวว่า ในการคิดเพื่อแก้ปัญหานั้น คนเรามีการ

คิดอยู่หลายแบบ ในบางแบบก็ไม่ใช่เป็นการแก้ไขเสียทีเดียว แต่เป็นการทำให้ผู้แก้ปัญหารู้สึกปลอดภัยจากปัญหาไปได้บ้าง ดังนั้นจึงอาจจะใช้ได้กับปัญหาที่ไม่สำคัญนักเท่านั้น หากปัญหานั้นสลับซับซ้อนมากขึ้น ก็ใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญาอย่างมีหลักการที่แน่นอนและพร้อมที่จะตรวจสอบขบวนการหรือความถูกต้องของการแก้ปัญหานั้นได้ แบบที่เรามักจะพบกันอยู่เสมอที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาก็คือ

1. การหาเหตุผลเข้ากับตัวเอง (Rationalization) เป็นการหาทางอธิบายเหตุผลแห่งการกระทำให้สอดคล้องกับความเชื่อที่มีอยู่ วิธีนี้ใช้ข้อเท็จจริงมาช่วย แต่ใช้ไม่หมดใช้เพียงบางส่วนที่จะเป็นประโยชน์ในการอธิบายเหตุผลของการกระทำ จึงเป็นการหาทางอธิบายให้คนอื่นเห็นเหตุผลคล้ายตามความเห็นของเราเท่านั้น หรือบางทีอาจจะพูดได้ว่าเป็นการโยนความผิดให้คนอื่น ก็คงจะไม่ผิดนัก

2. การอ้างสิ่งที่มีอำนาจเหนือ (Appeal to Authority) คำว่า Authority หมายถึงผู้รู้หรืออาจเป็นเอกสารที่มีลักษณะใช้อำนาจอ้างอิง เช่น ตำราต่างๆ การใช้เหตุผลแบบนี้เป็นการอ้างสิ่งเหล่านั้นมาใช้อธิบายเหตุผลในการกระทำหรือสนับสนุนความคิดของเรา อย่างไรก็ตาม ก็มักจะเลือกอ้างเฉพาะที่มีความคิดเห็นตรงกับเรา เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้แก่เหตุผลที่เราอ้างเป็นประการสำคัญ

3. การใช้เหตุผล (Use of reasons) เป็นการพยายามลงมติโดยการอนุมานจากกฎเกณฑ์หรือหลักการที่ยอมรับกันแล้ว หลักสำคัญก็คือกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้อ้างนั้นจะต้องมีภาวะหรือคุณสมบัติตรงกับสิ่งที่เรากำลังตรวจสอบ หรือที่เรียกว่าเป็นกรณีเอกเทศ และโดยปกติก็จะต้องอาศัยหลักการทางตรรกวิทยาเป็นเครื่องควบคุมการใช้เหตุผลให้เป็นไปตามขั้นตอนและหลักการที่ถูกต้อง เหตุผลที่ใช้ในกรณีดังกล่าวจึงเป็นการใช้เหตุผลแบบอนุมาน (Deductive Reasoning) มากกว่าเหตุผลแบบอื่น

4. ความหยั่งรู้เอง (Intuition) เป็นการแก้ปัญหาแบบที่เรามีข้อมูลไม่เพียงพอ หรือเป็นข้อมูลที่ไม่ค่อยจะเป็นขึ้นเป็นอันนัก เมื่อทราบปัญหาเราอาจมีทางเลือกอยู่หลายทางทางเลือกบางอย่างเราอาจจะใช้วิธีคิดอย่างลึกซึ้ง แต่ทางเลือกบางอย่างเราก็อาจจะใช้วิธีคิดอย่างลึกซึ้งไม่ได้ จึงต้องใช้การหยั่งรู้เองเป็นเครื่องให้เหตุผล ตัวอย่างของการให้เหตุผลแบบนี้ เช่น คนดูฟุตบอลมักจะบอกได้ว่าควรเล่นอย่างไร แต่ถ้าถามจริงๆ ก็บอกได้ลำบากว่าทำไมจึงควรเล่นอย่างนั้นจะได้ผลอย่างไร เพราะเหตุผลที่ให้นั้นขาดข้อมูลที่พอเพียงอาศัยความรู้สึกของผู้ดูเองมากกว่า

5. การใช้สามัญสำนึก (Common Sense) เป็นการแก้ปัญหาไปตามสิ่งที่ให้ความรู้สึกภายนอก (Sensory Data) ซึ่งให้เห็นมากกว่า เช่น คนโบราณบอกว่าโลกแบนก็เพราะสายตาที่เห็นรายงานให้ทราบเช่นนั้น ในการใช้เหตุผลแบบนี้บุคคลพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งในรูปเหตุและผล โดยไม่ได้พิจารณาให้แน่ชัดด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือการหาเหตุผลที่ดีพอ จึงมี

ช่องทางที่จะผิดพลาดได้ง่าย เช่นหากเราได้ทราบข่าวว่ามีการฉ้อราษฎร์บังหลวงขึ้นในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ต่อมาไม่นานนักก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียนนั้นถูกไล่่ออก เราถึงข้อยุติเอาเลยว่าการที่เจ้าหน้าที่การเงินถูกไล่่ออกก็เพราะความผิดในการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั่นเอง

6. การคิดแบบ Reflective คือการคิดแบบไตร่ตรองหรือการคิดแบบวิธีการแก้ปัญหาตามแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นการคิดที่มีลักษณะต้นตัว พิจารณาด้วยความรอบคอบ โดยมีลำดับขั้นในการคิด ดังนี้

6.1 การกำหนดปัญหาให้แน่ชัด (Recognition and Definition of Problem)

6.2 การตั้งสมมติฐาน (Formulation of Hypotheses)

6.3 การขยายความสมมติฐานเพื่อนำไปสู่การทดสอบ หรือเพื่อการตรวจสอบสมมติฐานนั้น (Elaboration of logical Implications Hypotheses)

6.4 การทดสอบสมมติฐาน (Testing Hypotheses)

6.5 การสรุปหรือลงยุติ (Drawing Conclusion)

ซึ่งการคิดแบบ Reflective กล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหา

กล่าวได้ง่ายๆว่า ปัญหาก็คืออุปสรรคหรือความยุ่งยากที่เราารู้สึก และเป็นสิ่งที่กีดกันทางเดินของเราไม่ให้ไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ในการแก้ปัญหานั้นผู้ที่แก้ปัญหานั้นต้องเข้าใจให้แจ่มชัดเสียก่อนว่าปัญหานั้นคืออะไร และสามารถแสดงออกให้คนอื่นได้ทราบด้วยความเข้าใจเช่นเดียวกับเรา หากไม่แล้วการแก้ปัญหาก็จะเลื่อนลอยเพราะไม่ทราบว่าอะไรคือปัญหาที่ต้องขบคิด การตั้งปัญหาให้แจ่มแจ้งและกระชับรัดเป็นเครื่องหมายในการสืบเสาะหาคำตอบได้ง่ายขึ้น และตรงต่อเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น ทำให้การดำเนินการแก้ปัญหานั้นง่ายขึ้นไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางจนหาจุดจบไม่ได้

ขั้นที่ 2 การตั้งสมมติฐาน

สมมติฐานเป็นข้อแสดงที่สอดคล้องกับปัญหา และอาจตรวจสอบได้เพื่อที่จะแสดงได้ว่าสิ่งที่เราแสดงไว้นั้นถูกหรือผิด สมมติฐานเป็นการแสดงเส้นทางเดินของการตรวจสอบในขั้นต่อไปว่าจะจะเป็นไปในทางใด ควรเก็บข้อมูลใดมาเพื่อใช้ในการตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ เช่น เมื่อปัญหามีอยู่ว่าวิธีสอนแบบ ก. หรือแบบ ข. จะดีกว่ากัน จึงต้องตั้งสมมติฐานว่าวิธีสอนแบบ ก. ให้ผลดีกว่าแบบ ข. ในกรณีที่จำเป็นต้องหาข้อมูลที่จะแสดงว่าโดยการใช้วิธีสอนแบบ ก. และแบบ ข. เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้วปรากฏว่าวิธีสอนแบบ ก. ให้ผลดีกว่า หรืออาจพูดให้ง่ายลงก็คือ การตั้งสมมติฐานเป็นการพยายามรวบรวมความคิดที่ทำการตรวจสอบหรือให้ออกมาในรูป “Ifthen” คือถ้าสภาวะการณ์เป็นเช่นนี้แล้ว ดังนั้น.....

ขั้นที่ 3 การขยายความสมมติฐาน

ความมุ่งหมายของขั้นตอนนี้ก็เพื่อให้สมมติฐานนั้นแจ่มชัดขึ้นในรูปที่อาจจะออกมาในทางปฏิบัติได้ สมมติฐานที่เราตั้งไว้จะต้องตรวจสอบเพื่อความแน่นอน และมีความเป็นปัจจุบัน เราอาจจะแยกองค์ประกอบของสมมติฐานออกเป็นส่วนย่อย เพื่อสะดวกแก่การที่จะเก็บข้อมูลและตรวจสอบได้

ขั้นที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

ขั้นนี้เราทำการตรวจสอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ว่าเป็นไปตามนั้นหรือไม่ นั่นคือเราพยายามหาคำตอบว่าข้อมูลที่เรได้รับนั้นเป็นเครื่องยืนยันสมมติฐานของเราหรือไม่ และด้วยความมั่นใจเพียงไร

ในการทดสอบสมมติฐาน เราอาจจะต้องใช้เครื่องมือหลายอย่างเพื่อช่วยเหลือในการทดสอบ อาจจะต้องใช้วิธีสถิติเพื่อยืนยันถึงความมั่นใจของโอกาสที่จะเป็นไปได้ภายใต้สภาวะการณ์ที่เราได้ข้อมูลมา ดังนั้นข้อมูลที่เรได้มาถ้ายังมีความถูกต้องและมีจำนวนมากเท่าไร โอกาสที่จะพลาดจากความเป็นจริงก็มีน้อยลงเท่านั้น ในทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติการหาข้อมูลอาจจะทำได้ง่ายกว่าในทางสังคมศึกษาซึ่งมักจะหาข้อมูลไม่ได้ตามใจชอบ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมยากนักที่จะเกิดขึ้นอีกภายใต้สภาวะการณ์อันเดียวกัน และถ้าหากเป็นเรื่องของเวลา ก็จะหาโอกาสให้เหมือนกันไม่ได้เลย โดยทั่วไปข้อมูลทางสังคมศึกษาอาจจะได้จาก 1. ประสบการณ์ที่ยังจำได้ จะด้วยการบันทึกไว้หรือจำไว้เฉยๆก็ตาม และ 2. จากการสังเกตการศึกษาค้นคว้า หรือการวิจัย และในบางกรณีอาจจะมีการทดลองโดยใช้เครื่องมือเข้าช่วย ข้อมูลอย่างแรกเราเรียกว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และข้อมูลอย่างที่สอง คือข้อมูลจากเหตุการณ์ปัจจุบัน

ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลประเภทใดก็ตาม เหตุการณ์ต่างๆในสังคมมักไม่ค่อยเปิด โอกาสให้ผู้ทำการทดสอบได้สังเกตเหตุการณ์เหล่านั้นด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเรื่องของเวลา และสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์นั้นๆขึ้น เช่นเหตุการณ์นั้นๆเกิดขึ้นนานมาแล้ว และเกิดในท้องที่ที่ไกลจากตัวเรา หรืออาจเป็นไปได้ว่าเหตุการณ์นั้นๆค่อยๆคลี่คลายขยายตัวยากต่อการสังเกต โดยเหตุนี้ในการหาข้อมูลทางสังคมศึกษาจึงยากที่จะได้พบการสังเกตจากผู้ทำการทดสอบโดยตรง ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องขึ้นอยู่กับข้อมูลคนอื่นที่พอจะเชื่อถือได้ (Secondary Source) และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เราไม่สามารถจัดองค์ประกอบต่างๆที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์นั้นๆจนเหลือเพียงเรื่องที่เราต้องการจะสังเกตเพียงอย่างเดียวได้ เพราะเหตุการณ์บางอย่างย่อมมาจากองค์ประกอบหลายประการที่บังเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น การที่จะพิจารณาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมจะได้ภาพที่ไม่สมบูรณ์นัก

จะเห็นว่าข้อมูลที่จะได้ในสังคมศึกษา มักจะได้อาจจากผู้อื่นโดยเหตุนี้สิ่งที่จะต้องระวังจึงมีอยู่ 2 ประการคือ ประการแรกผู้ที่เราไปหาข้อมูลมานั้นเป็นผู้ที่เชื่อถือได้เพียงไรในด้านความเป็น

เป็น authority ในเรื่องนั้นๆและมีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นมากน้อยเพียงไร ประการที่สองในการอ่านข้อเขียนของบุคคลเหล่านั้นเราได้อ่านอย่างถี่ถ้วนและตีความจากข้อเขียนของเขาได้ตรงกับเจตนารมณ์ของผู้เขียนหรือไม่ ทั้งสองประการย่อมเป็นสิ่งที่ต้องระวังให้มาก มิฉะนั้นแล้วการใช้ข้อมูลของเราก็คงจะผิดพลาดจากความเป็นจริงไปอย่างแน่นอน

ขั้นที่ 5 การสรุปหรือลงยุติ และแปลความหมาย

การกระทำในขั้นที่ 5 นี้ นอกจากการสรุปหรือลงมติจากข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบมาแล้วในขั้นที่ 4 ก็ยังมีการแปลความหมายจากผลที่ได้รับออกมาให้เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากไม่มีการแปลความหมายออกมาให้ชัดเจน เป็นที่เข้าใจได้แล้ว การนำผลของการทดสอบไปอธิบายปรากฏการณ์ที่จะได้พบต่อไปก็จะทำได้โดยลำบาก มิฉะนั้นก็จะไม่เป็นไปตามหลักการที่จะได้จากผลของแบบทดสอบนั้นๆ อย่างไรก็ตามการจะนำการทดสอบไปใช้นั้น ในวิชาสังคมศึกษาคงสมบัติอย่างหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาด้วยก็คือค่านิยมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่อง เพราะย่อมจะมีผลต่อเนื่องไปถึงความประพฤติกหรือพฤติกรรมอย่างอื่นด้วย

การสรุปผลนั้น เป็นการสรุปหาแบบทั่วไป (Generalization) จากข้อมูลที่เก็บได้ ดังนั้นการสรุปหาแบบทั่วไปจะถูกต้องเพียงไรจึงขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลและวิจรณ์ญาณที่จะใช้ในการสรุปนั้น โดยเหตุนี้ความรู้สึกล้วนตัว ความลำเอียงความไม่รอบคอบดูเหตุการณ์เพียงด้านเดียว ตลอดจนทัศนคติจึงเป็นเหตุสำคัญให้การสรุปหาแบบทั่วไปผิดพลาดไปได้ง่ายๆ นอกจากนั้นการใช้ภาษาที่จะเป็นการแถลงข้อสรุปก็ต้องให้สามารถครอบคลุมสิ่งที่ได้ค้นพบได้อย่างชัดเจน และเป็นที่น่าสนใจแก่คนอื่นด้วย ในทางวิทยาศาสตร์อาจจะมีหลักการบางอย่างที่ชี้ชัดว่าเป็นตัวร่วมหรือแบบทั่วไปของข้อมูลต่างๆที่เรานำมาพิจารณา และไม่ค่อยจะเปิดให้อารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวเข้ามามีส่วนพัวพันได้ง่าย แต่ในทางสังคมสิ่งที่จะบ่งบอกว่าเป็นตัวร่วมนั้นเห็นได้ไม่ถ้อยอย่างในทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นเราได้แต่สังเกตโอกาสที่จะควบคุมตัวแปรต่างๆ ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์นั้นๆขึ้นทำได้ยาก และโดยปกติก็ไม่อาจหาทางทำให้เกิดเหตุการณ์นั้นๆขึ้นเพื่อศึกษาซ้ำได้อีก การสรุปหาแบบทั่วไปจากข้อมูลเชิงสังคม จึงอาจเป็นการสรุปที่ผิดพลาดได้ง่ายๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้สรุปไม่เข้าใจสภาวะการณ์ของตนศึกษาดีพอ และต้องไม่ลืมว่าองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมมีพฤติกรรมแตกต่างกันไปก็คือค่านิยม ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตามตัวบุคคลและสังคม เมื่อมีค่านิยมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ปรากฏการณ์ซึ่งเป็นเช่นนั้นเช่นนั้นก็จะเปลี่ยนแปลงไปได้

จะเห็นว่า ความคิดในการแก้ปัญหาามีหลายแบบ แต่ความคิดแบบ Reflective หรือการคิดแบบไตร่ตรองหรือการคิดแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในวงการศึกษานิยมเรียกว่าวิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) หรือวิธีการแห่งปัญญา (Method of Intelligence) เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่มี

ลักษณะต้นตัว คิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งเป็นวิธีที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน

วิธีการแก้ปัญหา

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528 : 260) ได้กล่าวถึงวิธีการในการแก้ปัญหาว่าขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้เรียนและสถานการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. ทักษะการคิดแก้ปัญหา โดยใช้พฤติกรรมอย่างเดียว

เป็นการคิดแก้ปัญหาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เมื่อประสบปัญหาจะไม่มีการไตร่ตรองหาเหตุผลไม่มีการพิจารณาสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหจะเป็นการจำและเลียนแบบพฤติกรรมเดิมที่เคยแก้ปัญหา

2. ทักษะการแก้ปัญหาแบบลองผิดลองถูก เป็นการแก้ปัญหาแบบเดาสุ่ม

3. ทักษะการแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงความคิด

การแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงความคิด เป็นพฤติกรรมภายในที่สังเกตยากที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือการหยั่งเห็น (Insight) การหยั่งเห็นนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์เดิม

4. ทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

เป็นการคิดแก้ปัญหาที่ถือว่าเป็นระดับสูงสุดและใช้ได้ผลดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ปัญหามีความยากและสลับซับซ้อน ขั้นตอนของการคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์โดยสังเขปมีดังนี้

4.1) การพิจารณาปัญหาโดยการสังเกต คิด จำ

4.2) การตั้งสมมติฐานจากประสบการณ์เดิมต่างๆ

4.3) การทดสอบสมมติฐาน

4.4) คงสมมติฐานที่ถูกไว้ แต่ถ้าคิดให้คัดสมมติฐานเดิมทิ้งไปย้อนกลับพิจารณาปัญหา แล้วตั้งสมมติฐานใหม่ จากนั้นก็ดำเนินการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งใหม่

4.5) การนำสมมติฐานที่ดีที่สุดไปใช้ อาจเป็นการใช้ทั้งหมดหรือประยุกต์ไปใช้เฉพาะบางส่วนที่เหมาะสมกับสภาพของปัญหา

จะเห็นว่าทักษะในการคิดแก้ปัญหาสามารถใช้วิธีการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้เรียนและสถานการณ์ของปัญหา แต่อย่างไรก็ตามวิธีการแก้ปัญหานั้นว่าได้ผลดีที่สุดและเป็นระดับสูงสุด คือ ทักษะการแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

การเรียนการสอนกับความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

ความสามารถในการคิดแก้ปัญหของบุคคลจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมี

ระดับสติปัญญา ความรู้ อารมณ์ ประสบการณ์ การสนใจหรือไม่เพียงใด

การแก้ปัญหาไม่มีขั้นตอนตายตัว การเรียนการสอนจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา การให้เด็กมีโอกาสฝึกอยู่เสมอย่อมเป็นประโยชน์แก่เด็กวิธีการต่างๆที่ครูจะช่วยให้เด็กมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา มังกร ทองสุขดี (2522 : 5 - 10) กล่าวไว้ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กทำงานอยู่เสมอ (The Persistency Process) วิธีการแบบนี้เป็นวิธีการที่ใช้กันมานาน เป็นวิธีการที่มีประโยชน์ เพราะการทำงานช่วยให้เรามีประสบการณ์เพิ่มขึ้นและจะช่วยให้เรามีหนทางในการคิดแก้ปัญหามากขึ้น

2. ฝึกให้เด็กมีการทดลองอยู่เสมอ (The Testimonial Process) บางครั้งครูอาจกำหนดปัญหาให้นักเรียนช่วยกันหาคำตอบโดยเฉพาะให้นักเรียนกระทำกิจกรรมบางอย่างหรืออาจแสดงการสาธิตเพื่อให้นักเรียนหาคำตอบให้ได้ นักเรียนที่มีโอกาสฝึกการคิดแก้ปัญหาอยู่เสมอนั้นอาจหาแนวทางต่างๆช่วยได้เป็นอย่างดี การสอนเนื้อหาวิชา บางครั้งครูไม่อาจทำการทดลองได้ เช่น การวัดระยะทางจากโลกกับดวงดาวในท้องฟ้า ก็ให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยการทดสอบค้นคว้าจากแหล่งวิชาการต่างๆ

3. ฝึกให้เป็นผู้มีเหตุผลแก่ตนเอง (The Innate Process) การฝึกแบบนี้เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองบางครั้งอาจจะเป็นการเชื่อแบบมีลางสังหรณ์ (Intuition) ซึ่งเป็นสัญชาตญาณของคน

4. ให้อำนาจการวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) จอห์น ดิวอี้ นักการศึกษาผู้มีชื่อเสียงได้กำหนดวิธีการคิดแก้ปัญหา โดยการวิเคราะห์ วิเคราะห์ปัญหานั้นแบ่งออกเป็นขั้นๆ ดังนี้

- 4.1 การกำหนดปัญหา
- 4.2 รวบรวมข้อเท็จจริง
- 4.3 ตั้งสมมติฐาน
- 4.4 ทดสอบสมมติฐาน
- 4.5 การประเมินผล

การคิดแก้ปัญหาโดยวิธีนี้ได้รับความนิยมมาก เพราะช่วยให้เราแก้ปัญหาต่างๆได้อย่างกว้างขวางและสามารถนำไปใช้กับทุกสาขาวิชาบางที่เรียกวิธีการนี้ว่า การแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (The Scientific Method) หรือวิธีการใช้ปัญญา (The Method of Intelligence) ซึ่งการคิดแก้ปัญหาโดยวิธีนี้ครูควรจะฝึกนักเรียนให้อยู่เสมอ เพราะสามารถนำไปใช้ในอนาคตได้อีกด้วย

สายหยุด สมประสงค์ (2523 : 69 - 90) กล่าวว่า การที่จะคิดแก้ปัญหาต่างๆได้ ผู้สอนจะ

ต้องจัดสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเหล่านี้แก้ปัญหา เช่น

1. จัดสถานการณ์ที่เป็นสถานการณ์ใหม่ และมีวิธีแก้ปัญหาได้หลายวิธีมาให้ผู้เรียนฝึกฝนในการแก้ปัญหาให้มากขึ้น
2. ปัญหาที่สอนได้หยิบยกมาให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนนั้น นอกจากจะเป็นปัญหาใหม่สำหรับผู้เรียน ยังไม่เคยประสบมาก่อนแล้ว ก็เป็นปัญหาที่ไม่พ้นวิสัยของผู้เรียนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งปัญหานั้นต้องอยู่ในกรอบของทักษะเขาวิชาของผู้เรียน
3. การฝึกแก้ปัญหาที่สอนควรจะแนะนำให้ผู้เรียนได้ตีปัญหาให้แตกก่อนว่าเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องอะไรและดำเนินปัญหาใหญ่ก็แตกออกไปเป็นปัญหาย่อยๆ แล้วคิดแก้ปัญหาย่อยแต่ละปัญหาและเมื่อแก้ปัญหาย่อยได้หมดทุกข้อก็เท่ากับแก้ปัญหาใหญ่ได้นั่นเอง
4. จัดบรรยากาศของการเรียนการสอนหรือจัดสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสภาพภายนอกของนักเรียนให้เป็นไปในทางเปลี่ยนแปลงได้ ผู้เรียนก็จะเกิดความรู้สึกว่าเขาสามารถคิดค้นเปลี่ยนแปลงอะไรได้บ้างในบทบาทต่างๆ กับตัวเอง เช่น จัดสภาพห้องเรียนให้มีการเปลี่ยนแปลงได้บ้าง
5. ให้โอกาสผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอ
6. การฝึกฝนแก้ปัญหาหรือการแก้ปัญหาใดๆ ก็ตามผู้สอนไม่ควรบอกวิธีแก้ปัญหาให้ตรงๆ เพราะถ้าบอกให้แล้วผู้เรียนจะไม่ได้ใช้ยุทธศาสตร์ของการคิดสภาพของการแก้ปัญหา (Condition for Problem Solving) ผู้เรียนจะคิดแก้ปัญหาต่างๆ ได้ต้องมีเงื่อนไขในการแก้ปัญหาคือ
 1. สภาพภายในเป็นลักษณะที่ผู้เรียนมีความคล่องแคล่วทางสติปัญญา (Intelligence Fluency) มีความรวดเร็วในการพิจารณาความแตกต่าง มีความรวดเร็วในการตั้งสมมติฐาน และมีความสามารถในการระลึกกฎต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาแล้ว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาได้ง่ายและรวดเร็ว
 2. สภาพภายนอก ได้แก่ การสื่อความหมายซึ่งเป็นเงื่อนไขอีกประการหนึ่งที่ช่วยในการแก้ปัญหของผู้เรียน การสื่อความหมายในที่นี้ก็คือการสอน การใช้ภาษา การถามคำถาม สิ่งเหล่านี้กระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงกฎที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหามากมาย
 3. พฤติกรรมเป็นลักษณะเฉพาะที่ผู้เรียนสามารถสร้างแนวการใช้กฎเกณฑ์ที่ซับซ้อนเพื่อแก้ปัญหาใหม่ โดยอาศัยการเชื่อมโยงความคิดต่างๆ เข้าด้วยกัน แล้วสรุปกฎของการแก้ปัญหาลงแต่ละครั้งไว้ เพื่อถ่ายโยงการแก้ปัญหาลงครั้งต่อไปใช้ใหม่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน (อารมณ สุวรรณปาล, 2523 : 55 - 57)

ขั้นตอนการคิดแก้ปัญหา

บลูม (Bloom, 1956 - 122) ได้เสนอขั้นตอนการคิดแก้ปัญหาดังนี้

ขั้นที่ 1 เมื่อผู้เรียนได้พบปัญหาผู้เรียนจะคิดค้นหาสิ่งที่เคยพบเห็นและเกี่ยวกับปัญหา

ขั้นที่ 2 ผู้เรียนจะใช้ผลจากขั้นที่หนึ่งมาสร้างรูปแบบของปัญหาขึ้นมาใหม่

ขั้นที่ 3 จำแนกแยกแยะปัญหา

ขั้นที่ 4 การเลือกใช้ทฤษฎี หลักการ ความคิด และวิธีการที่เหมาะสมกับปัญหา

ขั้นที่ 5 การใช้ข้อสรุปของวิธีการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 6 ผลที่ได้จากการแก้ปัญหา

บลูมได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ความสามารถทางสมองที่นำมาใช้คิดแก้ปัญหาในขั้นที่

1 - 4 เป็นส่วนของการนำไปใช้ ขั้นที่ 5 - 6 เป็นส่วนของความเข้าใจ สำหรับความรู้ความเข้าใจว่าเป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการคิดแก้ปัญหา ส่วนความสามารถในการวิเคราะห์เป็นความสามารถทางสมองอย่างหนึ่งที่สามารถใช้ในการกระบวนการคิดแก้ปัญหาในขั้นที่ 3

โพลยา (Polya, 1957: 6 - 22) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้เสนอขั้นตอนการคิดแก้ปัญหาไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำความเข้าใจในปัญหาพยายามเข้าใจในลักษณะต่างๆ ในปัญหา สรุป

วิเคราะห์ แปลความ ทำความเข้าใจให้ได้ว่า โจทย์ถามอะไร โจทย์ให้ข้อมูลอะไรบ้าง ข้อมูลมีเพียงพอหรือไม่

ขั้นตอนที่ 2 การแยกแยะปัญหาออกเป็นส่วนย่อยๆ เพื่อสะดวกในการลำดับขั้นตอนในการแก้ปัญหาและวางแผน เช่นการลองผิดลองถูก การหารูปแบบ การหาความสัมพันธ์ของข้อมูล ตลอดจนความสอดคล้องของปัญหาเดิมที่เคยทำมา

ขั้นตอนที่ 3 การลงมือทำตามแผน ขั้นนี้จะรวมถึงวิธีการแก้ปัญหาด้วย ถ้าขาดทักษะใดจะต้องเพิ่มเติมเพื่อการนำไปใช้ให้เกิดผลดี

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบวิธีการและคำตอบ เพื่อให้แน่ใจว่าแก้ปัญหาถูกต้อง

บรูเนอร์ (Bruner, 1966 : 123 - 124) ได้ศึกษาวิธีแก้ปัญหาและได้สรุปว่า การคิดแก้ปัญหาของบุคคลนั้นต้องการกลไกแห่งความสามารถในการอ้างอิงและจำแนกประเภทของสิ่งเร้า ประสบการณ์รับรู้ต่างๆ ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของกระบวนการจัดประเภทอันที่จะนำไปสู่การตอบสนองในขั้นสุดท้าย ขั้นตอนต่างๆ ในการคิดแก้ปัญหามีดังนี้

1. รู้จักปัญหา เป็นขั้นที่บุคคลรับรู้สิ่งเร้าที่ตนเผชิญอยู่เป็นปัญหา

2. แสวงหาเค้าเงื่อน เป็นขั้นตอนที่บุคคลใช้ความพยายามอย่างมากในการระลึกถึงประสบการณ์เดิม

3. ตรวจสอบความถูกต้อง เป็นขั้นตอนที่ตอบสนองในลักษณะของการจัดประเภทหรือแยกโครงสร้างของเนื้อหา

4. การตัดสินใจตอบสนองที่สอดคล้องกับปัญหา

คิวอี้ (Dewey, 1976 : 1330) ได้เสนอวิธีการคิดแก้ปัญหาขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ (Preparation) หมายถึง การรับรู้และการเข้าใจปัญหา เมื่อมีปัญหาเกิด

ขึ้นคนส่วนใหญ่จะพบกับความตึงเครียด ความสงสัยและความยากลำบากที่จะต้องพยายาม
แก้ไขปัญหานั้นให้หมดไป ในขั้นต้นผู้ประสบปัญหานั้นจะต้องรับรู้และเข้าใจปัญหานั้นก่อนว่า
ปัญหาที่แท้จริงของเหตุการณ์นั้นๆคืออะไร

2. ขั้นวิเคราะห์ปัญหา (Analysis) หมายถึง การระบุและการแจกแจงลักษณะของปัญหาที่
เกิดขึ้นจะมีลักษณะแตกต่างกันมีระดับความยากง่ายที่แก้ไขได้ต่างกัน จึงต้องพิจารณาสิ่งเหล่านี้

2.1 มีตัวแปรต้นและองค์ประกอบอะไรบ้าง

2.2 มีอะไรบ้างที่จะต้องทำให้เกิดปัญหา

2.3 ต้องจัดการมองปัญหาในวงกว้างออกไป โดยให้มองเฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อจะ
แก้ปัญหาไปที่ละตอน

2.4 ต้องรู้จักถามคำถามที่จะเป็นกุญแจนำไปสู่การแก้ปัญหา

2.5 พยายามดูเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจริงๆ บางครั้งอาจมีสิ่งซึ่งเรามองเห็นไม่
ชัดเจนที่เป็นตัวปัญหา ถ้าจัดการสิ่งนั้นได้ก็จะแก้ปัญหาได้

3. ขั้นเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา (Production) หมายถึง การหาวิธีการให้ตรงกับ
สาเหตุของปัญหาแล้วออกมาในรูปของวิธีการเป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเพื่อการ
ตั้งสมมติฐาน

3.1 จะมีวิธีการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาอย่างไร ใครเป็นผู้ให้ข้อมูลนั้น

3.2 สร้างสมมติฐานหรือคำถามที่อาจเป็นไปได้เพื่อช่วยแก้ปัญหา

4. ขั้นตรวจสอบผล (Verification) หมายถึง ขั้นในการเสนอเกณฑ์เพื่อการตรวจสอบ
ผลลัพธ์ที่ได้จากการเสนอวิธีแก้ปัญหา ถ้าผลลัพธ์ไม่ได้ผลที่ถูกต้อง ต้องมีการเสนอวิธีแก้ปัญหา
ใหม่จนกว่าจะได้วิธีการที่ดีที่สุดหรือถูกต้องที่สุด

5. ขั้นในการนำไปประยุกต์ใหม่ (Reapplication) หมายถึง การนำวิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้อง
ไปใช้ในโอกาสข้างหน้าเมื่อพบกับเหตุการณ์คล้ายกับปัญหาที่เคยพบมาแล้ว

คณะกรรมการพัฒนาการสอนและผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอนวิทยาศาสตร์ ทบวง
มหาวิทยาลัย (2525 : 232 - 234) ได้แบ่งขั้นตอนการแก้ปัญหาไว้ 4 ขั้นตอน ตามวิธีการทาง
วิทยาศาสตร์ ดังนี้

1. การระบุปัญหา สิ่งสำคัญในขั้นนี้ก็คือความสนใจที่มีต่อสิ่งที่พบเห็นซึ่งเกิดเนื่องมาจาก
ความอยากรู้อยากเห็นและทักษะในการสังเกต

2. การตั้งสมมติฐาน เป็นการคาดคะเนคำตอบที่อาจเป็นไปได้ซึ่งในทางวิทยาศาสตร์
เรียกว่า สมมติฐาน

3. การทดลองเป็นการกำหนดการแก้ปัญหาโดยอาศัยทักษะในการควบคุมตัวแปรการ
สังเกต และเจตคติทางวิทยาศาสตร์

4. การสรุปผลการทดลอง เป็นการอธิบายความหมายของข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้กับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

สมจิต สวชนไพบูลย์ (2527 : 8) ได้เสนอว่า การแก้ปัญหาเป็นวิธีการที่ใช้ในการค้นคว้าหาคำตอบจะมีมากมายหลายวิธี เช่น วิธีลองผิด-ลองถูก วิธีคิดกลับใจกลับมา แต่ที่นิยมนำมาใช้ฝึกฝนนักเรียนให้เป็นคนช่างเสาะแสวงหาความรู้เยี่ยงนักวิทยาศาสตร์ ได้แก่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีลำดับขั้นตอน 4 ขั้นตอนใหญ่ๆด้วยกัน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นระบุปัญหา

ขั้นที่ 2 ขั้นตั้งสมมติฐาน

ขั้นที่ 3 ขั้นพิสูจน์หรือทดลอง

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปผลและนำไปใช้

จากขั้นตอนในการคิดแก้ปัญหาดังกล่าว จะเห็นว่าการคิดแก้ปัญหาใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้มีนักการศึกษากำหนดขั้นตอนการจัดแตกต่างกันออกไปเพื่อให้สะดวกที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเมื่อพบกับประสบการณ์จริง ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาจึงเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ทุกคนได้แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและชาญฉลาด ซึ่งการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนให้ดีขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยต้องการให้นักเรียนได้มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาจึงได้นำขั้นตอนในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่คณะกรรมการพัฒนาการสอนและผลิตวัสดุ อุปกรณ์การสอน วิทยาศาสตร์ ทบวงมหาวิทยาลัย (2525 : 232 - 234) ที่ได้สรุปไว้นามาสร้างเครื่องมือวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังกล่าวคือ

1. ระบุปัญหา หมายถึง ความสามารถในการบอกปัญหาที่สำคัญ ภายในขอบเขตสถานการณ์ที่กำหนดให้ และสามารถเลือกปัญหาที่สำคัญได้
2. ตั้งสมมติฐาน หมายถึง ความสามารถในการคาดคะเนสาเหตุที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลของสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้
3. การทดลอง หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลในการนำมาวิเคราะห์เพื่อหาวิธีแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสมมติฐานหรือสาเหตุของปัญหาตามสถานการณ์ที่กำหนด
4. สรุปผล หมายถึง ความสามารถในการบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูลหรือสรุปผลที่ตามมาจากวิธีแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่กำหนดให้เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ในชีวิตประจำวัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

งานวิจัยในประเทศ

ฮอลโลเวล (Hoolowel. 1977 : 57) ได้ทำการวิจัยเพื่อการศึกษาถึงกระบวนการคิดแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตามขั้นตอน คือความเข้าใจในปัญหา การระลึกถึงข้อเท็จจริง การรวบรวมข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหา การตรวจสอบผลที่เป็นคำตอบ การตรวจสอบว่าวิธีการแก้ปัญหานั้นถูกต้องหรือไม่ การคัดค้านหรือการยอมรับวิธีการแก้ปัญหา พบว่า นักเรียนที่แก้ปัญหาลำบากมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่แก้ปัญหาลำบากไม่ได้ และกระบวนการคิดแก้ปัญหาสอดคล้องกับขั้นตอนการคิดขั้นที่หนึ่งถึงร้อยละ 85

ฮอปกินส์ (Hopkin. 1985 : 2790 - A) ได้ศึกษารูปแบบของห้องเรียนที่ส่งผลต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน พบว่าต้องเป็นห้องเรียนที่มีข่าวสารน่าสนใจได้อ่านได้ทดลองวิเคราะห์ข่าวอยู่เสมอ มีภาพอุปกรณ์หรือสัญลักษณ์ที่แยกต่างจากข่าวสารนั้นและนักเรียนมีโอกาสถกเถียงกันตามความคิดของตนอย่างอิสระ เมื่อได้พบเห็นสิ่งเหล่านั้นจึงจะส่งผลต่อทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน

ซอว์ (Shaw. 1977 : 53337 - A) ได้ศึกษาถึงวิธีการฝึกกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการคิดแก้ปัญหาที่สามารถส่งผลถึงทักษะการคิดแก้ปัญหาในวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษาโดยฝึกกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เน้นทักษะการแก้ปัญหาให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้วนำเครื่องมือด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์มาใช้ทดสอบพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนสูงด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาทั้งวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นการแสดงว่าทักษะในการคิดแก้ปัญหาสามารถสอนโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และกระบวนการเหล่านั้นจะถ่ายทอดไปยังเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาได้

ทราเวอร์ (Travers. 1979 : 4104 - A) ได้ศึกษาว่า นักเรียนชอบคิดแก้ปัญหาสถานการณ์แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ - สังคม วิทยาศาสตร์ - จักรกล ปัญหาสถานการณ์ที่เป็นนามธรรมเรียงตามลำดับและเห็นว่านักเรียนชอบคิดแก้ปัญหาที่สอดคล้องเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของคนมาก

งานวิจัยในประเทศ

พัชรินทร์ ธารีรัฐการพ์ (2535 : 82) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยเทคนิคศึกษากรณีตัวอย่างกับการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ

แก้ปัญหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองคือกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบเทคนิคศึกษากฎีตัวอย่างมีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรจิต พุ่มสวัสดิ์ (2535 : 105) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหากลุ่มมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคควิซและเรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่าความสามารถในการแก้ปัญหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองคือกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคควิซ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาลงการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประอรรัตน์ วัจนรัตน์ (2536 : 94) ได้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินดิเคท การสอนแบบซินดิเคทที่ใช้สื่อประสมและการสอนตามคู่มือครู พบว่านักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบซินดิเคท นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบซินดิเคทที่ใช้สื่อประสม และนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าความสามารถในการคิดแก้ปัญหานั้นมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นั่นคือ ถ้านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง กฎ หลักการ ทักษะกระบวนการแล้ว นักเรียนสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการคิดแก้ปัญหาได้คือ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาคือสิ่งที่ฝึกให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนได้ ครูผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการคิดแก้ปัญหาย่อยๆ ดังนั้นการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม เป็นวิธีสอนอีกวิธีหนึ่งที่น่าจะส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาลงขึ้นได้

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาย่อยๆแตกต่างกัน

บทที่ 8

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. แบบแผนในการทดลอง
3. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง
4. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ
5. วิธีดำเนินการทดลอง
6. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 12 ห้องเรียน มีนักเรียน 540 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 80 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้.....

1. จากประชากรจำนวน 12 ห้องเรียน ซึ่งจัดห้องแบบคละกัน ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มโดยการจับสลากมา 2 ห้องเรียน
 2. นำนักเรียนทั้ง 2 ห้อง จำนวน 80 คน มาคละกันแล้วจับสลากเพื่อแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่มๆละ 40 คน
 3. ผู้วิจัยจับสลากอีกครั้งเพื่อเลือกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม
- กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน ได้รับการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม
- กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน ได้รับการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control - Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 - 217) ซึ่งมีรูปแบบการทดลองดังนี้

ตาราง 1 แสดงแบบแผนการทดลองของการวิจัย

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T ₁	X	T ₂
CR	T ₁	-	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

E แทน กลุ่มทดลอง (Experimental Group)

C แทน กลุ่มควบคุม (Control Group)

R แทน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)

T₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)

T₂ แทน การทดลองหลังการทดสอบ (Posttest)

X แทน การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

- แทน การสอนโดยใช้แบบคู่มือครู ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เนื้อหาวิชา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) เรื่อง ความสะอาดและความเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว ความกตัญญูทดแทน ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม
2. แผนการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. แผนการสอนแบบกระบวนการเสริมสร้างค่านิยม

1.1 ศึกษาหลักการ วิธีการสร้างแผนการสอนแบบการเสริมสร้างค่านิยม และหลักวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขอคำปรึกษาจากอาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

1.2 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไปของวิชา สังคมศึกษาเนื้อหาวิชา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการสอน

1.3 ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาวิชา เรื่อง ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย จากหนังสือเรียน และหนังสืออื่นที่เกี่ยวข้อง

1.4 จากคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วสร้างแผนการสอนโดยกระบวนการเสริมสร้างค่านิยม จำนวน 16 คาบ ซึ่งประกอบด้วย

1.4.1 ความคิดรวบยอด

1.4.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

1.4.3 เนื้อหาสาระ

1.4.4 กิจกรรมการเรียนการสอน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ
2. เลือกทางเลือกหลายๆทางในการแก้ปัญหา
3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหา
4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก
5. ยืนหยัดทางเลือกต่อสาธารณะ
6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก
7. ปฏิบัติซ้ำๆเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต

1.4.5 สื่อการเรียนการสอน

1.4.6 การวัดและประเมินผล

1.5 นำแผนการสอนที่สร้างขึ้นนี้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขความถูกต้องของเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนความสอดคล้องของขั้นตอนต่างๆของแผนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขเป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

1.6 นำแผนการสอนที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ที่ไม่ใช่กลุ่ม

ตัวอย่างจำนวน 45 คน เพื่อหาข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอนกับเวลาที่กำหนด แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแผนการสอนให้ดียิ่งขึ้นก่อนนำมาใช้จริง

1.7 นำแผนการสอนแบบกระบวนการเสริมสร้างค่านิยมไปสอนเพื่อการวิจัยต่อไป

2. แผนการสอน ตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

2.1 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไปของวิชา สังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการสอน

2.2 ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาวิชา จากหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา เรื่อง ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว ความกตัญญู กตเวที ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความมีระเบียบวินัย

2.3 จากคำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์ปลายทาง และจุดประสงค์นำทางแล้วสร้างแผนการสอนตามคู่มือครู ซึ่งประกอบด้วย

2.3.1 จุดประสงค์ปลายทาง

2.3.2 จุดประสงค์นำทาง

2.3.3 เนื้อหาสาระ

2.3.4 กิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งเป็น 9 ขั้น ดังนี้

1. สร้างความสนใจ

2. แจ้งจุดประสงค์

3. ทบทวนความรู้เดิม

4. เสนอบทเรียนใหม่

5. แนะนำให้เกิดการเรียนรู้

6. แสดงพฤติกรรม

7. แจ้งผลการปฏิบัติ

8. ประเมินผล

9. ส่งเสริมความแม่นยำและถ่ายโอนการเรียนรู้

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีสร้างแบบทดสอบ จากหนังสือเทคนิคการวัดผลของ ขวาล แพรวัดกุล (2522 : 1- 407) เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของสมบุรณ์ ชิตพงศ์ (2523 : 1 - 40) เทคนิคการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของ นิเวศน์ ธรรมรักษ์ (2530 : 1- 238) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนรู้

3.2 ทำการวิเคราะห์หลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอนตามลำดับขั้นดังนี้

3.2.1 ผู้วิจัยร่วมกับนิสิตปริญญาโท วิชาเอกมัธยมศึกษาตอนต้นศึกษานักเรียน 5 คนทำการวิเคราะห์หลักสูตร และสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตรจากเนื้อหา และพฤติกรรมที่ต้องการวัดตามหลักของเบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom, 1956 : 49 - 50) สำหรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าต้องการวัดพฤติกรรมในเนื้อหาอะไร เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด

3.2.2 จำแนกจุดประสงค์ของเนื้อหาออกเป็นพฤติกรรม โดยจำแนกจุดประสงค์ในรายวิชาสังคมนาว่าประกอบด้วยพฤติกรรมใดบ้าง

3.2.3 นำพฤติกรรมหลักและเนื้อหาเป็นกรอบในการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้

3.2.4 ให้ความหมายของพฤติกรรม พร้อมระบุลักษณะการกระทำ หรือการแสดงออกที่บุคคลมีพฤติกรรมนั้นๆ

3.2.5 จำแนกเนื้อหาและระบุความคิดรวบยอดของแต่ละเนื้อหา

3.2.6 ให้ค่าน้ำหนัก ผู้ร่วมดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดค่าน้ำหนักแสดงถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาและพฤติกรรมในช่อง ตามความเห็นของแต่ละคนโดยอิสระ

3.2.7 สร้างตารางเฉลี่ย โดยนำคะแนนแต่ละช่องของแต่ละคนมารวมกันแล้วหารด้วยจำนวนคนทั้งหมด ที่ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.8 สร้างตาราง 1000 โดยเปลี่ยนตารางวิเคราะห์ให้ช่องรวมทั้งหมดเท่ากับ 1000 ซึ่งการเปลี่ยนนี้จะมีผลให้ต้องเปลี่ยนคะแนนในแต่ละช่องด้วยการปรับคะแนนให้ได้ตาราง 1000

3.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเนื้อเรื่องที่ใช้ในการทดลอง โดยยึดเกณฑ์ตามผลการวิเคราะห์หลักสูตร ข้อสอบที่สร้างเป็นแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน จำนวน 100 ข้อ

3.4 การตรวจหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมนากระทำตามลำดับขั้นดังนี้

3.4.1 หาความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมนา โดยนำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนวิชาสังคมนา ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง โดยนำไปเปรียบเทียบกับตารางวิเคราะห์หลักสูตรว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับนี้วัดได้ครอบคลุมพฤติกรรมต่างๆ ตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร และลักษณะการใช้คำถามตัวเลือก ความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัดความถูกต้องทางคำภาษา รวมทั้งพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามของแบบทดสอบ

กับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบทดสอบกับ
จุดประสงค์การเรียนรู้ และคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าตั้งแต่ .50 ขึ้นไป

3.4.2 นำแบบทดสอบที่สร้างตามเกณฑ์วิเคราะห์หลักสูตร ไปทดลองกับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัด
สมุทรปราการ จำนวน 100 คน ที่เคยเรียนบทเรียนนี้มาแล้ว เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ

3.4.3 นำแบบทดสอบที่นักเรียนทำแล้ว มาวิเคราะห์เป็นรายชื่อโดยการตรวจให้
คะแนนข้อที่ตอบถูกให้คะแนน 1 คะแนน ส่วนข้อที่ผิดหรือไม่ตอบหรือตอบเกินกว่า 1 คำตอบให้
0 คะแนน เมื่อตรวจและรวมคะแนนแบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เพื่อหาความยาก
ง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อทดสอบแต่ละข้อ โดยใช้เทคนิค 27 % ของจุง เตห์ ฟาน
(Fan, 1952 : 3 - 32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 - .80 และมีค่า
อำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป คัดเลือกไว้ จำนวน 50 ข้อ ได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง
.20 - .80 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 - .68

3.4.4 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้วไปทดสอบกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2
โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 100 คน
เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สูตร KR - 20 ของคูเดอร์
ริชาร์ดสัน (ส่วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2536 : 168 - 169 ; อ้างอิงมาจาก Kuder and
Richardson, n.d.) ได้ค่าความเชื่อมั่น .70

4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ดำเนินการสร้างดังนี้

4.1 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาผู้วิจัยดำเนินการสร้างโดยยึด
หลักเกณฑ์วิธีแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ของคณะอนุกรรมการ
พัฒนาการสอนและผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอนทบวงมหาวิทยาลัย (2525 : 232 - 234) ลักษณะของ
แบบทดสอบแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

4.1.1 คำถามประกอบด้วยสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ให้นักเรียนนำความรู้เดิมมา
ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์ใหม่ ในแต่ละสถานการณ์จะประกอบด้วยคำถาม 4 ข้อ
โดยให้นักเรียนดำเนินการคิดแก้ปัญหาเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นระบุปัญหา คือเป็นขั้นที่นักเรียนระบุปัญหาที่สำคัญที่สุดภายใน
ขอบเขตจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ และสามารถเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดนั้นได้

ขั้นที่ 2 ขั้นตั้งสมมติฐาน เป็นขั้นที่นักเรียนคาดคะเนสาเหตุที่บ่งบอกความ
สัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลของสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจสอบสมมติฐานเป็นขั้นที่นักเรียนรวบรวมข้อมูลในการนำ
มาวิเคราะห์เพื่อหาวิธีแก้ปัญหาที่สัมพันธ์และนำมาสนับสนุนสมมติฐานหรือสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปผล เป็นขั้นที่นักเรียนสามารถบรรยายผลที่ตามมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบเพื่อนำมาสรุปเป็นแนวทางการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

4.1.2 การปรับปรุงแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

4.2 การปรับปรุงแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

4.2.1 เป็นการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่กำหนดเป็นสถานการณ์ และตัวเลือกในแต่ละคำถามตามขั้นตอนของกระบวนการคิดแก้ปัญหาได้มาจากวิธีการตามเอกสารตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (ม.ป.ป. : 3) โดยนำแบบทดสอบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา 8 สถานการณ์ จำนวน 32 ข้อ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาลงความเห็นในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา และตัวเลือกในคำถามย่อยๆ ตามกระบวนการแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้องระหว่างสถานการณ์ที่เป็นคำถามและตัวเลือก เลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ .50 ถ้าน้อยกว่า .50 นำไปปรับปรุงใหม่

4.2.2 การหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

4.2.2.1 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองจำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของข้อสอบ แล้วนำมาตรวจวิเคราะห์เป็นรายข้อ ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ส่วนข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบหรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน เมื่อตรวจและรวมคะแนนเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เพื่อหาความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบแต่ละข้อ โดยใช้เทคนิค 27 % ของ จุง เทห์ ฟาน และถ้าข้อสอบข้อใดที่มีค่าความยากง่าย (p) ไม่อยู่ในเกณฑ์ ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่า .20 ก็นำไปปรับปรุงโดยนำมาตรวจวิเคราะห์เป็นรายข้อใหม่ เพื่อหาความยากง่ายและหาค่าอำนาจจำแนกอีกครั้ง จนได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 - .74 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 - .78

4.2.2.2 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้วไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR - 20 (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 168 - 169) ได้ความเชื่อมั่น .61

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

จากสถานการณ์ที่กำหนดให้ ในสถานการณ์หนึ่งๆ ให้นักเรียนใช้สถานการณ์ตอบคำถามซึ่งมีทั้งหมด 4 คำถามย่อย โดยคำถามย่อยทั้ง 4 ข้อนั้นมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปในแต่ละข้อ และให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงคำตอบเดียว

ตัวอย่างข้อสอบ

สถานการณ์

เมื่อถึงเวลาพักรับประทานอาหาร นักเรียนมักกรูกันออกนอกห้องเรียนไปยังโรงอาหารเพื่อแย่งกันสั่งซื้ออาหารพร้อมๆกัน จนแม่ค้าก็ไม่รู้ว่าจะทำให้ใครก่อนคือ ครูเวรไม่สามารถทำอะไรได้ ผู้ที่ซื้อเสร็จก็ไม่สามารถออกมาจากบริเวณที่ซื้อ เพราะผู้ที่มาทีหลังยังเบียดเสียดเข้าไป ทำให้อาหารหก เสื้อผ้าเปื้อนระเปื้อน ภาชนะเสียหาย บางคนถึงกับได้รับอันตรายถูกน้ำร้อนลวก

1. ปัญหาจากเรื่องนี้คืออะไร
 - ก. ผู้ซื้อขาดระเบียบวินัย
 - ข. ครูเวรขาดการดูแลเอาใจใส่
 - ค. มีพนักงานบริการในร้านน้อย
 - ง. แม่ค้าขาดการจัดเตรียมอาหารไว้ล่วงหน้า
2. ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร
 - ก. ชนิดของอาหารที่ผู้ซื้อต้องการมีน้อย
 - ข. ผู้ซื้อแต่ละคนต้องการได้อาหารอย่างรวดเร็ว
 - ค. ราคาอาหารจากร้านที่นักเรียนแย่งกันซื้อมีราคาถูก
 - ง. นักเรียนทั้งโรงเรียนพักรับประทานอาหารตรงกัน
3. จะมีวิธีแก้ปัญหายังไร
 - ก. ให้นักเรียนสั่งซื้ออาหารทีละจาน
 - ข. กันช่องทางเข้าออกสำหรับผู้ซื้ออาหาร
 - ค. เลื่อนเวลารับประทานอาหารไม่ให้ตรงกัน
 - ง. กำหนดมาตรฐานราคาอาหารของแต่ละร้าน
4. ถ้าแก้ปัญหาดังกล่าววิธีการในข้อ 3 ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร
 - ก. ผู้ซื้อได้อาหารตามที่ต้องการทุกคน
 - ข. สร้างความเป็นระเบียบวินัยให้กับผู้ซื้อ
 - ค. แม่ค้าทำอาหารตามที่ผู้ซื้อสั่งไม่ผิดพลาด
 - ง. ร้านอาหารแต่ละร้านมีมาตรฐานเดียวกัน

วิธีดำเนินการทดลอง

ในการดำเนินการทดลอง ดำเนินเป็นขั้นๆดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษารายวิชา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) เรื่อง ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ความกตัญญูคุณงามความดี ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย และแบบทดสอบการวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. ดำเนินการทดลอง ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่มคือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมโดยใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาในการสอนเท่ากัน คือใช้เวลากลุ่มละ 16 คาบ ส่วนวิธีสอนแตกต่างกันคือ กลุ่มทดลองใช้วิธีสอนแบบการสร้างเสริมค่านิยม กลุ่มควบคุมใช้การสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

3. การทดสอบหลังเรียน (Posttest) มีการสอบทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และแบบทดสอบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาซึ่งเป็นชุดเดิมในการทดสอบก่อนเรียน

4. เปรียบเทียบจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และแบบทดสอบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้ t - test Independent ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

2. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมโดยใช้ t - test Independent ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 หาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ.

2536 : 59)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ค่าความแปรปรวนของคะแนน คำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา

สายยศ. 2536 : 63)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนน
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 หาค่าความยากง่ายและหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา โดยใช้เทคนิค 27% จากตาราง จุง เตห์ ฟาน (Fan. 1952 : 6 - 32)

2.2 หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา คำนวณจากสูตร KR - 20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ส่วนสายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 168 - 169)

$$r_{tt} = \frac{N}{N-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ r_{tt}	แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
N	แทน จำนวนข้อสอบในแบบทดสอบ
S_t^2	แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ
p	แทน สัดส่วนของคนทำถูกในแต่ละข้อ = $\frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$
q	แทน สัดส่วนของคนที่ทำผิดในแต่ละข้อหรือ $1 - p$

2.3 หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับตัวเลือกในสถานการณ์ปัญหา คำนวณโดยใช้สูตร (สมบุญ ชิตพงศ์. ม.ป.ป. : 3)

$$IC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IC	แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบ กับจุดประสงค์การเรียนรู้ และ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับตัวเลือกในสถานการณ์ปัญหา
$\sum R$	แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N	แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คำนวณโดยใช้ t - test Independent ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) คำนวณจากสูตร (Scott. 1967 : 264)

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}} ; df = N_1 + N_2 - 2$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S_D^2}{N_1} + \frac{S_D^2}{N_2}}$$

$$S_D^2 = \frac{\sum (D_1 - MD_1)^2 + \sum (D_2 - MD_2)^2}{N_1 + N_2 - 2}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution

D_1 แทน คะแนนผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับก่อนการเรียน
ของกลุ่มทดลอง

D_2 แทน คะแนนผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับก่อนการเรียน
ของกลุ่มควบคุม

MD_1 แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียน
กับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลอง

MD_2 แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียน
กับก่อนการเรียนของกลุ่มควบคุม

$S_{MD_1 - MD_2}$ แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างระหว่างการทดสอบ
หลังการเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

S_D^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่าง ระหว่างการทดสอบ
หลังเรียนกับก่อนการเรียน ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

N_1 แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลอง

N_2 แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุม

บทที่ 4
การวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ดังนี้

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนน
$\bar{X}_{T_1}$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการทดลอง
$\bar{X}_{T_2}$	แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการทดลอง
MD	แทน ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนต่อไป
S_{MD-MD_2}	แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างระหว่างการทดสอบหลัง การเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
D	แทน ความแตกต่างของคะแนน
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
df	แทน ชั้นแห่งความอิสระ
**	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู โดยมีสมมุติฐานว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าสถิติทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้ t-test ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	MD	$S_{MD_1-MD_2}$	t
นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม	40	25.65	31.48	5.83	1.30	4.02 **
นักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู	40	32.48	33.05	0.58		

$t(\alpha .01, df 78) = 2.660$ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

2. จากจุดมุ่งหมายข้อ 2 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู โดยมีสมมติฐานว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแตกต่างกัน จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าสถิติทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังในตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	MD	$S_{MD_1 - MD_2}$	t
นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม	40	17.18	20.5	3.33	0.69	4.53**
นักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู	40	18.54	19.13	0.20		

t (α .01, df 78) = 2.660 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิด แก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการ สร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนและผลการศึกษารั้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับที่ได้รับการสอน ตามคู่มือครูมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับที่ได้รับการสอน ตามคู่มือครูมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 12 ห้อง นักเรียนทั้งหมด 540 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 80 คน ซึ่งได้ มาจากการสุ่มตามขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 สุ่มโดยการจับสลากจากห้องเรียน 12 ห้องเรียนมา 2 ห้องเรียน

1.2.2 นำนักเรียน 2 ห้องเรียนมาคละกันแล้วจับสลากเพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มๆละ 40 คน

1.2.3 จัดสถานีอีกครั้งเพื่อเลือกกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน ได้รับการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน ได้รับการสอนตามคู่มือครู ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

2. เครื่องที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม เพื่อใช้สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเนื้อหาเรื่องความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำ ความชั่ว ความกตัญญูทดแทน ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย

2.2 แผนการสอนตามคู่มือครู ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำ ความชั่ว ความกตัญญูทดแทน ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเป็นแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .70 มีความยากง่าย (P) ระหว่าง .20 - .80 และ ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง .20 - .68

2.4 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 32 ข้อ สร้างขึ้นโดยยึดหลักเกณฑ์ตามขั้นตอนวิธีแก้ปัญหาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนหาวิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหา และแต่ละสถานการณ์จะประกอบไปด้วย 4คำถาม ที่เป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันดังนี้

2.4.1 ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

2.4.2 ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร

2.4.3 จะมีวิธีแก้ปัญหายังไง

2.4.4 ถ้าแก้ปัญหตามข้อ 2.4.3 แล้ว ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา จำนวน 32 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .61 มีความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 - .74 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง .20 - .78

3. การดำเนินการทดลอง

3.1 ทำการทดสอบก่อนการเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

3.2 ดำเนินการทดลองโดยให้นักเรียนกลุ่มทดลองเรียนโดยใช้การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมและกลุ่มควบคุมเรียนโดยการสอนตามคู่มือครู ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอน

ทั้งสองกลุ่มใช้เวลาสอนเท่ากัน คือ 16 คาบ คาบละ 50 นาที

3.3 ทำการทดสอบหลังการสอนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจากผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนการทดลองสอนกับหลังการทดลองสอน แล้วทดสอบหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t - test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)
2. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจากผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนการทดลองสอนกับหลังการทดลองสอน และทดสอบหาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t - test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับการสอนตามคู่มือครู ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม กับการสอนตามคู่มือครู ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาค้นคว้าอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยนักเรียนที่สอนโดยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ อนันต์ ปันอินทร์ (2534 : 77) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และระดับการพัฒนาค่านิยมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนโดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับปริศา วิทยากุล (2536 : 79) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยกระบวนการของการทำค่านิยมให้กระจ่างซึ่งผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยกระบวนการของการทำค่านิยมให้กระจ่าง ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนาคน้อย บุตรประเสริฐ (2538 : 119) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการรู้จักตนเองด้านจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยกระบวนการการทำค่านิยมให้กระจ่าง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยกระบวนการการทำค่านิยมให้กระจ่าง ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฟิทซ์แพทริก (Fitzpatrick.1975: 1994 - A) ซึ่งได้นำกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมมาศึกษาผลที่มีต่อความคิดรวบยอดแห่งตน และความสามารถในการปรับตัวด้านบุคลิกภาพและความสามารถทางการอ่านของนักเรียนเกรด 7 ในกลุ่มทดลองได้ทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการทดลองปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีความคิดรวบยอดแห่งตน และความสามารถในการปรับตัวด้านบุคลิกภาพ และความสามารถทางการอ่านสูงกว่ากลุ่มควบคุม และสอดคล้องกับการวิจัยของ กูเซียค (คณะกรรมการข้าราชการครู. 2530 : 22 ; อ้างอิงมาจาก Guziak. n.d.) ได้ทำการวิจัยกับนักเรียนเกรด 5 ที่เรียนด้วยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความคิดรวบยอดแห่งตนสูงกว่ากลุ่มควบคุม และกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมมีส่วนทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางบวก

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างจากการสอนตามคู่มือครูซึ่งสืบเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยตัวเอง โดยผ่านขั้นตอนการคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบเพื่อหาค่านิยมอย่างอิสระ และได้ศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้าเพื่อหาทางเลือกอย่างหลากหลายพร้อมพิจารณาผลดี ผลเสียของทางเลือกดังกล่าวด้วยตัวของตัวเอง แล้วนำทางเลือกของตนที่เลือก

แล้วนำเสนอกลุ่มเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดตามมติกลุ่ม แล้วยืนยันทางเลือกของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นเพื่อให้ทุกคนได้ตัดสินใจหาทางเลือกของตนอีกครั้ง จะเห็นว่าวิธีสอนดังกล่าวเป็นวิธีสอนที่ฝึกและเปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ ได้ปฏิบัติ ได้ตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สจูลซ์ (Schultz, 1972 : 4) ที่ว่าการที่ผู้เรียนได้ฝึกการรู้จักเลือกใช้วิธีการหาคำตอบหรือคิดวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้ได้ดี เพราะการค้นพบข้อเท็จจริงใดๆด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดีและมักมีผลก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับจากการบอกเล่า รวมทั้งนักเรียนได้นำประสบการณ์เดิมมาเสริมต่อประสบการณ์ใหม่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และมีความสุขกับการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ และสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้ อันเป็นจุดประสงค์สำคัญของการจัดการศึกษา (ลาวัลย์ พลกล้า, 2523 : 3) ซึ่งผลจากการที่นักเรียนได้ลงมือกระทำนี้ ทำให้เกิดผลงานและความก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัด จึงเป็นการเสริมแรงให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้สำเร็จด้วยตนเองในโอกาสต่อไป และกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ครูมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางหรืออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของนักเรียนเท่านั้นซึ่งสอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2529 : 137) ได้เสนอแนะแนวคิดเพื่อให้ครูมีหน้าที่เพียงจัดประสบการณ์ และใช้คำถามเพื่อประสานงานมากกว่าเป็นผู้บอกวิชา บอกเหตุผล บอกคำตอบ ฟังมากกว่าพูด กระตุ้นให้นักเรียนมีบทบาทในการพูด คิด ไม่ใช่ครูแสดงเอง

1.2 การเรียนการสอนโดยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม เป็นการนำกรณีตัวอย่างมาใช้ในศึกษาเพื่อให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่ศึกษาชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยได้นำกรณีตัวอย่างมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิจารณ์ร่วมกับเอกสารประกอบการค้นคว้า ซึ่งกรณีตัวอย่าง(Case) เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นในสภาพการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน เพื่อว่าเมื่อนักเรียนประสบกับเหตุการณ์ในชีวิตจริงนักเรียนจะสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับวิจิตรสินศิริ (ม.ป.ป. : 4) ได้กล่าวว่า การนำกรณีตัวอย่างมาให้นักเรียนได้ศึกษาจะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน มีทักษะในการพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆอย่างรอบคอบ อภิปรายได้ลึกซึ้ง มีเหตุผล และมีคุณธรรม และสมจิต จิวปรีชา (2533 :38 - 34) ได้กล่าวถึงกรณีตัวอย่างเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนที่เป็นปัญหาใกล้ตัว และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ตลอดจนเนื้อหาที่กำลังศึกษา เป็นสิ่งจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจตั้งใจฝึกทักษะ นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2522 : 201 - 202) กล่าวถึงการนำกรณีตัวอย่างมาใช้ในการเรียนการสอนว่า เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์ อภิปราย ฝึกรวบรวมข้อมูลและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการระดมพลังสมองเพื่อตัดสินใจ แล้วเสนอผลงานของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่ง

สอดคล้องกับทฤษฎีการเชื่อมโยงหรือถ่ายโยงการเรียนรู้ของธอร์นไคค์ ที่ว่าการเรียนการสอนควรจะสอนในสิ่งที่คล้ายกับโลกแห่งความเป็นจริงที่เด็กจะออกไปเผชิญให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ เพื่อให้ผู้เรียนถ่ายโยงการเรียนรู้ไปสู่สังคมภายนอกได้ง่าย (ประสาธน์ อิศรปริศา, 2523 : 75)

จากเหตุผล 2 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นการสนับสนุนข้อค้นพบที่ว่า การวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

2. ผลการวิจัยที่พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวพร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2529 : 61 - 68) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยขั้นทั้งสี่ของอริยสัจมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือครู โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับการวิจัยของพัชรินทร์ ธาวิรัฐการ (2535 : 82) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยเทคนิคกรณีตัวอย่างกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยเทคนิคกรณีตัวอย่างมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับการวิจัยของสุทธิดา พิสน์กุล (2539 : 81) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินดิเคทที่ใช้เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินดิเคทที่ใช้เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การที่นักเรียนเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครูมีความสามารถในการแก้ปัญหามาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 น่าจะเป็นผลมาจาก

2.1 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเป็นการสอนที่ทำให้นักเรียนค้นคว้าหาค่านิยมด้วยตนเองโดยการนำกรณีตัวอย่างมาให้นักเรียนศึกษาทำให้นักเรียนได้เห็นสภาพปัญหาได้อย่างชัดเจน เข้าใจปัญหาได้ดีขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะหาแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งจอห์น (วรธนา เลิศขันธ์. 2528 : 24 ; อ้างอิงมาจาก John. 1964) กล่าวว่า การเรียนการสอนที่มีการสร้างสถานการณ์ที่เป็นโจทย์ปัญหาหรือคำถาม เพื่อให้นักเรียนคิดหาเหตุผลที่จะเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยในการไตร่ถามเพื่อหาข้อเท็จจริง ทำให้ผู้เรียนนำหลักการเหล่านั้นไปประยุกต์ในการแก้ปัญหาอื่นๆในชีวิตประจำวันและยังสอดคล้อง เจมส์ คิวอี้ และกิลแพทริก (Guilford.1951 : VII - VIII ; citing James, Dewey and Kilpatrick. n.d.) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะเรียนได้ดีที่สุดในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา โดยจำลองประสบการณ์ชีวิตมนุษย์เข้าสู่ชั้นเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาเหล่านั้น นำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในสังคมที่มีแต่การเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น

2.2 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเป็นการศึกษาปัญหาตามขั้นตอนตามแนวทางวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จึงทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ซึ่งนักเรียนในกลุ่มทดลองได้รับการฝึกในการคิดแก้ปัญหาจากสถานการณ์ต่างๆที่ครูได้จัดเตรียมไว้ จึงเป็นผลให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองมีความสามารถในการพัฒนาในการคิดแก้ปัญหาได้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคด์เกี่ยวกับกฎของการฝึกหัด (Law of Exercise) ซึ่งกล่าวว่า สิ่งใดก็ตามที่มีการฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ย่อมทำให้ผู้ฝึกมีความคล่องและสามารถทำได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึก

2.3 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระในการคิด สามารถคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อค้นหาสาเหตุจากข้อมูลที่มีอยู่ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจต์ (Piaget. 1992 : 120) ซึ่งกล่าวถึงเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 11-12 ปี มีการพัฒนาทางสติปัญญาในขั้นคิดอย่างมีแบบแผน (Stage of formal Operations) คิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างมีเหตุผลเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ นอกจากนี้การอด (เพ็ญศิริ งามจิตร์. 2529 : 75 ; อ้างอิงมาจาก Carroll. 1964) กล่าวว่าเด็กนักเรียนมีคุณสมบัติในการคิดหาเหตุผลเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและปลูกฝังนิสัยในการไตร่ถามเพื่อสืบสวนข้อเท็จจริง ย่อมสามารถนำคุณสมบัติเหล่านี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาอื่นๆได้

2.4 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมเป็นการสอนที่ให้นักเรียนฝึกคิดอยู่เสมอ ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการคิด และคุ้นกับสถานการณ์ที่ครูกำหนดให้ ช่วยให้นักเรียนมีแนวทางในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น และมีความพร้อมที่จะรับกับสถานการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นโดยไม่กลัวปัญหา และเป็นผู้มีเหตุผลทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับมัมฟอร์ด

(นงนุช วรรณวาทะ. 2514 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Mumford. 1937) ซึ่งกล่าวว่าประสบการณ์การฝึกฝนมีอิทธิพลต่อความคิด โดยเฉพาะวิชาเน้นเกี่ยวกับการฝึกฝนในการแก้ปัญหาในชั้นเรียนจะเป็นประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทนและความพยายามที่จะแก้ปัญหาให้สำเร็จ สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวเป็นการสนับสนุนข้อค้นพบในการวิจัยที่ว่า นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอที่อาจจะเป็นประโยชน์ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 กิจกรรมของกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมที่เสนอปัญหาค้นคว้าด้วยกรณีตัวอย่างเป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนสามารถหาทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเองและนำวิธีแก้ปัญหาเข้าเสนอกลุ่ม เพื่อกลุ่มจะได้หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต่อเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งในขั้นนำวิธีแก้ปัญหาเข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์หาวิธีแก้ปัญหานี้ นักเรียนหลายคนในกลุ่มไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าพูด ไม่กล้าอภิปรายแสดงความคิดเห็น ดังนั้นจึงมีคนทำงานในกลุ่มจริงๆ เพียง 1-2 คนเท่านั้น หวังเพียงผลสรุปของหัวหน้ากลุ่มเพื่อตนจะได้บันทึกลงในแบบบันทึกของตน แบบบันทึกของกลุ่มจะทำให้หลัง ครูจึงจำเป็นต้องชี้แนะ ให้คำแนะนำ พูดซ้ำๆถึงบทบาทของแต่ละคนและวิธีปฏิบัติ กิจกรรมที่ถูกต้องจึงจะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้นก่อนการสอนด้วยกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมครูควรฝึกบางสิ่งบางอย่างที่จำเป็นให้แก่ นักเรียน เช่น ทักษะในการแสดงความคิดเห็น ทักษะในการนำเสนอบางสิ่งบางเรื่องหน้าชั้น ฝึกนักเรียนทุกคนให้มีทักษะในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีจึงจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนแต่ละคนต้องบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกตามขั้นตอนกระบวนการ ทำให้นักเรียนมุ่งแต่จะบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกของตนให้สำเร็จ และในคาบเรียนแรกๆนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมและบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกยังไม่ถูกต้อง ดังนั้นครูจึงต้องคอยดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำ พูดซ้ำๆทวนบ่อยๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ เกิดความคุ้นเคยกับวิธีปฏิบัติกิจกรรมและการบันทึกข้อมูลที่ต้องการ นอกจากนี้ครูยังต้องพยายามสร้างแรงจูงใจเพื่อให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสามารถร่วมมือช่วยเหลือกันในการดำเนินงาน และสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นในกลุ่ม เพื่อผลของงานจะได้บังเกิดขึ้นและเป็นพลังในการทำงานในครั้งต่อไป

1.3 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม โดยเฉพาะในขั้นตอนการยืนยันทางเลือกที่ดีที่สุดของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น บางครั้งมีความขัดแย้งกันทางความคิด หรือความคิดสวนทางกันซึ่งเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมของแต่ละคนแตกต่างกัน ครูผู้สอนจึงมีส่วนสำคัญที่จะต้องชี้แนะถึงข้อดีของแนวความคิดที่ขัดแย้งกันเพื่อนักเรียนจะได้พบแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องและเพื่อให้นักเรียนเข้าใจซึ่งกันและกันด้วย ซึ่งครูผู้สอนจะต้องวางตัวเป็นกลางให้นักเรียนแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นของตนอย่างเต็มที่ แล้วสรุปบทเรียนจากความคิดเห็นของนักเรียนด้วยการชี้แนะเหตุผลในส่วนที่ถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้เรียนให้ความสนใจในการเรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมอย่างมาก โดยเฉพาะการใช้กรณีตัวอย่างประกอบขั้นตอนการสอน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำเสนอกรณีตัวอย่างด้วย แผ่นใสประกอบเทปบันทึกเสียง ภาพประกอบเรื่องในกรณีตัวอย่าง บทละครเพื่อให้นักเรียนได้แสดงบทบาทสมมติ หรือเรื่องจริงที่ได้จัดทำเป็นวีดิทัศน์ เพื่อเป็นการช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

2.2 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมจะมีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้ภาพ ผู้เรียนให้ความสนใจเป็นอย่างมากแต่การวิจัยครั้งต่อไป ควรจัดทำภาพที่มีขนาดใหญ่เท่าขนาดโปสเตอร์ที่มีสีสันสวยงาม และภาพควรเหมาะสมกับวัย สื่อให้เห็นชัดเจนตรงตามเรื่องการโยงเข้าสู่บทเรียนก็จะง่ายขึ้น บางเรื่องอาจใช้สื่ออื่นหรือใช้เกมแทนภาพในการนำเข้าสู่บทเรียนซึ่งจะทำให้ นักเรียนเห็นภาพและเข้าใจเรื่องชัดเจนและได้ประสบการณ์ตรงมากกว่า เช่น เรื่องระเบียบวินัย ให้นักเรียนเล่นเกม “รองเท้าหาคู่” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้นักเรียนถอดรองเท้าพร้อมเก็บรองเท้าเข้าที่ในเวลารวดเร็ว กลุ่มที่ 2 ให้นักเรียนถอดรองเท้าและเก็บรองเท้าเข้าที่ในเวลาที่เหมาะสม หลังจากนั้นให้นักเรียนกลับไปดูผลงานของแต่ละกลุ่มอีกครั้งและสรุปผลโยงเข้าสู่เรื่องที่จะสอนคือ เรื่องระเบียบวินัย ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน ไม่ง่วงนอน ระวังให้นักเรียนตื่นตัวพร้อมที่จะศึกษาในเนื้อหาต่อไป

2.3 ควรนำการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมไปใช้ในการทดลองสอนกับนักเรียนชั้นอื่น โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.4 ควรนำการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมไปใช้ทดลองสอนกับเนื้อหาอื่นๆ เช่น กฎหมาย เนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือจริยธรรมในด้านอื่นๆ

2.5 ควรนำการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมไปศึกษาเปรียบเทียบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับการสอนแบบอื่นๆ เช่น การสอนแบบเผชิญสถานการณ์ การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ ว่ามีผลแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

2.6 การสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม น่าจะส่งผลต่อตัวแปรอื่นๆอีก เช่น การปรับตัว การตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์ ความคิดรวบยอดแห่งตน การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น

2.7 ควรมีการสร้างเครื่องมือวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาในรูปแบบอื่นๆ เช่น วัดความสามารถในการเขียนหรืออรรถนัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อคิด หรือเขียนข้อเท็จจริงของ ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. จิตวิทยาการศึกษาฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีเคหา, 2528.
- กาญจนา เกียรติประวัติ. วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2524.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอนาคต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา,
2535.
- คณะกรรมการข้าราชการครู, สำนักงาน. รายงานวิจัยผลการดำเนินการนำร่อง โครงการพัฒนาวิจัย
และจริยธรรมข้าราชการครู. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2530.
- คณะอนุกรรมการพัฒนาการสอนและผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอนวิทยาศาสตร์. การพัฒนาหลักสูตร
วิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : ทบวงมหาวิทยาลัย, 2525.
- จันทิภา ลิ้มปิเจริญ. การทำงานกลุ่มในการเรียนการสอน. ภูเก็ต : ภาควิชาจิตวิทยาแนะแนว
วิทยาลัยครูภูเก็ต, 2522.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และอมรวิรัช นาคทรพรพ. ปฏิรูปการศึกษาก่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญา.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์วิชาการและมูลนิธิสคสศรีศฤงค์วงศ์, 2539.
- ฉันทนา ภาคบงกช. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- ชวาล แพร่ตฤณ. เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2522.
- ชูศักดิ์ สิงห์อุดร. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบศึกษา
กรณีตัวอย่างกับการสอนตามคู่มือการสอน หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.
ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.
อัครสำเนา.
- เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์. การฝึกสมรรถภาพสมองเพื่อพัฒนาคุณภาพการคิด. ปริญญานิพนธ์ กศ.ค.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัครสำเนา.
- ทองสุข พงศทัต และคณะ. วิทยาศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2521.
- ทศนา เขมมณี. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : บุรพาศิลป์การพิมพ์,
2522.

นางนุช วรรณวาทะ. ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์กับผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2514. อัดสำเนา.

นาคน้อย นุตรประเสริฐ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการรู้จักตนเองด้าน

จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดย

กระบวนการทำค่านิยมให้กระจ่างกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538. อัดสำเนา.

นาคยา ปิณฑนานนท์. เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ 6 -10. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2528.

นาคยา ภัทรแสงไทย. ยุทธวิธีการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร, 2525.

นิเวศน์ ธรรมรักษ์. เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสังคมศึกษา. สำนักทดสอบ

ทางการศึกษาและจิตวิทยา กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2530.

บุญเลี้ยง พลอาวูช. “การเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหา,” มิตรครู. (10) : 45 - 46 ;

พฤษภาคม - มิถุนาคม 2511.

บุญสม ครุฑทา. การสร้างแบบวัดการคิดเป็น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2525. อัดสำเนา.

ประสาธ อิศรปริศา. จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กราฟิเคอาร์ท, 2523.

ประอรรัตน์ วัจนะรัตน์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบจินตภาพที่ใช้

สื่อประสมและการสอนตามคู่มือครู. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.

ปริศา วิทยากุล. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการตัดสินใจของนักเรียน

ชั้นศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยกระบวนการของการทำค่านิยม

ให้กระจ่าง. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.

พนัส หันนาคินทร์. การสอนค่านิยม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520.

พรณทิพย์ เทอดพิทักษ์พงษ์. การวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะแห่งการคิดเป็นตาม

ทฤษฎีของนักศึกษายุ่งใหญ่. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

- พัชรินทร์ ธารีรัฐการพ์. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบเทคนิคศึกษา กรณีตัวอย่าง. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- เพ็ญศิริ งามจิตร. การศึกษาริเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา และทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการสอนโดยใช้เทคนิคคลิวซ์กับการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- มังกร ทองสุคดี. จิตวิทยาการเรียนการสอนสำหรับครูในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522.
- มัลลิการ์ พงศ์ปริตร. การสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2527.
- ยงยุทธ วงศ์นาค. ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางความคิดตามทฤษฎีของเพียเจต์ที่เกิดจากการสอนแบบสืบสวนสอบสวนกับความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- ยุพา วีระไวทยะ. เอกสารประกอบการสอนวิชา กศ. วท. 541. ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2536.
- ลาวัณย์ พลกล้า. การสอนคณิตศาสตร์แบบปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- วรรณา เลิศขยันดี. ผลการสอนโดยใช้เกมสถานการณ์จำลองที่มีต่อแนวคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- วัชร ฐวธรรม. ยุทธวิธีในการสร้างเสริมค่านิยม. กรุงเทพฯ : บุญส่งการพิมพ์, 2525.
- วิจิตร สันศิริ. วิธีสอนเกมหรือสถานการณ์จำลอง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- วิชาการ, กรม. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533.

วิไลวรรณ ปิยะปกรณ. การศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.

ศิวพร เสนียวงศ์ ณ อยุธยา. การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสังกกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.

ศึกษานิเทศก์, หน่วย กรมสามัญศึกษา. “การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ,” วารสารวิจัยทางการศึกษา. 14 : 87 ; มกราคม - มีนาคม 2527.

ศึกษานิเทศก์, หน่วย กรมสามัญศึกษา. หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังสร้างเสริมจริยธรรม. ม.ป.ท. 2529.

สงบ ลักษณะ. “การเพิ่มคุณลักษณะของการจัดการเรียนการสอนในการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง,” วารสารการวิจัยทางการศึกษา. 20:1 ; พฤศจิกายน 2533.

สมจิต ชิวปรีชา. “สอนอย่างไรจึงจะทำให้ นักเรียนสนใจเรียนภาษาไทย,” วิทยจารย์. 38 - 43 ; ตุลาคม 2529.

สมจิต สวชนไพมูลย์. สมรรถภาพการสอนของครู : การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

สมเจตน์ ไวยากรณ. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการใช้เหตุผล. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

สมบุญ ชาติพงศ์. เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษา. สำนักทดสอบทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.

สามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว , 2529.

สายหยุด สมประสงค์. “ยุทธศาสตร์การคิด,” โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ.

กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2523.

สารภี รัตนบุรี. เอกสารประกอบการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ รุ่น 20 .21. กรุงเทพฯ :

หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา โรงพิมพ์กรมการศึกษา, 2523.

สาโรช บัวศรี. ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี จำลึกลับ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
2537.

สิปพนนท์ เกตุทัต. “การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม,” ในจุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย.

โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518.

สุทธิรา พิสิษฐ์กุล. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินคิเคต
ที่ใช้เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ กับการสอนตามคู่มือครู.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.

สุรจิต ชุมสวัสดิ์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้เทคนิคคิวิซี และเรียน
ตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2535. อัดสำเนา.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

สุวัฒน์ นิยมคำ. ทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสอนวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ เล่ม 1.

กรุงเทพฯ : เจเนอรัล บั๊คเซนเตอร์, 2531.

อนัน ปันอินทร์. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระดับการพัฒนาค่านิยม
วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยการทำค่านิยมให้กระจ่าง
และโดยวิธีสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2534. อัดสำเนา.

อาคม จันทสุนทร. การสอนเพื่อตอบสนองสภาพมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา กรมการศาสนา, 2527.

อารมณ สุวรรณपाल. “ทักษะเชาว์ปัญญา,” โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ.

กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2523.

อัจฉรา สุขารมณ. สุขภาพจิต. กรุงเทพฯ ; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประสานมิตร, 2529.

- Bloom, B.S. and others. Taxonomy of Educational Objectives : The Classification of Education Goal : Handbook I : Cognitive Domain. New York : David Mackay Company, Inc., 1972.
- Bloom, Benjamin S., ed. Taxonomy of Educational Objectives Handbook I : Cognitive Domain. 17 th ed. New York : David Mackay, 1956.
- Bruner, S. Studies in Cognitive Growth : A Collaboration at the Center for Cognitive Studies. New York : John Willy and Son, 1966.
- Dewey, John. Moral Principle in Education. Boston : Houghton Mifflin Co., 1976.
- Fan, Chung - Teh. Item Analysis Table. New Jersey : Education Testing Service. Princeton, 1952.
- Fitzpatrick. " An Experimental Study to Investigate the Effects of Selected Value Clarifying Strategies on the Self Concept and Reading Achievement of Seventh Grade Students in Nonpublic Schools of a Large Roman Catholic Diocese," Dissertation Abstracts International . 36 (4) : 1994 - A ; October , 1975.
- Gagne, Robert M. The Condition of Learning . New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1965.
- Gagne, Robert M. and L.J. Briggs. Principles of Instruction Design. New York : Holt Rinehart and Winston Inc., 1974.
- Grossnickle, Foster E. and Lee J. Brueckner. Discovery Meaning in Arithmetic. New York : Holt Rinehart and Winston Inc., 1959.
- Guildford. The Nature of Human Intelligence. New York : McGraw - Hill, 1987.
- Hill, Peter W. "Testing Hierarchy in Educational Taxonomies : A Theoretical and Empirical Investigation," Evaluation in Education. 8 (3) : 1984.
- Hoolowell, Kathleen Ann. "A Flow Chart Model of Cognitive Process in Mathematical Problem - Solving ," Dissertation Abstracts International. 37 : 7373 - 8015 - A ; 1977.
- Hopkins, M.H. "A Classroom Model for Diagnosing the Problem Solving of Elementary School Students," Dissertation Abstracts International. 45 : 1790 - A ; March, 1985.
- Jayaswal, Sitaram. Foundation of Educational Psychology. Arnold Heinemann Publishers, 1974.
- Maccracken, Helen Dolman. and others. Basic Physical Science. Sacramento : California State Department of Education , 1967.

- Morgan, Clifford T. "Thinking and Problem Solving", A Brief Introduction to Psychology. 2nd ed. New Delhi : Tabla McGraw - Hill ,Co., 1978.
- Onoda, Larry. "Personality Characteristics of High Achieving and under Achieving Japanese American Sanseis," Dissertation Abstracts. 35 : 7726 - A, June, 1975.
- Piaget, J. The Origins of Intelligence in Children. New York : W.W. Norton, 1962.
- Piaget, J. and B. Inhelder The Psychology of the Child. Translated by Helen Weaver. New York : Basic Books, Inc., 1969.
- Polya, George. How to Solve It. New York : Doubleday and Company Garden City, 1957.
- Raths, Louis, Merrill Harmin and Sidney Simon. Values and Teaching. Columbus, Ohio : Charles E. Merrill, 1966.
- Raths, Louis and others. Values and Teaching. Printice in the United States of America, Inc., 1966.
- Schultz, Landall L. Simulation in Social and Administration Science. New York : Prentice - Hall, Inc., 1972.
- Scott, William A. Introduction to Psychological Research. New York : Wiley and Son, Inc., 1967.
- Shaw, Terry J. "The Effect of Problem Solving Training in Science Upon Utilization of Problem - Solving Skills in Science and Social Studies," Dissertation Abstracts International. 38 (9) : 5337 - A ; March, 1977.
- Stollburg, R.J. "Problem Solving, The Process Games in Science Teaching , " Science Teacher. 23 ; 225 - 228 ; September, 1956.
- Sund, Robert B. and Leslie W. Trowbrige. Teaching Science by Inquiry in the Secondary School. Columbus, Ohio ; Charles E. Merrill Publishing Co., 1967.
- Taylor, R.G. "Personality Traits and Discrepant Achievement : A Review," Journal of Counseling Psychology. 11 ; 76 - 82; July, 1964.
- Temple, A.K. "The Effects of Values Clarification Process on Students View of their Own and Peer Values," Dissertation Abstracts International. 40 (5) : 5816 -A; November, 1980.
- Travers, Kenneth J. "A Test of Pupil Reference for Problem - Solving Situation in Junior High School Mathematics," The Journal of Experimental Education. 4 : 9 - 18 ; 1979.

Weisz, Paul B. Element of Biology. 2nd ed. New York : Mc Graw - Hill Book Company ,
1965.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือทำปริญญานิพนธ์

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ชุตินา วัฒนะสิทธิ์
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจขั้นตอนวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในแผนการสอน
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิศศรี กมลเวชช
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
3. อาจารย์สุภารัตน์ เจียมสุวรรณ
โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
4. อาจารย์วิลาวัลย์ ศักรินทร์ศักดิ์
โรงเรียนวัดไตรสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ เสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนรู้ , แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
5. อาจารย์รัชชัย แยมละม้าย ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
6. อาจารย์สุพล โหมคเชียว
โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
7. อาจารย์พิเชษฐ ยังตรง
โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ เสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนรู้ , แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และแผนการสอน
8. อาจารย์วิฑูรย์ บัวปลั่ง
โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
9. อาจารย์ศอริย์ รวยชนพานิช
โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
ผู้เชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำและดูแลเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล

ภาคผนวก ข

1. ความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
สังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการ
คิดแก้ปัญหา
3. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม
4. คะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ตาราง 4 แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมของบุคคล) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ข้อที่	p	r	ข้อที่	p	r	ข้อที่	p	r
1	.73	.29	18	.58	.44	35	.52	.48
2	.58	.20	19	.46	.28	36	.56	.56
3	.58	.44	20	.52	.54	37	.38	.28
4	.50	.50	21	.52	.40	38	.48	.64
5	.80	.24	22	.50	.52	39	.54	.68
6	.73	.21	23	.68	.48	40	.50	.50
7	.50	.50	24	.42	.52	41	.66	.68
8	.42	.20	25	.50	.58	42	.56	.56
9	.66	.52	26	.72	.48	43	.62	.60
10	.68	.32	27	.21	.20	44	.52	.37
11	.70	.52	28	.70	.36	45	.40	.54
12	.74	.28	29	.71	.50	46	.59	.32
13	.80	.36	30	.70	.44	47	.50	.42
14	.73	.20	31	.23	.29	48	.52	.37
15	.31	.21	32	.68	.64	49	.40	.38
16	.20	.24	33	.60	.48	50	.63	.33
17	.20	.28	34	.64	.56			

ตาราง 5 แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

ข้อที่	p	r	ข้อที่	p	r	ข้อที่	p	r
1	.70	.35	12	.23	.21	23	.48	.78
2	.67	.28	13	.67	.39	24	.37	.57
3	.57	.52	14	.30	.26	25	.54	.30
4	.24	.22	15	.30	.26	26	.59	.20
5	.74	.20	16	.63	.48	27	.48	.52
6	.67	.21	17	.26	.21	28	.28	.39
7	.74	.20	18	.65	.26	29	.52	.52
8	.57	.26	19	.31	.63	30	.72	.30
9	.43	.21	20	.22	.35	31	.46	.30
10	.48	.61	21	.20	.29	32	.56	.29
11	.31	.38	22	.48	.43			

ตาราง 6 แสดงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองและ
กลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
1	33	32	-1	35	32	-3
2	8	29	21	32	28	-4
3	34	38	4	34	38	4
4	11	31	20	30	30	0
5	34	30	-4	33	37	4
6	16	22	6	27	30	3
7	33	33	0	29	31	2
8	30	40	10	31	27	-4
9	9	32	23	36	38	2
10	32	35	3	36	31	-5
11	34	30	-4	38	34	-4
12	25	31	6	38	28	-10
13	26	33	7	27	30	3
14	35	36	1	27	28	1
15	9	34	25	34	34	0
16	10	34	24	25	21	-4
17	29	34	5	29	34	5
18	15	22	7	35	32	-3
19	23	28	5	30	34	4
20	34	39	5	30	34	4
21	34	36	2	39	39	0
22	28	35	7	35	35	0
23	25	27	2	36	40	4
24	19	30	11	37	36	-1
25	37	38	1	32	33	1

ตาราง 6 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
26	29	29	0	35	36	1
27	32	38	6	32	32	0
28	15	26	11	31	30	-1
29	23	27	4	28	33	5
30	25	26	1	35	37	2
31	21	29	8	31	29	-2
32	27	29	2	28	30	2
33	28	27	-1	39	37	-2
34	24	25	1	32	36	4
35	26	32	6	29	35	6
36	31	27	-4	33	40	7
37	24	30	6	35	39	4
38	37	38	1	32	30	-2
39	35	35	0	37	39	2
40	26	32	6	27	30	3

ตาราง 7 แสดงคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของกลุ่มทดลองและ
กลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
1	15	19	4	11	16	5
2	19	17	-2	15	16	1
3	15	22	7	15	13	-2
4	18	19	1	19	11	-8
5	13	18	5	14	16	2
6	17	22	5	10	11	1
7	21	25	4	18	22	4
8	19	24	5	15	15	0
9	16	17	1	19	10	-9
10	16	18	2	13	15	2
11	21	25	4	14	15	1
12	18	22	4	19	20	1
13	19	21	2	13	17	4
14	14	12	-2	18	19	1
15	14	17	3	13	16	3
16	10	15	5	16	19	3
17	14	21	7	19	18	-1
18	15	19	4	12	14	2
19	19	20	1	16	15	-1
20	16	24	8	15	20	5
21	23	23	0	15	18	3
22	18	19	1	18	20	2
23	19	20	1	15	13	-2
24	17	18	1	15	7	-8
25	16	18	2	18	20	2

ตาราง 7 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
26	14	18	4	14	14	0
27	19	24	5	21	20	-1
28	15	18	3	15	12	-3
29	20	25	5	18	12	-6
30	15	21	6	15	15	0
31	19	21	2	15	15	0
32	14	17	3	12	13	1
33	21	22	1	17	18	1
34	18	23	5	19	12	-7
35	20	23	3	6	12	6
36	17	22	5	15	16	1
37	17	24	7	17	17	0
38	19	24	5	14	17	3
39	22	21	-1	19	21	2
40	15	22	7	16	16	0

ภาคผนวก ค

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ความกตัญญูทดแทน ความซื่อสัตย์ ความกล้าทางจริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความมีระเบียบวินัย

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีข้อสอบทั้งหมด 50 ข้อ ใช้เวลา 45 นาที
2. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยกากบาท (/) ลงในช่อง ก, ข, ค, ง หรือ จ ในกระดาษคำตอบถ้าตอบผิดตอบเกินหนึ่งคำตอบ หรือไม่ตอบเลยจะไม่ได้คะแนนในข้อนั้น
3. ห้ามขีดเขียนหรือทำสัญลักษณ์ใดๆลงในข้อสอบ
4. เมื่อตอบแบบทดสอบเสร็จแล้วให้ส่งกระดาษคำตอบและแบบทดสอบที่กรรมการคุมสอบ

(1) จากบทเพลงข้างล่าง นักเรียนควรมีพฤติกรรมตอบสนองในเรื่องใด

“ แต่เล็กจนใหญ่ในพ่อเฝ้าหวง เฝ้าเป็นห่วงปวงลูกปลุกฝังสอนสั่งรำไป
ชั่วดีพ่อชี้ทางให้ ชั่วหนึ่งของหัวใจ พ่อหวังลูกให้ได้ทุกคน”

- ก. ความเสียสละ
 - ข. ความรับผิดชอบ
 - ค. ความเมตตากรุณา
 - ง. ความกตัญญูทดแทน
 - จ. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- (2) ลักษณะใดที่ไม่ใช่ความกตัญญูทดแทน
- ก. รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
 - ข. เคารพเชื่อฟังครู ไม่เป็นคนคื้อรัน
 - ค. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสังคม
 - ง. ให้ที่นั่งแก่คนชราที่ตามองไม่เห็น
 - จ. ถนอมน้ำใจพ่อแม่เพื่อไม่ให้ท่านร้อนใจ

- (3) เมื่อวันแม่มาถึง นักเรียนควรทำอย่างไรที่รำลึกถึงพระคุณแม่ได้เหมาะสมที่สุด
- ก. ปฏิบัติต่อกันเหมือนเช่นเคยทุกวัน
 - ข. แอบวางพวงมาลัยไว้ที่หัวเตียงแม่
 - ค. นำดอกมะลิ พร้อมการ์ดเพื่อนำไปกราบและอวยพรแม่
 - ง. ซื้อของขวัญชิ้นใหญ่ให้แม่ เพราะปีหนึ่งมีวันแม่เพียงครั้งเดียว
 - จ. ชวนพ่อให้พาครอบครัวไปทานข้าวนอกบ้านเพื่อเป็นของขวัญแด่แม่
- (4) จากรายการ“วงเวียนชีวิต” ที่สะท้อนถึงสังคมปัจจุบันที่ต่างคนต่างก็มุ่งหน้าเข้ากรุงเพื่อทำมาหากิน ปล่อยให้แม่ที่แก่ชราต้องอยู่ตามลำพังช่วยเหลือตนเอง มีชีวิตโรคไปวันๆ นักเรียนคิดว่าจะมีวิธีใดที่ดีที่สุดที่จะขจัดข้อบกพร่องในส่วนนี้
- ก. หากคนใช้เพื่อคอยดูแลแม่สักคน
 - ข. รับแม่ไปอยู่ด้วยกันทันทีเมื่อได้งานทำ
 - ค. ไม่ว่าจะลำบากอย่างไรก็รับแม่ไปอยู่ด้วยกัน
 - ง. จะหางานทำในท้องถิ่นที่เกิดเพื่อมีเวลาดูแลแม่
 - จ. ควรเป็นไปตามยถากรรมอย่างที่เราเห็นเพราะต้องดิ้นรนเพื่อตนและแม่
- (5) เมื่อพ่อแม่แยกทางกันเราผู้เป็นลูกควรต้องปฏิบัติตนอย่างไร
- ก. แยกไปอยู่กับแม่เพื่อดูแลแม่เพราะแม่เป็นผู้ให้กำเนิด
 - ข. แยกไปอยู่และเพื่อช่วยเหลือพ่อเพราะพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัว
 - ค. พยายามช่วยพูดปดบอโกยให้ทั้งพ่อและแม่เข้าใจกันเพราะทั้งคู่ต่างมีพระคุณ
 - ง. เลือกอยู่กับผู้ที่สามารถเลี้ยงดูให้ความสะดวกสบายและส่งเสริมให้เรียนหนังสือ
 - จ. เลือกอยู่กับพ่อหรือแม่ที่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ และให้ความอบอุ่นกับเราได้
- (6) วันแม่ตั้งขึ้นเพื่อกรณีใดเป็นสำคัญ
- ก. ตั้งขึ้นตามสากลนิยม
 - ข. ตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาระบบสังคม
 - ค. ตั้งขึ้นเพื่อเป็นวันสำคัญของชาติ
 - ง. ตั้งขึ้นเพื่อให้ลูกระลึกถึงพระคุณของแม่
 - จ. ตั้งขึ้นเพื่อเคารพและสักการะแด่องค์ราชินี

(7) กรณีใด ไม่ใช่ ผลของความกตัญญูคนเราที่มีต่อประเทศชาติ

- ก. มีความสามัคคีต่อกันของบุคคลในชาติ
- ข. บุคคลรู้จักคุณค่าและบำเพ็ญความดีต่อกัน
- ค. ทำให้บุคคลมุ่งประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนกัน
- ง. ระบบการทำงานประสานสัมพันธ์และแบ่งปันช่วยเหลือกัน
- จ. สร้างความสงบแก่สังคมเพราะทุกคนต่างยอมรับความเป็นหนี้บุญคุณ

(8) คนที่มีความซื่อสัตย์มีลักษณะอย่างไรเด่นชัดที่สุด

- ก. ตรงไปตรงมา
- ข. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
- ค. เก็บความลับของเพื่อนได้ดี
- ง. ปฏิบัติตามภาระหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ
- จ. ร่วมกันทำงานได้เสร็จตามที่กลุ่มต้องการ

(9) การกระทำใดที่แสดงถึงความซื่อสัตย์

- ก. ทำงานด้วยตนเองตามที่ครูมอบหมาย
- ข. ทำงานให้เสร็จทันใจภายในเวลาอันสั้น
- ค. ทำงานให้เรียบร้อยเพื่อให้ครูพอใจ
- ง. ทำงานของครูที่มอบหมายก่อนงานของตน
- จ. ทำงานทุกอย่างตามที่ครูมอบหมายโดยให้เพื่อนช่วย

(10) สมใจรู้ว่าแม่เก็บเงินไว้ที่ไหน แต่สมใจไม่หยิบเงินของแม่มาใช้ นั่นแสดงว่าสมใจยึดมั่นคุณธรรมใด

- ก. ความซื่อสัตย์
- ข. ความรับผิดชอบ
- ค. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ง. ความมีระเบียบวินัย
- จ. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป

- (11) ในการสอบ นักเรียนต้องนำจริยธรรมใดมาใช้มากที่สุดเพื่อให้สถานการณ์ของการสอบเป็นไปอย่างเรียบร้อย
- ก. ความซื่อสัตย์
 - ข. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - ค. ความขยันหมั่นเพียร
 - ง. ความมีระเบียบวินัย
 - จ. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- (12) การที่แม่ค้าป็นผลไม้ไม่นำรวมเข้ากับผลไม้ดี และยังชั่งสินค้าไม่เต็มจำนวนที่ลูกค้าต้องการ การกระทำของแม่ค้าดังกล่าวขาดคุณธรรมใด
- ก. ความเสียสละ
 - ข. ความซื่อสัตย์
 - ค. ความรับผิดชอบ
 - ง. ความมีระเบียบวินัย
 - จ. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อความชั่ว
- (13) พฤติกรรมใดที่ตรงกับจริยธรรมความซื่อสัตย์
- ก. ศรีไพรคืนเงินทอนให้แม่
 - ข. ศรีแพรทำตามกลุ่มเพื่อน
 - ค. ขวัญเรือนปิดความลับของอา
 - ง. ผกาทำงานได้เสร็จตามภาระหน้าที่
 - จ. นริช่วยพ่อรดน้ำต้นไม้ในสวนทุกวัน
- (14) กรณียุติที่ไม่เกี่ยวข้องกัน
- ก. เสียสละ - การพูด
 - ข. ซื่อสัตย์ - การสอบ
 - ค. อดทน - การทำงาน
 - ง. ระเบียบ - การแต่งกาย
 - จ. ขยันหมั่นเพียร - การเรียน

(15) ในยุคข่าวสารข้อมูลที่ไร้พรมแดน นักเรียนควรยึดจริยธรรมใดที่ทำให้เกิดผลมากที่สุดในการเลือกรับและเรียนรู้

- ก. ความรับผิดชอบ
- ข. ความขยันหมั่นเพียร
- ค. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- ง. ความวิริยะอุตสาหะ
- จ. ความกล้าทางจริยธรรม

(16) นักเรียนคิดว่าพฤติกรรมใดที่ครูจำเป็นต้องส่งเสริมเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทางด้านการเรียนมากที่สุด

- ก. ให้รางวัลทุกครั้งเพื่อเป็นพลังเสริมแรง
- ข. ให้การชมเชย พร้อมไปกับการลงโทษ
- ค. ใช้วิธีการสอนเดิมๆ เพื่อเสริมทักษะและความคุ้นเคย
- ง. สร้างขวัญและกำลังใจ และปล่อยให้ นักเรียนทำกิจกรรมด้วยตนเอง
- จ. ให้นักเรียนตั้งเป้าหมายในการเรียนแต่ละครั้งเพื่อแนวทางแห่งความสำเร็จ

(17) ข้อสรุปใดที่ถูกต้องที่สุดสำหรับผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

- ก. อคทนทำงานด้วยความตั้งใจจริง
- ข. เป็นผู้ที่ตั้งระดับความคาดหวังสูง
- ค. คิดทำสิ่งใดเกินความสามารถของตน
- ง. เป็นคนทะเยอทะยานเพื่อให้งานออกมาดี
- จ. ทำอะไรไม่มีเป้าหมายแน่นอนที่รางวัลหรือชื่อเสียง

(18) ให้นักเรียนพิจารณาสาระของเพลงข้างล่าง แล้วพิจารณาว่ามีจริยธรรมใดที่เด่นที่สุด

“ เมื่ออยู่เมืองกรุงใจก็มุ้งแต่อยากจะดัง ด้วยความหวังอยากจะเป็นคารา ลำบากลำบากก็จะทนกันหน้า ก่อนจะจากบ้านมาเพื่อนมันว่าให้อาย ก่อนจากบ้านมาเพื่อนมันว่าให้ข้าทรวง ไปเป็นนักร้องให้เขาลวง มันเจ็บในทรวงไม่หาย ไม่เดินไม่ดังจะไม่หันหลังกลับไป ”

- ก. ความเสียสละ
- ข. ความรับผิดชอบ
- ค. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- ง. ความขยันหมั่นเพียร
- จ. ความกล้าทางจริยธรรม

- (19) ความหมายใดที่บอกถึงความกล้าทางจริยธรรมได้ชัดเจนที่สุด
- ก. กล้าได้กล้าเสียในทุกๆเรื่อง
 - ข. กล้ากระทำในสิ่งที่คิดว่าถูกต้อง
 - ค. กล้าปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนา
 - ง. กล้าพูดติณินทาผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น
 - จ. กล้ารับผิดชอบในความบกพร่องของงานที่รับผิดชอบ
- (20) การกระทำเช่นไรที่สมควรได้รับการยกย่องมากที่สุด
- ก. สายใจกล้าทำตามที่คิด
 - ข. อุทิศบอกอุไรว่าจะกวัดวิชาให้ก่อนสอบ
 - ค. ประกอบรับผิดชอบที่ทำหนังสือพิชิตขาด
 - ง. ประสาททำตามคำพูดที่ผู้อื่นติเตียน
 - จ. วิเชียรไม่แยแสต่อสิ่งที่ผิด
- (21) ในกรณีที่นักเรียนมีความฉลาดทางจริยธรรม นักเรียนจะฝึกปฏิบัติอย่างไรที่จะให้ได้ผลดี และมีความเป็นไปได้อย่างมากที่สุด
- ก. ได้วาทีในที่สาธารณะ
 - ข. อ่านข่าวทุกเช้าหน้าเสาธง
 - ค. แสดงละครเวทีในงานโรงเรียน
 - ง. วิเคราะห์แก้ปัญหาและพูดหน้าชั้น
 - จ. กล่าวสุนทรพจน์ในที่ประชุมระดับชั้น
- (22) ในปัจจุบันสิ่งยั่วยุใจที่เข้ามาถึงสื่อต่างๆมีมากมาย นักเรียนจะเลือกรับข่าวสารนั้นตามกรณีใด
- ก. เลือกชมโทรทัศน์ในรายการที่ดีและเหมาะสม
 - ข. แบบที่เห็นและเลือกนำไปใช้ต้องเป็นไปตามสมัย
 - ค. สถานะเรียงมัยต้องเลือกเข้าเพราะเราเป็นนักเรียน
 - ง. สิ่งที่ได้รับไว้ต้องเป็นไปตามกลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน
 - จ. ตามให้ทันและเลือกรับทุกๆสื่อที่ผ่านเข้ามา

- (23) ถ้านักเรียนพบเพื่อนเล่นไฟในคาบอิสระ นักเรียนจะดำเนินการอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด
- ก. แจ้งหัวหน้าชั้น
 - ข. แจ้งอาจารย์ที่ปรึกษา
 - ค. แจ้งผู้ช่วยฝ่ายปกครอง
 - ง. แจ้งผู้อำนวยการ
 - จ. แจ้งตำรวจให้จับดำเนินคดี
- (24) ที่กล่าวว่า “ถ้าบุคคลไม่ฉลาดกลัวในการทำความคิด ไม่เคยเมยต่อสิ่งที่ผิด สังคมจะมีความเจริญและพัฒนาขึ้น” นักเรียนคิดว่าบุคคลไม่ฉลาดกลัวในการทำความคิดเป็นความจริงตามกรณีใด
- ก. จะไม่กลัวอันตรายใดๆ
 - ข. มีความมุ่งมั่นและทำงานนั้นๆ ได้สำเร็จ
 - ค. จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง และไม่คิดทำสิ่งที่ผิด
 - ง. คิดและทำทุกอย่างทุกเรื่องที่ตนต้องเผชิญ
 - จ. ตั้งจุดหมายไว้สูงมาก ถ้าทำได้ครั้งหนึ่งก็ถือว่าสำเร็จ
- (25) การที่ครูพยายามสร้างให้นักเรียนเกิดความกล้าทางจริยธรรม นักเรียนคิดว่าเพื่อจุดมุ่งหมายใดเป็นสิ่งสำคัญ
- ก. จูงใจให้ทำความดี
 - ข. ให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง
 - ค. เป็นแนวทางสร้างสรรค์สังคม
 - ง. ให้รับผิดชอบในการกระทำของตน
 - จ. ให้เยาวชนของชาติพัฒนาในด้านความคิด
- (26) เมื่อพูดถึงการเรียน นักเรียนจะกระทำจริยธรรมใดมากที่สุด
- ก. ความเสียสละ
 - ข. ความซื่อสัตย์
 - ค. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - ง. ความมีระเบียบวินัย
 - จ. ความขยันหมั่นเพียร

- (27) นักเรียนจะมีวิธีสร้างความขยันให้เกิดขึ้นกับตัวเองได้อย่างไร
- ก. สร้างขวัญกำลังใจให้ตนได้แสดงผลงานที่เคยประกวดมาแล้ว
 - ข. ทำงานตามภาระและหน้าที่ของตนที่รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ
 - ค. ทำงานมากๆและซ้ำๆ เพื่อให้เกิดทักษะ จนกลายเป็นความชำนาญ
 - ง. เปรียบเทียบผลงานของตนกับผู้อื่นแล้วพยายามทำให้เท่าเทียมหรือดีกว่า
 - จ. ให้อยู่ในความผิดพลาดที่จะสามารถทำให้งานใหม่ของตนได้บรรลุเป้าหมาย
- (28) จะปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร
- ก. ใกล้เคียงสอบต้องเร่งอ่านหนังสือ
 - ข. จะอ่านและทำงานเมื่อมีความพร้อม
 - ค. ไปเรียนพิเศษทุกๆเสาร์อาทิตย์ไม่ขาด
 - ง. รับจ้างทำงานนอกเวลาหลังเลิกเรียนทุกวัน
 - จ. ทำการบ้านและทบทวนงานที่ครูให้สม่ำเสมอ
- (29) คำกล่าวใดที่แสดงถึงความขยันหมั่นเพียรมากที่สุด
- ก. ลองทำใหม่อีกทีเพื่อให้มีผลงาน
 - ข. ควรหยุดพักบ้างเพื่อสร้างงานต่อไป
 - ค. ทำซ้ำลงอีกนิดเพื่อประสิทธิภาพของงาน
 - ง. ทำบ่อยๆแต่ใช้เวลาไม่นานเพื่อผลของงาน
 - จ. จะทำงานสม่ำเสมอทุกวันเพื่อให้งานนั้นบรรลุผล
- (30) นักเรียนควรยึดหลักธรรมใดเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการเรียน
- ก. วิริยะ
 - ข. ปิยวาจา
 - ค. มัชฌิมา
 - ง. มุทิตา
 - จ. สมานัตตา
- (31) การที่สมชายสอบบางวิชาไม่ผ่าน นักเรียนคิดว่าน่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องใดมากที่สุด
- ก. สมชายสนใจแต่การกีฬา
 - ข. สมชายมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครูผู้สอน
 - ค. สมชายใช้เวลาส่วนใหญ่ไปเที่ยวเตร่
 - ง. สมชายมีสติปัญญาไม่เท่าเทียมเพื่อน
 - จ. สมชายดูหนังสือไม่ตรงตามจุดประสงค์

- (32) การที่ครูเชิญนักเรียนบางคนให้ตั้งใจเรียน ขยันเรียน นักเรียนคิดว่าครูน่าจะมีจุดมุ่งหมายอันใดเป็นสำคัญ
- ก. เพื่อผลงานของครูผู้สอน
 - ข. เพื่อเกียรติยศของครูใหญ่
 - ค. เพื่อชื่อเสียงของโรงเรียน
 - ง. เพื่อความภาคภูมิใจของพ่อแม่
 - จ. เพื่ออนาคตที่ดีต่อตัวนักเรียนเอง
- (33) การที่บุคคลเสียสละสิ่งของให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจแสดงว่าบุคคลนั้นมีจริยธรรมใด
- ก. ความซื่อสัตย์
 - ข. ความกตัญญู
 - ค. ความเมตตา
 - ง. ความรับผิดชอบ
 - จ. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- (34) การกระทำของบุคคลใดมีผลน้อยที่สุด
- ก. สมชายสละที่นั่งในเรือให้เด็ก
 - ข. สมควรช่วยหิ้วกระเป๋าให้คนชรา
 - ค. สมทรงกล่าวแนะนำเพื่อนให้เกิดความเข้าใจ
 - ง. สมศรีบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย
 - จ. สมใจให้เพื่อนยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยสูงที่สุด
- (35) พฤติกรรมใดที่ ไม่ใช่ ลักษณะความเอื้อเฟื้อ
- ก. ชูคนชราและเด็กข้ามถนน
 - ข. ปลอมโยนเมื่อผู้อื่นได้รับทุกข์
 - ค. ช่วยเหลือผู้ขาดแคลน หรือผู้ประสบวาทภัย
 - ง. ช่วยเหลือด้วยการแสดงความกตัญญู เพิ่มเติมความรู้แก่เพื่อน
 - จ. ช่วยชี้แนะในการเลือกซื้อสินค้าที่เป็นของดีมีประโยชน์แก่พี่ของตน

- (36) ในการไปทัศนศึกษา นักเรียนจะช่วยแก้ปัญหาของเพื่อนได้อย่างไร ถ้าเพื่อนของนักเรียนคนหนึ่งลืมนำอาหารกลางวันมา ซึ่งตัวนักเรียนเองก็เตรียมมาพอดีสำหรับคน
- ก. แจ้งครูเพื่อให้ครูรับผิดชอบ
 - ข. พยายามพูดปลอบใจเพื่อให้เพื่อนมีความอดทน
 - ค. แบ่งอาหารให้เพื่อน 1 ใน 3 ของอาหารที่ตนนำมา
 - ง. แนะนำเพื่อนให้ขออนุญาตครูเพื่อไปซื้ออาหารกลางวัน
 - จ. ชักชวนให้เพื่อนคนอื่นๆ แบ่งอาหารให้คนละเล็กคนละน้อย
- (37) ความเชื่อเพื่อเป็นประโยชน์ต่ออาชีพใดของคนไทยมากที่สุด
- ก. สมพรสอนหนังสือ
 - ข. บัณฑิตเป็นภารโรงในบริษัท
 - ค. ประหยัดเป็นพนักงานเช็กโต๊ะในร้านอาหาร
 - ง. สมานเป็นพนักงานขับรถในโรงแรม
 - จ. แชมเป็นนักร้อง
- (38) หลังจากเลิกเรียนตอนเย็น นักเรียนกลุ่มใหญ่เดินกลับบ้านในทางเดียวกัน สิ่งที่นักเรียนกลุ่มนั้นควรปฏิบัติน่าจะเป็นเช่นไร
- ก. เดินคุยกันเบาๆเป็นคู่ๆ
 - ข. เดินกันเป็นหมู่คณะ
 - ค. เดินกันอย่างอิสระตามสบาย
 - ง. จะเดินอย่างไรก็ได้ตามกลุ่มตกลงกัน
 - จ. เดินเรียงแถวเดียวกันไปอย่างมีระเบียบ
- (39) “ทำตามใจคือไทยแท้” ถ้ามองในแง่จริยธรรมหมายความว่าอย่างไร
- ก. ขาดระเบียบวินัย
 - ข. ขาดความสามัคคี
 - ค. ขาดความรับผิดชอบ
 - ง. ขาดความกระตือรือร้น
 - จ. ขาดความขยันหมั่นเพียร

(40) ถ้านักเรียนเข้าห้องประชุม นักเรียนจะนั่งอย่างไรจึงจะมีความเหมาะสมและมีระเบียบวินัยมากที่สุด

- ก. นั่งแถวหน้าก่อน
- ข. นั่งแถวที่ว่างก่อน
- ค. นั่งใกล้ประธาน
- ง. นั่งใกล้ทางเข้าออก
- จ. นั่งได้ตามใจที่ไม่เกะกะผู้ใด

(41) ถ้านักเรียนต้องการทิ้งขยะ แต่บริเวณดังกล่าวไม่มีถังขยะ นักเรียนจะอย่างไร

- ก. เก็บขยะไปทิ้งที่บ้าน
- ข. ทิ้งที่ใดก็ได้ที่ไม่สะดุดตาคนเห็น
- ค. นำขยะดังกล่าวไปเผาหลังโรงเรียน
- ง. ทิ้งไว้ตามมุมหนึ่งมุมใดหรือรวบรวมไว้ได้ต้นไม้
- จ. ทิ้งในบริเวณที่พนักงานเทศบาลทำความสะอาดได้ง่าย

(42) การกระทำใดที่ได้ชื่อว่าถือหลักความมีระเบียบวินัย

- ก. นักเรียนไม่แย่งกันลงเรือ
- ข. นักเรียนไม่ต่อแถวซื้ออาหาร
- ค. นักเรียนไม่ทำลายสาธารณสมบัติ
- ง. นักเรียนไม่ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้ให้
- จ. นักเรียนไม่เดินลัดสนามต่อหน้าเจ้าหน้าที่

(43) ในวันพฤหัสบดีเป็นวันที่สมชายต้องแต่งลูกเสือ แต่สมชายไม่ค่อยจะแต่งมา สักคำไหนแต่งมาก็จะปรากฏว่าใส่เครื่องหมายไม่ครบ ถ้านักเรียนเป็นอาจารย์สอนวิชาลูกเสือ นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไรกับสมชายที่น่าจะเหมาะสมมากที่สุด

- ก. ให้เรียนซ้ำใหม่ในปีหน้า
- ข. ตีทุกครั้งที่ไม่แต่งเครื่องแบบมา
- ค. ตัดคะแนนโดยไม่แต่ง 2 ครั้งถือว่าขาดเรียน 1 ครั้ง
- ง. เรียกผู้ปกครองมารับประกันว่าจะไม่ให้สมชายประพฤตินั้นอีก
- จ. ค้นหาสาเหตุของสมชายเพื่อแก้ไขและสร้างเสริมระเบียบวินัยต่อไป

- (44) ปัจจุบันจะพบสังคมไทยเกิดความสับสนวุ่นวาย ไม่ว่าทางด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง แม้แต่เรื่องสิ่งแวดล้อม สาเหตุใดที่น่าจะเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดที่คนไทยขาดคือ
- ก. ระเบียบวินัย
 - ข. การไตร่ตรองและมองตัวเอง
 - ค. ประสบการณ์ในการมองอนาคต
 - ง. การประยุกต์ใช้ระหว่างสังคมใหม่กับสังคมเก่า
 - จ. การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก
- (45) เหตุผลใดที่สำคัญที่สุดที่ทำให้คนไทยส่วนใหญ่จึงไม่ข้ามถนนตรงทางม้าลาย หรือสะพานลอย ทั้งๆที่ทางราชการจัดให้โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชน
- ก. คนไทยขาดระเบียบวินัย
 - ข. คนไทยขาดการเคารพตนเอง
 - ค. คนไทยไม่กลัวการลงโทษ
 - ง. คนไทยชอบความสะดวกสบาย
 - จ. เจ้าหน้าที่ขาดการเอาใจใส่และการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง
- (46) คนที่ขาดความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่วมีบุคลิกอย่างไรที่เห็นเด่นชัดที่สุด
- ก. ไม่รักสนุก
 - ข. ไม่ผูกพยาบาท
 - ค. ไม่กระดากอาย
 - ง. ไม่พูดจาหยวนคาย
 - จ. ไม่ทำลายศัตรู
- (47) จากกลอนข้างล่างนี้ น่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องใด
- “อย่าดูหมิ่นบุญกรรมว่าทำน้อย
 น้าตาลย้อยหยอดเท่าไรได้หนักหนา
 อย่างอนเปล่าเอากะจกยกออกมา
 ส่องดูหน้าเสียบที่หนึ่งแล้วจึงนอน ”
- ก. ความเสียสละ
 - ข. ความขยันหมั่นเพียร
 - ค. ความมีระเบียบวินัย
 - ง. ความกล้าทางจริยธรรม
 - จ. ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว

- (48) การกระทำใดที่แสดงถึงความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว
- ก. อาริย์ไม่ยอมทำผิดวินัยเพราะกลัวเสียชื่อเสียง
 - ข. สำเนียงปฏิเสธไม่รับสินบนเพราะเป็นคนที่ไม่ชอบทุจริต
 - ค. สาริตไม่ชอบเที่ยวกลางคืนเพราะกลัวถูกจับ
 - ง. สมศรีเก็บกระเป๋าสตางค์ได้รับประกาศหาเจ้าของเพราะมีคนเห็น
 - จ. วันเพ็ญไม่ยอมยกยอกของที่มีคนฝาก เพราะไม่อยากติดคุก
- (49) คำกล่าวใดที่มีลักษณะบ่งบอกถึงความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว
- ก. ไม่อยากแย่งของรักของใครเพราะกลัวบาป
 - ข. ไม่อยากทำร้ายใครเพราะกลัวเขาจะมาทำร้ายเราทีหลัง
 - ค. ไม่อยากพูดจาเหลวไหลเพราะกลัวเขาจับได้ว่าเราโกหก
 - ง. ไม่อยากช้อร่ายภูรบังหลวง เพราะกลัวสังคมจะตราหน้าว่าชั่ว
 - จ. ไม่อยากหยีบของคนอื่นมาเป็นของตนเพราะกลัวเขาจะกล่าวหาว่าเราเป็นขโมย
- (50) มีผู้กล่าวว่า “ผู้ที่มี หิริ-โอตตปละคือผู้ที่เคารพตนเอง” นั้นนักเรียนคิดว่าน่าจะมาจากเหตุใดมากที่สุด
- ก. ความรู้สึกในใจยับยั้งไว้ไม่ให้ทำชั่ว
 - ข. กลัวความสกปรกที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ
 - ค. กลัวกฎหมาย กลัวตาราง กลัวคำติเตียน
 - ง. ไม่ต้องการให้ใครตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี
 - จ. อยากให้คนอื่นเคารพตน ตนจึงต้องเคารพตนเองก่อน

แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 32 ข้อ ใช้เวลาสอบ 45 นาที
2. แบบทดสอบนี้มีทั้งหมด 8 สถานการณ์ แต่ละสถานการณ์จะมีทั้งหมด 4 ข้อ
3. คำถามแต่ละข้อจะมีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว
4. ให้นักเรียนเลือกตอบเพียง 1 คำตอบ ถ้าเลือกเกิน 1 คำตอบถือว่าผิดจะไม่ได้คะแนนในข้อนั้น
5. นักเรียนต้องตอบในกระดาษคำตอบโดยทำเครื่องหมาย X ในช่องที่ตรงกับข้อที่ถูกต้องที่สุดดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ก. ☐ ข. ☒ ค. ☐ ง. ☐

6. ถ้านักเรียนตอบแล้ว แต่ต้องการเปลี่ยนคำตอบใหม่ให้ขีดขวางทับเครื่องหมายในข้อเดิม แล้วทำเครื่องหมาย X ในช่องใหม่ที่คิดว่าถูกต้องที่สุดดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ก. ☐ ข. ☒ ค. ☐ ง. ☒

7. หากมีข้อสงสัยให้อาสาสมัครการคุมสอบทันที

สถานการณ์ที่ 1

สมพงษ์เป็นนักศึกษาในชั้นปี 2 ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ฐานะทางบ้านของสมพงษ์ไม่ดีนัก แต่พ่อแม่ของสมพงษ์ก็พยายามจะหาเงินให้สมพงษ์และหวังอยากให้สมพงษ์เรียนให้จบมหาวิทยาลัยซึ่งสมพงษ์เองก็รู้ดี นิสัยของสมพงษ์เป็นคนรักสนุก ชอบเที่ยว ชอบเล่น ฟุ้งเฟ้อ หลงใหลในวัตถุมากกว่าที่จะรักและเคารพตัวเอง แต่ก่อนสมพงษ์หวังอยากได้อะไรก็จะได้ เพราะเงินที่พ่อแม่ส่งมาสำหรับค่าเล่าเรียนก็ไม่พอแล้ว สมพงษ์จึงได้แอบรับจ้างร้านขายยาแห่งหนึ่งส่งยามาให้สถานเริงรมย์หลังมหาวิทยาลัย สมพงษ์จึงมีเงินใช้ตลอดเวลาไม่เคยขาดมือ และวันที่สมพงษ์ไม่เคยคิดมาก่อนก็มาถึง คือขณะที่สมพงษ์กำลังเข้าไปในสถานเริงรมย์ เขาเห็นตำรวจ 3 คนจับผู้หญิง 2 คนท่าทางเมา และสืบสวนสอบสวนหาต้นตอผู้ค้ายา สมพงษ์ตกใจมาก รีบวิ่งหนีออกจากสถานที่แห่งนั้น

(1) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. สมพงษ์อยากมีเงินมากๆ
- ข. สมพงษ์มีอิสระมากเกินไป
- ค. สมพงษ์ไม่สามารถดูแลตัวเอง
- ง. สมพงษ์ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่

(2) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร

- ก. สมพงษ์ขาดความซื่อสัตย์
- ข. สมพงษ์ขาดความมีระเบียบวินัย
- ค. สมพงษ์ขาดความความกตัญญู
- ง. สมพงษ์ขาดความละเอียดและเกรงกลัวต่อความชั่ว

(3) จะมีวิธีแก้ไขอย่างไร

- ก. สมพงษ์ควรฝึกตนให้เป็นคนตรงไม่หลอกลวงตนเองและผู้อื่น
- ข. สมพงษ์ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อสำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณ
- ค. สมพงษ์ควรฝึกปกครองตนเอง และยับยั้งชั่งใจคิดให้รอบคอบก่อนทำ
- ง. สมพงษ์ควรฝึกตนให้เป็นคนมีระเบียบ เคารพกฎข้อบังคับของสังคม

(4) ถ้าแก้ปัญหาดตามวิธีการข้อ (3) แล้ว ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

- ก. สมพงษ์ไม่เหลอไหลไปกระทำความชั่ว
- ข. สมพงษ์ได้รับความไว้วางใจและไม่มีใครหวาดระแวง
- ค. สมพงษ์สามารถควบคุมตนเองได้ สังคมไม่วินวายระส่ำระสาย
- ง. สมพงษ์สามารถเรียนจบมหาวิทยาลัยตามที่ตนเองและพ่อแม่คาดหวังไว้

สถานการณ์ที่ 2

ณรงค์ เป็นบิดาของเสรี ส่งเสียเสรีให้ได้รับการศึกษาจนจบมหาวิทยาลัย ซึ่งณรงค์หวังจะให้เสรีกลับมาช่วยดูแลสวนลำไยที่ณรงค์ซื้อดูแลลงทุนลงแรงปลูกไว้ซึ่งเสรีไม่ค่อยจะสนใจเรื่องสวนลำไยเท่าใดนัก และนานๆครั้ง เสรีถึงจะกลับมาหาเพื่อขอเงินผู้เป็นบิดาไปใช้จ่ายบำรุงบำเรอชีวิตที่สุขสบายของตน ลูกและภรรยา ปลอมให้บิดาอยู่ตามลำพังกับลูกจ้างที่รับมาใหม่แทนไฟทลูกจ้างเก่าที่เคยอยู่ด้วยกันอย่างรักใคร่ และอบอุ่นใจนานถึง 5 ปี เมื่อไฟทต้องลาออกเพื่อกลับไปดูแลแม่ที่ป่วย ณรงค์หว่านหวาดคนทีรัก ขาดคนคอยดูแลห่วงใย ณรงค์เริ่มหมกมุ่นใจได้แต่นั่งคอยความหวังว่าเมื่อไรเสรีจะพาลูกและภรรยากลับมาหาและอยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากับตน

(5) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. ณรงค์กลัวไม่มีใครรับมรดก
- ข. ณรงค์เสียค่าลูกจ้างที่แสนดีอย่างไฟท
- ค. เสรีไม่ใส่ใจในกิจการสวนลำไยของณรงค์
- ง. ณรงค์กลัวความไม่ซื่อตรงของลูกจ้างคนใหม่

(6) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร

- ก. ณรงค์ไม่ไว้วางใจลูกจ้างคนใหม่
- ข. เสรีไม่ถนัดกับการทำสวนลำไย
- ค. เสรีห่วงใยครอบครัวซึ่งไม่คุ้นกับชีวิตชาวสวน
- ง. เสรีขาดสำนึกในการที่จะกลับไปดูแลณรงค์

(7) จะมีวิธีแก้ปัญหายังไง

- ก. เสรีนำครอบครัวไปเยี่ยมบิดาอาทิตย์ละครั้ง
- ข. เสรีส่งลูกไปดูแลพร้อมกับดูแลสวนลำไย
- ค. เสรีรับแม่ไฟทมาอยู่ใกล้ๆพร้อมกับรับใช้ณรงค์
- ง. เสรีย้ายที่ทำงานเพื่อกลับไปดูแลบิดาและสวนลำไย

(8) ถ้าแก้ปัญหาดังกล่าวตามวิธีการข้อ (7) แล้ว ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

- ก. เสรีมีเวลาเป็นส่วนตัวและดูแลครอบครัวมากขึ้น
- ข. เสรีลดความวิตกกังวลในการทอดทิ้งบิดาไปได้
- ค. เสรีมีความอบอุ่นใจเพราะได้ดูแลทั้งบิดาและสวนลำไย
- ง. ไฟทพอใจที่ได้ดูแลมารดาและได้กลับมารับใช้เจ้านายอีกครั้ง

สถานการณ์ที่ 3

สมใจต้องการที่จะซื้อผลไม้ เพื่อเก็บไว้รับประทาน กับใส่บาตรในวันพรุ่งนี้ เมื่อสมใจไปถึงตลาดจึงตรงเข้าไปยังร้านขายส้ม เห็นราคาไม่แพงนัก สมใจจึงซื้อส้มจากแม่ค้า 2 กก. พอถึงบ้านสมใจได้ลองชั่งน้ำหนักดูก็พบว่าส้มมีน้ำหนักเพียง 1 กก. กับ 8 จีดเท่านั้น

(9) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. แม่ค้ามีส้มไม่เพียงพอ
- ข. น้ำหนักส้มไม่ตรงตามที่ซื้อ
- ค. ส้มที่นำมาจำหน่ายขายดีเกินไป
- ง. แม่ค้ามีตราชั่งที่ไม่ได้มาตรฐาน

(10) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญมาจากอะไร

- ก. แม่ค้าไม่ซื้อตรงต่อลูกค้า
- ข. แม่ค้าขายสินค้าเกินราคามาตรฐาน
- ค. แม่ค้าไม่เคยตรวจตราชั่งก่อนทำการขาย
- ง. แม่ค้าไม่เปิดโอกาสให้ลูกค้าตรวจสอบสินค้าที่ชั่ง

(11) จะมีวิธีแก้ปัญหายังไร

- ก. ไม่ซื้อสินค้าร้านนั้นอีก
- ข. ตรวจสอบตาชั่งก่อนซื้อสินค้า
- ค. ไปต่อว่าแม่ค้าและขอเงินคืน
- ง. แจ้งตำรวจเพื่อดำเนินคดีกับแม่ค้า

(12) ถ้าแก้ปัญหาดตามวิธีการข้อ (11) แล้ว ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

- ก. แม่ค้าขายสินค้าได้น้อยลง
- ข. ลูกค้าได้จำนวนสินค้าตามราคาที่กำหนดไว้
- ค. แม่ค้าไม่กล้าขายสินค้าที่มีตราชั่งไม่ได้มาตรฐาน
- ง. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะสอดส่องดูแลแม่ค้าไม่ให้ขายเกินราคา

สถานการณ์ที่ 4

ทงเป็นนักเรียน ม.4 เห็นรุ่นพี่ ม.5 กลุ่มหนึ่ง แอบเสพยาเสพติดหลังโรงเรียนหลายครั้ง ความคิดขัดแย้งในใจเกิดขึ้นทุกครั้งระหว่างการบอกให้อาจารย์รับรู้ กับการไม่สมควรเข้าไปยุ่งกับเรื่องของคนอื่น ความคิดขัดแย้งในใจก็สะสมประดังมากขึ้นๆ จนในที่สุดทงก็ตัดสินใจว่า....จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของคนอื่น เพราะเคยมีบทเรียนมาแล้วว่า ปรีชาเพื่อนของตนเคยถูก ม.5 ทำร้ายร่างกายฐานที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของเขาในลักษณะนี้

(13) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. ทงตัดสินใจไม่เด็ดขาด
- ข. นักเรียน ม.4 และม.5 ไม่ชอบหน้ากัน
- ค. นักเรียน ม.5 แอบสูบกัญชาหลังโรงเรียน
- ง. ทงเกิดความขัดแย้งใจระหว่างการทำความดีกับการอยู่เฉยๆ

(14) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร

- ก. ทงพลาดกล้วในการทำความดี
- ข. ทงกลัวรุ่นพี่ ม.5 จะกลับมาทำร้ายตน
- ค. นักเรียนไม่รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน
- ง. ครูในโรงเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่นักเรียนเท่าที่ควร

(15) จะมีวิธีแก้ปัญหายังไง

- ก. ทงต้องแนะนำพี่ให้ทำในสิ่งที่ถูก
- ข. ทงควรปรึกษาพ่อแม่ถึงเรื่องที่ตนเห็น
- ค. ทงต้องกล้าบอกอาจารย์แม้ว่าตนจะได้รับอันตราย
- ง. ปรีชาควรนำประสบการณ์มาเป็นกรณีตัวอย่างชวนเพื่อน

(16) ถ้าแก้ปัญหตามวิธีการข้อ (15) แล้ว ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

- ก. ผู้ทำผิดจะมีระเบียบวินัยมากขึ้น
- ข. ปรีชามีพลังที่จะทำความดีต่อไปยิ่งขึ้น
- ค. ทั้งทงและปรีชาไม่ได้รับอันตรายจากผู้อื่น
- ง. ทงมีความกล้าที่จะกระทำพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องมากขึ้น

สถานการณ์ที่ 5

ด้อยและน้อยเป็นเพื่อนนักเรียนห้องเดียวกัน ด้อยมีฐานะดี แต่ถึงแม้ว่าด้อยจะมีฐานะดี แม่ของด้อยก็สอนให้ด้อยประหยัด และแม่ของด้อยยังจัดเตรียมอาหารกลางวันให้ด้อยไปรับประทานที่โรงเรียนทุกวัน ด้อยมีเพื่อนหลายคนที่มีฐานะยากจนที่ไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน น้อยก็เป็นคนหนึ่งในจำนวนนั้น เพราะแม่ของน้อยมีบุตรหลายคน น้อยไม่มีอาหารกลางวันมารับประทานอย่างด้อย เพราะแค่อาหารที่จะให้แม่และน้องรับประทานที่บ้านก็แทบจะไม่มีอยู่แล้ว ด้อยสงสารน้อยซึ่งน้อยก็เป็นเพื่อนที่ดีของตน ด้อยจึงแบ่งอาหารที่เตรียมมาให้ให้น้อยได้รับประทานทุกวัน น้อยรู้สึกซาบซึ้งในบุญคุณและประทับใจในตัวด้อยมาก ซึ่งน้อยก็ตอบแทนด้อยด้วยการล้างภาชนะใส่อาหารให้ด้อย

(17) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. ความยากจนของน้อย
- ข. น้อยไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน
- ค. ด้อยมีเพื่อนหลายคนที่มีฐานะยากจน
- ง. แม่ของน้อยต้องรับผิดชอบลูกหลายคน

(18) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร

- ก. แม่ของน้อยหารายได้คนเดียว
- ข. แม่ของน้อยมีลูกหลายคนที่อยู่ในวัยเรียน
- ค. แม่ของด้อยต้องการเก็บออมเงินไว้ใช้ในภายภาคหน้า
- ง. แม่ของด้อยต้องการให้ครอบครัวของตนมีฐานะร่ำรวยยิ่งขึ้น

(19) จะมีวิธีแก้ปัญหายังไง

- ก. หยุดเรียนบ้างเพื่อช่วยแม่หารายได้อีกทาง
- ข. น้อยกลับไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน
- ค. แม่ของด้อยจัดอาหารให้ด้อยเพิ่มขึ้นอีกนิดเพื่อนำมาเผื่อน้อย
- ง. ด้อยชักชวนเพื่อนร่วมชั้นแบ่งอาหารของตนแก่น้อยและเพื่อนที่ยากจน

(20) ถ้าแก้ปัญหาดังกล่าวตามวิธีการข้อ (19) แล้ว ผลที่ตามมาจะน่าเป็นอย่างไร

- ก. ครอบครัวของน้อยมีชีวิตที่ดีและมีการกินคืออยู่ดีขึ้น
- ข. น้อยสบายใจที่ได้รับอาหารจากด้อยด้วยความยินยอมจากแม่ของด้อย
- ค. เพื่อนๆในห้องมีโอกาสดูแลช่วยเหลือเพื่อนให้บรรเทาความเดือดร้อน
- ง. ครอบครัวของน้อยกินอาหารพร้อมกันจึงได้รับส่วนแบ่งของอาหารทุกคน

สถานการณ์ที่ 6

สมักรเป็นนักการของโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่ง งานของสมักรคือพนักงานขับรถประจำโรงเรียน สมักรจะมีงานไม่ยุ่งยากมากนัก บางวันสมักรแทบจะไม่ต้องทำอะไรเลยเมื่อเป็นเช่นนี้ สมักรมักจะหลับไปนอนพักผ่อนเสมอๆ ไม่เคยแบ่งเบาภาระหรือช่วยงานครู หรือเพื่อนพนักงานด้วยกันเลย ถึงเวลาเขาก็ได้เงินเดือนเพิ่ม 2 ขั้น ในขณะที่เพื่อนคนอื่นเขาได้ 1 ขั้น และนิสัยของสมักรที่เป็นที่รู้จักคือ ชอบพูดมากกว่าทำ

(21) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. สมักรทำเฉพาะงานในหน้าที่
- ข. สมักรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน
- ค. สมักรหลบหลีกงานและมีงานไม่มากนัก
- ง. สมักรใช้เวลาในการทำงานไม่เหมาะสม

(22) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร

- ก. สมักรไม่มีความซื่อสัตย์
- ข. สมักรไม่มีมนุษยสัมพันธ์
- ค. สมักรไม่มีความขยันหมั่นเพียร
- ง. สมักรไม่มีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

(23) จะมีวิธีแก้ปัญหายังไง

- ก. สำนักรงานและเพิ่มปริมาณงานของสมักรให้เหมาะสม
- ข. ส่งสมักรไปอบรมดูงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สมักร
- ค. ภาคทัณฑ์ในการกระทำของสมักรเพื่อไม่ให้ประพฤติปฏิบัติตนเช่นนั้นอีก
- ง. ไม่พิจารณาเงินเดือนเพิ่ม 2 ขั้นให้สมักร

(24) ถ้าแก้ปัญหาดังกล่าวตามวิธีการข้อ (23) แล้ว ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

- ก. สมักรจะมีงานในหน้าที่มากขึ้น เวลาว่างจะน้อยลง
- ข. สมักรได้เรียนรู้วิธีการทำงานที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น
- ค. สมักรจะลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง
- ง. สมักรทำงานอย่างสมอดิ้นเสมอไปเรื่อยมากขึ้น

สถานการณ์ที่ 7

พนิดาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไม่ค่อยตั้งใจเรียน วิชาใดที่คิดว่ายากเกินไป หรือ ไม่ชอบครูในวิชาไหน พนิดาก็จะไม่อดทน ไม่เพียรพยายามในการเรียน ไม่มีเป้าหมายในการเรียน ไม่มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ซึ่งพนิดาคิดอย่างเดียวว่าตนเองสามารถจบปริญญา ได้อย่างแน่นอน เพราะพ่อแม่ของตนมีฐานะดีมากสามารถส่งเสียให้ตนเรียนได้แค่ไหนและเรียนที่ ไคก็ได้ ด้วยเหตุนี้พนิดาจึงไม่กระตือรือร้นในการเรียนเท่าใดนัก แม้ว่าครูจะดักเตือนบ่อยครั้งก็ตาม

(25) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. พนิดาไม่กระตือรือร้นในการเรียน
- ข. พนิดาคิดความหวังไว้สูงและไกลเกินไป
- ค. พนิดาไม่มีความพิียรและไม่เอาใจใส่ในการเรียน
- ง. พนิดาไม่เข้าใจในบางรายวิชาซึ่งยากเกินกว่าที่จะเรียนรู้ได้

(26) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญมาจากอะไร

- ก. พนิดาไม่มีสมาธิในการเรียน
- ข. พนิดาขาดความพร้อมในการเรียน
- ค. พนิดาขาดการสำนึกในพระคุณของพ่อแม่
- ง. พนิดาขาดความอดทนและไม่เต็มใจในการเรียน

(27) จะมีวิธีแก้ปัญหายังไง

- ก. พนิดาต้องตั้งใจเรียนและเพียรพยายามในการทำงานยิ่งขึ้น
- ข. พนิดาต้องเตรียมศึกษาบทเรียนใหม่ก่อนที่จะมีการเรียนจริง
- ค. พนิดาเข้าพบอาจารย์ในวิชาที่คิดว่ายากเกินไปและไม่เข้าใจ
- ง. พนิดาต้องตระหนักถึงคุณค่าในการปฏิบัติตามหน้าที่ของตน

(28) ถ้าแก้ปัญหาดตามวิธีการข้อ (27) แล้ว ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

- ก. พนิดาเข้าใจบางรายวิชาได้กระจ่างขึ้น
- ข. พนิดาประสบผลสำเร็จในการทำงานและการเรียนดีขึ้น
- ค. พนิดามีความพร้อมที่จะเรียนและเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น
- ง. พนิดารู้บทบาทของตนและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

สถานการณ์ที่ 8

วีรพันธ์เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พ่อของวีรพันธ์เป็นเศรษฐีใหญ่มีอิทธิพลมากมายและเคยบริจาคทรัพย์ให้โรงเรียน ส่วนแม่ของวีรพันธ์ตายตั้งแต่วีรพันธ์ยังเล็กๆ ดังนั้นพ่อของวีรพันธ์จึงตามใจวีรพันธ์มาก ไม่ว่าวีรพันธ์อยากได้อะไรเขาต้องได้ อยากทำอะไรเขาต้องทำ ส่วนประหยัดเป็นครูประจำชั้นของวีรพันธ์ ประหยัดพยายามที่จะอบรมเด็กในชั้นให้ประพฤติปฏิบัติตนตามข้อบังคับของสังคม และตามกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย การเข้าแถวซื้ออาหาร การเข้าเรียนตรงเวลา และการไม่ทำลายสาธารณสมบัติ วีรพันธ์ไม่ใส่ใจในคำสอนของครูประหยัดแต่อย่างใด และประหยัดก็ทำอะไรวีรพันธ์ไม่ได้เพราะกลัวเกรงอิทธิพลของพ่อวีรพันธ์ ชำรายวีรพันธ์ยังปฏิบัติตรงกันข้ามกับข้อบังคับของสังคมและกฎระเบียบของโรงเรียนอีกด้วย

(29) ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร

- ก. วีรพันธ์ไม่สนใจในคำสอนของครู
- ข. พ่อของวีรพันธ์ใช้อิทธิพลกับโรงเรียน
- ค. วีรพันธ์ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
- ง. ครูประหยัดเข้มงวดกวัดจ้นกับนักเรียนมากเกินไป

(30) ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจากอะไร

- ก. ครูประหยัดเป็นคนจุกจิกจู้จี้เฝ้าระเบียบ
- ข. วีรพันธ์อยู่ในช่วงของวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยแห่งปัญหา
- ค. วีรพันธ์ถูกตามใจตั้งแต่เล็กตนอยากทำอะไรก็ยอมทำได้
- ง. พ่อของวีรพันธ์เคยบริจาคทรัพย์ให้โรงเรียนและสร้างอาคารเรียน

(31) จะมีวิธีแก้ปัญหายังไง

- ก. วีรพันธ์ควรศึกษากฎระเบียบของโรงเรียนที่วางไว้ให้เข้าใจ
- ข. วีรพันธ์ควรนำแบบอย่างจากผู้ที่มิระเบียบวินัยมาใช้ในการปฏิบัติตน
- ค. วีรพันธ์ควรวิเคราะห์กรณีตัวอย่างเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาตนเอง
- ง. วีรพันธ์ควรบอกให้พ่อลดอิทธิพลและปฏิบัติตนไปตามกฎของสังคม

(32) ถ้าแก้ปัญหาดตามวิธีการข้อ (31) แล้ว ผลที่ตามมาว่าจะเป็นอย่างไร

- ก. วีรพันธ์เข้าใจกฎระเบียบของโรงเรียนดีขึ้น
- ข. วีรพันธ์ได้แนวทางการคิดก่อนการปฏิบัติตน
- ค. วีรพันธ์สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามแบบอย่าง
- ง. วีรพันธ์ได้รับการชื่นชมจากครูและเพื่อนที่พ่อทำประโยชน์ให้สังคม

ภาคผนวก ง
แผนการสอนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 1

วิชา สังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

คนที่มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว เป็นคนที่พึงปรารถนาของสังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายของความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการทำความชั่วได้
2. นักเรียนสามารถอธิบายถึงสภาพสังคมปัจจุบันว่าพฤติกรรมอย่างไรที่สมาชิกในสังคมมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่วได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ผลดีของบุคคลที่มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่วและผลเสียของบุคคลที่ไม่มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่วได้
4. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีปฏิบัติตนที่แสดงถึงความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่วได้

เนื้อหาสาระ

ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า.....

“ หิริโอตตปปะ ”

ความละเอียดต่อการทำความชั่ว คือ มีความรู้สึกละเอียดแก่ใจตนเองในการกระทำสิ่งไม่สมควรหรือความชั่ว มองเห็นความชั่วเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ และการที่ไม่ทำความชั่วมิใช่เพราะกลัวถูกจับหรือกลัวคนเห็น แต่เป็นเพราะความรู้สึกภายในยับยั้งไว้

ความเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว คือ ความขลาด ความไม่กล้าในการทำความชั่ว เพราะเกรงกลัวความเสื่อม ความทุกข์ร้อนอันเกิดจากการกระทำนั้น มิใช่เพราะกลัวตระรางหรือคำติเตียน แต่ที่เขาไม่ทำชั่วเพราะสิ่งนั้นเป็นสิ่งชั่ว ไม่อยากเข้าใกล้ เพราะกลัวความสกปรกจะเกิดขึ้นในจิตใจ

ผู้ที่ละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว คือ ผู้ที่เคารพตนเอง ในทางพุทธศาสนา

ถือว่าเป็นธรรมชาติคุ้มครองโลก เป็นเทวธรรมคือธรรมที่ทำให้คนเป็นเทวดา หรือมีชีวิตอัน
ประเสริฐหรือบริสุทธิ์ เป็นหลักอำนวยการสันติสุขให้เกิดขึ้นในโลกอย่างแท้จริง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรภาพที่มีภาพ
เหมือนกันเข้ากลุ่มเดียวกันให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน และผู้สังเกต
พฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติดกลุ่มและแบบสังเกตสมาชิกใน
กลุ่มทางด้านจริยธรรม จะมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่
ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพ เด็กสองคน เอาหนังสือที่ยังนกตกลงมานอนตายอยู่บนพื้น และคน
กำลังตกปลา พร้อมทั้งซักถามนักเรียนถึงความรู้สึก ว่ารู้สึกอย่างไรกับภาพนี้ โดยครูแนะแนวทาง
ด้วยการสร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นให้เกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงไปถึงเรื่อง ความ
ละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว หลังจากนั้นประธานรับเอกสารจากครูเพื่อแจกให้
สมาชิกกลุ่มทำการศึกษาและดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการเสริมสร้างค่านิยมต่อไป
เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย กรณีตัวอย่างเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของตน” บัตรกิจกรรม แบบ
บันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของตน” ให้นักเรียน
แต่ละคนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหาให้นักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้อย่าง
อิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่า
นิยม หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความละเอียด
และเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว” และจากปัญหาที่นักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “ทางเลือก
ใหม่ของตน” และเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำ
ความชั่ว” ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาจากเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของตน” ว่ามี
สาเหตุมาจากอะไร พร้อมหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหา แล้วบันทึกสาเหตุ และทางเลือก
หลายๆทางดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาหลายทางใน
แบบบันทึกข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละ

ทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มในการวิเคราะห์วิจารณ์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต่อไป พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลคิดเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนแต่ละคนทราบถึงผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาจากเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” จนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุด จากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือที่ตกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมดิกกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลตามที่กลุ่มยอมรับว่าปัญหาของเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าที่มีต่อตัวเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหามาของเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากที่ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีแก้ปัญหามาของเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคือที่ตนเลือกของเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหามาพร้อมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ทางเลือกใหม่ของคน” มาเป็นทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว” ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันจนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมติดิกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรมของกลุ่มกล่าวสรุปถึงสมาชิกในกลุ่ม(ถ้ามี)ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว” พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยกล่าวอ้างถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยั้งคิดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้อง และลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอน

1. รูปภาพ เด็ก 2 คนใช้หนังสือคิงนอนกดลงมานอนอยู่บนพื้นดินและภาพคนตกปลา
2. บัตรกิจกรรม
3. กรณีตัวอย่างเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของตน”
4. เอกสารประกอบการเรียนเรื่อง “ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว”
5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. แบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล
2. ครูสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. การนำเสนอผลงานของกลุ่ม
5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. การตรวจแบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

สังคมใดที่ผู้คนยึดหลักธรรมhiriโอดตปปะ สังคมนั้นจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บัตรกิจกรรม

1. ให้นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “ทางเลือกใหม่ของต้น” แล้วกำหนดปัญหาและเลือกทางเลือกอย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. ให้นักเรียนแต่ละคนพิจารณาสาเหตุของปัญหาของเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของต้น” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร หลังจากนั้นทำการศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว” แล้วค้นหาทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาหลายๆทางในการแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสาเหตุ พร้อมบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2

3. ให้นักเรียนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกที่นักเรียนเลือกในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่างเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของต้น”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียนเอง

4. ให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอก่อนเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์หาสาเหตุที่สำคัญที่สุดและวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุที่สำคัญดังกล่าว พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุและวิธีแก้ปัญหามาที่กลุ่มยอมรับลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติดกลุ่ม

5. ให้ประธานกล่าวสรุปมติดกลุ่มในแบบบันทึกมติดกลุ่มแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มทราบอีกครั้ง และให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหามีต่อตนเองและสังคมลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. หลังจากให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้วให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาทางเลือกจากเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของต้น” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง แล้วกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของต้น” พร้อมบันทึกทางเลือกที่ตัดสินใจและวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องจากเรื่อง “ทางเลือกใหม่ของต้น” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความสะอาดและเกรงกลัวต่อการกระทำ ความชั่ว” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาไปแล้วเพื่อที่จะนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันและบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความสะอาดและเกรงกลัวต่อการกระทำ ความชั่ว” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม สรุปรวมสมาชิกในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความสะอาดและเกรงกลัวต่อการกระทำ ความชั่ว” ในชั้นสรุป เพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง

เรื่อง ทางเลือกใหม่ของดัน

ดันเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของจังหวัดดันเป็นคนสนุกสนานร่าเริง มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน และมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี แต่หลังจากที่พ่อแม่ของดันมีปากมีเสียงกันบ่อยครั้ง และบางครั้งถึงขนาดที่พ่อของดันลงไม้ลงมือทุบตีแม่ของดันจนปางตาย ดันสงสารแม่มาก ดันฝังใจกับเรื่องของครอบครัวจนไม่เป็นอันเรียน ทุกเดือนพ่อไม่เคยแบ่งเงินเดือนที่พ่อได้มาเพื่อเป็นรายจ่ายของครอบครัวเลย และดันรู้สึกเหมือนกับดันเป็นภาระของแม่ ถ้าพังรายได้ที่แม่หาได้จากการทำขนมขายก็ไม่พอกับค่าเช่าบ้าน ระยะหลังๆดันเริ่มเก็บตัว เก็บความรู้สึก เงยๆ ไม่พูดจากับใคร และพยายามที่จะหารายได้มาเพื่อภาระและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของตนและแม่ ส่วนพ่อของดันยังใช้ชีวิตแบบเดิมๆคือเงินเดือนทั้งเดือนของเขาก็เอาไปสวຍสุขเพื่อตัวเอง ไม่ว่าจะเที่ยว จะเล่น จะกิน จะดื่มตามอหฺยาศัยที่ใจต้องการ ดันรู้สึกเหนื่อยหน่ายต่อชีวิตมาก ทุกๆทางมันบีบรัดจิตใจให้ดันต้องตัดสินใจหาทางออกด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง และขณะนี้ดันก็ถูกรังรัดจากทางโรงเรียนเรื่องค่าเล่าเรียนซึ่งก็เข้าเทอมที่ 2 แล้ว ดันตัดสินใจที่จะใช้วิธีที่ดันเคยปฏิเสธต่อเพื่อนมาหลายครั้งแล้ว ซึ่งดันคิดว่าจะขอทำเพียงครั้งเดียวเพื่อขจัดปัญหาที่รังกัดังกล่าว และวันหนึ่งหลังเลิกเรียนดันไปคัดกรอบเพื่อนที่เคยเป็นผู้รับจำหน่ายขายยาอึ ดันกลัวๆกลัวๆดันตัวสั่นเพราะความไม่เคย ประมาณครึ่งชั่วโมงผ่านไปดันก็ได้พบเพื่อนผู้ซึ่งดันต้องการพบ ดันเล่าความจริงให้เพื่อนฟังถึงความจำเป็นที่ดันต้องขอซื้อยา และเมื่อซื้อขายกันได้ตามที่ต้องการแล้วดันก็แอบหยอดถุงยำนั่นลงกระเป๋า ดันได้วางกระเป๋าเพื่อเข้าห้องน้ำทำธุระส่วนตัว แล้วดันก็กลับบ้าน ถึงบ้านดันนอนเอามือก่ายหน้าผากทบทวนถึงความคิดจนดันหลับไป ดันมาตื่นเอาตอนตีสามดันหยิบสนุดจะทำการบ้านก็ปรากฏว่าไม่ใช่กระเป๋าของตนเป็นกระเป๋าของเด็กชายก้องเกียรติ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดันนึกได้ว่าดันได้วางกระเป๋าไว้ที่โต๊ะม้าหินอ่อนก่อนเข้าห้องน้ำและก็มีกระเป๋าดราโรงเรียนอยู่หลายใบ เพราะความรีบที่จะไปพบเพื่อนก็เลยไม่ได้ดูให้ดีก่อน และดันคิดว่าตอนเช้าดันจะรีบนำกระเป๋าไปคืนน้องและขอโทษน้อง

เช้าวันรุ่งขึ้นดันรีบนำกระเป๋าไปคืนที่ห้องปกครอง ขณะที่ดันไปถึงห้องปกครองดันเห็นชายแต่งชุดตำรวจ มีนักเรียนชายอยู่ใกล้ๆและมีผู้ช่วยฝ่ายปกครองยืนอยู่ตรงข้าม ยืนคุยกันถึงเรื่องกระเป๋าที่ถูกหยิบผิดไป ดันไม่ได้สนใจถึงยาที่ซื้อมา ดันก็รีบเดินเข้าไปและก้ยกมือไหว้ขอโทษต่อตำรวจซึ่งก็คือผู้ปกครองของเด็กชายก้องเกียรติที่ตนหยิบกระเป๋าผิดไป ดันส่งกระเป๋าคืนให้ก้องเกียรติ เมื่อก้องเกียรติได้รับกระเป๋าก็เปิดดู ปรากฏว่าของทุกอย่างอยู่ดีไม่มีอะไรเคลื่อนย้าย แต่มีสิ่งหนึ่งที่ไม่ใช่ของตน คือ ถุงยาซึ่งมียาประมาณ 10 เม็ด ก้องเกียรติส่งคืนยานั้นให้ดัน ดันตกใจ ตัวสั่น เหงื่อไหลเต็มหน้า ดันรับสารภาพและเล่าความจริงถึงความคิดที่ได้กระทำแก่ผู้ช่วยฝ่ายปกครองและนายตำรวจคนนั้น ซึ่งดันเองรู้ดีถึงความผิด

เอกสารประกอบการค้นคว้า ความละอายและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว

ความละอาย ทางศาสนา เรียกว่า **หิริ** หมายถึง การอายใจ กระดากใจตนเองในการกระทำสิ่งที่ไม่สมควรหรือความชั่ว มองเห็นความชั่วเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจเป็นเหมือนของโสโครก อันจะทำให้ใจเปอะเปื้อน(อุปมาเหมือนคนรักความสะอาด ย่อมรังเกียจที่จะเข้าใกล้ของสกปรก ฉะนั้น)

หิริ มี 2 ชนิดคือ

1. หิริแท้ ได้แก่ เมื่อนึกถึงการกระทำชั่วเท่านั้นก็ละอายใจ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งเลวทราม ไม่อยากเกี่ยวข้องกับชั่ว ไม่ยอมทำเด็ดขาดทั้งต่อหน้าและลับหลังคนอื่น ๆ
2. หิริไม่แท้ ได้แก่ เมื่อนึกถึงความชั่วแล้วจะเกิดผลไปในทางไม่ดีก็ไม่ทำ เช่น ถ้าคนรู้และถูกเขาจับได้ก็อายเขา เรียกว่า ไม่ทำความชั่วต่อหน้าคน แต่ทำลับหลังคนเช่นนี้แสดงว่ายังมีหิริหรือความละอายอยู่ ก็พอเป็นเครื่องคุ้มกันมิให้ทำความชั่วได้บ้าง

ความเกรงกลัว ทางศาสนา เรียกว่า **โอตตปปะ** หมายถึง ความไม่กล้า ความขลาดต่อการทำความชั่ว เพราะเกรงกลัวต่อความเสื่อมและความทุกข์ร้อน และกลัวจะเลวทรามต่ำลงอันเกิดจากการกระทำนั้น มีอาการสะดุ้งหวาดต่อผลอันจะเกิดจากความชั่ว (อุปมาเหมือนคนกลัวเสือและช้าง ย่อมพยายามห่างกันจากสัตว์ดังกล่าว เพราะกลัวจะถูกสัตว์ทำร้ายให้ได้รับอันตรายจนเสียชีวิต ฉะนั้น)

โอตตปปะ มี 2 ชนิดคือ

1. โอตตปปะแท้ ได้แก่ เมื่อนึกถึงความชั่วก็หวาดสะดุ้งกลัวความชั่วเหลือเกิน โดยไม่ต้องคำนึงว่า ได้นึกถึงผลหรือโทษของความกลัวนั้นหรือไม่
2. โอตตปปะไม่แท้ ได้แก่ เมื่อนึกจะทำความชั่วแล้วกลัวว่าจะมีคนรู้เห็นกลัวเขาจะจับได้ กลัวถูกลงทัณฑ์ กลัวเสียชื่อเสียง คือไม่กล้าทำความชั่วต่อหน้าคน แต่พอลับหลังคนก็กลับทำชั่วอย่างนี้เป็นการกลัวคนไม่ได้กลัวความชั่ว

ความชั่ว คือ ความเสียหาย ความเศร้าหมอง ความลามกเลวทราม เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ได้แก่

ก. ทำชั่ว เช่น

1. การฆ่าหรือทำลายชีวิต และร่างกายคนและสัตว์ ซึ่งรวมทั้งทรัพย์สินของบุคคล เช่น คั่นไม้ เป็นต้น
2. การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นอันรวมทั้งวิภคโคโกงอื่นๆ เช่น

หลอกลวง หนีภาษี และการฉ้อราษฎร์บังหลวง

3. การละเมิดของรักของผู้อื่น ซึ่งรวมทั้งสิ่งของและบุคคล

ข. พุคชั่ว เช่น

1. พุคเท็จ ได้แก่ พุคปราศจากความจริง
2. พุคต่อเสียดูยงให้เขาแตกแยกกัน
3. พุคคำหยาบคาย
4. พุคเพื่อใจ คือ พุคสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ก่อความรำคาญและเสียเวลา

ค. คิดชั่ว เช่น

1. โลภอยากได้สิ่งของผู้อื่น
2. พยายามทำลายเขาด้วยอำนาจความผูกโกรธ
3. คิดผิดจากทำนองคลองธรรม คิดผิดจากข้อเท็จจริง

ผู้ละอายและเกรงกลัวต่อความชั่ว คือ ผู้ที่เคารพตนเอง

คนที่ไม่กระทำผิด เพราะกลัวถูกลงโทษคือคนที่เคารพกฎหมาย แต่คนที่ไม่กระทำผิด เพราะละอายแก่ใจนั้น คือคนที่เคารพตนเอง

ความละอายและความเกรงกลัวนี้ เป็นหลักธรรมที่คุ้มครองโลก คือทำให้มนุษย์อยู่เย็นเป็นสุข ลำพังเพียงกฎหมายอย่างเดียวไม่อาจทำให้สังคมสงบสุขได้ การไม่ทำชั่วนั้นอยู่ที่ตนเอง เป็นสำคัญต้องฝึกฝนปฏิบัติให้เคยชินแล้วการพัฒนาจริยธรรมก็ย่อมเกิดขึ้นได้ เพราะความละอายและความเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่วถือว่าเป็นกุศลกรรมเบื้องต้นที่ทำให้เกิดความดีงามอื่นๆต่อไป ท่านจึงเรียกว่า **เทวธรรม** แปลว่า ธรรมที่ทำให้คนเป็นเทวดา หรือเป็นผู้ที่มีชีวิตอันประเสริฐและบริสุทธิ์ เป็นที่ปรารถนาของคนอื่นในสังคม

การพัฒนาตนเองให้มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว

(hiri โอตตปปะ) ควรฝึกปฏิบัติตนตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ฝึกให้ตนเองมีระเบียบวินัย เริ่มด้วยการรู้จักเคารพระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน และกฎหมายของบ้านเมือง ข้อนี้ทำได้ไม่ยากเพราะการละเมิดกฎระเบียบและกฎหมายนั้น ตัวเขาเองต้องถูกลงโทษอยู่แล้ว ส่วนถ้าท่านกำลังจะกระทำเพราะคิดว่าไม่มีใครรู้เห็น ก็จงนึกไว้เสมอว่าความลับไม่มีในโลก

2. ฝึกให้เคารพตนเอง หักปกครองตนเอง มีการยับยั้งชั่งใจคิดให้รอบคอบก่อนทำเพื่อไม่ให้เสียผลประโยชน์ไปกระทำความชั่ว

แผนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 2

วิชา สังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความกตัญญูทดแทน

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การที่บุคคลรู้สำนึกในบุญคุณและตอบแทนคุณความดีของบุคคลเป็นการแสดงถึงความกตัญญูทดแทน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายของความกตัญญูทดแทนได้
2. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างพฤติกรรมของบุคคลที่มีความกตัญญูทดแทนได้
3. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบผลดีของบุคคลที่มีความกตัญญูทดแทนและผลเสียของบุคคลที่ขาดความกตัญญูทดแทนได้
4. นักเรียนสามารถกำหนดวิธีปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความกตัญญูทดแทนได้

เนื้อหาสาระ

ความกตัญญู คือ ความสำนึกในบุญคุณ

ทดแทน คือ การตอบแทนบุญคุณ

ความกตัญญูทดแทน หมายถึง ความรู้สำนึกในบุญคุณและการตอบแทนบุญคุณหรือความดีของบุคคล สถาบันสังคม รวมถึงประเทศชาติ

ความกตัญญูทดแทนเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นคนดี ทำให้คนทั่วไปรักใคร่นับถือ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม เพราะเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกัน การตอบแทนบุญคุณไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการกระทำ หรือด้วยสิ่งของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจาหรือคำพูดก็ได้

ความสำคัญของความกตัญญูทดแทน

1. เป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวง
2. เป็นคุณธรรมที่ทำให้บุคคลต่างไปจากสัตว์

3. เป็นคุณธรรมที่สร้างความสงบสุขแก่สังคม
4. เป็นคุณธรรมที่นำความเจริญมาสู่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรภาพที่มีภาพเหมือนกันเข้ากลุ่มเดียวกันให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน และผู้สังเกต พฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติดกลุ่ม และแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม จะมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพ ยายกำลังเลี้ยงหลาน หลานกำลังพายายไปยังสถานีอนามัย เด็กผู้หญิงกำลังเตรียมอาหารเย็นสำหรับพ่อและแม่ของเขาซึ่งออกไปทำนา พร้อมทั้งซักถามนักเรียนถึงความรู้สึก ว่ารู้สึกอย่างไรกับภาพเหล่านี้ โดยครูแนะแนวทาง ด้วยการสร้างคำถามเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นให้เกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงไปถึงเรื่องความกตัญญูต่เวที หลังจากนั้นประธานรับเอกสารจากครูเพื่อแจกให้สมาชิกกลุ่มทำการศึกษาและดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการเสริมสร้างค่านิยมต่อไป เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย กรณีตัวอย่างเรื่อง “ตรงทางแยก” บัตรกิจกรรม แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ตรงทางแยก” ให้นักเรียนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหาให้นักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้อย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความกตัญญู” และจากปัญหาที่นักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “ตรงทางแยก” และเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความกตัญญูต่เวที” ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาจากเรื่อง “ตรงทางแยก” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรพร้อมหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหา แล้วบันทึกสาเหตุ และทางเลือกดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาหลายทางในแบบบันทึกข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่าง “ตรงทางแยก” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่ม

ในการวิเคราะห์วิจารณ์หาวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุดต่อไป พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “ตรงทางแยก”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความกตัญญูทดเวทิต”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนแต่ละคนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง “ตรงทางแยก” แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์หาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “ตรงทางแยก” จนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุด จากนั้นแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุดลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมดิกกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลตามที่กลุ่มยอมรับว่าปัญหาของเรื่อง “ตรงทางแยก” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าที่มีต่อตัวเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “ตรงทางแยก” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากให้ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “ตรงทางแยก” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคือทางเลือกของเรื่อง “ตรงทางแยก” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหามาพร้อมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำๆ เพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ตรงทางแยก” เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความกตัญญูทดเวทิต” ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความกตัญญูทดเวทิต” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

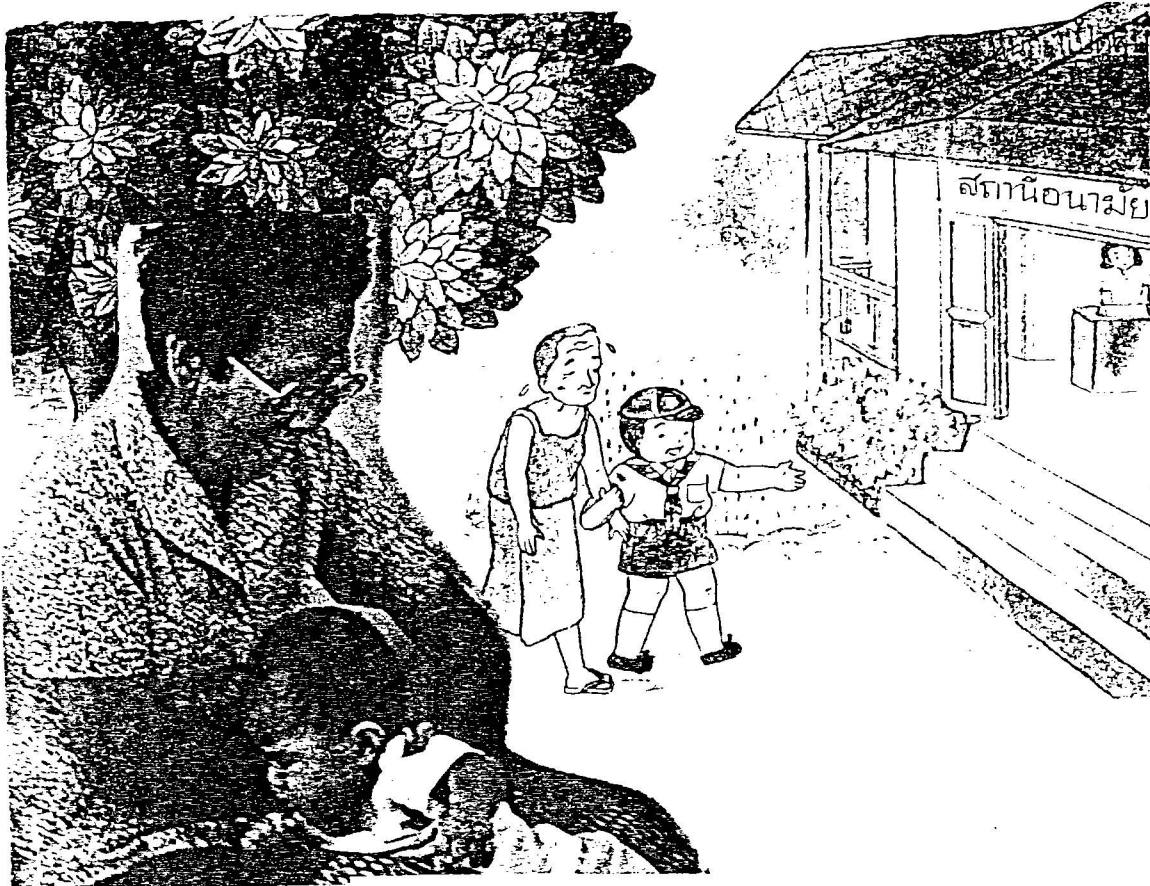
1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมติดิกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรมกล่าวสรุปถึงบุคคลในกลุ่มที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง "ความกตัญญูทดแทน" พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของผู้มีจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยกล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยืดอกตนเอง คำนึงถึงความถูกต้อง และลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอน

1. รูปภาพยายกำลังเลี้ยงหลาน หลานกำลังพายายไปยังสถานีอนามัย เด็กผู้หญิงกำลังเตรียมอาหารเย็นสำหรับพ่อและแม่ของเขาซึ่งออกไปทำงาน
2. บัตรกิจกรรม
3. กรณียตัวอย่างเรื่อง "ตรงทางแยก"
4. เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง "ความกตัญญูทดแทน"
5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. แบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล
2. ครูสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. การนำเสนอผลงานของกลุ่ม
5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. การตรวจแบบบันทึกมติดิกลุ่ม
- 7 การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

แม่นี้ใครรักดีเป็นที่รัก ทั้งรู้จักกตัญญูรู้คุณท่าน
จะเป็นศรีแก่เผ่าพงศ์ทั้งวงศ์วาน คนกล่าวขานและนิยมชมว่าดี

บัตรกิจกรรม

1. ให้นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “ตรงทางแยก” แล้วกำหนดปัญหาและเลือกทางเลือกอย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาของเรื่อง “ตรงทางแยก” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร หลังจากนั้นทำการศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความกตัญญูทดเวทิต” แล้วค้นหาทางเลือกหลายๆทางในการแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสาเหตุ พร้อมบันทึกสาเหตุ และทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2

3. ให้นักเรียนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกที่นักเรียนเลือก พร้อมบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่างเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความกตัญญูทดเวทิต”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียนเอง

4. ให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์พิจารณาหาสาเหตุที่สำคัญที่สุดและวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุที่สำคัญดังกล่าว พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุและวิธีแก้ปัญหามาที่กลุ่มยอมรับลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติกกลุ่ม

5. ให้ประธานกล่าวสรุปมติกกลุ่มจากแบบบันทึกมติกกลุ่มแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มทราบอีกครั้งและให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหามีต่อตนเองและสังคมลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. หลังจากที่ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาทางเลือกจากเรื่อง “ตรงทางแยก” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง แล้วกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “ตรงทางแยก” พร้อมบันทึกทางเลือกที่ตัดสินใจและวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความกตัญญูทดเวทิต” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาเพื่อที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันและบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม สรุบบุคคลในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความกตัญญูทดเวทิต” ในท้ายกิจกรรมในขั้นสรุป เพื่อเป็นแบบอย่างหล่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง เรื่อง ตรงทางแยก

หลังจากที่พ่อของด้อยแยกทางไป ปล่อยให้แม่ของด้อยอยู่ลำพังกับด้อยและน้อง โดยที่พ่อของด้อยไม่เหลียวหลังกลับมาดูแล มาส่งเสีย ด้อยต้องรับภาระในบ้านเกือบทุกอย่าง เช่นซักผ้า รีดผ้า หาข้าวจัดอาหารเช้าให้น้อง ส่งน้องไปโรงเรียนและด้อยก็ไปโรงเรียน ด้อยอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สภาพของด้อยไม่เหมือนเด็กวัยรุ่นทั่วไป ด้อยไม่สดใส ไม่สนุกสนาน เรียบๆ เฉยๆ ทำงานเกินกว่าเด็กในวัยเดียวกันควรทำ แม่ของด้อยเป็นครูอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพฯ ดังนั้นแม่ของด้อยจึงต้องไปโรงเรียนในขณะที่ด้อยและน้องยังคงนอนอยู่ เวลาที่ด้อย แม่ และน้องจะอยู่ด้วยกันก็คือตอนเย็น บางวันแม่ของด้อยกลับบ้านมีคามากเพราะรถติด และบ่อยครั้งที่แม่ของด้อยกลับถึงบ้านแม่ของด้อยจะบ่นปวดหัวและล้มตัวลงนอนเหมือนคนหมดสติ อันเนื่องมาจากความเหนื่อยของรถติด ด้วยเหตุนี้ด้อยจึงสงสารแม่มากและสัญญากับตัวเองว่าจะพยายามช่วยแบ่งเบาภาระของแม่ให้มากที่สุดเท่าที่กำลังของเขาสถาพรทำได้ แม่ของด้อยและด้อยเองไม่เคยเรียกร้องสิ่งตอบแทนใดๆจากผู้เป็นพ่อเลย ด้อยพยายามช่วยแม่หารายได้อีกทางโดยการรับจ้างรีดเสื้อผ้าของป้าและซักผ้าให้ยาย เงินรายได้ที่ด้อยได้รับ ด้อยเก็บไว้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียนเพื่อด้อยจะได้ไม่ต้องรบกวนเงินของแม่ ด้อยรู้ว่าแม่เหนื่อยมากกว่าแม่จะได้เงินมา และเงินเดือนบางส่วน of แม่ แม่จำต้องส่งบ้าน แม่จึงมีเงินเหลือไม่มากที่จะใช้จ่ายภายในครอบครัวรวมทั้งค่าเล่าเรียน of ตนและน้อง

วันนั้นด้อยจำได้ว่าเป็นวันที่ 12 สิงหาคม ด้อยพาน้องวัย 7 ขวบ พร้อมด้วยดอกมะลิ และการ์ดอวยพรเพื่อไปกราบแม่ และวันนั้นเองด้อยรู้สึกอบอุ่นอย่างบอกไม่ถูกที่อยู่ในอ้อมกอดของแม่และอยู่เคียงข้างน้อง และด้อยก็คิดเลยไปว่าถ้ามีพ่อมาอยู่ด้วยในเวลานั้นครอบครัว of เรา ก็จะมีสุขมากกว่านี้ และยังจำคำสั่งสอน of แม่ที่สอนตนและน้องในวันนั้นได้ดีไม่เคยลืมว่า “เมื่อยากเห็นลูกประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ถึงแม้ว่าลูกจะไม่มีพ่อกอดดูแลเอาใจใส่ให้ความอบอุ่น ให้การสั่งสอน แต่แม่ก็หวังว่าลูก of แม่จะเป็นเด็กที่ดีได้ in สังคม ” ด้อยและน้องกราบลงที่เท้า of แม่ แม่ of ด้อยก็ลงลูบหัวด้อยและน้องและพูดต่อไปว่า “แม่หวังว่าด้อยคงจะไม่ทำให้แม่เสียใจ อีกคนนะลูก ขอให้ลูกจงเป็นเด็กดี of ทุกๆคน ” เสียงแหว่คำที่แม่สอนยังคงดังก้องอยู่ในหู of ด้อยตลอดเวลา และด้อยก็ตั้งใจไว้เสมอว่า จะรักและกตัญญูต่อแม่และทางใดที่ จะสร้างความชื่นใจให้แม่ด้อยจะทำได้มากที่สุด

เอกสารประกอบการค้นคว้า

ความกตัญญูกตเวทิตะ

ความกตัญญู คือ ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้ทำประโยชน์หรือให้ความช่วยเหลือเรา
กตเวทิตะ คือ การตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีบุญคุณต่อเรา

ความกตัญญูกตเวทิตะ หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้ทำประโยชน์ให้แก่ตน แล้วทำการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณหรือความดีของบุคคล สถาบันทางสังคม รวมถึงประเทศชาติด้วย ซึ่งการตอบแทนบุญคุณ หรือประโยชน์ หรือความดีของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่มีต่อตนไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการกระทำหรือตอบแทนด้วยสิ่งของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจาหรือคำพูดก็ได้

ความกตัญญูกตเวทิตะเป็นธรรมจริยาอันสำคัญข้อหนึ่งที่มีมนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน ดังพุทธดำรัสว่า “ความกตัญญูเป็นมงคลสูงสุด บุคคลที่กตัญญู (รู้คุณที่คนอื่นทำแล้ว) กตเวทิตะ (ประกาศหรือตอบแทนคุณที่คนอื่นทำแล้ว) เป็นผู้ที่หาได้ยากในโลกนี้” พระพุทธเจ้าทรงรับรองและตรัสสรรเสริญคุณของบิดามารดาไว้มาก และเปรียบเทียบพระคุณของมารดาบิดา ดังนี้

คุณของบิดามารดาเสมอด้วย

- ท้าวมหาพรหม ซึ่งเป็นผู้วิเศษ เป็นผู้สร้าง เป็นผู้อุปการะ และประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมอันได้แก่ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา ต่อบุตรธิดาเป็นนิจไม่เปลี่ยนแปลง
- เป็นบูรพเทพ คือเทวดาองค์แรกของบุตรธิดา เพราะมีเทวธรรมประจำใจอย่างเช่นเทวดา มุ่งทำความดีให้บังเกิดแก่บุตรธิดา มิได้มีจิตประทุษร้าย
- เป็นบูรพาจารย์ คือเป็นอาจารย์องค์แรกผู้พร่ำสอนบุตรธิดาก่อนกว่าอาจารย์อื่นๆ
- คุณของบิดามารดาเสมอด้วยสังฆรัตนะว่า มารดา บิดาชื่อว่าเป็น
 - “อาหุเนยยะ” เป็นผู้ควรแก่การนบถ
 - “ปาหุเนยยะ” เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ อันบุตรธิดาพึงทำ
 - “อัญชลีกรณียะ” เป็นผู้ควรกราบไหว้บูชา

ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพรหมสูตรว่า เพราะเหตุนี้แหละบุคคลพึงนอบน้อมและพึงสักการะพระคุณของบิดามารดา และเมื่อบุคคลละโลกนี้ไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์

การตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีพระคุณ สามารถกระทำได้ดังนี้

1. ประกาศบุญคุณของท่านที่มีต่อเราให้ผู้อื่นได้รับรู้ ไม่หลบหลู่พระคุณของท่าน
2. เคารพนับถือ ถนอมน้ำใจของท่าน ไม่ทำให้ท่านต้องเดือดร้อน
3. ทำความดีสนองน้ำใจของท่านด้วยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมแก่ฐานะและ

โอกาส เช่น การเลี้ยงดู รักษาน้ำใจ เมื่อท่านมีความคิดเห็นที่ผิดก็ช่วยให้ท่านเห็นสิ่งที่ถูก หรือช่วยเหลือในกิจการงานต่างๆของท่าน

4. ปฏิบัติบูชา คือบูชาความดีด้วยการปฏิบัติ

วิธีแสดงความกตัญญู อาจแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ตามควรแก่ฐานะหน้าที่ ดังนี้

1. ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่
2. ฐานะของศิษย์ที่มีต่อครูอาจารย์
3. ฐานะของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน
4. ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่

พ่อแม่เป็นบุพการี ชีวิตและร่างกายที่เป็นอยู่ได้ในเวลานี้ก็เพราะพ่อแม่เลี้ยงดูเราอย่างห่วงใย รักใคร่ ทะนุถนอม เราผู้เป็นลูกควรปฏิบัติต่อท่าน ดังนี้

1. แสดงความเคารพ และยกย่อง
2. เชื่อฟังคำสั่งสอนไม่ดื้อดึงเอาแต่ใจตัวเอง
3. ช่วยเหลือและรับใช้ท่านตามโอกาสและด้วยความเหมาะสม
4. ประพฤติตนให้เหมาะสม สมกับที่ท่านรักใคร่ และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

ฐานะของศิษย์ต่อครูอาจารย์

ครูเป็นผู้ให้วิชาความรู้และฝึกอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้ในวิชาต่างๆ ตลอดจนรู้จักแนะนำให้ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ควร แทนพ่อแม่ ครูจึงได้ชื่อว่าเป็นบุพการี ในฐานะที่เป็นนักเรียนควรปฏิบัติต่อครู ดังนี้

1. เคารพและเชื่อฟังครูไม่เป็นคนคื้อรัน
2. ขยันและตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและประพฤติตนเป็นคนดี

ฐานะของนักเรียนต่อโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้ และสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่นักเรียน ซึ่งนักเรียนควรปฏิบัติต่อโรงเรียนดังนี้

1. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
2. รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
3. รักษาความสะอาดของโรงเรียน
4. ช่วยเหลืองานของโรงเรียน
5. ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ประเทศเป็นที่อยู่อาศัย เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเรา เป็นที่พำนักให้เรามีชีวิตอยู่ได้ เราควรปฏิบัติต่อประเทศชาติดังนี้

1. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง
2. เสียภาษีอากรเพื่อบำรุงประเทศ ให้ความร่วมมือในทุกโอกาสเท่าที่เราจักทำได้
3. ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปว่าลักษณะของการตอบสนองคุณ มี 2 อย่างคือ

1. ตอบแทนด้วยอาภิส เช่น ปฏิบัติท่านด้วย ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค

ที่อยู่อาศัย

2. ตอบแทนด้วยธรรม เช่น เว้นจากความชั่ว ประพฤติแต่ความดี มีสามัคคีในหมู่พี่น้อง ประพฤติตามโอวาทของท่าน และถ้าบิดามารดาประพฤติผิดเป็นมิชฌาภิธานก็พยายามชักจูงให้ท่านหันกลับมาประพฤติปฏิบัติถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ การตอบแทนพระคุณของบิดาด้วยธรรม พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเลิศกว่าการตอบแทนด้วยอาภิสสิ่งของ เป็นการประดิษฐานท่านทั้งสองให้ตั้งอยู่ในสัมมาทิฐิ เท่ากับชี้ทางสวรรค์ หรือนิพพานให้

ความสำคัญของความกตัญญูคนเรา

1. ความกตัญญูคนเรา เป็นคุณธรรมที่สร้างความสงบสุขแก่สังคม เพราะถ้าทุกคนต่างไม่ยอมรับว่าตนต่างเป็นหนี้บุญคุณก็จะทำให้คนในสังคมไม่เข้าใจกันเกิดการแข่งขันชิงดี ทารุณทำลายกัน ไม่มีเยื่อใยต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ครูและศิษย์ก็จะมีไม่ จึงอาจถือได้ว่าความกตัญญูคนเราเป็นใยที่สานให้มนุษย์ได้ดำรงและเจริญงอกงามต่อไป

2. ความกตัญญูคนเราเป็นพื้นฐานคุณธรรมทั้งปวง ทำให้คนรู้จักคุณค่าของการเสียสละการบำเพ็ญความดีต่างๆ รู้จักเคารพบูชาบุคคลที่ควรบูชาและคิดที่จะทำความดีเพื่อบูชาความดีของบุพการี

3. ความกตัญญูคนเราเป็นคุณธรรมที่นำความเจริญมาสู่ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ เพราะการที่คนเรามีความกตัญญูคนเราก็ย่อมที่จะมุ่งประกอบอาชีพอย่างสุจริต รู้จักการตอบแทนคุณของเพื่อนมนุษย์ไม่เบียดเบียนกัน

4. ความกตัญญูคนเราเป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์

แผนการสอนแบบการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 3

วิชาสังคมศึกษา ส017 (จริยธรรมกับบุคคล)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

เวลา 2 คาบ

ความถึควรมยอศ

การที่บุคคลใดมีความอดทนมีความเพียรพยายามที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลโดยอาศัยแรงบันดาลใจ และความสามารถของคนที่มีอยู่ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ได้
2. นักเรียนสามารถสรุปถึงผลดีของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์วิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้

เนื้อหาสาระ

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง แรงจูงใจชนิดหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีการกระทำเพื่อบรรลุเป้าหมาย (Goal) ได้เท่าเทียมกับมาตรฐานอันดีงาม (Standard of Excellence) เป็นความพยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ มีความสบายใจเพื่อประสพกับความสำเร็จ และมีความวิตกกังวลกังวลเมื่อไม่สำเร็จ หรือประสพกับความล้มเหลว

ลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ดังนี้

1. มีความทะเยอทะยาน มีความปรารถนาที่จะทำให้กิจการสำเร็จ
2. มีความเพียรพยายามที่จะทำงาน ให้เป็นผลสำเร็จมากกว่าทำเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว
3. มักจะเลือกทำสิ่งที่เป็นไปได้ และเหมาะสมกับกำลังความสามารถของเขา
4. มีความอดทน เต็มใจที่จะลำบาก แม้จะยากเย็นเพียงใดก็ตาม
5. คิดว่าทุกสิ่งจะสำเร็จด้วยความตั้งใจจริงและการทำงานจริงของตน ไม่เชื่อสิ่งมหัศจรรย์
6. จะทำอะไรเพื่อให้บรรลุมาตรฐานของตนเอง ไม่มีจุดมุ่งหมายที่รางวัล หรือชื่อเสียง
7. เป็นผู้ตั้งระดับความคาดหวังสูง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม เป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรสี ผู้ที่มีสีเดียวกันให้อยู่กลุ่มเดียวกัน ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน และผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติดิกลุ่ม และแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม จะมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพ คนกำลังหาบของ คนสองคนกำลังช่วยกันลากซุง และคนหนึ่งกำลังใช้กบมะพร้าววางแข่งที่บรรจุผลไม้ลากไปสู่จุดหมาย เพื่อเป็นการโยงสู่เรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” ให้นักเรียนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหาให้นักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้อย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 1
2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” และจากปัญหาที่นักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” และเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ให้นักเรียนคิดพิจารณาสาเหตุจากเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรพร้อมหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหาแล้วบันทึกสาเหตุ และทางเลือกหลายๆทางดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 2
3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาหลายๆทางในแบบบันทึก ข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มในการวิเคราะห์วิจารณ์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาจากเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” จนได้

สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อใดข้อหนึ่งที่ดีที่สุด จากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือที่ีดีที่สุดในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมดิกกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลตามที่กลุ่มยอมรับว่าปัญหาของเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือที่ีดีที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าที่มีต่อตัวเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหของเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากให้ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีปัญหาของเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคือที่เลือกของเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหาร่วมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำๆ เพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่างเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” มาเป็นทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมดิกกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรมกล่าวสรุปถึงบุคคลในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของสมาชิกดังกล่าวเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยกล่าวอ้างถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยึดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้อง และลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอน

1. รูปภาพคนกำลังหาบของ คนสองคนกำลังช่วยกันลากซุง และคนหนึ่งกำลังใช้
กบมะพร้าววางแข่งที่บรรลุลูกไม้ลากไปสู่จุดหมาย
2. บัตรกิจกรรม
3. กรณียตัวอย่างเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ”
4. เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์”
5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. แบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล
2. ครูสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. การนำเสนอผลงานของกลุ่ม
5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. การตรวจแบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

แม้นอำนาจสาหาได้ยาก
 ต้องลำบากมาแต่ต้นจนหนักหนา
 จะแข่งบุญแข่งกรรมที่ทำมา
 ให้ก้าวหน้าก็ยากแสนแสนเนิ่นนาน
 แต่สิ่งหนึ่งซึ่งแข่งได้ไม่ไร้ผล
 ก็ออกทนสู้ทุกทางอย่างกล้าหาญ
 เกิดความคิดในจิตใจใฝ่การงาน
 จะช่วยท่านสัมฤทธิ์ได้ดังใจเอย

บัตรกิจกรรม

1. ให้นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” แล้วกำหนดปัญหาและเลือกทางเลือกอย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1
2. ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาของเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร หลังจากนั้นทำการศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” แล้วค้นหาทางเลือกหลายๆทางในการแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสาเหตุพร้อมบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2
3. ให้นักเรียนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกที่นักเรียนเลือก พร้อมบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก
 - กรณีตัวอย่างเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ”
 - เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์”
 - ประสบการณ์เดิมของนักเรียนเอง
4. ให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุที่สำคัญที่สุดและวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุที่สำคัญดังกล่าว พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุและวิธีแก้ปัญหามาที่กลุ่มยอมรับลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติกกลุ่ม
5. ให้ประธานกล่าวสรุปมติกกลุ่มในแบบบันทึกมติกกลุ่มแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มทราบอีกครั้งและให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหามีต่อตนเองและสังคมลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น
6. หลังจากที่ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาทางเลือกจากเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง แล้วกำหนดแนวทางปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “สมศักดิ์กลับใจ” พร้อมบันทึกทางเลือกที่ตัดสินใจและวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาไปแล้วเพื่อที่จะนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันและบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม สรุปสมาชิกในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” ในขั้นสรุป เพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง เรื่อง สมศักดิ์กลับใจ

สมศักดิ์เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สมศักดิ์มีเพื่อนมากมาย แต่ละคนมีนิสัยไม่รักและไม่เอาใจใส่ในการเรียน และชอบชวนกันหนีชั่วโมงเรียน บางครั้งก็หนีออกนอกโรงเรียน ซึ่งก็ตรงกับนิสัยของสมศักดิ์ที่เป็นคนชอบสนุก ชอบเที่ยวเตร่อยู่แล้ว จึงทำให้สมศักดิ์ไม่เคยปฏิเสธคำชวนของเพื่อนได้เลย บ่อยครั้งที่สมศักดิ์ต้องขโมยเงินพ่อแม่เพื่อนำไปเลี้ยงเพื่อน และถ้าวันใดที่สมศักดิ์เข้าเรียนตามปกติ สมศักดิ์มักจะนั่งเหม่อคิดถึงความสนุกสนานของตนกับเพื่อนที่ได้หนีโรงเรียนไปด้วยกัน อีกความคิดหนึ่งก็รู้สึกสงสารพ่อแม่ที่ตั้งความหวังไว้ให้ตนสำเร็จการศึกษาให้ตนเรียนต่อในมหาวิทยาลัย เพื่อพ่อแม่จะหวังพึ่งพิงฝากผีฝากไข้ในยามแก่ชรา สมศักดิ์คิดสับสนเช่นนี้อยู่ตลอดเวลาในขณะที่เรียนหนังสือ

เมื่อใกล้เวลาสอบ สมศักดิ์ต้องเร่งทำงานส่งครู ไม่มีเวลาดูหนังสือ สมศักดิ์ออกปากยืมการบ้านเพื่อนๆ มาลอก แต่เพื่อนๆ ทุกคนปฏิเสธ สมศักดิ์รู้สึกเสียใจและน้อยใจเพื่อนๆ มาก ดังนั้นเมื่อสมศักดิ์ไม่มีเวลาดูหนังสือ สมศักดิ์จึงไม่มีความรู้ และสมศักดิ์ไม่มีสมาธิในการสอบ ผลปรากฏว่าสมศักดิ์สอบไล่ตก ต้องเรียนซ้ำชั้นอีกปีหนึ่ง สมศักดิ์เสียใจมาก ไม่ใช่เฉพาะสมศักดิ์เท่านั้นที่เสียใจ พ่อและแม่ของสมศักดิ์ต่างก็เสียใจ บัดนี้สมศักดิ์รู้ตัวดีแล้วว่าตนคนเดียวเท่านั้นที่จะช่วยตนเองได้ และตั้งใจว่าตนจะปฏิบัติตัวใหม่และจะตั้งใจเรียนเพื่อให้สอบผ่านให้ได้

เอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง แรงจูงใจชนิดหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีการกระทำเพื่อบรรลุเป้าหมาย (Goal) ได้เท่าเทียมกับมาตรฐานอันดีงาม (Standard of Excellence) เป็นความพยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ มีความสบายใจเพื่อประสบกับความสำเร็จ และมีความวิตกกังวล เมื่อไม่สำเร็จ หรือประสบกับความล้มเหลว

ลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ดังนี้

1. มีความทะเยอทะยาน มีความปรารถนาที่จะทำให้กิจการสำเร็จ
2. มีความเพียรพยายามที่จะทำงาน ให้เป็นผลสำเร็จมากกว่าทำเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลว
3. มักจะเลือกทำสิ่งที่เป็นไปได้ และเหมาะสมกับกำลังความสามารถของเขา
4. มีความอดทน เต็มใจที่จะลำบาก แม้จะยากเย็นเพียงใดก็ตาม
5. คิดว่าทุกสิ่งจะสำเร็จด้วยความตั้งใจจริงและการทำงานจริงของตน ไม่เชื่อสิ่งมหัศจรรย์
6. จะทำอะไรเพื่อให้บรรลุมาตรฐานของตนเอง ไม่มีจุดมุ่งหมายที่รางวัล หรือชื่อเสียง
7. เป็นผู้ตั้งระดับความคาดหวังสูง

การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ทุกคนต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิตทั้งสิ้น แต่พื้นฐานทางจิตใจ อุปนิสัย และสิ่งแวดล้อมของแต่ละคนล้วนแตกต่างกันไป จึงทำให้แต่ละคนประสบความสำเร็จได้ไม่เท่าเทียมกัน เพราะจิตใจไม่มั่นคงพอต่อการรับผิดชอบของตน ไม่สามารถควบคุมตนเองให้มีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ฝึกฝนจนชำนาญ อาจเป็นเพราะขาดกำลังใจที่จะสู้กับนิสัยและความเคยชินเดิมๆ คนเราต่างรักที่จะทำอะไรตามใจตนเป็นหลัก ไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่สามารถเอาชนะใจตัวเองได้ ก็ยอมพ่ายแพ้ต่อตนเอง และความตั้งใจที่จะพัฒนาตัวเอง

สาเหตุของความล้มเหลวในชีวิตจึงขึ้นอยู่กับตัวเราเองเป็นสำคัญในทางตรงกันข้ามสาเหตุที่ทำให้คนเราเจริญก้าวหน้าในชีวิตก็ขึ้นอยู่กับตัวเองเช่นเดียวกัน ในจุดนี้เองที่เราเรียกว่า “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุคคล” ซึ่งมีแนวทางการสร้างดังนี้

1. สร้างเสริมความศรัทธาแก่ตัวเอง

ความศรัทธาในที่นี้ หมายถึง ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผล ไม่ใช่สิ่งที่ยังงายไร้สาระ หากเราเชื่อว่าเราเป็นคนดีได้ ก็ต้องมั่นใจในจุดนี้ และแสวงหาแนวทางการปฏิบัติตนเป็นคนดีโดยไม่ย่อหย่อน และที่สำคัญเราต้องเชื่อมั่นว่าเราจะพัฒนาตนเองให้ไปสู่เป้าหมายของความเจริญงอกงาม ด้วยสติปัญญาและความสามารถของตัวเอง

2. สร้างเสริมความจริงใจแก่ตนเอง

ความจริงใจต่อตนเอง หมายถึง ความตั้งใจเด็ดเดี่ยวที่จะลงมือกระทำในสิ่งที่ตนมุ่งหมายไว้ให้สำเร็จอย่างแน่วแน่และมั่นคง ไม่ท้อแท้ และหยาบโหยง และที่สำคัญต้องซื่อสัตย์ต่อตัวเองและผู้อื่น หากกระทำได้เช่นนี้จริงๆ ย่อมเป็นคุณประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม

3. สร้างเสริมความเพียรแก่ตนเอง

ความเพียรพยายามจะเกิดขึ้นเมื่อเรามีความศรัทธา มีความมั่นใจ และมีความตั้งใจจริงที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะเรามีใจจดจ่อต่อสิ่งนั้นอยู่แล้ว การทำงานอะไรก็ตามย่อมมีปัญหาและอุปสรรคเป็นธรรมดา แต่ถ้าเราไม่ท้อถอย ตั้งใจศึกษาวิธีแก้ปัญหาและขจัดอุปสรรคนั้นๆ ในที่สุด เราก็มีความชำนาญเพิ่มขึ้น ปัญหาทั้งหลายจึงเป็นบทเรียนแก่ตัวเราเอง ถึงจะแก้ไขได้ไม่สำเร็จเท่าที่ควร ก็อย่าคว่นคำหาว่าเราเป็นคนไร้ความสามารถ เป็นคนขาดสติหรือต่ำต้อยกว่าคนอื่น ๆ แต่ให้เพียรพยายามศึกษาหาวิธีต่อไปเรื่อยๆ จนค้นพบแนวทางที่ดีที่เกิดขึ้นได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลละความเพียรลงไป ก็คือ ความท้อแท้ซึ่งเกิดขึ้นได้กับทุกคน และแต่ละคนก็เกิดได้ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความอดทนและความอดสาหัสของแต่ละคนเป็นสำคัญ การคิดอย่างท้อแท้เช่นนี้จึงเป็นการปิดหนทางความเจริญก้าวหน้าของตนเอง

4. สร้างเสริมกลไกการควบคุมตนเอง

คนที่รู้จักควบคุมตนเองตลอดเวลา จะลงมือทำอะไรก็สำเร็จได้ง่าย ชีวิตไม่สิ้นโหลไป ในทางที่เสื่อม คนที่เขาหมกมุ่น ทำร้ายกันอยู่ทุกวันนี้โดยไม่กลัวคุกตะราง ก็เพราะอารมณ์เพียงวูบเดียวเท่านั้น ยิ่งนักเรียนเติบโตขึ้น มีหน้าที่การงานสูงขึ้น ความรับผิดชอบต่างๆทวีมากขึ้น ก็ยิ่งต้องควบคุมตนเองมากขึ้นด้วย เพราะความเสียหายที่เกิดจากความประมาทของเรา ย่อมนำความวิบัติมาสู่เราด้วย ในทางตรงข้ามคนที่รู้จักข่มใจ ควบคุมตนเองได้ ย่อมมีบุคลิกน่าเกรงขาม เป็นคนเยือกเย็น สุขุมรอบคอบ คิดอ่านสิ่งใดก็รู้แจ้งแทงตลอด มีอารมณ์มั่นคงแน่นอน

5. สร้างเสริมสติปัญญาให้กับตนเอง

สติปัญญา หมายถึง การไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผล ยึดหลักคุณธรรมประกอบด้วยการพูด การคิด และการกระทำสิ่งต่างๆ มนุษย์เราต่างจากสัตว์เครื่องนาก็ตรงจุดนี้ คือ มีสติปัญญา รู้ผิดรู้ถูก รู้ว่าอะไรควรไม่ควร และมีมโนธรรมกำกับกับการคิด การพูด การกระทำ ซึ่งคุณสมบัติข้อนี้ไม่มีในสัตว์เครื่องน้างทั้งปวง จะเห็นได้จากการที่เราอยากทำอะไรหลายๆอย่าง การตระหนักถึงกฎเกณฑ์อันถูกต้องถูกทางนี้ ก็คือการใช้สติปัญญานั้นเอง ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับความก้าวหน้าในชีวิต เพราะรู้จักตนเองและเคารพในสิทธิของผู้อื่น

6. สร้างเสริมกำลังใจและความพอใจแก่ตนเอง

เมื่อนักเรียนทำความดีหรือกระทำสิ่งใดๆก็ตามอาจเกิดปัญหาหรืออุปสรรคไปไม่ถึงจุดหมายบางครั้ง เราก็ท้อใจ เสียความมั่นใจไม่กล้าลงมือกระทำต่อไปให้สำเร็จ กลัวคน

หัวเราะเยาะ ในลักษณะนี้นักเรียนต้องยึดกำลังใจของตนเป็นหลัก อย่าคิดว่าเสียงติชมของคนอื่น ต้องมีผลต่อการกระทำของเรามากนัก แต่ให้ปัญญาพิจารณาเหตุผล บางทีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของคนอื่นก็มีประโยชน์ต่อการกระตุ้นเตือนตัวเอง ให้ก้าวเดินต่อไปอย่างระมัดระวัง เข้าทำนอง “ศัตรูคือยาชูกำลัง” แต่ไม่ใช่ยึดตัวเองเป็นหลักจนเกินความพอดี ให้รู้จักให้กำลังใจตนเองอย่างเป็นธรรม จึงจะฟันฝ่าอุปสรรคในชีวิตไปได้โดยตลอดรอดฝั่ง

ส่วนความพอใจในสิ่งที่ตนมีนี้มีใช่มุ่งหวังให้นักเรียนเป็นคนใจเกียจ เฉื่อยชา ไม่แสวงหาทางพัฒนาตนเองต่อไป ในทางตรงกันข้ามคนที่ทำใจละจากความโลภได้ จะมีพลังจิต พละกำลังสูงกว่าคนที่ไม่รู้จักพอ เพราะเขาเป็นผู้มีจิตใจสงบ เมื่อจิตใจสงบสมาธิก็เกิด การทำอะไรด้วยจิตใจสงบ จะมีประสิทธิภาพสูงกว่าการกระทำด้วยความเร่าร้อน ริษยา มุ่งแต่จะได้ตลอดเวลา แม้จะได้มาด้วยการโกงกินก็ยอม จนถึงที่สุดของชีวิตก็เสื่อมและล้มเหลวไป

ดังนั้นให้นักเรียนระลึกอยู่เสมอว่าอย่าทำงานใดๆ เพียงเพื่อเป้าหมายของการมีเงินทองมากมาย แต่ให้ทำงานด้วยความรัก ตระหนักในหน้าที่และคุณค่าของตน แล้วในที่สุดเงินทองก็จะเป็นผลพลอยได้ตามมา และบางครั้งได้มากกว่าคนที่มุ่งหวังเอาแต่เงินด้วยซ้ำ เพราะเราทำด้วยทักษะ ทำด้วยความสามารถ อันหวังให้บรรลुกิจของหน้าที่อย่างดี ย่อมมีความชำนาญสูงกว่าคนอื่น ๆ จึงเป็นแหล่งที่มาของรายได้ สิ่งเหล่านี้เกิดจากแรงบันดาลใจให้มีความอดทนในการทำงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายได้เท่าเทียมมาตรฐานอันดีงาม

แผนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 4

วิชา สังคมศึกษา ส017 (จริยธรรมกับบุคคล)
เรื่อง ความกล้าทางจริยธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

บุคคลที่กล้าปฏิบัติตนในทางที่ดี และในสิ่งที่ถูกต้องที่ตนอาจได้รับอันตรายหรือเสียผลประโยชน์ จะทำให้สังคมนั้นสงบสุขและเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายของความกล้าทางจริยธรรมได้
2. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความกล้าทางจริยธรรมได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ทางเลือกในการปฏิบัติตนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้
4. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการปฏิบัติตนที่แสดงถึงความกล้าทางจริยธรรมได้

เนื้อหาสาระ

ความกล้าทางจริยธรรม หมายถึง การกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ละเลิกและไม่ทำในสิ่งที่ผิด ทั้งๆที่ตนอาจได้รับอันตรายหรือเสียประโยชน์ ความกล้าทางจริยธรรมมีพื้นฐานจากจิตใจและแสดงออกทางวาจาและทางกาย

พื้นฐานทางใจ คือการกล้าคิด

การแสดงออกทางวาจา คือการกล้าพูด

การแสดงออกทางกาย คือการกล้าทำ

เมื่อคนเรากล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องและละเลิกไม่ทำในสิ่งที่ผิดแล้วจึงจะเรียกว่า เป็นผู้ที่มีความกล้าทางจริยธรรมอย่างสมบูรณ์

สังคมที่มีแต่คนที่ชี้ขาดทางจริยธรรม ทำตนเฉยเมยแต่สิ่งที่ผิดและไม่แยแสต่อสิ่งที่ถูก สังคมนั้นจะก้าวหน้าไม่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรหมายเลขที่มีหมายเลข 1 - 6 กำกับอยู่เพื่อเข้ากลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติดกลุ่มและแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม จะมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพเด็กนักเรียนอยู่ในพิธีส่งมอบภาพวาดเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมญี่ปุ่น และภาพนักเรียนได้รับโล่จากการวาดภาพ เพื่อโยงเข้าสู่เรื่อง ความกล้าทางจริยธรรม หลังจากนั้นประธานรับเอกสารจากครู เพื่อแจกให้สมาชิกกลุ่มทำการศึกษาและดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการเสริมสร้างค่านิยมต่อไป เอกสารดังกล่าวประกอบด้วยกรณีตัวอย่างเรื่อง “พม้พันธ์กับการตัดสินใจ” บัตรกิจกรรม แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “พม้พันธ์กับการตัดสินใจ” ให้นักเรียนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหานักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ อย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความกล้าทางจริยธรรม” และจากปัญหานักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “พม้พันธ์กับการตัดสินใจ” และจากเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความกล้าทางจริยธรรม” ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาจากเรื่อง “พม้พันธ์กับการตัดสินใจ” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรพร้อมกับค้นหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหา แล้วบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาแต่ละทางเลือกในข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “พม้พันธ์กับการตัดสินใจ” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต่อไป แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถ

รวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความกล้าทางจริยธรรม”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนแต่ละคนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ” แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาเรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ” จนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุด จากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุด ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 ให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลที่กลุ่มยอมรับว่าปัญหาของเรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานเอาไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือดีที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าที่มีต่อตนเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหาคือเรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากให้ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีแก้ปัญหาคือเรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคือตัวเลือกของเรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหาคือวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่าง เรื่อง “พหุสัมพันธ์กับการตัดสินใจ” มาเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความกล้าทางจริยธรรม” ที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบแผนของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติในเรื่อง “ความกล้าทางจริยธรรม” สำหรับตนเองลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

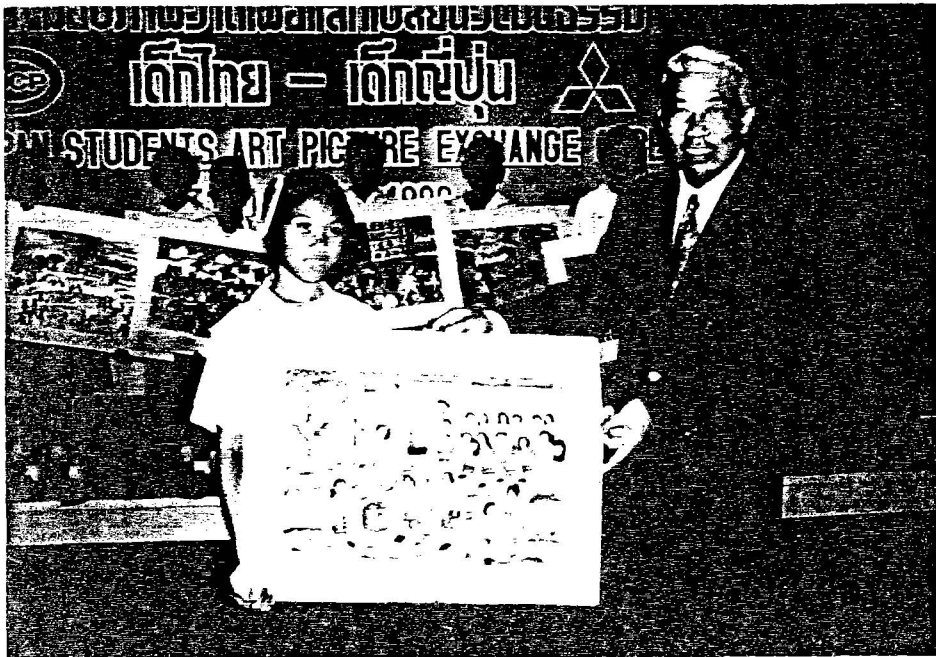
1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมติดิกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรมของกลุ่มกล่าวสรุปถึงบุคคลในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความกล้าทางจริยธรรม” พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ของสมาชิกดังกล่าวในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยกล่าวถึงถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยึดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้องที่จะไปกระทบต่อสังคมและลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนรู้

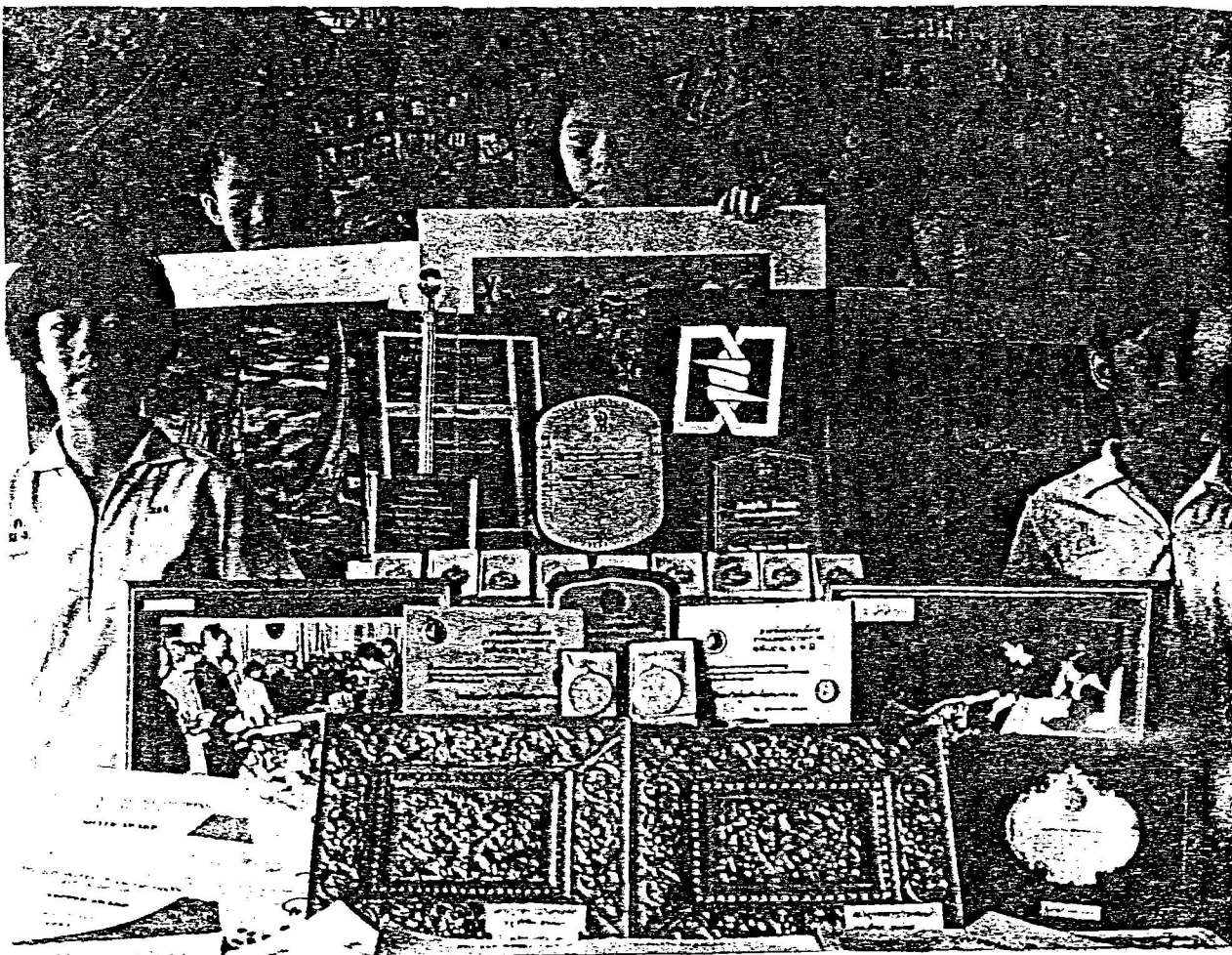
1. รูปภาพเด็กนักเรียนอยู่ในพิธีส่งมอบภาพวาดเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมญี่ปุ่น และภาพนักเรียนได้รับโล่จากการวาดภาพ
2. บัตรกำหนดงาน
3. กรณีตัวอย่าง “พมพ์พันธ์กับการตัดสินใจ”
4. เอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความกล้าทางจริยธรรม”
5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. แบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล
2. ครูสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. การตรวจแบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

เด็กไทยไกรเกียรติเก่งกาจ
 ชูชาติชวนโลกถือถัน
 สามารถช่วงชิงรางวัล
 ด้วยงานสร้างสรรค์อุดม
 หากใช้ความเก่งถูกทิศ
 น้อมจิตในทางเหมาะสม
 ไข่เพียงพ่อแม่ชื่นชม
 โลกถ้วนนินยมนินดี

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนแต่ละคนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง“ความกล้าทางจริยธรรม” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาไปแล้วเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มด้านจริยธรรม สรุปสมาชิกในกลุ่ม(ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง“ความกล้าทางจริยธรรม”ในชั้นสรุป เพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง

เรื่อง พงษ์พันธ์กับการตัดสินใจ

พงษ์พันธ์เป็นหัวหน้า ห้อง ม. 6 / 4 พงษ์พันธ์เป็นเด็กดี มีความเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติในหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน พงษ์พันธ์เรียนหนังสือเก่งเป็นที่ 1 มาตลอด ปกครองชั้นเรียน หรือทำงานตามที่อาจารย์มอบหมายในทุกๆเรื่อง มีความตั้งใจ ให้อภัย ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ มีมนุษยสัมพันธ์ต่อทุกคน ดังนั้นพงษ์พันธ์จึงเป็นที่รักใคร่และไว้วางใจของเพื่อนรวมทั้งครูอาจารย์

วันนั้น หลังจากเลิกเรียนตอนเย็น พงษ์พันธ์ทำกิจกรรมค้างเช่นเคย คือตรวจความสะอาดของห้อง หลังจากทีกลุ่มเวรวันศุกร์ได้ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขณะที่กำลังจะเดินไปปิดหน้าต่าง 2 บานสุดท้ายทางด้านหลังโรงเรียนก็บังเอิญเหลือบไปเห็นเพื่อนนักเรียน 2 คน ในจำนวน 2 คน นั้นก็มีเพื่อนร่วมห้องของตนคนหนึ่งยืนอยู่กับชายวัยเดียวกัน ทำท่าที่มีพิรุณเหมือนกับซื้อขายอะไรกันอยู่และนักเรียน 2 คนก็แยกไปทางห้องน้ำ ชายวัยเดียวกันก็ออกประตูหลังโรงเรียนไป พงษ์พันธ์รีบปิดหน้าต่าง และคว้ากระเป๋าแล้วปิดประตูห้องเพื่อที่จะตามไปให้ทันเพื่อนนักเรียน 2 คนที่เข้าไปในห้องน้ำ ขณะที่พงษ์พันธ์รีบก้าวเท้าอย่างรวดเร็วเพื่อที่จะไปให้ทันเพื่อน 2 คนนั้น ยังไม่ทันถึงประตูห้องน้ำ ก็ได้ยินเสียงคุยกัน เสียงคนหนึ่งพูดว่า “พรงนี้กูจะซื้อ 5 เม็ด เม็ดละ 50 บาท จะไปขายเม็ดละ 100 บาท ก็ได้กำไรแล้วครึ่งต่อครึ่ง เงินกำไรตรงนั้นกูจะซื้อกินเอง จะได้ไม่ต้องลงทุนซื้อ แล้วมึงล่ะ?” จึงได้ยินเสียงอีกคนหนึ่งจำได้ว่าเป็นเสียงของเพื่อนห้องเดียวกันกับตนซึ่งพูดว่า “ก็คงต้องทำแบบเดียวกับมึง เพราะเงินที่แม่จ่ายให้มาโรงเรียนก็แทบจะไม่พอแล้ว ก็คงต้องซื้อมาขายเอากำไรเพื่อช่วยตัวเองเช่นกัน” สันเสียงเพื่อนร่วมห้องเดียวกับตนพูด พงษ์พันธ์ก็รีบเดินหนีไปเพื่อให้พ้นจากเขตห้องน้ำ ซึ่งพงษ์พันธ์ก็ไม่รู้เหมือนกันว่า เขาควรต้องทำอะไร

เอกสารประกอบการค้นคว้า

เรื่อง ความกล้าทางจริยธรรม

ความกล้าทางจริยธรรม หมายถึง การกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าทำในสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้อง โดยไม่กลัวอะไรจะเกิดขึ้นแก่ตน และไม่ทำในสิ่งที่ผิดทั้งๆที่ตนอาจจะต้องได้รับอันตรายหรือเสียผลประโยชน์

ความกล้าทางจริยธรรมมีพื้นฐานจากจิตใจและแสดงออกทางวาจาและทางกาย

พื้นฐานทางใจ คือ การกล้าคิด หรือกล้าริเริ่มใช้ความคิดไตร่ตรองหาเหตุผลดูว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว

การแสดงออกทางวาจา คือ การกล้าพูดตามความคิดด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยการพูดสุภาพนุ่มนวล มีเหตุผล บางครั้งการพูดจะทำให้เสียผลประโยชน์ ได้รับอันตราย คนไม่ชอบหน้า ก็ต้องกล้าทางจริยธรรม

การแสดงออกทางกาย คือ การกล้าทำตามที่คิด และพูดไว้ การกล้าทำสำคัญกว่ากล้าคิด และกล้าพูด คนเราหากไม่ทำในสิ่งที่ถูกและไม่เลิกทำสิ่งที่ผิด คนก็จะว่าเราไม่มีความจริง พูดอย่าง ทำอย่าง ไม่มีใครเชื่อถือ

เมื่อเรากล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องและละเลิกไม่ทำในสิ่งที่ผิดแล้ว จึงจะเรียกว่าเป็นผู้มีความกล้าทางจริยธรรมอย่างสมบูรณ์

ความกล้าทางจริยธรรมมีหลายประการ คือ

1. กล้าในหน้าที่และกล้ารับผิดชอบ การทำงานผิดพลาดหรือบกพร่องก็ต้องรับผิดชอบอย่างกล้าหาญ
2. แก้วกล้าไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค คิดว่า “อุปสรรค” คือความสำเร็จ เมื่อกล้าสู้ไม่ย่อท้อ อุปสรรคก็ย่อมเสื่อมสลายไปในที่สุด
3. กล้าทำความดีโดยไม่เคอะเขินกระดากอาย
4. กล้าต่อต้านความไม่ดีโดยขจัดความอยุติธรรม ช่วยกันต่อต้าน กล้าเสียสละเพื่อความ เป็นธรรมและเพื่อนำที่ กล้าปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่สังคมไทย
5. กล้าคิดริเริ่มและกล้าทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่ตนและสังคม เมื่อกล้าริเริ่มก็ต้องเตรียมตัวรับคำติฉินนินทา และคำขมขื่นซึ่งอาจเกิดจากผลการกระทำนั้น
6. กล้าปลูกฝังและปฏิบัติรักษาค่านิยมที่ดีเพื่อตนเองและสังคม เช่น การกล้าประหยั กล้าแสดงความเคารพต่อบิดามารดาของตนพร้อมแนะนำผู้อื่นให้รู้จักท่าน

7. กล้าสนับสนุนคนดีหรือยกย่องคุณความดีของบุคคล

8. กล้าปกป้องคุ้มครอง หรือเทิดทูนคุณความดีรวมทั้งสถาบันที่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคม

คนที่มีความกล้าทางจริยธรรมจะไม่วางเฉยต่อสิ่งที่ผิดยอมทำให้สังคมพัฒนาเจริญก้าวหน้า ในทางตรงกันข้ามหากสังคมใดมีแต่คนขลาดทางจริยธรรม เฉยเมยต่อสิ่งที่ผิด และไม่แยแสต่อสิ่งที่ถูก สังคมนั้นจะพัฒนาเจริญก้าวหน้าไม่ได้

แผนการสอนแบบการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 5

วิชาสังคมศึกษา ศ.017 (จริยธรรมกับบุคคล)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นการเสียสละสิ่งต่างๆ ให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ย่อมทำให้เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความสำคัญของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ทางเลือกในการปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้
3. นักเรียนสามารถเสนอแนวทางการปฏิบัติตนในการเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อย่างเหมาะสมได้

เนื้อหาสาระ

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ ความมีน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น โดยการแบ่งปันสิ่งของ น้ำใจ และแรงงานเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ควรให้โดยไม่หวังผลตอบแทน

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. การแสดงน้ำใจต่อผู้อื่น
2. การทำบุญส่งเสริมศาสนาตามกาลเวลา
3. การแบ่งปันทรัพย์สินสิ่งของ อาหารช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน
4. สละสิทธิ์ที่ควรได้รับ

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ย่อมให้ประโยชน์ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ หรือมีประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม เป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรสี ผู้ที่มีสีเดียวกันให้อยู่กลุ่มเดียวกัน ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน และผู้สังเกต

พฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติดกลุ่มและแบบสังเกตพฤติกรรมในกลุ่มทางด้านจริยธรรม จะมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพ เด็กผู้ชายคนหนึ่งให้เด็กผู้ชายซึ่งเล็กกว่าที่หกล้มร้องไห้และให้พี่คอยแล้วนำส่งบ้าน และภาพเด็กผู้หญิงยกขันน้ำเพื่อให้น้องได้ดื่มน้ำ แล้วซักถามนักเรียนถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการดูภาพว่าบ่งบอกถึงความรู้สึกเช่นไรเพื่อโยงไปถึงเรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หลังจากนั้นประธานรับเอกสารจากครูเพื่อแจกให้สมาชิกกลุ่มทำการศึกษา และดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการเสริมสร้างค่านิยมต่อไป เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย กรณีตัวอย่างเรื่อง “หญิงชรากับพกาเมาศ” บัณฑิตกิจกรรม แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “หญิงชรากับพกาเมาศ” ให้นักเรียนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหาและจากปัญหาให้นักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ อย่างอิสระในการแก้ปัญหาพร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” และจากปัญหาที่นักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “หญิงชรากับพกาเมาศ” และเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” ให้นักเรียนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาจากเรื่อง “หญิงชรากับพกาเมาศ” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรพร้อมหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหาแล้วบันทึกสาเหตุ และทางเลือกหลายๆทางดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

หมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาหลายๆทางในแบบบันทึก ข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “หญิงชรากับพกาเมาศ” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอก่อนในการวิเคราะห์วิจารณ์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “หญิงชรากับพกาเมาศ”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยืนยันมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง “หญิงชรากับพกาเมาศ” แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้

เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาจากเรื่อง “หญิงชรา กับ ผกามาศ” จนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่คิดที่สุด จากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคิดที่ดีที่สุดลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 4 และให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมดิกกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณชน เมื่อได้ข้อมูลตามที่กลุ่มยอมรับว่าปัญหาของเรื่อง “หญิงชรา กับ ผกามาศ” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคิดที่ดีที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาพร้อมคุณค่าที่มีต่อตัวเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหของเรื่อง “หญิงชรา กับ ผกามาศ” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทบทวนสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากที่ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีปัญหาของเรื่อง “หญิงชรา กับ ผกามาศ” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคิดเลือกของเรื่อง “หญิงชรา กับ ผกามาศ” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหาร่วมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำๆ เพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่างเรื่อง “หญิงชรา กับ ผกามาศ” มาเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมดิกกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรมกล่าวสรุปถึงบุคคลในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่” ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยกล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยึดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้อง และลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอน

1. รูปภาพ เด็กผู้ชายคนหนึ่งให้เด็กผู้ชายซึ่งเล็กกว่าที่หกล้มร้องไห้และให้ขี่คอ แล้วนำส่งบ้าน และภาพเด็กผู้หญิงยกขันน้ำเพื่อให้น้องได้ดื่มน้ำ
2. บัตรกิจกรรม
3. กรณียตัวอย่างเรื่อง “หญิงชรา กับ ผกามาศ”
4. เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่”
5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. แบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล
2. ครูสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. การนำเสนอผลงานของกลุ่ม
5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. การตรวจแบบบันทึกมติดิกลุ่ม
7. การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

เด็กที่ด้อยโอกาสขาดความสุข
 ตัวน้อยน้อยแบกทุกข์ไว้เพียบหนอ
 กวกรยับขึ้นสิ่งที่เรามีพอ
 เฉลี่ยสุขอย่าร้างรอช่วยเหลือกัน

บัตรกิจกรรม

1. ให้นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “หญิงชรากับผกามาศ” แล้วกำหนดปัญหา และเลือกทางเลือกอย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาของเรื่อง “หญิงชรากับผกามาศ” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร หลังจากนั้นทำการศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความเอื้อเพื่อเพื่อน” แล้วค้นหาทางเลือกหลายๆทางในการแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสาเหตุพร้อมบันทึกสาเหตุ และทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2

3. ให้นักเรียนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกที่ นักเรียนเลือก พร้อมบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่างเรื่อง “หญิงชรากับผกามาศ”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความเอื้อเพื่อเพื่อน”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียนเอง

4. ให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุที่สำคัญที่สุด และวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุที่สำคัญดังกล่าว พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึก สาเหตุและวิธีแก้ปัญหาตามที่กลุ่มยอมรับลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และ ให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติดกลุ่ม

5. ให้ประธานกล่าวสรุปมติดกลุ่มในแบบบันทึกมติดกลุ่มแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มทราบอีกครั้ง และให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหาที่มีต่อตนเองและสังคม ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่า พร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. หลังจากที่ยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วม ชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาทางเลือกจากเรื่อง “หญิงชรากับผกามาศ” ตามแนวทางของ ตนอีกครั้ง แล้วกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “หญิงชรากับผกามาศ” พร้อมบันทึกทางเลือกที่ตัดสินใจและวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาไปแล้วเพื่อที่จะนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันและบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านการจริยธรรม สรุปรายสมาชิกในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่” ในทำกิจกรรมในขั้นสรุป เพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง

เรื่อง หญิงชรา กับ ผกามาศ

ผกามาศเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนต่างจังหวัดแห่งหนึ่ง ผกามาศเรียนหนังสือค่อนข้างดี แต่ผกามาศมีโรคประจำตัวที่จะต้องเข้าตรวจเช็คร่างกายอยู่เป็นประจำทุกๆ เดือน และวันที่กำหนดให้ผกามาศต้องไปพบแพทย์ก็มาถึง ขณะที่ผกามาศนั่งรถมาได้ประมาณครึ่งทางผกามาศก็เกิดปวดศีรษะอย่างรุนแรงจนเขาต้องยกมือขึ้นกุมศีรษะ ใจก็คิดอยากไปให้ไปถึงโรงพยาบาลเร็วๆ ขณะที่ใจคิดอยู่นั้นรถประจำทางได้จอดรับหญิงชรา ซึ่งผกามาศก็มองหญิงชราขึ้นรถด้วยท่าทางเชื่องช้า ซึ่งผกามาศก็ได้แ่่มองหญิงชรา แต่เขาไม่สามารถจะทำอะไรได้! ไม่ว่าจะเดินไปงุง หรือลุกให้นั่งเพราะคนปวดหัวมากขึ้นทุกขณะ และเมื่อรถวิ่งไปตามทางอีกประมาณ 200 เมตรก็จะถึงโรงพยาบาล และอาการปวดศีรษะของผกามาศก็เริ่มทุเลา ผกามาศเริ่มหันหน้าหันหลังเพื่อจะมองว่าถึงโรงพยาบาลหรือยัง ซึ่งก็หันไปเจอหญิงชราคนเดิมที่ขึ้นมาได้ประมาณเกือบชั่วโมงแล้วยังยืนอยู่ หน้าตาซีดเซียวเหมือนจะเป็นลม ไม่มีใครใส่ใจที่จะสละที่นั่งให้หญิงชรา นั้นเลย

เอกสารประกอบการค้นคว้า

เรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ ความมีน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น โดยการแบ่งปันสิ่งของน้ำใจ และแรงงานเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ควรให้โดยไม่หวังผลตอบแทน

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งเป็น 2 ชนิด ดังนี้

1. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งที่เป็นวัตถุ คือ การให้อาหาร เครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่ม พาหนะ ดอกไม้ของหอม เครื่องสำอาง ที่นั่ง ที่นอน ที่อยู่อาศัย และเครื่องให้แสงสว่างซึ่งเรียกว่า อามิสทาน

2. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ คือ การให้วิชาความรู้ ให้คำแนะนำตักเตือน ให้ข่าวสาร ให้ความปลอดภัย ให้อภัย ให้ร่างกาย ซึ่งเรียกว่า ชรรมทาน

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. ทางกาย ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเท่าที่กำลังกายจะช่วยให้ด้วยความยินดี และเต็มใจ แม้จะเป็นงานเล็กน้อยของการสละสิทธิที่ควรได้รับ เช่น สละที่นั่งในเรือ รถประจำทาง จูงคนชราและเด็กข้ามถนน ช่วยหิ้วหรือยกสิ่งของหนัก หรือสละความสุขส่วนตัวเล็กๆ น้อยๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า แม้ไม่รู้จักก็ต้องช่วยเหลือตามความสามารถ

2. ทางวาจา ได้แก่ การช่วยเหลือให้คำแนะนำตักเตือนด้วยความเห็นใจ ช่วยเจรจาเอา เป็นธุระให้สำเร็จ ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน

3. ทางใจ ได้แก่ ความรู้สึกเห็นใจผู้อื่น ให้อภัยในความผิดของผู้อื่น รู้สึกสงสารเห็นใจ และเสียใจเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์ด้วยความจริงใจ

4. ทางสติปัญญา ได้แก่ การช่วยเหลือด้วยการแสดงความคิด ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูก ที่ชอบ ช่วยเพิ่มเติมความรู้แก่บุคคลโดยทั่วไป

5. ทางทรัพย์สินของ ได้แก่ การแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคและเงินทองแก่ผู้ที่ยากแค้น ขาดแคลน หรือผู้ประสบภัยสมควรได้รับการช่วยเหลือ ทำบุญส่งเสริมศาสนาที่ตนนับถือตามกาล เทศะ การแบ่งปันทรัพย์สิน สิ่งของ อาหารช่วยเหลือคนที่ขาดแคลน หรือช่วยเหลือทหารตำรวจที่ ช่วยป้องกันประเทศชาติตามชายแดน หรือประสบภัยต่างๆ

ประโยชน์ของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ย่อมมีประโยชน์ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ หรือมีประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ บุคคลอื่น ดังนี้คือ

1. ตนเองย่อมเป็นที่รักของผู้รับการแบ่งปัน และผู้ได้รับการแบ่งปันก็ได้ประโยชน์ คือ บรรเทาความขาดแคลนเดือดร้อน

2. ตนเองยอมเป็นที่คบหา มีมิตร มีบริวาร เป็นผู้นำทำให้คนอื่นหันมาให้ความสนับสนุน
ร่วมมือเกิดความสำเร็จเกิดขึ้นในสังคม
3. ตนเองได้รับความยกย่องสรรเสริญ ทำให้ผู้อื่นมีความต้องการจะทำตามบ้าง
4. ตนเองยอมมีความมั่นใจ กล้าหาญ ไม่สะทกสะท้าน เมื่ออยู่ในกลุ่มคน ทำให้ผู้อื่น
เกิดความนิยมเลื่อมใสและให้การสนับสนุน
5. ตนเองยอมมีอนาคตที่ดี และพลอยให้ผู้อื่นเกิดความยินดีด้วย

แผนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 6

วิชา สังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

บุคคลที่มีความมานะในการประกอบกิจการด้วยความกระตือรือร้น อดทน เอาใจใส่ในการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความสำคัญของความขยันหมั่นเพียรได้
2. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความขยันหมั่นเพียรได้
3. นักเรียนวิเคราะห์ถึงผลดีของความขยันหมั่นเพียรที่มีต่อการพัฒนาประเทศได้
4. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีปฏิบัติตนให้เป็นกิจนิสัยในเรื่องความขยันหมั่นเพียรได้

เนื้อหาสาระ

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การทำงาน และการประกอบกิจการที่สุจริตอย่างกระตือรือร้น และตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในงานดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ ฝึกฝนตนเองอยู่เป็นนิจจนมีความชำนาญและคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

บุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียรจะประกอบด้วย 5 ประการคือ

1. เพียรละ 2. เพียรหา 3. เพียรทำ 4. เพียรรักษา 5. เพียรระวัง

สาเหตุที่ทำให้บุคคลขาดความขยันหมั่นเพียรคือ

1. ความเกียจคร้าน
2. มีผู้สนับสนุนในทางที่ผิด

ในการประกอบกิจการงานใดๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพในชีวิตนั้น เราต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นธรรมที่สร้างความสำเร็จแก่คนอันได้แก่ 1. ฉันทะ 2. วิริยะ 3. จิตตะ 4. วิมังสา

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คนโดยวิธีการเรียงตามลำดับเลขที่ตามบัญชีรายชื่อเพื่อเข้ากลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ผู้สังเกตพฤติกรรม สมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติดกลุ่ม และแบบสังเกตสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม จะเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพ ภาพแรกผู้ชายกำลังเลี้ยงหมู ผู้หญิงกำลังปั่นด้าย และผู้หญิงกำลังทอผ้า และภาพกลุ่มเด็กนักเรียนกำลังช่วยกันขุดดินปลูกผัก หลังจากดูภาพแล้วครูซักถามนักเรียนว่าได้แนวความคิดในเรื่องใด มีผลคืออย่างไรเพื่อโยงเข้าสู่เรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร” หลังจากนั้นประธานรับเอกสารจากครู เพื่อแจกให้สมาชิกกลุ่มทำการศึกษาและดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการเสริมสร้างค่านิยมต่อไป เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย กรณีตัวอย่างเรื่อง “กิ้งแก้ว” บัตรกิจกรรม แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “กิ้งแก้ว” ให้นักเรียนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหาให้นักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้อย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร” และจากปัญหาที่นักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “กิ้งแก้ว” และจากเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร” ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาจากเรื่อง “กิ้งแก้ว” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรพร้อมกับค้นหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหา แล้วบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาแต่ละทางในข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาผลที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “กิ้งแก้ว” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกกลุ่มในการวิเคราะห์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต่อไป แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้าง

เสริมค่านิยม หมายเลข 3 นักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “กิ้งก่า”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนแต่ละคนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง “กิ้งก่า” แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาเรื่อง “กิ้งก่า” จนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุดจากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุดในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 ให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติกกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลที่กลุ่มยอมรับแล้วว่าปัญหาของเรื่อง “กิ้งก่า” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานเอาไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือที่ดีที่สุดก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้งพร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าที่มีต่อตนเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหของเรื่อง “กิ้งก่า” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากที่ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีแก้ปัญหของเรื่อง “กิ้งก่า” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคือที่ตนเลือกของเรื่อง “กิ้งก่า” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหารวมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำๆ เพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่าง เรื่อง “กิ้งก่า” มาเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร” ที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบแผนของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนในเรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมติกกลุ่มอีกครั้ง

2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรมของกลุ่มกล่าวสรุปถึงบุคคลในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร” ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ของสมาชิกดังกล่าวในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

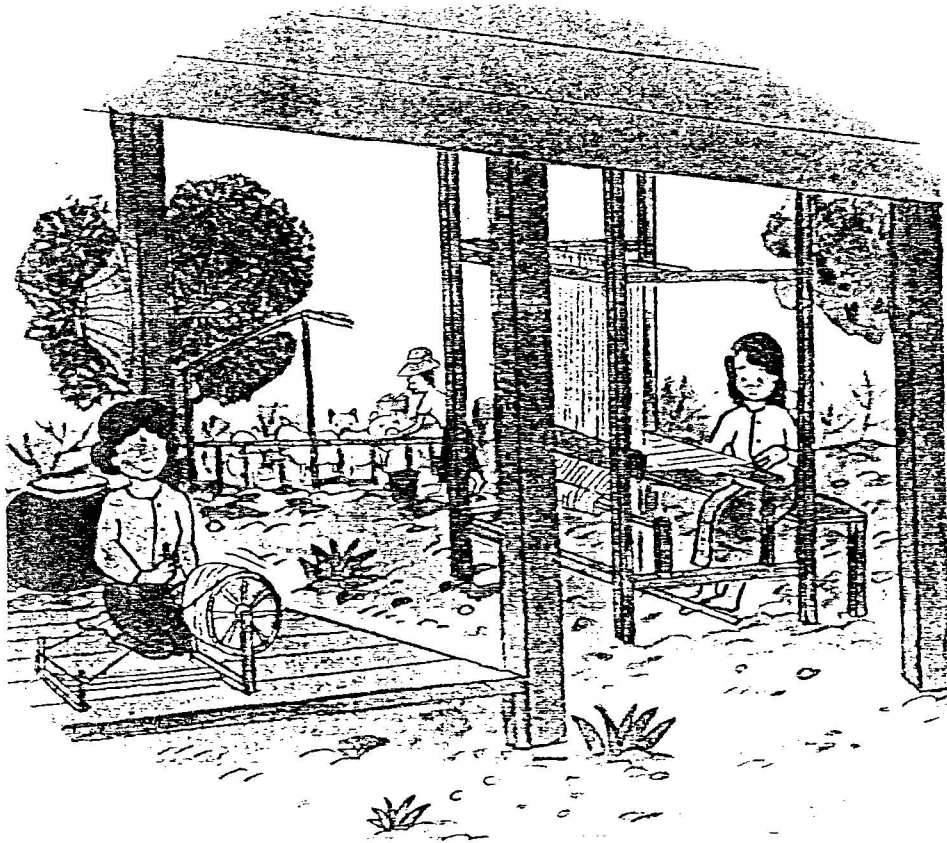
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันโดยกล่าวอ้างถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยัดยัดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้องที่จะไปกระทบต่อสังคมและลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนรู้

1. รูปภาพ ภาพผู้ชายกำลังเลี้ยงหมู ผู้หญิงกำลังปั่นด้าย และผู้หญิงกำลังทอผ้า และภาพกลุ่มเด็กนักเรียนกำลังช่วยกันขุดดินปลูกผัก
2. บัตรกำหนดงาน
3. กรณีตัวอย่าง “กิ้งก่า”
4. เอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร”
5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. แบบบันทึกมติดกลุ่ม
7. แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล
2. ครูสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. การตรวจแบบบันทึกมติดกลุ่ม
7. การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ดันตะกิดพอใจ
 สิ่งใดใดที่เราทำ
 วิริยะเพียรประจำ
 จนกอบกิจสัมฤทธิ์ผล
 จิตตะใจจลจ่อ
 มีข้อท้อในกิจตน
 วิมังสาหาเหตุผล
 ใคร่ครวญจนรู้อริ
 อิทธิบาทธรรมหมวดนี้
 สมควรที่เราขบถึง
 ยึดไว้ได้พึงพิง
 งานสำเร็จเสร็จสมบูรณ์

บัตรกิจกรรม

1. ให้นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “กิ้งก่า” แล้วกำหนดปัญหาและเลือกทางเลือกอย่างอิสระในการแก้ปัญหาบันทึกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 1

2. ให้นักเรียนแต่ละคนคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาของเรื่อง “กิ้งก่า” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร หลังจากนั้นทำการศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร” แล้วค้นหาทางเลือกหลายๆทางในการแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสาเหตุของปัญหา พร้อมบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2

3. ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกผลดีผลเสียของแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่างเรื่อง “กิ้งก่า”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความขยันหมั่นเพียร”
- และประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ วิจัยเพื่อหาสาเหตุที่สำคัญที่สุดและวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุที่สำคัญดังกล่าว พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาตามที่กลุ่มยอมรับลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการจดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติกกลุ่ม

5. ให้ประธานกล่าวสรุปมติกกลุ่มในแบบบันทึกมติกกลุ่มแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหาที่มีต่อตนเองและสังคมลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. หลังจากที่ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้วนักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาทางเลือกในการแก้ปัญหาจากเรื่อง “กิ้งก่า” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง แล้วกำหนดวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหาจากเรื่อง “กิ้งก่า” พร้อมบันทึกทางเลือกที่ตัดสินใจ และวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนแต่ละคนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง“ความขยันหมั่นเพียร” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาไปแล้วเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม สรุปรายสมาชิกในกลุ่ม(ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง“ความขยันหมั่นเพียร”ในขั้นสรุป เพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง

เรื่อง กิ่งแก้ว

กิ่งเป็นเด็กกำพร้า พ่อแม่กิ่งเสียชีวิตจากอุบัติเหตุตั้งแต่กิ่งมีอายุได้ 3 ขวบ ดังนั้นป้าของกิ่งจึงเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูกิ่งตลอดมา จนบัดนี้กิ่งอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กิ่งเรียนหนังสือไม่เก่ง แต่ทุกครั้งที่กิ่งทำงานกิ่งจะตั้งใจและเอาใจใส่ในการทำงานเป็นอย่างดีไม่ว่างานบ้านหรือการเรียน กิ่งได้รับการสั่งสอนจากป้าเสมอๆให้ตั้งใจศึกษา ไม่ให้ย่อท้อต่ออุปสรรค ใช้เวลาว่างฝึกฝนหรือหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ และกิ่งก็ได้ปฏิบัติตามคำสอนของป้าตลอดมา กิ่งมีเพื่อนรักร่วมห้องคนหนึ่งชื่อ แก้ว แก้วมีพ่อแม่เป็นอาจารย์สอนอยู่ในมหาวิทยาลัย แก้วเรียนหนังสือเก่ง ทั้งกิ่งและแก้วจึงมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งกิ่งเองรู้ตัวว่าตนเรียนหนังสือไม่เก่ง กิ่งจึงพยายามตั้งใจและสนใจเอาใจใส่ในการเรียนดังคำที่ป้าสอน กิ่งค้นคว้าศึกษาและทำแบบฝึกหัดส่งตามที่อาจารย์สั่งสม่ำเสมอไม่เคยขาด เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจในบทเรียนกิ่งจะซักถามครู หรือไม่ก็ถามแก้ว ให้แก้วอธิบายให้ฟัง กิ่งใช้เวลาว่างอ่านหนังสือเพื่อทบทวนบทเรียนเก่าบ้างและอ่านบทเรียนใหม่ก่อนล่วงหน้าบ้างเพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนเรียน บางครั้งก็ทำบันทึกเพื่อเตรียมสอบ กิ่งรู้ว่าการสอบเป็นเหตุการณ์ปกติ จึงดูหนังสืออย่างปกติตามที่เคยปฏิบัติมา ส่วนแก้ว แก้วถือว่าตนเรียนหนังสือเก่ง จึงละเลย ไม่สนใจ ไม่ตั้งใจเรียน เวลาว่างทั้งหมดแก้วจะไม่เคยหยิบหนังสือเรียนมาอ่านเพื่อเป็นการทบทวนหรือเตรียมสอบเหมือนอย่างกิ่ง แก้วจะใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการฟังเพลง เล่นสนุกสนานกับเพื่อน อ่านการ์ตูน ไปซื้อของตามห้างสรรพสินค้า แก้วจะไม่ค่อยใส่ใจในงานที่ครูให้เท่าใดนัก ถ้ามีโอกาสไม่ต้องส่งแบบฝึกหัดได้ แก้วก็จะไม่ส่งเลย ดังนั้นเมื่อเวลาสอบมาถึง แก้วจะดูหนังสือตลอดคืนไม่ยอมนอน ผลการสอบจึงปรากฏออกมาว่า กิ่งได้คะแนนเท่ากันหรือดีกว่าแก้วในบางรายวิชา

เอกสารประกอบการค้นคว้า

เรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การทำงาน และการประกอบกิจการที่สุจริต อย่างกระตือรือร้น และตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากหรือ อุปสรรคที่เกิดขึ้น ใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในงานดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ ฝึกฝนตนเองอยู่เป็นนิจจนมีความชำนาญและคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม บุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียรจะประกอบด้วย 5 ประการคือ

1. เพียรละ คือ การละเว้นความชั่วทุกชนิด ไม่ว่าทางกาย วาจา และใจ
 2. เพียรหา คือ การหาความรู้ใส่ตัวเอง และหาทรัพย์ในทางสุจริต
 3. เพียรทำ คือ การทำความดีอยู่เสมอ
 4. เพียรรักษา คือ การรักษาทรัพย์สมบัติและสิ่งต่างๆ ที่ตนหามาได้ นอกจากนั้นยังรวมถึงการรักษา กาย วาจา ใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีด้วย
 5. เพียรระวัง คือ ระวังความไม่ดีไม่ให้เกิดขึ้น
- สาเหตุที่ทำให้บุคคลขาดความขยันหมั่นเพียร คือ

1. ความเกียจคร้าน คนที่เกียจคร้าน ย่อมถ่วงความเจริญของสังคม และสังคมต้องรับผิดชอบกับคนเหล่านั้น ทำให้สังคมไม่เจริญเท่าที่ควร คนเกียจคร้าน มักเอาเปรียบผู้อื่น กินแรงผู้อื่น แม้ในครอบครัวเล็กๆ หากมีคนเกียจคร้านอยู่เพียงคนเดียว ครอบครัวนั้นก็ไม่มีเจริญ ในการไถนา ถ้าควายตัวหนึ่งขี้เกียจ อีกตัวหนึ่งขยัน งานที่ได้ก็น้อย สังคมจึงต้องการคนที่มีความขยันหมั่นเพียร ในโรงเรียนของเรา ถ้าครูเกียจคร้าน นักเรียนเกียจคร้าน คนงานภารโรงเกียจคร้าน โรงเรียนก็ไม่เจริญ คนขยันเพียง 2 - 3 คน จะประคับประคองให้โรงเรียนก้าวหน้าขึ้นยาก
2. มีผู้สนับสนุนในทางที่ผิด คือ มีพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง และเพื่อนฝูงคอยอุปการะหยิบยื่นความช่วยเหลือให้จนเกิดความรู้สึกว่าไม่ต้องทำงานก็สามารถดำรงชีพอยู่ได้

หลักในการทำงานหรือแม้แต่ศึกษาเล่าเรียนที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า อิทธิบาท 4 ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. จันทะ หมายถึง ความพอใจ เราต้องสำรวจความต้องการที่แท้จริงของเราก่อนว่า เราปรารถนาสิ่งใดแน่ และสิ่งนั้นเรามีความพอใจด้วยอารมณ์หรือด้วยเหตุผล ซึ่งหากเราไม่ตรึกตรองให้รอบคอบเสียก่อน เราอาจลงมือกระทำการสิ่งใดๆ ไปแบบหุนหันพันแผ่น ซึ่งไม่เกิดประโยชน์ใดๆ เลย และยังเสียเวลา เสียพลังงาน เสียความตั้งใจอีกด้วย

2. วิริยะ หมายถึง ความเพียร ถ้าทราบความต้องการที่แท้จริงของตนแล้ว ความเพียรพยายามย่อมเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ความเพียรเป็นตัวเชื่อมระหว่างความขยันกับความขี้เกียจให้พ้องกัน ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง บุคคลที่มีความเพียรสูงเท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้

3. จิตตะ หมายถึง การตั้งใจให้แน่วแน่และมั่นคง ความเพียรพยายามของเราจะเกิดขึ้นและดำเนินต่อไปได้ ก็เพราะมีจิตจดจ่อกับสิ่งที่ทำอยู่ หากผลออหรือละทิ้งละวางแล้วความขี้เกียจก็จะเป็นอุปสรรคทันที จิตจดจ่อแน่วแน่และตั้งมั่นมากเท่าไรก็ยิ่งทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์งานมากขึ้นเท่านั้น

4. วิมังสา หมายถึง การพิจารณาไตร่ตรองสืบสวนให้แน่ชัด ทั้งนี้เพราะงานทุกอย่างจะสำเร็จลุล่วงไปตามแผนและเป้าหมายได้ จำเป็นต้องดำเนินไปเป็นขั้นๆ นักเรียนจึงต้องประเมินความสำคัญของงานและจัดให้สัมพันธ์กับเวลาและความพร้อมที่มีอยู่ จึงจะไม่เกิดสับสนและผิดพลาดได้ ขณะเดียวกันต้องรู้จักตรวจสอบผลกลับไปกลับมา เพื่อหาแนวทางแก้ไขได้หลายวิธี ให้เหมาะสมกับสภาพของปัญหา

ดังนั้นในการประกอบกิจการงานใดๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพในชีวิตนั้นคนเราจะต้องยึดมั่นในหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นธรรมที่สร้างความสำเร็จเป็นคุณประโยชน์แก่บุคคลทั้งในหน้าที่การงานและการดำรงชีวิต

คนขยันหมั่นเพียร จะไม่ผัดวันประกันพรุ่ง มือมีงานทำจะลงมือทำทันที ทำงานได้เร็ว ทำงานได้เรียบร้อยและมีความผิดพลาดน้อย จะไม่เกียจจนหรือหลบเลี่ยงงาน ถ้าเป็นงานกลุ่มจะช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ และเมื่องานของตนเสร็จก็มักจะช่วยเหลือผู้อื่นทำด้วย ลักษณะเช่นนี้เพื่อนๆ ก็ชอบ เพราะไม่กินแรงเขา ไม่เอาเปรียบเขา ทั้งยังช่วยเขาด้วย ดังนั้นประเทศใดก็ตามถ้าประชาชนมีความขยันหมั่นเพียร ประเทศนั้นก็เจริญก้าวหน้า และถ้าบุคคลใดขยันหมั่นเพียร บุคคลนั้นย่อมร่ำรวย ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า

อุฏฐาตา วินุทเต ธนํ คนขยันย่อมได้ทรัพย์

แผนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 7

วิชา สังคมศึกษา ส017 (จริยธรรมกับบุคคล)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความซื่อสัตย์

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ความจริงใจและความตรงไปตรงมาของแต่ละบุคคลทำให้เกิดความไว้วางใจจากผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความซื่อสัตย์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความสำคัญของความซื่อสัตย์ได้
2. นักเรียนสามารถสรุปลักษณะของการกระทำที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ผลดีของการที่บุคคลมีความซื่อสัตย์และผลเสียของผู้ที่ขาดความซื่อสัตย์ได้
4. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการปฏิบัติตนที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ได้

เนื้อหาสาระ

ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความเป็นคนตรง ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง มีความจริงใจต่อกัน คนที่มีความซื่อสัตย์เป็นคนมีเกียรติ เชื่อถือได้ มีความเชื่อมั่นในตัวเองและเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่อย่างมีความสุข

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรหมายเลขที่มีหมายเลข 1 - 6 กำกับอยู่เพื่อเข้ากลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ผู้สังเกต พฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติกลุ่มและแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม จะมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพ การค้าขายในตลาด ซึ่งแม้คำคิดไว้ว่าจะชั่งของให้ถูกคำไม่เต็มกิโล หลังจากดูภาพแล้วครูซักถามนักเรียนว่าได้แนวความคิดในเรื่องใด มีผลดีหรือผลเสียอย่างไรเพื่อโยงเข้าสู่เรื่อง “ความซื่อสัตย์” หลังจากนั้นประธานรับเอกสารจากครู เพื่อแจกให้สมาชิกกลุ่มทำการศึกษาและดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมต่อไป เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย กรณีตัวอย่างเรื่อง “เสียวรู้” บัตรกิจกรรม แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นตอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “เสียวรู้” ให้นักเรียนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหานักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้อย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความซื่อสัตย์” และจากปัญหาที่นักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “เสียวรู้” และจากเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความซื่อสัตย์” ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาจากเรื่อง “เสียวรู้” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรพร้อมกับค้นหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหา แล้วบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาแต่ละทางในข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “เสียวรู้” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มในการวิเคราะห์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต่อไป แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “เสียวรู้”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความซื่อสัตย์”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนแต่ละคนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง “เสียวรู้” แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์พิจารณาเพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาเรื่อง “เสียวรู้” จนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุด จากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุด ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 ให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติดกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลที่กลุ่มยอมรับว่าปัญหาของเรื่อง“เสียรู้” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานเอาไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าที่มีต่อตนเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหของเรื่อง“เสียรู้”ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหาคงกล่าวที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากให้ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีแก้ปัญหของเรื่อง“เสียรู้”ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคือตัวเลือกของเรื่อง “เสียรู้” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหพร้อมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำเพื่อเป็นแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่าง เรื่อง“เสียรู้” มาเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง”ความซื่อสัตย์”ที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบแผนของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความซื่อสัตย์”ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมติดกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรมของกลุ่มกล่าวสรุปถึงบุคคลในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง“ความซื่อสัตย์”ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น
3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันโดยกล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยึดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้องที่จะไปกระทบต่อสังคมและลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนรู้

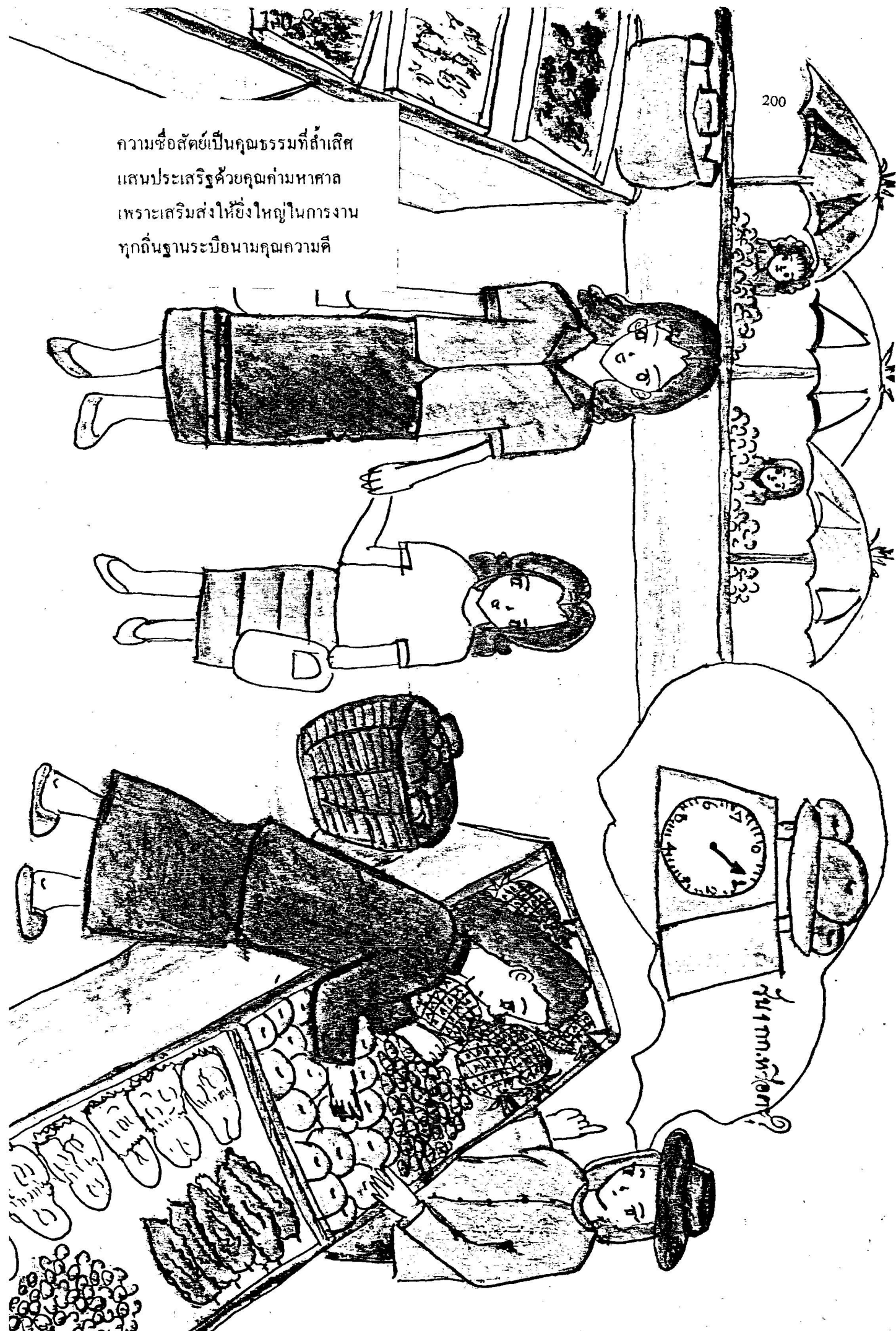
1. รูปภาพ การค้าขายในตลาด ซึ่งแม้ค้าคิดไว้ว่าจะชั่งของให้ลูกค้าไม่เต็มกิโล
2. บัตรกำหนดงาน
3. กรณีตัวอย่าง “เสียรู้”
4. เอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความซื่อสัตย์”
5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

6. แบบบันทึกมติกลุ่ม
7. แบบสังเกตพฤติกรรมในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล
2. ครูสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม
6. การตรวจแบบบันทึกมติกลุ่ม
7. การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่ล้ำเลิศ
 แทนประเสริฐด้วยคุณความดี
 เพราะเสริมส่งให้ยิ่งใหญ่ในการทำงาน
 ทุกถิ่นฐานระบือนามคุณความดี

บัตรกิจกรรม

1. ให้นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “เสียรู้” แล้วกำหนดปัญหาและเลือกทางเลือกอย่างอิสระในการแก้ปัญหาบันทึกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 1
2. ให้นักเรียนแต่ละคนคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาของเรื่อง “เสียรู้” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร หลังทำการศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความซื่อสัตย์” แล้วค้นหาทางเลือกหลายๆทางในการแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสาเหตุของปัญหา พร้อมบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 2
3. ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือก พร้อมบันทึกผลดีผลเสียของแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก
 - กรณีตัวอย่างเรื่อง “เสียรู้”
 - เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความซื่อสัตย์”
 - และประสบการณ์เดิมของนักเรียน
4. ให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุที่สำคัญที่สุดและวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุที่สำคัญดังกล่าว พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาตามที่กลุ่มยอมรับลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการจดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติกกลุ่ม
5. ให้ประธานกล่าวสรุปมติกกลุ่มในแบบบันทึกมติกกลุ่มแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหาที่มีต่อตนเองและสังคมลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 ให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น
6. หลังจากผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหาที่มีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาทางเลือกในการแก้ปัญหาจากเรื่อง “เสียรู้” ตามแนวทางของตนอีกครั้ง แล้วกำหนดวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหาจากเรื่อง “เสียรู้” พร้อมบันทึกทางเลือกที่ตัดสินใจ และวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนแต่ละคนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง“ความซื่อสัตย์” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม สรุปรายสมาชิกในกลุ่ม(ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง“ความซื่อสัตย์”ในท้ายกิจกรรม เพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง

เรื่อง เสือรู้

พรุ่งนี้เป็นวันเกิดของคุณหญิงสมใจ ดังนั้นมาลัยสาวใช้ในบ้านจึงได้รับมอบหมายให้ไปซื้อปลาหมึกและปูม้าสำหรับงานในวันรุ่งขึ้น เมื่อมาลัยไปถึงตลาดสด มาลัยก็ตรงไปยังร้านขายปลาหมึก เพราะจำได้ว่าคุณหญิงกำชับว่าให้ดูปูม้า และปลาหมึกสดๆ เพื่อนำมาอย่าง เมื่อมาถึงร้านขายปลาหมึก มาลัยก็ถามแม่ค้าว่า

มาลัย.....แม่ค้าจะ ปลาหมึกตัวใหญ่ๆนั้นกี่โลละเท่าไรจะ

แม่ค้า.....กิโลละ 150 บาทค่ะ

ตามประกาศของการซื้อขาย มาลัยคิดว่าน่าจะมีการต่อลงราคากันบ้าง จึงถามแม่ค้าว่า

มาลัย.....ลดลงอีกหน่อยซิจะ 130 บาทก็แล้วกันนะ

แม่ค้า.....อย่าให้ลดเลย หน้านี้ลมแรงชาวประมงไม่ค่อยมีใครอยากจะออกไปหาปลาที่ซื้อมาก็ราคาแพง เอาเป็นว่าจะชั่งให้เกินๆหน่อยก็แล้วกัน

มาลัยเห็นว่าแม่ค้าคงไม่ยอมลดให้ตนแน่แล้ว และมองไปร้านข้างๆก็เห็นมีแต่ปลาหมึกขนาดเล็กๆทั้งนั้น และคุณนายสั่งให้ซื้อปลาหมึกตัวใหญ่ๆ มาลัยก็เลยยอมตกลง

มาลัย.....ช่างให้ 2 กิโลก็แล้วกัน ว่าแต่ว่ามันสดหรือเปล่า

แม่ค้า.....สดจะพึงมาจากทะเลเมื่อเช้านี้เอง

เมื่อจ่ายเงินและรับของมาเรียบร้อยแล้ว มาลัยก็เดินไปเรื่อยๆไปประมาณ 10 ร้าน ก็หันไปเห็นฝั่งตรงข้ามขายปูม้า แต่แทนที่มาลัยจะถามถึงราคาของปูม้า มาลัยกลับถามราคาของปลาหมึก ซึ่งร้านนั้นมีปลาหมึกขนาดเท่าๆกับที่เขาซื้อมา

มาลัย.....ปลาหมึกโลละเท่าไรจะ

แม่ค้า.....120 บาทจะ คุณจะซื้อหลายกิโลไหมละจะ ถ้าหลายกิโลก็คงลดได้อีก

แม่ค้าพูดจบมาลัยก็หยิบปลาหมึกในถุงมาให้แม่ค้าดูและเทียบขนาด แม่ค้าเห็นปลาหมึกก็ถามว่า

แม่ค้า.....ซื้อมาจากร้านไหน ไม่ค่อยสดนะ

มาลัยหยิบถุงปลาหมึกขึ้นมาจากตะกร้าและขออนุญาตแม่ค้านำปลาหมึกชั่ง ซึ่งมาลัยก็พบว่า นอกจากปลาหมึกจะมีราคาสูงเกินไปแล้ว ปลาหมึกยังไม่สดและแถมยังชั่งไม่เต็มกิโลอีกด้วย มาลัยคิดว่าหลังจากที่ตนซื้อของครบทุกอย่างตามรายการแล้วจะไปต่อว่าแม่ค้าปลาหมึกหรือไม่ก็เอาปลาหมึกไปคืนซะให้รู้แล้วรู้รอดไป มาลัยทบทวนอยู่หลายครั้ง จำต้องตัดใจหิ้วกลับบ้านไป เพราะรู้ว่ามันคงไม่ใช่นักที่จะเอาไปคืนหรือได้การกับแม่ค้าได้ จำยอมต้องซื้อประสบการณ์เสียค่าโง่ให้แม่ค้า และคิดต่อไปว่าจะไม่ยอมขาดทุนในกรณีเช่นนี้อีก

เอกสารประกอบการค้นคว้า

เรื่อง ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ โดยยึดหลักแห่งความยุติธรรม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และจริงใจ คนที่มีความซื่อสัตย์เป็นคนมีเกียรติเชื่อถือได้ ทำให้มีความมั่นใจในตัวเองและเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น

ดังคำสุภาษิตที่ว่า สจฺเจน กิตฺติ ปปฺโปติ คนได้เกียรติ เพราะความซื่อสัตย์
คุณลักษณะของผู้ที่มีความซื่อสัตย์

1. เป็นคนไม่คดโกง
2. พูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง ไม่พูดปด สิ่งใดไม่รู้ก็บอกไม่รู้ ไม่ปิดบัง หรืออำพรางความจริง การพูดคลาดเคลื่อนจากความจริง สร้างปัญหาให้กับสังคมมากซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เกิดความรำฉานในสังคม
3. ยอมรับผิด สารภาพผิด ยอมรับผลการกระทำของตน เมื่อทำผิดไม่ว่าจะทำด้วยความจงใจ หรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่ซัดทอดไปถึงผู้อื่น หรือให้ร้ายผู้อื่น ซึ่งเรื่องทำผิดไม่ยอมรับผิด สร้างความวุ่นวายให้กับสังคมมาก เสียเวลา เสียมันสมองสอบสวนหาความจริงหาตัวผู้กระทำผิด การทำผิดแล้วรับผิด เป็นการช่วยสังคมได้ทางหนึ่ง
4. ไม่หลอกลวงตนเอง และหลอกลวงผู้อื่น เมื่อให้สัญญาไว้อย่างไรต้องทำตามสัญญา แม้จะเป็นสัญญาที่ทำไว้กับตัวเองก็ตาม เช่น บอกกับตนเองว่า จะต้องทำการบ้านทุกวัน เมื่อกลับถึงบ้าน เมื่อถึงเวลาที่จะทำสิ่งนั้นโดยไม่บิดพลิ้ว นี่แสดงถึงความซื่อสัตย์ต่อตัวเอง

ความซื่อสัตย์ แบ่งเป็นประเภทดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ มีความรับผิดชอบ ชั่วดี มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด เช่น
 - ไม่ลอกการบ้านเพื่อน
 - ไม่สับปลับกลับกลอก
 - ไม่คัดลอกตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย
 - ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง
 - พูดจริงทำจริง

2. ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน

- ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว
- ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว

3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือมีความซื่อสัตย์ต่อมิตร ต่อหัวหน้างานและผู้มีพระคุณ

- ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น
- ไม่ชักชวนผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสีย
- ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว
- ยอมรับผิดเมื่อทำผิด
- เตือนสติและแนะนำผู้อื่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์
- ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง

4. ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ

- ร่วมมือร่วมใจทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน
- ไม่ร่วมกันทำงานใดๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคม และหมู่คณะ

ประโยชน์ของความซื่อสัตย์

1. ทำให้เป็นคนน่าเชื่อถือ
2. เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น
3. ทำให้สังคมอยู่อย่างมีความสุข
4. ทำให้ทุกคนสบายใจ ไม่หวาดระแวงซึ่งกันและกัน

แผนการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม

แผนการสอนที่ 8

วิชา สังคมศึกษา ส 017 (จริยธรรมกับบุคคล)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง ความมีระเบียบวินัย

เวลา 2 คาบ

ความคาดหวัง

การที่บุคคลรู้จักควบคุมตนเอง และสามารถปฏิบัติตามกฎ ระเบียบต่างๆ ได้อย่างสะดวกใจ จะช่วยให้สังคมเจริญและพบกับความสุข

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายของคำว่า ระเบียบวินัยได้
2. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงการควบคุมตัวเองได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ผลดีของการที่บุคคลปฏิบัติตามกฎ ระเบียบวินัย และผลเสียของการที่บุคคลขาดระเบียบวินัยได้
4. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการปฏิบัติตนที่แสดงถึงการมีวินัยในตัวเองได้

เนื้อหาสาระ

ความมีระเบียบวินัย เป็นสิ่งจำเป็นมากในการอยู่ร่วมกัน เพราะการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยจะนำความสุข ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงปลอดภัยมาสู่สังคม

การอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องมีการออกกฎ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกาหรือกฎหมายเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามข้อกำหนดต่างๆ อย่างเคร่งครัด อย่างนี้เรียกว่าเป็นผู้มีระเบียบวินัยและการปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกา หรือกฎหมายที่กำหนดขึ้นอย่างเคร่งครัดดังกล่าวต้องกระทำทั้งต่อหน้าและลับหลัง

โทษของการขาดระเบียบวินัย ทำให้เกิดความเดือดร้อน วุ่นวายระส่ำระสายทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นเตรียม

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่มๆละ 7 - 8 คน โดยวิธีจับสลากบัตรหมายเลขที่มี

หมายเลข 1 - 6 กำกับอยู่เพื่อเข้ากลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ ผู้รายงาน ผู้สังเกต พฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านการจริยธรรม ครูแจกแบบบันทึกมติดกลุ่ม และแบบสังเกตพฤติกรรม สมาชิกในกลุ่มทางด้านการจริยธรรม จะมีการเปลี่ยนสมาชิกกลุ่มทุกครั้งเมื่อเริ่มศึกษาเรื่องใหม่ ครูอธิบายหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และอธิบายถึงการดำเนินงานในการทำกิจกรรม

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพ เด็กนักเรียนเดินแถวกลับบ้าน นักเรียนนั่งเป็นแถวเพื่อทำสมาธิ และภาพการเข้าประจำกองของลูกเสือ หลังจากดูภาพแล้วครูซักถามนักเรียนว่าได้แนวความคิดในเรื่องใด เพื่อโยงเข้าสู่เรื่องความมีระเบียบวินัย หลังจากนั้นประธานรับเอกสารจากครู เพื่อแจกให้สมาชิกกลุ่มทำการศึกษาและดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนในแบบบันทึกการเสริมสร้างค่านิยมต่อไป เอกสารดังกล่าวประกอบด้วย กรณีตัวอย่างเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” บัตรกิจกรรม แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

ขั้นสอน

1. เลือกทางเลือกอย่างอิสระ จากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” ให้นักเรียนทำการศึกษาแล้วกำหนดปัญหา และจากปัญหาให้นักเรียนเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้อย่างอิสระในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกปัญหาและทางเลือกอิสระลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

หมายเลข 1

2. กำหนดทางเลือกหลายๆทาง ครูแจกเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความมีระเบียบวินัย” และจากปัญหาที่นักเรียนศึกษาในกรณีตัวอย่างเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” และจากเอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความมีระเบียบวินัย” ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาจากเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไรพร้อมกับค้นหาทางเลือกหลายๆทางเพื่อแก้ปัญหา แล้วบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางดังกล่าวลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 2

3. คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก จากทางเลือกที่นักเรียนเสนอมาแต่ละทางในข้อ 2 ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มในการวิเคราะห์หาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดต่อไป แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่าง เรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความมีระเบียบวินัย”
- ประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก เมื่อนักเรียนแต่ละคนทราบถึงผลดีผลเสียในแต่ละทางเลือกซึ่งเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาเรื่อง“ภัยที่ไม่คาดคิด”แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้เข้าเสนอกลุ่มเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาเรื่อง“ภัยที่ไม่คาดคิด”จนได้สาเหตุที่สำคัญที่สุดของปัญหาและวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุด จากแนวทางทั้งหมดในการแก้ปัญหาซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด แล้วให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุที่สำคัญที่สุดและทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุด ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 ให้เลขานุการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติกกลุ่ม

5. ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ เมื่อได้ข้อมูลที่กลุ่มยอมรับ ว่าปัญหาของเรื่อง“ภัยที่ไม่คาดคิด” เกิดจากสาเหตุที่ตั้งสมมติฐานเอาไว้และได้ทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาคือข้อหนึ่งที่ดีที่สุดที่ก่อให้เกิดผลมากที่สุดในการแก้ปัญหาแล้วให้ประธานกล่าวสรุปแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง พร้อมให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าที่มีต่อตนเองและสังคมของวิธีแก้ปัญหของเรื่อง“ภัยที่ไม่คาดคิด”ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก หลังจากให้ผู้รายงานของแต่ละกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาวิธีแก้ปัญหของเรื่อง“ภัยที่ไม่คาดคิด”ตามแนวทางของตนอีกครั้ง พร้อมกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาคือตัวเลือกของเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” แล้วบันทึกวิธีแก้ปัญหพร้อมวิธีปฏิบัติต่อวิธีแก้ปัญหาลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

7. ปฏิบัติซ้ำๆเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต นักเรียนนำวิธีปฏิบัติในกรณีตัวอย่าง เรื่อง“ภัยที่ไม่คาดคิด” มาเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง”ความมีระเบียบวินัย”ที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชินจนเป็นแบบแผนของชีวิต พร้อมบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง”ระเบียบวินัย”ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบจากแบบบันทึกมติกกลุ่มอีกครั้ง
2. ครูให้ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรมกล่าวสรุปถึงบุคคลในกลุ่ม (ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง “ความมีระเบียบวินัย” พร้อมทั้งถามถึงเกณฑ์ของบุคคลผู้มีจริยธรรมในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันโดยกล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การยึดตนเอง คำนึงถึงความถูกต้องที่จะไปกระทบต่อสังคมและลักษณะของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นต้น

สื่อการเรียนรู้

1. รูปภาพ เด็กนักเรียนที่เดินแถวกลับบ้าน นักเรียนนั่งเป็นแถวเพื่อทำสมาธิ และภาพการเข้าประจำกองของลูกเสือ

2. บัตรกำหนดงาน

3. กรณีตัวอย่าง “ภัยที่ไม่ได้คาดคิด”

4. เอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความมีระเบียบวินัย”

5. แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

6. แบบบันทึกมติดิกลุ่ม

7. แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ประเมินผล

1. ครูสังเกตการทำกิจกรรมบุคคล

2. ครูสังเกตพฤติกรรมบุคคลทางด้านจริยธรรม

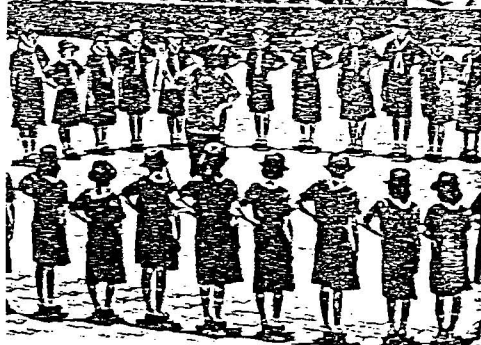
3. ครูสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม

4. การนำเสนอผลงานกลุ่ม

5. การตรวจแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

6. การตรวจแบบบันทึกมติดิกลุ่ม

7. การตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ครูอยากให้ศิษย์มีระเบียบ
นั่งเรียบเรียบมีวินัย ใ้ใจจริงหรือ
ควรปล่อยให้เคลื่อนไหวได้บ้าง
ไม่ต้องถือระเบียบเคร่งคร่งทำงาน
ตำรวจจัดการกิจรับผิดชอบ
สิ่งใดมอบทำให้เห็นเป็นแก่นสาร
ถึงคราวเล่นเล่นสนุกสนานสำราญ
จิตเบิกบานมีวินัย ใจเื่องเล

บัตรกิจกรรม

1. ให้นักเรียนแต่ละคนศึกษากรณีตัวอย่าง เรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” แล้วกำหนดปัญหาและเลือกทางเลือกอย่างอิสระในการแก้ปัญหาบันทึกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

หมายเลข 1

2. ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาหาสาเหตุของปัญหาของเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร หลังจากนั้นทำการศึกษาเอกสารประกอบการค้นคว้า เรื่อง “ความมีระเบียบวินัย” แล้วค้นหาทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหาหลายๆทางในการแก้ปัญหาให้สัมพันธ์กับสาเหตุของปัญหา พร้อมบันทึกสาเหตุและทางเลือกหลายๆทางลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

หมายเลข 2

3. ให้นักเรียนแต่ละคนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะตามมาในแต่ละทางเลือกในการแก้ปัญหา พร้อมบันทึกผลดีผลเสียของแต่ละทางเลือกลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยมหมายเลข 3 ซึ่งนักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลได้จาก

- กรณีตัวอย่างเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด”
- เอกสารประกอบการค้นคว้าเรื่อง “ความมีระเบียบวินัย”
- และประสบการณ์เดิมของนักเรียน

4. ให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ วิจัยเพื่อหาสาเหตุที่สำคัญที่สุดและวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับสาเหตุที่สำคัญดังกล่าว พร้อมให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกสาเหตุและวิธีแก้ปัญหามาที่กลุ่มยอมรับลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 4 และให้เลขานุการจดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกมติกกลุ่ม

5. ให้ประธานกล่าวสรุปมติกกลุ่มในแบบบันทึกมติกกลุ่มแจ้งให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มทราบอีกครั้ง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มบันทึกผลที่ตามมาและคุณค่าของวิธีแก้ปัญหามีต่อตนเองและสังคมลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 5 และให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้น

6. หลังจากให้ผู้รายงานกลุ่มยืนยันวิธีแก้ปัญหามีคุณค่าพร้อมผลที่ตามมาของกลุ่มต่อเพื่อนร่วมชั้นแล้วให้นักเรียนแต่ละคนตัดสินใจหาทางเลือกในการแก้ปัญหาจากเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” ตามแนวทางของคนอีกครั้ง แล้วกำหนดวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหามาจากเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” พร้อมบันทึกทางเลือกที่ตัดสินใจและวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องจากเรื่อง “ภัยที่ไม่คาดคิด” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 6

บัตรกิจกรรม

7. ให้นักเรียนแต่ละคนกำหนดวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง“ความมีระเบียบวินัย” ตามแนวทางของกรณีตัวอย่างที่ได้ศึกษาไปแล้ว เพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และบันทึกวิธีปฏิบัติสำหรับตนเองในเรื่อง “ความมีระเบียบวินัย” ลงในแบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม หมายเลข 7

หมายเหตุ ผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม สรุปสมาชิกในกลุ่ม(ถ้ามี) ที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีในเรื่อง“ระเบียบวินัย”ในชั้นสรุปเพื่อเป็นแบบอย่างต่อเพื่อนร่วมชั้น

กรณีตัวอย่าง

เรื่อง ก๊วยที่ไม่คาดคิด

มาลีเป็นอาจารย์สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มาลีสอนประมาณ 100 เมตร เป็นโรงเรียนประถมที่ก๊วยน้องสาวของมาลีศึกษาอยู่ ซึ่งมาลีต้องไปรับก๊วยหลังเลิกเรียนทุกวัน และทุกครั้งที่มาลีไปรับก๊วย มาลีจะพบกับภาพที่น่าชื่นชมและประทับใจของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาที่เข้าแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยและกล่าวคำทักทายสวัสดิ์ต่อครูเวรหน้าประตู เพื่อเดินเข้าไปขึ้นรถ ลงเรือ ผิดกับนักเรียนของโรงเรียนมัธยมของตนไม่มีการเข้าแถว ไม่ว่าจะทำอะไรก็มักจะแย่งกัน เช่น แย่งกันซื้ออาหาร แย่งกันขึ้นรถ แย่งกันลงเรือ ฯลฯ และบ่อยครั้งที่มาลีทราบข่าวจากครูเวรแจ้งเหตุนักเรียนแย่งกันซื้ออาหารจนน้ำก๊วยเดียวหกหกใส่กัน นักเรียนตกจากรถโดยสารเพราะแย่งกันขึ้น

และก็เป็นปกติของเย็นวันหนึ่งมาลีไปรับก๊วยหลังเลิกเรียนเช่นเคย สิ่งที่มาลีไม่คาดคิดก็เกิดขึ้น ขณะที่มาลีและก๊วยกำลังรอเรือเทียบท่าให้เรียบร้อยก่อน และทุกครั้งที่เราำลังเทียบท่าเด็กท้ายเรือจะตะโกนบอกผู้ช่วยสารว่าให้เรือเทียบท่าให้เรียบร้อยก่อนแล้วค่อยลง และครั้งนี้ก็เช่นกันเด็กท้ายเรือตะโกนยังไม่ทันจะสิ้นเสียง นักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนที่มาลีสอนอยู่ แย่งและแซงลงเรือจนทำให้ไปชนก๊วยเซตกลงไปในน้ำและหัวไปกระแทกกับเรือที่กำลังเทียบท่าอยู่ยังไม่เรียบร้อย มาลีตะโกนเรียกก๊วยจนสุดเสียงก็พอดีกับมีชายชราคนหนึ่งตะโกนให้หยุดเรือและผู้โดยสารตรงนั้นช่วยกันผลักเรือออกไป ขณะที่กำลังหุลมนุ่นว้ายอยู่ก็ได้ยินเสียงตูม ! นายทหารเรือคนหนึ่งกระโดดลงไปช่วยก๊วยขึ้นมาจากนน้ำ รีบผายปอด แล้วนำก๊วยส่งโรงพยาบาล.

เอกสารประกอบการค้นคว้า

เรื่อง ความมีระเบียบวินัย

ถ้าจะถามว่า...ทำไมเราจึงต้องเคารพซงชาติกันในตอนเช้า ทำไมเราจึงต้องแต่งกายให้เป็นแบบเดียวกัน ทำไมเวลาจะออกนอกห้องเรียนเราจึงต้องขออนุญาต ฯลฯ นี่เป็นคำถามของเราคือ สังคมโรงเรียน และในสังคมทั่วๆไปบ้าง เช่น ทำไมเมื่อไปถึงไฟแดงจึงต้องหยุด ทำไมผู้ที่ลักขโมยจึงต้องถูกตำรวจจับ ผู้ที่ทำร้ายร่างกายผู้อื่นต้องมีความผิด ฯลฯ

คำถามเหล่านี้ยกมาเป็นตัวอย่างก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า คนเราอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่ม อยู่ด้วยกันเป็นหมู่เป็นจำนวนมาก ต่างจิตต่างใจ สังคมจึงจำเป็นต้องมีระเบียบ แบบแผน หรือข้อบังคับไว้ หากไม่มีระเบียบเลย เราก็จะอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างอะไรจากสัตว์มากิน

ระเบียบวินัย เป็นคำสองคำที่มีความหมายต่างกัน แต่มักจะใช้คู่กัน

ระเบียบ แปลว่า แบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือคำเนนการ ถ้าทำแล้วจะเกิดความสวยงาม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนหมู่่มาก หรือเป็นข้อตกลงร่วมกันของสังคม

วินัย แปลว่า ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติในการฝึกกายฝึกวาจาให้อยู่ในระเบียบที่ดีงาม ให้อยู่ในทางแห่งการกุศล คือ กายไม่ได้ทำชั่ว เช่นฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ หรือประพฤติดนินกา ส่วนวาจาก็ไม่ได้พูดในทางเสื่อมเสีย เช่น พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด ดังนั้นวินัยจึงเป็นผลดีที่เกิดจากการที่ได้ทำตามระเบียบ

ระเบียบวินัย เป็นการปฏิบัติตามแบบแผนที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. ระเบียบวินัยทางการปกครอง เป็นแบบแผนที่กำหนดขึ้นเพื่อให้คนในหมู่คณะเดียวกันปฏิบัติตาม ได้แก่ กฎหมาย ขนบเนียบ ประเพณี

2. ระเบียบวินัยทางศาสนา กำหนดขึ้นปฏิบัติในแต่ละศาสนา เช่น ห้ามลักทรัพย์ ห้ามพูดปด หากละเมิดก็ไม่มีกรลงโทษทางกาย แต่อาจได้รับความเสียหาย หรือกระวนกระวายใจ

วินัย มี 2 ประเภท คือ

1. วินัยภายนอก เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจบางอย่างบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามซึ่งบุคคลอาจกระทำเพียงชั่วขณะเมื่ออำนาจนั้นคงอยู่แต่หากอำนาจบังคับนี้หมดไป วินัยก็จะหมดไปด้วยเช่นกัน

2. วินัยภายในตนเอง เกิดขึ้นจากความสมัครใจของบุคคลที่ผ่านการเรียนรู้อบรมและเลือกสรรไว้เป็นหลักปฏิบัติประจำตน

การรักษาระเบียบวินัย ทำได้ดังนี้

1. การรักษาระเบียบวินัยภายนอก

1.1 การรักษาระเบียบวินัยในการบริโภค ได้แก่ การรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัย และสุขวิทยา มีมารยาทเรียบร้อยในการรับประทานอาหาร เช่น ไม่รับประทานอาหารในที่ที่ไม่สมควร ไม่รับประทานมูมาม ฯลฯ

1.2 การรักษาระเบียบวินัยในการอุปโภค ได้แก่ การรักษาร่างกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และเครื่องใช้ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย

1.3 การรักษาระเบียบวินัยต่อสถานที่ ได้แก่ การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งในสถานที่ราชการ วัดวาอาราม และสาธารณสถานต่างๆ โดยประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับของสถานที่นั้นๆ

2. การรักษาระเบียบวินัยภายใน ได้แก่ การควบคุม ท่วงทีกริยา วาจาและใจ ให้หมดจดงดงาม ด้วยการเว้นชั่ว ประพฤติชอบทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่ ระเบียบท่วงที ระเบียบวาจา และระเบียบใจ

คนที่มิวินัยจะต้อง

1. รู้จักระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง กฎ กติกาต่างๆ ที่วางไว้เป็นอย่างดี
2. ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับนั้นๆ อย่างเคร่งครัดทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เด็กดีต้องมีวินัย ครูที่เป็นคนดีก็คือครูที่มีวินัย และโรงเรียนที่ดีก็คือโรงเรียนที่มีวินัย ดังนั้นวินัยจึงเป็นตัวอย่างที่บ่งบอกถึงคุณค่าของผู้เป็นเจ้าของ วินัยที่ดีต้องเกิดจากตัวของบุคคลนั้นที่สามารถควบคุมจิตใจของตนเองเป็น สามารถนำชีวิตได้ดีในสังคมสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งวินัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ระเบียบวินัย เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการอยู่ร่วมกันในบ้าน โรงเรียน และ ชุมชน เพราะการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยจะนำความสุข ความเจริญก้าวหน้าความมั่นคงปลอดภัยมาสู่สังคมนั้นๆ

ในการอยู่ร่วมกันในสังคม จะต้องมีการออกกฎ ระเบียบ หรือกฎหมาย เพื่อให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดต่างๆ อย่างเคร่งครัดนี้ เรียกว่า เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย ในสังคมย่อยๆ เช่น โรงเรียน กฎเกณฑ์ต่างๆ เราเรียกว่า ระเบียบ แต่ถ้าเป็นสังคมกว้างขวาง เช่น ประเทศ เราเรียกว่า กฎหมาย

โทษของการขาดระเบียบวินัย

1. เป็นภาระของพ่อแม่ พี่น้อง ครูบาอาจารย์ต้องลำบากและเดือดร้อน
2. ทำให้เพื่อนในห้องเรียนต้องเสียเวลา ทำให้ห้องเรียนสับสนวุ่นวาย
3. ทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งตนเองและผู้อื่น วุ่นวายระส่ำระสาย เพิ่มภาระให้แก่เจ้าหน้าที่บ้านเมือง

แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

(แผ่น 1)

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น ม.1 /เลขที่.....

หมายเลข 1 เลือกทางเลือกอย่างอิสระ

ปัญหาของเรื่องนี้คือ.....

.....

เลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างอิสระ.....

.....

.....

หมายเลข 2 กำหนดทางเลือกหลายๆทาง

สาเหตุของปัญหา 1.....

2.....

3.....

ทางเลือก 1.....

ทางเลือก 2.....

ทางเลือก 3.....

หมายเลข 3 คิดพิจารณาผลที่ตามมาแต่ละทางเลือก

ทางเลือกที่ 1 ผลดี

ผลเสีย.....

ทางเลือกที่ 2 ผลดี

ผลเสีย.....

ทางเลือกที่ 3 ผลดี

ผลเสีย.....

หมายเลข 4 ยึดมั่นมีความสุขกับทางเลือก

สาเหตุที่สำคัญที่สุด คือ.....

.....

วิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดของกลุ่ม คือ.....

.....

.....

แบบบันทึกการสร้างเสริมค่านิยม

(แผ่นที่ 2)

หมายเลข 5 ยืนยันทางเลือกต่อสาธารณะ

ผลที่ตามมาของวิธีแก้ปัญหา

1.....

2.....

3.....

คุณค่าของวิธีแก้ปัญหาค่อตัวเอง.....

1.....

2.....

3.....

คุณค่าของวิธีแก้ปัญหาค่อสังคม.....

1.....

2.....

3.....

หมายเลข 6 ทำบางสิ่งบางอย่างกับทางเลือก

วิธีแก้ปัญหาค่ที่ตัดสินใจ คือ.....

.....

.....

วิธีปฏิบัติอย่างถูกต้องกับวิธีแก้ปัญหา

1.....

2.....

3.....

4.....

หมายเลข 7 ปฏิบัติซ้ำเพื่อเป็นแบบแผนของชีวิต

วิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน (ตามแนวทางวิธีแก้ปัญหาในกรณีตัวอย่าง)

1.....

2.....

3.....

4.....

แบบบันทึกมติดกลุ่ม

ชื่อกลุ่ม..... ชั้น ม. 1/.....

ชื่อประธานกลุ่ม 1.....

ชื่อเลขานุการ 2.....

ชื่อผู้รายงาน 3.....

ชื่อผู้สังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม 4.....

ชื่อสมาชิก 5.....

6.....

7.....

8.....

ปัญหาจากเรื่องนี้ คือ.....

ปัญหานี้มีสาเหตุที่สำคัญที่สุดมาจาก.....

วิธีแก้ปัญหาคือ.....

ผลที่เกิดตามมา จากวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวคือ.....

คุณค่าที่เกิดขึ้นต่อตนเอง

คุณค่าที่เกิดขึ้นต่อสังคม

แบบสังเกตพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มทางด้านจริยธรรม

ชื่อ นักเรียน เลขที่ สังเกต พฤติกรรมวันที่	**									บันทึกพฤติกรรมของ สมาชิกผู้มีจริยธรรม
*	***									

บันทึกเพิ่มเติม พฤติกรรมของสมาชิกผู้มีจริยธรรม

.....

.....

.....

หมายเหตุ

* ใส่จริยธรรมในเรื่องที่สังเกต

** ใส่ชื่อ เลขที่สมาชิกในกลุ่ม

*** ใส่ชื่อสมาชิกในกลุ่มผู้มีจริยธรรมที่เด่นที่สุดพร้อมบันทึกพฤติกรรมทางจริยธรรม

**** ใส่วัน เดือน พ.ศ. ที่ทำการสังเกต

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องสี่เหลี่ยมที่ตรงกับสมาชิกผู้มีพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมที่สังเกต

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางมาลาตี ชื่อสกุล โหมคเขียว

เกิดวันที่ 20 เดือน สิงหาคม พุทธศักราช 2501

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 40 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ 10270

โทรศัพท์ 3945803

ตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 4

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2519 มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนสตรีสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

พ.ศ. 2522 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกประวัติศาสตร์ วิชาโทจิตวิทยาการศึกษา
จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2541 การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการมัธยมศึกษา (การสอนสังคมศึกษา)
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอน
แบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู

บทคัดย่อ
ของ
มาลาตี โหมคเขียว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา
มีนาคม 2541

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 80 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มควบคุม 40 คน กลุ่มทดลองสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยม และกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือครู ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 16 คาบ คาบละ 50 นาที การดำเนินการทดลองครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest - Posttest Design

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษามีค่าความเชื่อมั่น 0.70 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.61 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t - test Difference Score

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับนักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A COMPARISON OF MATHAYOM SUKSA I STUDENTS' ACHIEVEMENT AND
PROBLEM SOLVING ABILITY IN LEARNING SOCIAL STUDIES
THROUGH VALUE CLARIFICATION PROCESS AND
METHOD IN THE TEACHER'S MANUAL

AN ABSTRACT
BY
MALATEE MODKHIEW

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University
March 1998

The purposes of this study were to compare of Mathayom Suksa I Students' achievement and problem solving ability in learning social studies through the instructional method based on Value Clarification Process and Method in the Teacher's Manual.

Based on random sampling, the sample for this study were 80 Mathayom Suksa I Students of Pomnakarachsavasyanon School, Prasamutjadee district, Samutprakan province, during the second semester of 1997 academic year. The students were divided into 2 groups, an experimental group and control group, with 40 students in Each. The experimental group was taught through Value Clarification Process; whereas the control group was taught through Method in the Teacher's Manual. Each group was taught for sixteen 50 minutes period of teaching. The randomized control group pretest - posttest design were used in this study.

The instrument utilized for gathering data were an achievement test form for the students attending social studies course with reliability value of 0.70, and problem solving ability test with reliability value of 0.61 and t - test difference score were used for statistical data analysis.

The results of this study revealed that.

1. The achievement in learning social studies of the students learned through Value Clarification Process and Method in the Teacher's Manual was significantly different at the .01 level.

2. The problem solving ability of the students learned through Value Clarification Process method and Method in the Teacher's Manual was significantly different at the .01 level.